30 LEI

ALTFEL DESPRE PĂRINTELE ARSENIE BOCA

în convorbiri realizate de

MARIUS VASILEANU

cu

PETRE GURAN • GEORGE ENACHE
ADRIAN NICOLAE PETCU • DRAGOȘ URSU
TEODOR BACONSCHI • AUGUSTIN IOAN
FLORIN CARAGIU • MARINA DUMITRESCU
PR. RĂZVAN PETCU • ANDREI DOROBANȚU
DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN

ALTFEL DESPRE PĂRINTELE ARSENIE BOCA

în convorbiri realizate de
MARIUS VASILEANU

© Editura ŞCOALA ARDELEANĂ
Cluj-Napoca, str. Mecanicilor nr. 48
Redacția: tel 0364-117.252; 0728.084.801
e-mail: office@scoalaardeleanacluj.ro,
redactie@scoalaardeleanacluj.ro
Difuzare: tel/fax 0364-117 246; 0728.084.803
e-mail: difuzare@scoalaardeleanacluj.ro,
esadifuzare@gmail.com
www.scoalaardeleanacluj.ro

Descrierea CIP este disponibilă la Biblioteca Națională a României

ISBN 978-606-8770-88-8

Coperta: Ioachim Gherman
Editor: Vasile George Dâncu
Tehnoredactare: Cristina Braiț

ALTFEL DESPRE PĂRINTELE ARSENIE BOCA

în convorbiri realizate de
MARIUS VASILEANU
cu
PETRE GURAN • GEORGE ENACHE
ADRIAN NICOLAE PETCU • DRAGOȘ URSU
TEODOR BACONSCHI • AUGUSTIN IOAN
FLORIN CARAGIU • MARINA DUMITRESCU
PR. RĂZVAN PETCU • ANDREI DOROBANȚU
DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN

– POSTFAȚĂ DE SEVER VOINESCU –

Cluj-Napoca
2016

ARGUMENT

Povestea acestui volum a început în primăvara anului 2015, când poetul și editorul Vasile George Dâncu mi-a propus să scriu pentru Editura Școala Ardeleană o carte despre Părintele Arsenie Boca. În pofida argumentelor sale – dată fiind prezența mea activă în presa românească a ultimelor două decenii, axată, în general, pe fenomenul religios contemporan și, în particular, pe cel creștin ortodox românesc –, am refuzat prompt. Nu am informația necesară, i-am spus, mi-ar trebui cel puțin doi-trei ani de documentare etc. Și ce să rezulte de aici? Încă un volum între cele, nenumărate, despre „fenomenul Arsenie Boca"...

După un timp de gândire i-am propus însă acest proiect, pornind, cred eu, de la observația de bun-simț că o personalitate bisericească atât de complexă, precum cea a Pr. Arsenie Boca, nu poate fi înțeleasă de un singur om, dar poate fi cercetată – măcar până la un punct – de un grup interdisciplinar.

Am recurs astfel la experiența câtorva oameni de a căror prietenie sunt onorat și la alți câțiva

cunoscuţi, punându-le o serie de întrebări, cât mai aspre, frontale, reluând totodată şi acele întrebări incomode care persistă de ani buni în spaţiul public, referitoare la personalitatea Pr. Arsenie Boca.

Unii dintre cei care au binevoit să participe la acest proiect sunt printre cei mai buni specialişti din ţară în domeniile lor de activitate, dar, în mod cert, componenţa volumului ar fi putut fi mult mai stufoasă. Din raţiuni strict editoriale, nu am apelat la toţi cei care ar fi meritat cu prisosinţă să facă parte dintr-un asemenea proiect. Am evitat în mod premeditat prezenţa clericilor ori a ierarhilor Bisericii Ortodoxe Române (BOR), dar sunt prezenţi câţiva teologi ortodocşi, am căutat voci proaspete, oameni care au vorbit rar sau deloc despre acest subiect. Excepţiile, precum prezenţa Părintelui Răzvan Petcu, paroh al bisericii Sf. Nicolae din localitatea Drăgănescu, ori a cercetătorilor George Enache şi Adrian Nicolae Petcu, autorii unor excelente studii despre Pr. Arsenie Boca, vin să întărească regula...

Pe de altă parte, am fost şi refuzat de câţiva dintre cei pe care i-am invitat să ne fie alături. Nu-i voi numi aici, însă îi asigur şi pe această cale de întregul meu respect şi de totala mea înţelegere – mai cu seamă că aproape toţi şi-au declinat cu smerenie creştină competenţa în faţa unui subiect pe cât de ofertant, aşadar ispititor, pe atât de complex.

Toţi cei prezenţi în acest volum sunt creştini ortodocşi, majoritatea sunt intelectuali îmbisericiţi, care merg la biserică, nu doar îşi dau cu părerea despre credinţa creştină, toţi cred în faptele de sfinţenie ale Părintelui Arsenie Boca. Aceasta nu

înseamnă că ar fi niște yesmeni, dimpotrivă, nu iau nimic pe nemestecate, ci, precum orice cercetător cu vocație, problematizează, au îndoieli, dar au și certitudini. Uneori, prin prezența lor în spațiul public s-au manifestat chiar critic față de anumite derive ale fenomenului religios contemporan, derive manifestate punctual inclusiv înlăuntrul Bisericii, ba chiar pornind de la evlavia generată de fenomenul Arsenie Boca...

Pe scurt, sunt prezente aici câteva dintre cele mai lucide voci ale laicatului ortodox din România, considerate ca atare nu numai în presa laică, ci și în cadrul oficial al BOR, prin discuții, uneori discrete, cu ierarhii ori prin intermediul presei bisericești care i-a cultivat.

Tocmai fiindcă sunt intelectuali, vom constata pe alocuri și păreri polarizate ori nuanțat diferite, chiar între ei, asupra unor chestiuni legate de Pr. Arsenie Boca. Las cititorului plăcerea de a descoperi singur cele câteva polemici involuntare, de la distanță, dintre participanții la volumul de față. Aceasta este frumusețea și șansa unui grup interdisciplinar. Cu toate că, metodologic, nu astfel lucrează un grup interdisciplinar propriu-zis, demersul nostru este doar o sugestie de abordare serioasă, dinlăuntrul Bisericii, a unei probleme atât de complexe. Neîndoielnic, limitele inerente ale temelor generate de întrebările subsemnatului constituie tot atâtea bariere ale unui dialog viu, nonconformist, pe care se presupune că l-ar întreține în comun, cu adevărat, un grup de studiu interdisciplinar, aflat întâi de toate, desigur, într-un cadru de cercetare adecvat...

Este interesant și tonic să rezum aici și specializările participanților la această carte: teologie ortodoxă, filosofie, istoria religiilor, antropologia religiilor, istoria Bisericii, bizantinologie, istorie recentă, fizică (fizică cuantică, fizica laserelor), matematică, medicină (psihiatrie și neurologie), arhitectură, arhitectura spațiului sacru, filologie, literatură, presă (scrisă, audio, video, new media), drept, diplomație. Majoritatea dintre aceștia au dobândit cele mai înalte calificări în domeniile lor de specialitate, la nivel (post)doctoral, unii au duble/multiple specializări, câțiva sunt angajați în cercetare, unii sunt profesori în mediul universitar, absolut toți sunt autori de studii și cărți, cei mai mulți sunt bine-cunoscute personalități ale spațiului public. O scurtă și mai exactă prezentare a fiecăruia dintre interlocutorii mei se găsește la finalul cărții.

Doar o persoană dintre cei care au participat la acest proiect editorial a avut șansa să-l întâlnească personal pe Pr. Arsenie Boca: este vorba despre singurul cleric prezent aici, dar nu și unicul teolog, Pr. Răzvan Petcu.

În loc de încheiere, am ales să reluăm un foarte inspirat articol apărut în ziarul *Evenimentul zilei* (1 iunie, 2015), al cărui autor este Sever Voinescu, actualmente redactor-șef al prestigioasei reviste *Dilema Veche*. El însuși absolvent de drept, bine-cunoscută personalitate în spațiul public, Sever Voinescu a făcut repetate pelerinaje la Sf. Munte Athos – efort care își arată roadele, din ce în ce, inclusiv în scrierile Domniei Sale. Este un text splendid, îi mulțumesc și pe această cale pentru permisiunea de a fi publicat aici.

*

Interviurile la care vă invit în paginile ce urmează au în mod premeditat câteva constante. S-au petrecut om la om, aşadar numai între mine şi interlocutor. Unele întrebări se repetă, în funcţie – totuşi – de expertiza interlocutorului, altele regret acum că nu le-am pus tuturor celor prezenţi în volum, precum aceasta: *care sunt întrebările pe care personal i le-aţi fi pus astăzi Părintelui Arsenie Boca, la o eventuală întâlnire faţă către faţă...?*

Răspunsurile primite sunt uneori foarte detaliate, alteori scurte – în funcţie de subiect, de disponibilitatea interlocutorului şi de abilitatea celui care întreabă. Având o oarecare experienţă a acestui gen literar (deloc strict, căci interviul este înlocuit, pe alocuri, şi de dialog), am reluat în anume cazuri, îndărătnic, pentru acelaşi partener de discuţie aceeaşi întrebare, dar formulată cu alte cuvinte...

Alteori, au rezultat ample desfăşurări contextuale – despre canonizările în istoria creştinismului răsăritean, în dialogul cu bizantinologul Petre Guran, de pildă –, ceea ce am considerat că împlineşte demersul nostru.

Din motive obiective, câteva dintre intervenţiile care urmează au fost iniţial înregistrate, apoi transcrise – astfel încât au rezultat capitole ceva mai generoase, comparativ cu cele ale celorlalţi interlocutori.

Subliniez că nu totdeauna subsemnatul împărtăşeşte integral ideile ori ipotezele partenerilor săi din acest volum, dar pentru cursivitatea textului şi pentru că părerea mea este secundară, nu am intervenit cu clarificări.

...Puţine sunt demersurile serioase, ştiinţifice, în ceea ce priveşte studiul vieţii şi operei Pr. Arsenie Boca. Începutul a fost făcut, probabil, de cartea istoricilor George Enache şi Adrian Nicolae Petcu, intitulată *Părintele Arsenie Boca în atenţia poliţiei politice din România* (Ed. Partener, Galaţi, 2009). Cei doi sunt, de altfel, printre cei mai calificaţi cercetători care s-au aplecat asupra istoriei recente a BOR. Dar în ultima vreme mai apar ici-colea astfel de tentative în puzderia de maculatură destinată să scoată bani publicând chestiuni discutabile despre Pr. Arsenie Boca...

Un ultim proiect, cel al publicării dosarelor poliţiei politice – vezi *Părintele Arsenie Boca în Arhivele Securităţii* (Ed. Agnos, Sibiu), din care până acum au apărut două volume, în 2013 şi 2014, coordonate de Florian Bichir, Romeo Petraşciuc şi Raluca Toderel –, trebuie salutat, chiar dacă unii cercetători îi reproşează lipsa unor mai amănunţite note explicative pentru înţelegerea contextuală şi corectă a informaţiilor oferite astfel spaţiului public.

Sunt încredinţat că numai o astfel de abordare interdisciplinară, iar volumul de faţă este abia un prim şi modest pas, poate elucida nonconformismul şi numeroasele probleme teologice, iconografice, istorice, sociologice, antropologice, medicale, psihologice etc. ridicate de viaţa şi de activitatea Părintelui Arsenie Boca. În mod firesc, o eventuală comisie de canonizare ar trebui să aibă o componenţă asemănătoare, ba chiar ar putea fi alcătuită şi din câteva dintre personalităţile ale căror răspunsuri le veţi găsi în paginile care urmează...

Niciodată până acum cei prezenţi în cuprinsul acestei cărţi nu au stat cu toţii laolaltă. Nu se cunosc personal decât parţial, aşadar doar credinţa creştină, prezenţa nevăzută a Părintelui Arsenie şi întrebările generate de viaţa acestuia au făcut posibilă reunirea lor aici. Este un nou prilej de a le mulţumi tuturora pentru solicitudinea, inspiraţia şi francheţea opiniilor şi gândurilor pe care ni le-au împărtăşit în acest volum.

Îi mulţumim prin acest modest efort colectiv şi Părintelui Arsenie care, neîndoielnic, se roagă „pentru întregul Adam". Să-I mulţumim Domnului că încă mai îngăduie pe pământ lucrarea Vie a sfinţilor Săi...

Marius Vasileanu

MARIUS VASILEANU
(prof. istoria religiilor, publicist):

Pr. Arsenie Boca şi limitele antropologiei creştine

– introducere –

Nu este prima oară când scriu despre limitele antropologiei creştine. Fenomenul Părintelui Arsenie Boca este un excelent revelator pentru acest subiect delicat şi în acelaşi timp ofertant, plin de surprize.

Întrezăresc aici cel puţin două unghiuri de abordare. Primul se referă cu stricteţe la modul în care se poziţionează chiar Pr. Arsenie Boca. Fiind un om cult, realizând că ceea ce se învaţă la Facultatea de Teologie poate fi completat, Pr. Arsenie Boca asistă ulterior şi la cursurile Facultăţii de Medicină în timp ce urmează a doua facultate, Academia de Belle Arte (Bucureşti). Multe din cele învăţate la medicină se vor regăsi în volumul *Cărarea Împărăţiei*. Chiar dacă un medic din zilele noastre ar avea reticenţe cu privire la limbajul şi la teoriile dezvoltate de Pr. Arsenie Boca în acest volum, eforturile celui numit astăzi „Sfântul Ardealului" trebuie apreciate ca atare. Era o modă în interbelicul românesc aceea de a face studii în paralel, la cel puţin două facultăţi, chiar dacă licenţa nu era

luată de cele mai multe ori la amândouă. Cel mai bun exemplu este reprezentat de obștea Mănăstirii Antim din Bucureștii anilor '40 – o serioasă parte din monahii și frații acesteia urmau în paralel două facultăți. Și nu le-a bruiat trăirea, dacă este să ne amintim că acolo a înflorit mișcarea Rugul Aprins...

Să reținem însă exemplul de mai sus în special pentru valoarea sa simbolică: un teolog cu trăiri lăuntrice excepționale, care are deschiderea intelectuală de a învăța în completare și arte frumoase, și medicină. După terminarea Facultății de Teologie Ortodoxă (Sibiu), Părintele avea să obțină o a doua licență numai la Academia de Belle Arte (București).

În același registru sunt lecturile Pr. Arsenie Boca despre mistica altor spații și ne amintim aici că într-o autobiografie s-a declarat recunoscător scrierilor lui Mircea Eliade. Unii îi impută și astăzi Pr. Arsenie Boca faptul că ar fi citit toate acestea și, în plus, chiar și scrierile lui Rudolf Steiner etc. Sunt cumva interzise astfel de lecturi pentru cei cu adânci cunoștințe teologice și cu puterea discernământului? Nicidecum! Crede cineva că profesorii de la Teologie care se respectă nu le-au frunzărit măcar? Abia atunci când ești în totală cunoștință de cauză poți combate sau privi în perspectivă comparată orice scriere noncreștină! Abia când știi cu adevărat despre ce este vorba, teolog fiind, vei putea să faci față unor dialoguri cu credincioși ale căror cunoștințe sunt în ceață. Dar aceasta este încă o lectură în cheie minoră a celor de mai sus...

Pur și simplu, un intelectual creștin, cum era fără doar și poate Pr. Arsenie Boca, făcea eforturi să-și extindă limitele cunoașterii nu numai prin trăirea ortodoxă, ci și la nivel teoretic. Cu alte cuvinte, să

extindă, măcar pentru sine, și limitele antropologiei creștine.

Mulți dintre sfinții creștini au operat astfel de modificări, adâncind cunoașterea creștină, fără a ieși cu nicio fărâmă din interiorul propriei tradiții. Spre exemplu, despre Sf. Siluan Athonitul s-a spus că prin intermediul său creștinismul a dobândit un nou înțeles, cel maxim, al noțiunii de smerenie, căci acesta ne-a vorbit despre smerenia lui Iisus Hristos...

Rareori este ceva nou sub soare, iar reîmprospătări ale memoriei creștine genuine vii sunt totdeauna binevenite. Ce altceva s-a petrecut oare prin însăși prezența Pr. Arsenie Boca într-un secol XX atât de încercat?

Pr. Arsenie Boca a simțit, ca puțini alții, „pulsul" lumii în care trăia și a făcut constante eforturi, spre exemplu, pentru aducerea unor manuscrise de la Sf. Munte Athos, pentru a-i sta alături Pr. Dumitru Stăniloae în lucrarea acestuia de traducere a *Filocaliei*, pentru centralizarea câtorva sute de comenzi anticipate, tocmai pentru obținerea banilor de tipărire ș.a.m.d. Parcă știa că această monumentală traducere avea să aducă un imens ajutor duhovnicesc creștinilor din România. Mai ales în această perioadă istorică generată de comunism în care ateismul marxist devenea, treptat, cu o agresivitate de neimaginat, o a doua religie oficială. Iată de ce Pr. Stăniloae îi și mulțumește apăsat Pr. Arsenie Boca în trei dintre prefețele celor patru volume ale *Filocaliei* publicate în anii '40.

Celălalt unghi de abordare este acela în care am putea cerceta cum a fost receptat Părintele Arsenie de credincioși. Privit în perspectivă diacronică, s-au

petrecut nenumărate fapte miraculoase în preajma Pr. Arsenie Boca, pornite de la întâlnirile cu credincioşii care-l căutau zilnic. Şi care-l caută şi astăzi, în continuare, rugându-se la mormântul acestuia de la Mănăstirea Prislop. Unele dintre aceste minuni vorbesc la rândul lor despre necesitatea extinderii/recunoaşterii limitelor antropologiei creştine. Căci ce altceva poate fi un fenomen de ubicuitate (poate teleportare?), care s-ar fi petrecut, se spune, la moartea mamei sale? Ori fenomenele de natură parapsihologică relatate cu prilejul arestărilor? Sau unde poate fi încadrată imensitatea vindecărilor miraculoase petrecute în preajma Părintelui ori a mormântului său, în urma rugăciunilor acestuia?

Memoria credincioşilor este împrospătată periodic în istorie prin prezenţa acestor oameni ai lui Dumnezeu, tocmai pentru a ne fi întărită credinţa că n-am fost părăsiţi vreodată şi că puterea cu care au fost învestiţi Sf. Apostoli s-a transmis, iată, până în zilele noastre.

Dar mai este ceva: toate aceste fapte – în măsura în care sunt reale şi verificabile – devin tot atâtea provocări pentru ştiinţa de astăzi, pentru cercetătorii care sunt datori să dea explicaţii. Pe de altă parte, faptele respective sunt constante care vorbesc despre fenomene – prezente şi în alte tradiţii spirituale sau religioase –, care în cazul nostru conturează mai exact şi uneori extind limitele antropologiei creştine...

În aceeaşi perspectivă poate fi evaluată şi pictura de la biserica Drăgănescu. Este o evidenţă că nu prea sunt respectate erminiile, canoanele ortodoxe. Personal, am avut şansa să aflu despre o

mărturie în care cineva, un apropiat, l-a însoţit pe Pr. Sofian Boghiu în anii '80 la biserica din localitatea Drăgănescu tocmai pentru a fi vizionată pictura realizată de Pr. Arsenie Boca – pictorul fiind acolo, de faţă. Martorul, el însuşi pictor, mi-a relatat că a fost o mică polemică, foarte elegantă, mai degrabă aluzivă, între cei doi, Pr. Sofian fiind pe-atunci angajat la Patriarhie în sectorul care se ocupa în mod explicit de validarea picturilor bisericeşti. Ştim bine că există suficiente astfel de biserici, zugrăvite inclusiv după 1989, care sunt cam departe de rigorile tradiţionale. În fond, păstrând proporţiile, nici Nicolae Grigorescu nu a fost „pe linie" ortodoxă prin pictura sa realizată la Mănăstirea Agapia. De ce să nu-i lăsăm şi pictorului Arsenie Boca libertatea de a se exprima ca artist?

Altceva este important: care sunt simbolurile, învăţăturile transmise pe cale iconică de Pr. Arsenie Boca, tocmai fiindcă după îndepărtarea din monahism întâlnirile sale cu credincioşii continuau doar pe ascuns. Altfel spus, nu mai avea posibilitatea de a se exprima prin cuvântul rostit şi a fost nevoit să ne vorbească prin imagine, prin simboluri şi, nu în ultimul rând, prin diafane culori...

Toate acestea trebuie cercetate şi „exploatate" inteligent, fără de prejudecăţi, în Duh, şi nu în literă. Vom fi, cu toţii, îmbogăţiţi.

Căci una dintre resursele acestei ţări, despre care nu se prea vorbeşte, dar de care trebuie să fim conştienţi, sunt tocmai astfel de oameni excepţionali care ne-au sfinţit pământurile. Şi nu este vorba numai de a-i frecventa cu jdemii de cereri, justificate poate, ci mai ales de a învăţa cu adevărat semnificaţiile vieţii atât de încercate şi complexe pe care au dus-o.

În cazul Pr. Arsenie Boca, notorietatea imensă de care se bucură are astăzi şi dezavantaje: pune în umbră ori deformează, iată, multiple aspecte legate de viaţa sa, care, în perspectivă, ar putea fi chiar mai importante decât vindecările spectaculoase petrecute prin rugăciunile sale. O ***altfel*** de înţelegere a vieţii Pr. Arsenie Boca ne va vindeca – poate – de boala cea mai gravă, anume de ignoranţă în raport cu propria noastră credinţă.

...Volumul ce urmează pune laolaltă o sumă de analize, expertize, idei, opţiuni, frământări, nelămuriri ale unor intelectuali creştini incitaţi să abordeze ***o altfel de perspectivă asupra Pr. Arsenie Boca*** – de a cărui sfinţenie nu se îndoieşte niciunul.

Aleatoriu vor fi (re)amintite şi câteva mărturii mai puţin cunoscute referitoare la viaţa şi faptele Părintelui Arsenie Boca. Spre exemplu, una dintre aceste mărturii vorbeşte, din nou, despre preocupările ştiinţifice ale Părintelui. O persoană, a cărei primă specializare era la vremea respectivă cea de fizician, l-a surprins pe Pr. Arsenie Boca, în anii '80, că avea pe masa de lectură un volum despre corpurile cereşti, rămase şi astăzi enigmatice, numite *quasari*. Era o carte de astrofizică doctă, pentru specialişti, iar nu una de popularizare...

Pornind de la această mărturie mă gândesc că, poate, dincolo de pojghiţa atât de sclipitoare a miracolului al cărui intermediar a fost şi a rămas Părintele Arsenie, altceva se întrevede, şi mai important: o nouă vârstă a antropologiei creştine anunţată nu numai de faptele sale miraculoase, ci şi

de vectorii căutărilor sale. „Creştinismul este abia la începuturi", a rostit testamentar şi enigmatic Părintele martir Alexander Men (1935-1990). Aceleaşi tainice reînfloriri – care niciodată nu ies din limitele tradiţiei creştine, ci, dimpotrivă, o împlinesc –, sunt intuite şi de N. Steinhardt, Părintele Nicolae de la Rohia, căci era călugăr deja, când îi spune ucenicului său, profesorul Virgil Ciomoş: „Dragă frate Virgile, Duhul s-a refugiat astăzi în ştiinţă". Altfel spus, Duhul se manifestă şi în cultură, şi în ştiinţă, şi în Biserică, tocmai fiindcă bate unde vrea...

Poate că o nouă vârstă a creştinismului şi a antropologiei creştine a fost deja anticipată şi de Părintele Arsenie Boca prin simbolistica necercetată încă a căutărilor sale spirituale împletite discret cu cele ştiinţifice şi culturale. Iată de ce trebuie abordate viaţa şi faptele Părintelui Arsenie Boca din perspectivă interdisciplinară...

„Căci acum vedem prin oglindă, ca-n ghicitură; dar atunci, faţă către faţă. Acum cunosc în parte; atunci însă deplin voi cunoaşte." (I Corinteni 13, 12).

PETRE GURAN
(istoric, bizantinolog):

Cazul Părintelui Arsenie Boca este un exemplu de Biserică vie, este un sfânt după reţetele antice

Stimate domnule Petre Guran, sunteţi unul dintre cei mai avizaţi specialişti români în istoria creştinismului, în special, istoria bizantină. Care sunt rigorile conform cărora o Biserică Ortodoxă declară canonizarea unui creştin cu viaţă sfinţită?

În acest domeniu, regulile sunt extrase din precedente istorice, nu există o prescripţie canonică privitoare la o formă procedurală sau liturgică a canonizării. Marea majoritate a sfinţilor pomeniţi în calendare aparţin Antichităţii şi Evului Mediu. De altfel, în primele secole, creştinii şi-au venerat martirii în propriile lor biserici sau se adunau în jurul mormintelor lor. Astfel, comunitatea îşi nota în viaţa ei liturgică, pe lângă sărbătorile legate de viaţa Mântuitorului, şi cele ale sfinţilor lor, iniţial rude, prieteni, întemeietori ai comunităţilor locale. După câteva secole au început să apară colecţii ale vieţilor şi pătimirilor martirilor din fiecare Biserică locală. Biserica Romei are o astfel de colecţie foarte timpurie.

Cu toate acestea, fiecare Biserică locală (episcopie, mitropolie) își sărbătorea sfinții proprii. La Bizanț, gândul de a aduna toți sfinții creștinătății într-un calendar a apărut în secolele VIII-IX, când călugării de la Mănăstirea Studion din Constantinopol au redactat colecții de vieți de sfinți în ordinea sărbătoririi lor în calendar. Existau colecții de vieți și învățături ale sfinților monahi și pustnici începând din secolul IV, cum e *Patericul egiptean*, din secolul V, *Lavsaiconul* și *Limonariul* lui Ioan Moschos, din secolul VI, *Viețile monahilor din Palestina* de Chiril de Schitopolis, pe lângă piesele hagiografice de mai mare amploare cum erau *Vieților* stâlpnicilor Simeon cel Vechi și Simeon cel Nou de la Muntele Minunat, sau *Viața Mariei Egipteanca*, apoi în secolul VII, *Viața Sfântului Simeon Nebun întru Hristos (Simeon Salos)*. Toate aceste texte hagiografice au fost colecționate în biblioteci imperiale, patriarhale și în cele monastice din Constantinopol. În secolul X, Sfântul Simeon Metafrastul s-a apucat să constituie o colecție integrală de vieți de sfinți, pe care le-a prelucrat pentru a le standardiza stilistic. Prin acest demers el a selectat câteva trăsături esențiale ale sfântului, care au devenit ulterior mărci ale sfințeniei, cum ar fi profeții la naștere, precocitate în cele sfinte, asceză excepțională, minuni antume și postume.

Oarecum în reacție cu standardizarea hagiografică apare fantasticul roman hagiografic *Viața lui Andrei Nebunul întru Hristos* (Andreas Salos). În același timp, împăratul Constantin VII Porfirogenetul a avut inițiativa să adune și să ordoneze toți sfinții creștinătății într-un calendar, cu scurte rezumate hagiografice. Acesta era *Sinaxarul imperial*, denumit

și *Sinaxarul Bisericii din Constantinopol* și care este la originea tuturor sinaxarelor ortodoxe. Uneori existau relatări despre sfinți care nu menționau o dată de sărbătoare, astfel încât redactorii *Sinaxarului* le-au atribuit o dată aleatorie pentru ca întregul an liturgic să fie acoperit de sfinți. Este cazul lunii februarie, iar cel mai interesant caz este cel al Sfântului Ioan Casian, a cărui biografie nu mai era cunoscută, dar ale cărui opere erau citite în lumea monahală. Practic, pentru valoarea și importanța operei i-a fost rezervată și lui o zi în calendar, parcă cu o ezitare: 29 februarie.

În secolul XI înregistrăm prima afirmare a unei prerogative patriarhale în promovarea cultului sfinților. Simeon Noul Teolog avea o venerație foarte adâncă pentru părintele său spiritual și de aceea i-a dedicat un cult în mănăstirea sa. Aflându-se de această inițiativă privată, care corespundea însă unei practici de până atunci, patriarhia i-a interzis să practice un cult fără aprobare patriarhală. Astfel a apărut demersul administrativ al canonizării.

Ne este binecunoscută procedura de canonizare a Sfântului Grigore Palama, în 1368, care a presupus redactarea mai multor texte hagiografice și de asumare teologică a doctrinei sale spirituale, apoi o ședință solemnă a sinodului Patriarhiei Ecumenice prin care s-a proclamat oficial cultul Sfântului Grigore Palama, iar concluziile ședinței au fost redactate într-un tomos patriarhal. Altă procedură binecunoscută și care ține seama de rolul simbolic al marilor centre spirituale ale creștinătății orientale este canonizarea Sfântului Simeon al Sârbilor (în lume, regele Stefan Nemanja). Acesta a avut parte de o primă canonizare în Muntele

Athos, iar apoi de o reîntoarcere în țara sa în chip de moaște și o recunoaștere a sfințeniei sale acasă. Tot așa s-a întâmplat și cu fiul său, Sava Arhiepiscopul Sârbilor, a cărui canonizare a început la Târnovo. Recunoașterea în afara granițelor îi asigură prestigiul intern.

Grație mișcării isihaste în secolul XIV și a solidarității ecleziastice care s-a format pe teritoriul fostului Imperiu bizantin, Biserica Constantinopolului a reușit să supraviețuiască dispariției Imperiului, dar a avut un reflex de osificare a formelor sale de credință. Acest fapt explică în parte reticențele de a înscrie în *Sinaxar* nume noi. Cu toate acestea, fenomenul sfințeniei a continuat în lumea creștină fără întrerupere, iar cultul spontan s-a manifestat chiar dacă nu a fost dus până la formalizare. Evlavia creștină răsăriteană fiind însă dominată de monahism, și sfințenia a ajuns să fie evaluată printr-o grilă monastică. Abia secolele XVII și XVIII, când persecuțiile otomane au dus la apariția neomartirilor, au cunoscut o revigorare a conștiinței hagiografice a Bisericii Constantinopolului. Rămâne însă faptul că inițiativele hagiografice de pe teritoriul Moldovei și Țării Românești nu au ajuns să fie formalizate de către Patriarhia Ecumenică. În schimb, în Rusia, după căderea Constantinopolului se intensifică fenomenul hagiografic, oarecum în legătură cu pretenția Moscovei de a fi *A treia Romă*. *Marele Minei de lectură* inițiat de Mitropolitul Macarie al Moscovei la mijlocul secolului XVI a avut și funcția de a mobiliza întreg cerul rusesc, adică ansamblul sfinților ruși, în protejarea și exaltarea noii formule imperiale.

Modelul Moscovei l-au copiat în secolul XX și celelalte Biserici naționale devenite între timp autocefale. Proclamarea sfinților naționali ține și de logica unei competiții politico-religioase. Fiecare patriarhie națională și-a imaginat a fi în mod ideal o Nouă Romă sau cel puțin o Mică Romă pentru teritoriul ei ecleziastic.

Sigur că există tentația de a privi contextual: Biserica Ortodoxă Rusă a canonizat în ultimii ani sute de martiri care au murit pentru Hristos în perioada comunistă (unele cazuri fiind discutabile). De ce credeți că în Biserica Ortodoxă Română există încă rețineri pentru a se face acest pas?

Aici sunt două întrebări care trebuie disjunse. Una este o discuție privitoare la canonizările Bisericii Ortodoxe Ruse cu ocazia Sinodului Jubiliar din anul 2000, iar altă întrebare este: de ce Biserica Ortodoxă Română nu a canonizat martirii din secolul XX? Adică dacă există un deficit de hagiografie românească sau mai degrabă o raportare problematică la chestiunea comunismului și deci a victimelor comunismului.

Privitor la prima întrebare, Biserica Ortodoxă Rusă la un moment dat a făcut acest imens pas al denunțării radicale a experimentului comunist. Și această denunțare radicală s-a petrecut în contextul ultimilor ani ai lui Boris Elțin, care a fost figura cea mai anticomunistă din câte au condus Rusia după 1991, și în contextul unui efort de reconstruire a națiunii ruse, care avea drept obiectiv să integreze exilul rus. Exilul rus a fost incomparabil mai bogat,

mai important politic, intelectual și spiritual decât exilul românesc și, ținând seama și de dimensiunile demografice și istorice ale națiunii ruse, a beneficiat de o organizare mai bună și de o identitate mai bine conturată, întrucât era construită pe ideea religioasă. Centrul acestei identități a exilului rus a fost Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor care a condus rezistența spirituală la comunism, care s-a impus în postcomunism ca parte a națiunii ruse. Figura cea mai celebră a acestui exil determinant istorico-spiritual a fost Alexandr Soljenițîn, care a revenit în Rusia cu o atitudine intransigentă de condamnare a comunismului și cu o insistentă chemare la mărturisirea adevărului. Singurul mod de a avea un dialog cu această Biserică din afara granițelor, care procedase deja la canonizarea unor victime ale bolșevismului, era o recunoaștere a caracterului genocidar, totalitar și anticreștin al comunismului. Dialogul între cele două Biserici, cea din interior și cea din exterior, se baza pe recunoașterea faptului că, în pofida discursului oficial al Patriarhiei Moscovei din perioada stalinistă și după, a existat o persecuție motivată de mărturisirea de credință.

Primii în această listă martirică sunt țarul și familia sa. Execuția familiei țarului are însă întâi o justificare politică. Erau pentru bolșevici inamicii politici. Astfel, canonizarea de către Biserica Ortodoxă Rusă din afara granițelor a familiei imperiale era și un act de opoziție politică la bolșevism. Pentru Patriarhia Moscovei recunoașterea canonizării țarului însemna o raliere la poziția politică a Bisericii Ortodoxe Ruse din afara granițelor. Dar respingerea acesteia ar fi însemnat un blocaj total al dialogului.

În 1998, Boris Elțin a permis reînhumarea rămășițelor familiei imperiale și acest eveniment a creat o așteptare privitoare la recunoașterea rolului fundamental al monarhiei în construirea identității naționale ruse. Apoi, în anul 2000, la sinodul jubiliar al Patriarhiei Moscovei au fost canonizați peste o mie de neomartiri, în frunte cu familia imperială. Prin această canonizare a țarului la pachet cu alți martiri, Patriarhia Moscovei atingea două obiective: pe de o parte, satisfăcea una din condițiile dialogului cu Biserica din afara granițelor, pe de altă parte, evita o supralicitare a semnificației politice, care s-ar fi produs dacă ar fi canonizat doar familia imperială. Promovată „la pachet" cu alte victime ale comunismului, canonizarea familiei imperiale intra într-o logică pur religioasă.

Prin numărul mare al canonizărilor se răspundea și altei cereri a Bisericii din afara granițelor, recunoașterea caracterului genocidar al comunismului. Comunismul a avut ca scop distrugerea fizică, pe orice cale, de la execuție prin împușcare până la tortură fizică și psihică, sau exterminarea în condiții de viață și muncă extreme în Gulag a oricărui inamic real sau imaginar. Între inamicii declarați de către comuniști ca atare au fost creștinii. Identificarea Bisericii ca inamic a fost o atitudine teologico-politică fundamentală a bolșevismului, pe care declarația de loialitate a Mitropolitului Serghie Stragorodski față de patria sovietică nu a avut vocația s-o modifice. Prin canonizarea din 2000 a fost denunțată natura anticreștină a bolșevismului și, pe cale de consecință, anulată semnificația declarației Mitropolitului Serghie.

Comparația cu Biserica Ortodoxă Română în această privință se impune – Biserica Ortodoxă

Română până astăzi nu s-a hotărât, sau cel puţin n-a dat un semn suficient de clar, dacă socoteşte că regimul comunist din România a fost anticreştin sau nu. Biserica Ortodoxă Română afişează o formă de continuitate instituţională din perioada regală, prin perioada comunistă, până în perioada post-comunistă. Lăsând impresia că nu are importanţă cine sau cum este puterea politică, patriarhii Bisericii Ortodoxe Române au acceptat colaborarea cu puterea comunistă în schimbul continuării formelor liturgice ale vieţii religioase. Această legătură a Bisericii Ortodoxe Române cu regimul politic declarat ateu de la Bucureşti a împiedicat condamnarea imediată şi radicală a comunismului. Biserica Ortodoxă Rusă, aproape desfiinţată, adică doar trei mitropoliţi mai rămăseseră în viaţă şi libertate în anii 1930, şi aceia sub controlul strict al KGB-ului, a cunoscut fenomenul Bisericii clandestine, numită şi din catacombe. Diferenţa faţă de situaţia României e foarte mare. Biserica Ortodoxă Română, într-adevăr, a continuat o viaţă religioasă cu cler, cu episcopat, chiar dacă s-a declanşat o persecuţie destul de puternică, iniţial împotriva clericilor consideraţi a fi avut o activitate politică, apoi, din 1958, împotriva monahismului şi a expresiilor mistice ale credinţei.

Privitor la prima întrebare, putem discuta şi sugestia dumneavoastră că o canonizare în grabă şi la grămadă a lăsat să se strecoare şi cazuri discutabile şi vă referiţi la victime ale sistemului represiv care au fost întâi colaboratori ai regimului. Tema de reflecţie e următoarea: o persoană păcătoasă poate deveni sfânt prin martiriul final, prin mărturisirea finală?

Un trădător, care pe urmă este ucis ca mărturisitor al credinței, mărturia lui de la sfârșit și martiriul lui șterg și anulează păcatul de dinainte? S-a descoperit în arhivele KGB că X sau Y, preoți uciși de Stalin în cele din urmă, fuseseră colaboratori ai KGB-ului într-o fază anterioară a vieții lor. Întrebarea care s-a pus este dacă e cazul să scoți din calendar o persoană pe baza acestor descoperiri. De altfel, descoperirile acestea pot fi înțelese ca un șantaj la adresa Bisericii Ortodoxe Ruse, o încercare de a discredita Biserica în inima ei, și anume prin sfinții ei. Vorbim despre discreditări post-canonizare. Faptul că au scos deodată aceste informații, după ce arhivele se închiseseră, iar cercetătorii n-au mai avut ocazia să studieze biografia detaliată a celor martirizați, indică o posibilă tensiune în relația Bisericii cu Statul.

Discuția însă trebuie axată pe identitatea harică a mărturisitorilor – nu scoși sau repuși în calendar, nu ne putem juca cu identitatea hagiografică a acelor persoane, ci trebuie răspuns la întrebarea: tâlharul de pe crucea de-a dreapta Mântuitorului e în rai? Ce mai discutăm?!

Cine are în post-comunism statura morală să condamne o persoană care, suferind de prigoană, într-un moment de slăbiciune cade în capcana colaborării de orice fel cu prigonitorii, dar care ulterior își revine sau își reconsideră poziția și acceptă inclusiv moartea? Cât timp condamnarea comunismului nu s-a făcut în termenii cei mai categorici, permanenți, sistematici, adică prin sistemul public de educație, și nu numai a ideologiei comuniste, ci și prin identificarea conducătorilor partidelor comuniste ale căror decizii

politice au instaurat sistemul totalitar, a contribuţiilor membrilor de partid comunist şi ale membrilor organelor de represiune la menţinerea sistemului, deci cât timp nu vorbim de o responsabilitate reală, penală, sau transformabilă în procese penale a acestor categorii de participanţi la instalarea şi menţinerea regimului comunist, este absurd să discutăm forme de vinovăţie ale victimelor comunismului.

Dar nici denazificarea n-a mers până la firul ierbii – mă refer la membrii simpli!...

Nu, n-a mers cu condamnarea penală, dar a mers cu marginalizarea socio-profesională a indivizilor implicaţi în conducerea sistemului şi cu excluderea ideilor naziste din dezbaterea publică. Dacă poţi să stabileşti juridic o relaţie de la cauză la efect, dacă poţi trasa consecinţa acţiunii politice până la moartea unei persoane, atunci e transformabilă într-un proces penal. În rest e vorba de responsabilităţi politice şi de conştiinţa unei vinovăţii morale pentru susţinerea unui sistem criminal.

Acest aspect e foarte important în discutarea cazului Arsenie Boca, care a fost atât de marginal societăţii comuniste, încât a renunţat la orice fel de rol sau statut social, acceptând cu seninătate excluderea din monahism şi sacerdoţiu. Asta înseamnă să nu porţi nicio responsabilitate, să fi refuzat orice negociere cu sistemul. Dosarul de securitate al lui Arsenie Boca pune în lumină de altfel această poziţie paradoxală de non-rezistenţă sau rezistenţă pasivă, de non-colaborare sau non-implicare în sistem, de retragere aproape într-o lume paralelă, care în context politic înseamnă marginalitatea.

Putem înțelege din ceea ce ați spus până acum că totuși Biserica Ortodoxă Română (BOR) a lăsat lucrurile în așteptare poate și dintr-un reflex înțelept astfel încât timpul să rezolve acele situații discutabile pentru a nu intra într-o cazuistică delicată, pentru a evita o capcană în care au intrat rușii? Adică poate că a așteptat limpezirea apelor. Sau mai degrabă această reținere pe care a avut-o BOR poate fi un semn de slăbiciune, o lipsă de adecvare?...

Nu. Ezitarea a avut alte cauze, unele care țin de raportarea ambiguă la comunism, după cum am văzut, altele de natură istorică mai adâncă. Mă refer la faptul că Biserica Ortodoxă Română a căpătat autocefalia abia la sfârșitul secolului XIX și rangul patriarhal în 1925.

Și, trebuie să subliniem, prima canonizare în cadrul BOR s-a petrecut abia în 1955, prin Sfântul Calinic de la Cernica...

Înainte de proclamarea autocefaliei putem vorbi de canonizări *de facto*, fără o formalizare. Totuși, după cum am spus deja, procesul canonizării a fost formalizat foarte târziu și de aceea trebuie întotdeauna să înțelegem fenomenul canonizării în două etape distincte, care pot fi foarte scurte, dar care trebuie să existe: una este o recunoaștere populară și cealaltă este o acceptare formală de către un sinod. Evul Mediu, cu sistemul lui centralizat în jurul Patriarhiei de Constantinopol, a reținut această practică de proclamare în sinod a canonizărilor din

faza inițială, adică a recunoașterii populare. În acest sens au existat în Evul Mediu românesc canonizări care au trecut de faza întâi, dar care n-au ajuns la faza a doua, introducerea în sinaxare: Cuviosul Daniil Sihastrul, în primul rând, pe urmă Amfilohie de la Pângărați, dar și alte figuri duhovnicești, precum Cuviosul Nicodim de la Tismana sau Teodora de la Sihla. A existat însă și o canonizare care a cunoscut cele două faze. Este vorba de Sfântul Nifon, patriarhul Constantinopolului, al cărui cult început la Muntele Athos a fost promovat de către Neagoe Basarab și proclamat de patriarhul ecumenic Teolipt în Țara Românească cu ocazia târnosirii bisericii Adormirea Maicii Domnului a Mănăstirii Curtea de Argeș în 1517.

Vă referiți la o evlavie populară care nu a fost concretizată într-o hotărâre a unui Sf. Sinod...

Da, printr-un act sinodal. Ceea ce s-a petrecut în anii de după căderea comunismului a fost o recuperare a acestei etape a doua pentru a trece în calendare acești sfinți.

Cuviosul Daniil Sihastrul este zugrăvit la Voroneț cu aură de sfânt, iar aceasta se petrece la numai câteva zeci de ani de la plecarea sa la Domnul!...

Evident. Icoana murală a Cuviosului Daniil de la Voroneț, realizată la mijlocul secolului al XVI-lea, ne arată că la jumătate de secol după moartea sa apăruse deja un cult. Cu toate acestea, canonizarea formală s-a petrecut abia în 1992. Canonizările din 1955, primele

ale Bisericii autocefale, s-au făcut şi cu încurajarea Patriarhiei Ecumenice, prin participarea Mitropolitului Athenagoras al Thyatirelor. Atunci a fost canonizat Sfântul Calinic de la Cernica, dar şi mărturisitori prigoniţi de calvinism şi uniatism în Transilvania, ceea ce suna foarte politic în contextul epocii.

După acel moment paradoxal, situaţia Bisericii Ortodoxe Române a continuat să se degradeze, până la criza retragerii forţate a patriarhului Justinian la Dragoslavele în 1958, iar apoi promulgarea decretului 410 din 28 octombrie 1959, prin care se urmărea desfiinţarea monahismului. Au urmat un control şi o condiţionare tot mai mare a mediilor clericale până în 1990, când aparent a încetat controlul politic al statului asupra Bisericii. Foarte repede a fost reluat programul de canonizări naţionale. În acest program de canonizări naţionale, unele ţin tocmai de logica completării fazei întâi cu faza a doua, a unei proclamări sinodale, altele au constat numai în faza a doua, presupunând-o sau înglobând-o pe cea dintâi.

Restanţele fazei a doua sunt cele care au elemente de canonizare în epoci anterioare, dar care n-au fost duse la bun sfârşit. Unul dintre candidaţii la canonizare amânaţi dintr-o serie de motive politico-culturale, pe care am explicat-o recent într-un studiu, este Sfântul Constantin Brâncoveanu. Avem toate indiciile că a existat începutul unui cult în perioada imediat următoare morţii lui, dar nu s-a ajuns niciodată la formalizare. Patriarhul Miron Cristea de asemenea şi-a exprimat dorinţa canonizării lui Constantin Brâncoveanu, cu ocazia deshumării oaselor sale în 1934, dar din motive nedesluşite încă, nu a fost dusă

până la capăt această dorinţă a lui, poate n-a fost timp suficient, poate psihologic nu era încă pregătită Biserica. Brâncoveanu era, într-un fel, pe lista de aşteptare. Pe lângă aceste restanţe hagiografice, semnul cel mai important al unei Biserici vii ar fi recunoaşterea existenţei sfinţilor în sânul ei, în contemporaneitate. Or, Biserica Ortodoxă Română până acum n-a făcut decât un fel de ordine canonică în nişte forme de cult începute şi neterminate, neintroduse în calendar, dar nu a luat în discuţie existenţa sfinţilor contemporani.

Dar există şi la ortodocşi cazuri care ţin de ceea ce în istoria recentă a fost mai vizibil la catolici, în cazul papei Ioan Paul al II-lea, mă refer la *sancto subito*[1]***...!***

Toată istoria creştinismului e plină de *sancto subito*! E esenţa creştinismului. Uite-l pe Grigore Palama, canonizat la zece ani de la moarte, formal, adică cu tot cu viaţa scrisă... Grigore Palama e un caz de *sancto subito*...! Simeon şi Sava al Sârbilor au fost canonizaţi aproape imediat după moartea lor, iar la noi, Nifon al Constantinopolului.

Ne apropiem de subiectul nostru: cum, în ce categorie poate fi calificat din această perspectivă Părintele Arsenie Boca?

Cazul Părintelui Arsenie Boca este un exemplu de Biserică vie. La el suntem în plină fază întâi,

---

[1] *În limba latină „sancto subito!", se traduce „sfânt, acum!" sau „canonizat, acum!". La moartea papei Ioan Paul al II-lea a fost auzită aceeaşi expresie, dar în limba italiană, anume: „santo subito!".*

adică a manifestării puternice a evlaviei populare. Ceea ce este interesant este faptul că el s-a bucurat din timpul vieţii de o aură de sfinţenie, de un nimb de putere spirituală, dar mai cu seamă de o latentă subversivitate faţă de regimul comunist, pe care regimul a perceput-o ca atare. În acest sens este un sfânt după reţetele antice, în care canonizarea continuă prestigiul de care s-a bucurat din timpul vieţii. Sfântul îşi continuă viaţa prin mormânt, moaşte sau icoană fără ca ceea ce numim noi moarte să constituie o cezură, ci, dimpotrivă, o metamorfozare sau o proslăvire. Cu canonizarea lui Arsenie Boca ne-am îndepărta de etapa recuperărilor canonice şi în mod cert şi de nuanţele politice sau filetiste, de care au fost suspectate anumite canonizări.

Cazul voievodului Ştefan cel Mare...

Dacă vreţi să găsim neapărat exemple de canonizări contestate, atunci putem lua în discuţie eventual cazul lui Ştefan cel Mare, ezitare care subzistă de altfel şi în formula *dreptcredinciosul voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt*, deşi canonizarea lui ţine mai mult de logica regelui sacru (René Guénon, *Le roi du monde*). E importantă în acest context şi îngenuncherea regelui Mihai la mormântul lui Ştefan cel Mare, de Paştile anului 1992, care a deschis procedura canonizării. Monarhia se bucură *ex dignitate oficii* de un statut de sfinţenie, care face ca monarhul să poarte mai mult ca alţii potenţialul sfinţeniei individuale. Asemănându-se cu Dumnezeu prin puterea pe care o are, regele sacru este chemat să se asemene şi în înţelepciune şi virtuţi cu Dumnezeu. Importantă este

în context și recunoașterea continuității monarhiei prin regele Mihai de către Biserică prin rugăciunea lui la mormântul strămoșului simbolic. Dar sfinții zilelor noastre sunt un fenomen mai fascinant, fiindcă aduc răspunsuri la provocări ale timpului nostru. E posibilă sfințenia în Occidentul secularizat? Răspunde Sofronie Saharov. E posibilă sfințenia în România comunistă – răspunde Arsenie Boca. E posibilă sfințenia în Gulag sau închisoarea politică? Răspund recent canonizații martiri ai Bisericii Ruse, răspund și la noi cei pe care Nicolae Steinhardt i-a numit „sfinții închisorilor".

Găsim uimitoare asemănări între Pr. Arsenie Boca și Sfântul Nectarie de la Eghina – cel din urmă a fost canonizat la câteva zeci de ani de la trecerea din această viață....

Manifestarea fazei întâi este determinantă și după aceea aproape că nu mai contează faza a doua. Da, pentru Sf. Nectarie, explozia manifestărilor taumaturgice a impus un cult foarte repede.

Dar despre cultul acesta aș vrea să lămurim câte ceva. Se poate manifesta uneori destul de haotic – cu alte cuvinte, nu sunt și excese? Avem icoane ale unor astfel de oameni, icoane care nu sunt recunoscute, nu sunt făcute nici măcar conform erminiilor, dar le vezi pe toate tarabele! Inclusiv icoane ale Părintelui Arsenie Boca, dar mai sunt și ale altor potențiali sfinți, sau ale unor martiri ai închisorilor...

De ce să fie socotit un exces și cine controlează, sau cine are autoritatea de a controla aceste manifestări? Erminiile sunt un fenomen târziu, de standardizare, de blocare a creativității artistice. Icoana trebuie să fie o imagine reală a sfântului. De aceea ea poate fi fotografică. Evlavia populară din faza întâi este spontană, de aceea ea nu poate fi cenzurată de autoritatea clericală. Nu vorbim de falsuri decât în cazul moaștelor produse fraudulos. Aici, hagiografii sau hagiologii pot lua în discuție dacă oasele sau alte rămășițe ale sfântului sunt adevărate sau false, dacă au aparținut sau nu acelei persoane. Uneori prin simplă analiză anatomică s-a constatat că sunt oase de măgar sau alte animale. Când se constată asemenea falsuri grosolane este într-adevăr foarte legitim ca episcopul să intervină, să interzică cultul respectiv sau, în orice caz, să desființeze moaștele respective. Acestea sunt totuși cazuri extreme. Pentru alte manifestări nu există o posologie a administrării cultului sfinților! Există o asemănare între cultul sfinților și cultul strămoșilor, dar aceasta este inevitabilă, ține de morfologia comună a manifestărilor religioase, iar sfinții sunt strămoșii întru credință.

Eu mă refer la latura tehnică: icoana trebuie făcută conform canoanelor; la fel acatistul, fiindcă sunt și acatiste dedicate deja Pr. Arsenie Boca – toate acestea circulă acum în spațiul public, însă fără binecuvântarea (încuviințarea oficială a) Bisericii...

E adevărat că icoana nu s-a mai pictat din secolul XIX încoace conform canoanelor estetice medievale. Au pătruns neoclasicismul și duhul

Renaşterii şi în pictura ortodoxă, iar bisericile au intrat în etapa Tattarescu, Grigorescu de tinereţe, care de multe ori au repictat pictură postbizantină medievală valoroasă. Deci suntem de mult ieşiţi din orizontul cultural al icoanei bizantine. Trebuie să avem această conştiinţă, că s-a consumat o ruptură cu trăirea religioasă a Bizanţului. Începând din secolele XVII-XVIII treptat, dar masiv din secolul XIX, înlocuirea artei postbizantine cu cea de influenţă renascentistă a fost atât de agresivă, atât de puternică, încât putem vorbi de un abandon al tradiţiei. Secolul XX recuperează timid această tradiţie pe anumite segmente: puţină cântare psaltică, puţină icoană bizantină, puţină patristică. În rest, toate acatistele au început ca poezie religioasă personală, adoptată în cele din urmă în cult pentru frumuseţea ei.

Insist: unele dintre aceste icoane sunt de-a dreptul kitsch-uri, existente pe toate tarabele, pseudo-icoane cu chipul Părintelui Arsenie Boca...

Dar atunci eu vă-ntreb: icoanele de la Sihăstria Neamţului, ale Maicii Domnului tânguindu-se, ale Mântuitorului pe Golgota, făcute de pictorul basarabean Ioan Irineu Protcenco într-un stil neoclasic, care nu respectă iconografia bizantină, în ce categorie intră? N-au nimic de-a face cu tradiţia bizantină! Cine să judece calitatea estetică a icoanelor de pe tarabe când nu pare să fi existat o îndrumare în estetica bizantină pentru vatra monahismului românesc, Mănăstirea Sihăstria Neamţului?

Voi aduce un contraexemplu. În 1928, Sandu Tudor – încă nu era monahul Agaton, cu atât mai puțin nu era ieroschimonahul Daniil – a scris deja un acatist închinat Sfântului Dimitrie Basarabov, iar în 1929, acest acatist primește binecuvântarea, citez, „cu elogii", din partea Sfântului Sinod, pentru a fi preluat și difuzat în Biserică. Așadar este o recunoaștere că acel acatist este scris conform canoanelor și conform Tradiției. Cum facem să diminuăm excesul de kitsch care este cealaltă fațetă a evlaviei populare, de toată stima, dar care, din păcate, iată, are și consecințe secundare delicate...?

Dacă vorbim ca istorici, faptul că numim kitsch anumite artefacte religioase nu ne spune nimic din punct de vedere al relației spirituale a unui grup de credincioși cu imaginea aceea. Kitsch-ul este o etichetă cultă, aproape muzeografică. Kitsch-ul este observat de privitorul exterior, nu de cinstitorul icoanei respective. Sunt două puncte de vedere total diferite. Și atunci dacă eu vreau să înțeleg spiritualitatea autentică, vie, din această regiune, din România și chiar din regiunea balcanică, trebuie să recunosc valoarea religioasă a acestor artefacte pe care istoricul de artă le socotește kitsch. Îmi aduc aminte că Sorin Dumitrescu atrăgea atenția, cu mirare, asupra faptului că icoana Prodromița pictată într-un stil neoclasic mediocru este făcătoare de minuni! De fapt, însăși pictarea ei s-a petrecut în mod miraculos. Deci, puterea tămăduitoare a unei icoane nu depinde de stilul bizantin. Și atunci ne întrebăm

încă o dată: cu ce autoritate estetică sau spirituală ar veni cineva să spună că pozele cu Arsenie Boca sunt kitsch sau neautentice, fiindcă sunt poze sau pictură naturalistă? Este oare o alternativă satisfăcătoare icoana neobizantină de proastă calitate, omologată oarecum oficial ca artă ortodoxă? O cale mai discretă și mai autentică, mai puțin forțată, ar fi post-modernismul conceptual ortodox produs de grupul *Prolog*, sau de mai tânărul grup *Noima*, sau icoanele neobizantine din iconostasul lui Sorin Dumitrescu pentru biserica românească din Roma, sau iconostasul lui Silviu Oraviţan pentru biserica Schimbarea la Faţă din Cluj. În asemenea zone trebuie căutat răspunsul. Există în mod regretabil și categoria kitsch-ului neobizantin, produs de un amestec de mediocritate și vanitate. Controlul birocratic al producţiei artistice, care investește anumite ateliere cu infailibilitate estetică, nu ţine cont de credinţă și nici nu favorizează descătușarea energiilor creatoare.

Credinţa omului care vede lăcrimând o icoană neoclasică nu o investește oare pe aceasta cu putere de comunicare cu Dumnezeu? Deci, eu cred că pentru omul credincios, dacă portretul fotografic al lui Arsenie Boca îi susține rugăciunea, îi întărește credinţa, el devine icoană, el devine prin credinţa omului icoană!

Și în măsura în care devine icoană, singurul aspect care contează duhovnicește este să nu se creeze vreo confuzie – care a fost permanent la poarta spiritualităţii și occidentale, și orientale – între cultul sfinţilor și adoraţia divinităţii.

Cum poţi preveni o asemenea confuzie?

Recentrând spiritualitatea, euharistic. Spunând oamenilor: calea spre mântuire este Sfânta Împărtăşanie, este participarea la liturghie, este întâlnirea cu Hristos Domnul în jertfa euharistică. Şi atunci, cultul sfinţilor se aşază într-un tablou coerent.

Dar într-o Biserică ce a abandonat împărtăşirea, a izolat-o într-un fel de ritual marginal, o dată sau de patru ori pe an, care deja în alte taine e înlocuită metaforic, cum este în Taina Cununiei, printr-un pişcot şi un pahar de vin sau şampanie, iar săracii oameni cred că se împărtăşesc. De ce să ne speriem de cultul lui Arsenie Boca dacă nu ne-am speriat de faptul că sunt zeci de liturghii care se slujesc cu potirul arătat comunităţii, dar din care nu se împărtăşeşte niciun credincios?

Personal aţi fost marcat de anumite miracole atribuite Părintelui Arsenie Boca? Aţi fost vreodată la Prislop?

Am fost la Prislop, într-un context semnificativ şi pentru mine, şi am avut binecuvântarea să fie într-o zi în care toate lucrurile erau la locul lor. Mi s-au povestit scene cu zeci de autocare cu mulţimi. Sociologul religiilor Mirel Bănică ne spune de ce e important pentru pelerin să se afle într-o mare mulţime. Eu am fost într-o zi din săptămână, cred că am fost într-o joi, în septembrie 2014, şi am înţeles câte ceva, sper... Dialogul s-a purtat, întrucât te duci să dialoghezi cu sfântul, prin fenomene meteorologice. O ploaie uşoară care întâi ne-a făcut puţin retractili, aşteptând până trece. Pe urmă a trecut, apoi iar

a venit. Era un nor care s-a tot plimbat deasupra mormântului. Drumul spre mormântul Părintelui e ca o procesiune și o ocazie de interiorizare.

După mine, obiectivul nu este atingerea mormântului, ci rugăciunea prilejuită de acel loc și de acea înaintare înceată; atunci îți dai seama că e vorba de un urcuș duhovnicesc și de o întâlnire în duh și adevăr. Deopotrivă sunt importante și biserica veche și ansamblul monastic de acolo, care sper să nu fie invadat de construcții noi.

Părintele Arsenie Boca este un sfânt taumaturg, cum sunt pomeniți cei din Antichitate, cu puteri care sunt cunoscute în hagiografia creștină, dar poate mai puțin obișnuite în lumea noastră raționalistă, dintre care poate cel mai fascinant este darul ubicuității. Anularea raporturilor pe care ni le impun timpul și spațiul.

Vă referiți la acel eveniment petrecut când Părintele Arsenie se afla închis la Canal și a murit mama lui. Nu știu dacă mai există și alte astfel de momente în viața Părintelui. În geografia locuită de români, eu nu-mi mai aduc aminte, poate mă puteți ajuta, de alt sfânt cu un asemenea uriaș har taumaturgic, în afara Cuviosului Daniil Sihastrul, pe seama căruia erau puse cândva astfel de vindecări miraculoase, din abundență. Mă refer strict la teritoriile locuite de români. În schimb, sigur, foarte aproape de noi este Sf. Nectarie de la Eghina...

Între sfinții secolului XX cu puteri taumaturgice deosebite mai este Sf. Luca al Crimeii, episcopul

chirurg, mărturisitor al Bisericii Ortodoxe Ruse. În ceea ce privește dorința dumneavoastră de a vedea mari minuni pe teritoriul țării noastre sau în neamul nostru, vă voi trimite la răspunsul lui Hristos, că sunt inutile și irelevante minunile dacă nu este credință, că semne au fost multe și mai sunt, dar nu știm să le vedem. Dar spre consolare vă voi spune că există o notă românească între manifestările taumaturgice: icoanele care plâng. Astfel de minuni s-au arătat cu intensitate în prima jumătate a secolului XIX.

Așa este. Apoi, o spun deschis că găsim astfel de corespondenți și la catolici. Mă gândesc în primul rând la Padre Pio, care a trăit tot în secolul XX și este deja canonizat de Vatican. În orice caz există asemănări și, din punctul meu de vedere, pot fi făcute astfel de comparații: același dar al ubicuității l-a avut și sfântul Nectarie al Eghinei, și Padre Pio, nu mai vorbesc de darul taumaturgic...

Știați că marele teoretician al transcenderii timpului și spațiului e Grigore Palama? Dar Grigore Palama e un sfânt pe care Biserica, atât în vremea lui, cât și în generațiile ulterioare, cu greu l-a integrat intelectual! A existat o recepție foarte puternică de către discipolii lui, în secolul XIV, după care a survenit un fel de uitare a lui și a fost readus în atenția ortodoxiei prin atitudine polemică de către catolici. Teologia mistică a lui Palama a rămas o obsesie pentru catolicism, care, din dorința de a respinge cultul lui, au retrezit curiozitatea ortodocșilor. Recuperarea lui intelectuală a însemnat un reviriment al ortodoxiei. El

a fost editat pentru prima oară în secolul XVII, de către Dositei al Ierusalimului pe teritoriul Ţărilor Române şi apoi de către monahii din mişcarea colivarilor, de Nicodim Aghioritul, în secolul XVIII şi pe urmă un crescendo de recuperare teologică în secolul XX, de data aceasta pe mai multe direcţii. De aceea mi se pare foarte semnificativ faptul că Arsenie Boca a fost asociat proiectului de traducere a *Filocaliei* alături de Părintele Dumitru Stăniloae, aceasta fiind sinteza tradiţiei isihaste şi primul instrument de popularizare a teologiei palamite.

Indubitabil, Părintele Arsenie Boca avea şi preocupări intelectuale. El are şi o licenţă în arte plastice, nu numai cea în teologie, în acelaşi timp avea curiozităţi legate de medicină, de istoria spiritualităţii universale. Vă întreb în ce măsură intelectualii de astăzi pot primi lecţii din viaţa Părintelui Arsenie Boca? Nu este neapărat un model – având o viaţă atât de specială, este foarte greu de urmat ca model –, dar în orice caz, care sunt lecţiile pentru un intelectual de astăzi?

Lecţia este că toate sunt îngăduite, nu toate sunt de folos şi ceea ce este de trebuinţă pentru intelectual, ca profesionist al cunoaşterii, este să-ţi antrenezi spiritul critic şi duhul discernerii. Capacitatea de a discerne între ceea ce-ţi este şi ceea ce nu-ţi este de folos. Astfel e evident că tradiţia religioasă a întregii umanităţi poate fi, în mod rezonabil, integrată în viaţa spirituală a unui creştin. Nu mai departe decât una

dintre cele mai populare cărţi hagiografice din istoria Bizanţului, *Viaţa sfinţilor Varlaam şi Ioasaf*, este construită pe nucleul vieţii lui Budha. Pornind de la acest exemplu vedem că nimic din ceea ce Dumnezeu a îngăduit să se desfăşoare pe acest pământ nu poate fi indiferent creştinului. Să distingi însă în Arsenie Boca între sfânt şi intelectual mi se pare o eroare. Căutările lui în lumea ştiinţei şi a gândirii laice, pe care le atestă volumul *Cărarea Împărăţiei* încă din anii 1940, dar care l-au acompaniat întreaga viaţă, au fost lăsate în urmă de viaţa sa duhovnicească. Relaţia sa permanentă, puternică cu oamenii, munca de îndrumător duhovnicesc al unui număr impresionant de persoane – aceasta este marea sa harismă şi deci realizare. Poate cea mai grea ascultare pe care a avut-o de împlinit a fost pictura, ca dovadă că a lucrat cincisprezece ani la ceea ce s-ar fi făcut într-o vară. Pictura de la Drăgănescu este aproape o operă sisifică sau un paravan duhovnicesc.

Riscul însă al pierderii în cunoaşterea de tip enciclopedic îl evocă Sofronie (Saharov) de la Essex, în autobiografia spirituală *Vom vedea pe Dumnezeu precum este* (Ed. Sofia, 2005). Dacă ne facem din cunoaştere o ambiţie vană, în mod evident am pierdut cărarea Împărăţiei. Omul de ştiinţă se poate îndeletnici cu cunoaşterea gratuită, din spirit de curiozitate. Pentru un creştin însă bagajul intelectual trebuie supus unei analize critice, interioare, pentru a-l integra în viaţa lui duhovnicească. Model în această materie este Nicolae Steinhardt.

Am putea spune că există în cazul cercetătorului, al omului de știință, al intelectualului un fel de talanți ai cunoașterii, pe care și-i îngroapă sau nu, dar sunt și falși talanți, în sensul că pot fi și ținte false...

Da, cu siguranță că există acest risc, ispita de a absolutiza cunoașterea, contrapunând-o celorlalte virtuți. Dar nu cunoașterea este de vină, ci vanitatea.

Cu alte cuvinte, trebuie să-ți cunoști bine talanții, chiar ca intelectual, ca om de știință și cercetător. Ați predat până de curând istoria bizantină la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Iași. Sigur că există o imensă cazuistică taumaturgică și în cazul Părintelui Arsenie Boca, și în cazul Sfintei Parascheva, ale cărei moaște sunt astăzi la Iași. Ați avut de-a face cu tineri care abia acum ies din adolescență, sunt studenți. Care este deschiderea acestor oameni față de miracol, chiar față de Pr. Arsenie Boca? Există blocaje?...

Până nu te trage Dumnezeu de mânecă, n-ai niciun fel de deschidere. Omul contemporan trăiește într-un confort material și psihologic de neînchipuit și care-l face surd la nevoia spirituală. Felul în care cresc adolescenții noștri, cu tot răsfățul pe care-l acordă părinții, care au deja venituri substanțiale, le oferă puține șanse de a avea un contact real cu lumea spirituală, așa că în situații excepționale poți găsi un tânăr care să aibă o chemare, să simtă o chemare către universul spiritualului. Nu neapărat către Arsenie Boca. Arsenie Boca este un caz particular, un caz, de fapt, puțin cunoscut.

Eu cred că, în general, fără să am date statistice, creştinii îl cunosc puţin şi vag pe Părintele Arsenie Boca. Când am fost eu prima dată, mai demult, la Prislop, acum 10-15 ani, nu era nimeni, dar au ajuns ulterior vreo zece persoane. Vreau să spun că în ultimii ani au fost foarte multe emisiuni şi articole dedicate Părintelui. Apoi, s-a transmis această evlavie populară, s-a contaminat, şi, în fine... are astăzi o amploare fără precedent în istoria recentă a românilor. Poate, din perspectiva sociologiei religiilor vorbind, să fi existat un singur echivalent: Maglavitul lui Petrache Lupu – a fost făcută această comparaţie din mai multe perspective, pornind de la cea politică, în sensul instrumentalizării politice, până la evlavia populară care are şi ea multiple faţete.

În ziua în care am fost eu la Prislop erau, poate, o sută de persoane...

Dumneavoastră aţi scris o carte superbă, *Biserica în Cetate* ***(Editura Pro Universitaria, Bucureşti, 2014), unde aveţi câteva consideraţii despre originile bizantine ale eclesiologiei ortodoxe. Am o întrebare delicată la care aţi şi răspuns parţial până acum: care sunt limitele şi până unde această evlavie populară este sănătoasă şi de unde încep derivele? Şi – totuşi! – ce poate să facă Biserica pentru a gestiona cât de cât aceste fenomene deviante?***

E foarte greu de evaluat, fiindcă asta trece prin conştiinţa fiecăruia. Episcopul nu poate reglementa canonic conştiinţele oamenilor. Singura şansă ca acel care se roagă pentru câştigul la LOTO, sau pentru diverse alte rătăciri şi ispite, să-şi revină este ca măcar să se afle într-un pelerinaj. E în rătăcire oricum, dar o rătăcire paradoxală, care l-ar duce în apropierea unui fenomen de credinţă, de sfinţenie, care poate-i va lămuri ceva. Şi atunci, cultul sfinţilor e o cale spre, o pedagogie a credinţei care este de folos unora. De aceea, clerul nu poate să îngrădească în niciun fel cultul sfinţilor. Biserica trebuie să fie răbdătoare şi primitoare, învăţând ceea ce are de învăţat, spunând lucrurilor pe nume. Singura ei putere este libertatea cuvântului, curajul adevărului! Prin acest cuvânt pot fi îndemnaţi oamenii să nu se mai roage pentru noroc, pentru răul altuia, pentru legarea sau dezlegarea cununiilor, ci să se roage să le scoată Dumnezeu în cale un om bun şi credincios, să lase pe Dumnezeu să le poarte de grijă, pentru ca nu cumva dorinţele lor nesăbuite să se împlinească spre marea lor pagubă sufletească.

Cu ce gând vine pelerinul la sfânt? Dacă vine cu un gând impur, în mod inevitabil, ori va trece pe lângă semnificaţia spirituală a pelerinajului respectiv, ori chiar mai rău, va intra într-o încurcătură spirituală, adică va cunoaşte puterea celui rău. Fiindcă răul se trezeşte şi prinde putere prin gândurile noastre, şi atunci rugăciunea cu intenţii negative se întoarce împotriva celui care se roagă. Aceasta trebuie să fie o temă de predicaţie permanentă pentru cler: credinciosul să nu se apropie de sfinţenie cu gânduri

impure, să nu desconsidere sfântul, pe omul care a renunţat la tot ceea ce este lumesc, ori la viaţă, dacă e martir, ori la confortul şi plăcerile vieţii, dacă este pustnic sau călugăr. E ridicol să ne adresăm sfântului cu efemeride sau cu ceea ce este contrar experienţei lui de viaţă. Sfântul este un îndrumător către lumea de dincolo şi el ne poate ajuta să parcurgem acest drum dificil, să ne lumineze calea. Sfântul ne poate (re)aduce la lumină.

Nu cumva există două Românii, una profundă, cea a acestei evlavii, mai mult sau mai puţin bine strunite, şi o alta a intelectualului cârcotaş, care discută cum discutăm şi noi acum şi taie firul în patru?... Sigur, noi vrem să lămurim lucrurile, dar realmente sunt mulţi care, spre jena lor, vorbesc prăpăstii despre Părintele Arsenie Boca. Nu mă refer la calomnii, care există la ora actuală pe Internet. Am văzut recent glumiţe pornind de la această evlavie populară care a crescut exponenţial în ultimii ani... Sunt oameni, chiar atei, cu siguranţă, unii, care trec în partea cealaltă, fac glumiţe ieftine, fac tricouri pe care scrie „Arsenie Boca preşedinte", şi aşa mai departe. Se ia în râs această evlavie populară poate şi din cauza exceselor ei...

Nu, eu nu cred în această diviziune binară: două Românii! Dacă vreţi, există o sută de Românii, sau douăzeci de milioane de Românii, câţi cetăţeni ai acestei ţări, atâtea viziuni despre România, bazate pe diferenţe de cultură, de experienţă de viaţă, de vârstă, de credinţă, de aspiraţii şi de talanţi. Nuanţele sunt nesfârşite.

Da, Biserica este una singură și Hristos e unul singur...

Că Hristos este unul singur ține deja de o altă realitate. Biserica este o altă comunitate, fiindcă în Biserică nu mai suntem „nici iudeu, nici elin; nici rob, nici liber; nici parte bărbătească și nici parte femeiască, pentru că toți una suntem în Hristos Iisus" (Galateni 3, 28). Deci cu atât mai mult acolo numărul de Românii nu mai contează. Fiindcă în fața lui Hristos te prezinți cu sufletul și cu viața ta, cu așezarea ta morală, nu cu o coloratură etnică sau culturală oarecare.

Fiecare Românie se prezintă în fața sfinților cu ce poate, preferabil însă nu cu deriziune. Totuși, istoria creștinismului ne pune în față și aceste exemple ale batjocoritorilor care se transformă în credincioși. În Antichitate erau actori care mimau ironizând cultul creștin, și primeau harul chiar pe scenă, convertindu-se în mod autentic. Actul liturgic e eficient, în mod paradoxal, și când este operat în mod batjocoritor. Fiindcă Hristos poate fi prezent ca Dumnezeu acolo unde vrea, „Duhul suflă unde vrea", ceea ce face ca și cei mai mici și cei mai răi să devină puternici sau buni. Și trebuie să fim în permanență cu urechea ciulită la această dorință de autenticitate, de sinceritate a Dumnezeului nostru. Să nu fim farisei, să nu creăm bariere pentru alții! Singurul lucru care ar trebui să-l privească pe creștin este mântuirea lui, și mântuirea lui va opera în jurul lui miracolele de care are nevoie.

În măsura în care te propui ca exemplu, anunți că te duci să slujești leproșilor de nu știu unde, cu

ostentație, riști să-ți pierzi plata. Riscul este foarte mare să o dai în bară duhovnicește, să te trezești foarte gol și rătăcit. Dacă o vei face descoperind neputincioșii din jurul tău, în primul rând, în apropierea ta, din familie, din comunitate, fără ostentație și cu jertfelnicie, lucrurile vor intra pe un făgaș care te va duce spre lumină. Puterea spirituală crește imperceptibil din smerenie, din lipsă de emfază. Acesta este Arsenie Boca. El a înțeles că poate face lucrarea lui Dumnezeu în pofida persecuției, a ostilității cu care s-a întâlnit în lucrarea sa duhovnicească, și din atelierul de la Schitul Maicilor, din biserica de la Drăgănescu, și în haine civile, și în această aparentă înjosire pe care o reprezintă scoaterea din monahism, mai ales fără a primi recunoaștere, fără a vedea roadele lucrării lui.

Singurul mod de a păstra cultul sfinților în convergență cu Evanghelia este de a reaminti oamenilor că au nevoie de o viață comunitară continuă, să aparțină unui grup de credincioși. Bisericile noastre sunt mari, dar enoriașii își sunt străini unii altora, lipsește prietenia dintre membrii adunării euharistice. Foarte eficace în creșterea duhovnicească este contextul uman imediat, grupul de prieteni cu care mergi la biserică, cu care faci lucruri împreună, inclusiv pelerinaje. Voluntariatul trebuie închinat lui Hristos și făcut în cadrul Bisericii, în acest fel comuniunea liturgică capătă un impact social. De aceea, nu poți să substitui vieții liturgice și rugăciunii cotidiene pelerinaje extravagante de câteva ori în viață, amânând întâlnirea cu Dumnezeu pentru aceste ocazii. Dacă ți se întâmplă să-L găsești pe Dumnezeu acolo în pelerinaj, ar trebui să-L aduci în viața ta cotidiană și să-L aduci în sânul grupului

de oameni în care te-a aşezat Dumnezeu, şi grupul de oameni începe cu părinţii, cu fraţii, surorile, neamurile, cu colegii de muncă, cu colegii de viaţă. Aducerea acestui sacru al pelerinajului în cotidian este însă o lucrare cu adevărat mare şi eroică, fiindcă ea înfruntă scurgerea monotonă a timpului şi ispita acediei. Adevăratul miracol este sfinţirea vieţii, dar aici e o muncă de o viaţă, urcuşuri şi coborâşuri, cu smerenia şi răbdarea lipsei de spectaculos. În pofida impresiilor noastre, marea minune a lui Arsenie Boca este lipsa de spectaculos.

GEORGE ENACHE
(istoric):

Putem afla cine a fost cu adevărat Pr. Arsenie Boca dacă citim *Cărarea Împărăţiei*, nu dosarul de Securitate

Stimate domnule George Enache, aţi publicat împreună cu istoricul Adrian Nicolae Petcu primul volum despre Pr. Arsenie Boca în care sunt analizate inteligent informaţiile găsite în arhive. Există puncte nevralgice în aceste arhive ori în imaginea conferită astăzi Părintelui? De ce acesta este enumerat şi astăzi – în anumite cercuri – între legionari, când nu a fost nicidecum afiliat sau simpatizant al acestei mişcări?

Cartea publicată în 2009 (*Părintele Arsenie Boca în atenţia poliţiei politice din România*, Editura Partener) nu are pretenţia să se constituie într-o prezentare şi analiză exhaustivă a vieţii şi operei Părintelui Arsenie Boca. Am scris atunci, şi îmi menţin opinia şi în prezent, că este nevoie de o întreagă echipă de cercetare, care să restituie, respectând exigenţele ştiinţifice, opera marelui duhovnic, să discearnă între textele autentice şi avalanşa de apocrife, să analizeze în mod riguros documentele provenite din diverse

arhive, să evalueze nenumăratele mărturii, mai mult sau mai puţin subiective sau fantaste, să-l încadreze, în ultimă instanţă, pe Arsenie Boca în cadrul mai larg al spiritualităţii ortodoxe a secolului al XX-lea.

Din păcate, mai bine de 80% din ceea ce se publică despre Părintele Arsenie Boca este maculatură pioasă, scrisă de multe ori doar pentru câştiguri materiale imediate, în încercarea de a se profita de valul de devoţiune faţă de duhovnicul înmormântat la Prislop. Glumind, la un moment dat cineva spunea că ar fi de ajuns să se scoată pe piaţă o carte cu paginile albe, dar care să aibă pe copertă titlul „Arsenie Boca", că s-ar vinde garantat. Însă nu era prea departe de adevăr... Ştiu sigur că volumul scos la Editura Partener a fost pur şi simplu „clonat" de diverşi întreprinzători şi vândut pe tarabele de carte religioasă răspândite de-a lungul şi de-a latul ţării. Mai gravă mi se pare însă inventarea pur şi simplu de texte zise „duhovniceşti", care sunt atribuite Părintelui, sau de „mărturii" despre viaţa lui, absolut fantaste. Toţi i-au fost ucenici, toţi l-au cunoscut în intimitate...

Pentru mulţi dintre cei interesaţi de biografia lui Arsenie Boca, dosarul întocmit de fosta Securitate Părintelui reprezintă o adevărată „carte a cărţilor", din care se poate extrage adevărul ultim, esoteric, bazându-se probabil pe capacitatea Securităţii de a pătrunde prin informatori şi tehnică de ascultare în intimitatea celor urmăriţi. Din acest motiv, zeci (poate de acum sute) de persoane au venit la CNSAS pentru a studia acest dosar. Publicarea lui integrală, pe care o face în acest moment o echipă de editare, este un lucru bun, salvându-se astfel documentele originale de la o distrugere inevitabilă.

Nimic mai fals decât această percepţie. Ca unul care am citit mii de dosare întocmite de fosta Securitate, rar mi-a fost dat să identific unul mai opac în ceea ce priveşte persoana urmărită. Cea mai mare parte a dosarului este constituită din planurile de lucru ale ofiţerilor însărcinaţi cu urmărirea Părintelui care încearcă (zadarnic) să găsească informatori care să se infiltreze temeinic în anturajul Părintelui. Arsenie Boca a avut o capacitate remarcabilă de a-şi păstra opiniile personale, subiective, pentru el şi a nu le transmite altora. Faţă de toţi ceilalţi, el a rămas DUHOVNICUL, care s-a ghidat după comandamentele învăţăturii creştine, fără a se lansa în efuziuni personale. Să nu înţelegem că a fost un om ascuns, sau cu o existenţă schizoidă. În cazul său, cred, existenţa duhovnicească se identifică cu viaţa personală. Din acest motiv, am răspuns, de fiecare dată când am fost întrebat despre Părintele Arsenie, că putem afla cine a fost el cu adevărat dacă citim *Cărarea Împărăţiei,* nu dosarul de Securitate.

Unii dintre cei care au citit cartea redactată de Adrian Petcu şi de mine au considerat-o „plicticoasă" în anumite momente, deşi ea are dimensiuni reduse. Am recunoscut cu sinceritate acest lucru, deoarece şi eu mă plictisesc când o recitesc, atunci când sunt obligat să parcurg pasajele în care înşir nesfârşitele şi sterilele planuri securiste de infiltrare în anturajul Părintelui, când reproduc materialul informativ extrem de subţire, în cea mai mare parte obţinut la a doua mână („am auzit că", „se spune că"). Chiar şi textele anchetelor la care este supus Părintele sunt surprinzătoare. De obicei, ancheta începe într-un

punct şi este dirijată de ofiţerii anchetatori acolo unde doresc, determinând pe cel anchetat să spună altceva decât ce afirmase iniţial. În cazul anchetelor lui Arsenie Boca, avem o serie de răspunsuri clare şi limpezi de la început, care rămân neschimbate, precum şi sentimentul că securiştii au avut o atitudine diferită în raport cu alţi condamnaţi.

Paradoxal, am scris această carte tocmai pentru a arăta „neantul" acestui dosar şi încercarea zadarnică a celor care vor să-l cunoască mai bine pe Arsenie Boca prin intermediul documentelor Securităţii. Iniţial nu am fost atras de subiect, apoi, în faţa valului de publicaţii lipsite de coerenţă, rezultate în urma cercetării dosarului, am purces cu Adrian Petcu, consacrat cercetător CNSAS, să scriu o lucrare care să aibă un scop precis: să arate exact ce informaţii conţine dosarul de Securitate al lui Arsenie Boca, volum care să se constituie drept un ghid orientativ pentru cei care vor să înţeleagă haosul de documente din dosar. Rezultatul final nu a fost spectaculos şi, sincer, nu cred că se poate scoate mai mult din dosarul de Securitate al lui Arsenie Boca decât am făcut-o noi. Cu toate acestea, volumul spune multe despre Arsenie Boca, tocmai prin absenţa reţelei de informatori, prin absenţa oricăror detalii semnificative privind viaţa şi opiniile personale, prin faptul că, în ciuda urmăririi îndelungate şi a anchetelor numeroase, Arsenie Boca a fost „doar" condamnat administrativ pentru o perioadă scurtă de timp. Sunt, poate, noi argumente, ale unei existenţe *sub specie aeternitatis*.

Din această perspectivă, întrebarea dumneavoastră, cu privire la „punctele nevralgice" din arhive, capătă o nouă interpretare. Majoritatea informaţiilor sunt

zvonuri la mâna a doua sau delaţiuni care nu se verifică. Astfel, dacă ar fi să instrumentăm un „imaginar" proces Părintelui Arsenie, el l-ar câştiga garantat, fie şi prin absenţa unor probe concludente.

În ce priveşte partea cu privire la presupusa apartenenţă la Mişcarea Legionară a lui Arsenie Boca, am prezentat în carte toate anchetele desfăşurate de organele de represiune, fie Siguranţa, fie Securitatea, cu privire la aşa-zisele „simpatii" legionare ale Părintelui şi concluziile negative care au fost trase la final de fiecare dată. De unde totuşi discuţiile care continuă pe marginea acestei chestiuni?

În perioada interbelică, zona Sibiului şi a Făgăraşului a fost o citadelă a Mişcării Legionare. De aici provin cunoscuţii lideri legionari Horia Sima şi Nicolae Petraşcu. Mai mult, chiar în mediul bisericesc din zonă există numeroşi clerici cu simpatii legionare, unii cu rol important la Academia Teologică din Sibiu, printre care îi amintim pe Spiridon Cândea şi Liviu Stan. Inevitabil, Arsenie Boca s-a întâlnit şi a dialogat cu aceste persoane. De altfel, una din anchetele la care a fost supus a fost legată de vizitele făcute de Nicolae Petraşcu la mănăstirea de la Sâmbăta de Sus.

Preoţii din Ardeal, prin tradiţie, au fost implicaţi în chestiuni politice şi naţionale. Părintele Stăniloae, printre alţii, desfăşoară, în perioada interbelică, o susţinută activitate publicistică, cu tentă politică, în *Telegraful Român*. Aidoma lui sunt mulţi alţii, care adoptă chiar poziţii publice tranşante în ceea ce priveşte problemele politice.

Aşa ceva este greu de găsit la Arsenie Boca. Într-una din puţinele note informative mai de

substanță, el spunea, referindu-se la comunism, următoarele lucruri:

„Conducerii de astăzi nu le trebuie mănăstiri. Ei au lăsat câteva mănăstiri istorice și atât. Ei vor ajunge să cuprindă întreg pământul [și] vor conduce lumea. Până atunci va fi bine de noi. Atunci se va vedea care este creștin adevărat, că va răbda toate. Care nu, va cădea în valul lumii.

Eu [informatoarea] am zis: eu nu cred că vor ajunge să cuprindă tot pământul, mai ales că sunt oameni fără credință. Arsenie Boca a răspuns: Sunt îngăduiți de D-zeu și le ajută să pună stăpânire pe întregul glob pământesc (...). Nu te pune cu ei rău, ci să fii credincioasă, că D-zeu este în orice loc ca și la Ierusalim, ca și la noi. Căci biserica din inima noastră nimeni nu o poate dărâma."

Există prin urmare o diferență uriașă între viziunea eshatologică a Părintelui Arsenie, perfect coerentă cu ideile sale duhovnicești, și milenarismul politic, naționalist și anticomunist, al Mișcării Legionare. De altfel, în numeroase cazuri, Arsenie Boca a arătat că nu a fost de acord cu utilizarea armelor pentru atingerea unor obiective, chiar generoase, și a îndemnat să nu mai existe confuzie între spiritual și politic.

Desigur, Arsenie Boca a dialogat și a ajutat, creștinește, numeroși legionari, dar acest lucru nu înseamnă că a aderat la ideile lor. Această idee pornește uneori de la reprezentarea unei false intimități între Boca și cel care-i căuta sfatul. Din nou trebuie să subliniez acest lucru: în fața unuia sau altuia nu se afla Arsenie Boca, persoană particulară, cu simpatii, empatii și solidarități sublunare, ci Părintele Arsenie

Boca, duhovnicul care nu a confundat niciodată planul divin cu cel omenesc. Un alt motiv pentru care se face asocierea lui Arsenie Boca cu legionarismul este dorința de legitimare a acestei mișcări și prin asocierea ei cu un nume atât de ilustru.

Există relatări cu privire la autoritățile care au cultivat prezența Părintelui sau pur și simplu au profitat de notorietatea sa. Prințesa Ileana, Petru Groza ori (spun legendele) chiar Nicolae și Elena Ceaușescu – ne puteți da amănunte despre aceste eventuale întâlniri? Care au fost relațiile Pr. Arsenie Boca cu politicul, în general?

După cum am arătat mai sus, Arsenie Boca nu s-a implicat în politic. Proiectul său privea desăvârșirea personală și, implicit, mântuirea. Confuzia care există pornește de la activismul său deosebit, el nefiind un ascet care să se retragă în pustie, deși și-a dorit acest lucru. El a predicat tuturor despre calea mântuirii și a fost el însuși un exemplu, dar acest lucru avea de-a face cu propovăduirea religioasă, nu cu politica. Faptul că propovăduirea Părintelui este interpretată politic în perioada comunistă este un abuz al regimului totalitar...

Fiind un colaborator apropiat al Mitropolitului Nicolae Bălan, înalt demnitar al statului, fiind duhovnic la mănăstirea model a Ardealului, având faima pe care o avea, este evident că diversele personalități politice care treceau pragul Mănăstirii Sâmbăta au intrat în contact cu Arsenie Boca, fără însă a se profita de el în plan politic, electoral, cum s-a întâmplat, de pildă, în cazul Maglavit cu Petrache Lupu.

Din ceea ce știm doar din dosarul întocmit de Securitate, Arsenie Boca a avut o relație mai apropiată cu principesa Ileana (devenită ulterior maica Alexandra). Citez din cartea publicată la Editura Partener, unde se face vorbire și de familia mareșalului Ion Antonescu:

„Astfel la praznicul Rusaliilor din 1942, a fost prezent mareșalul Ion Antonescu cu soția, iar în vara lui 1947 principesa Ileana de Habsburg «a venit la Mănăstirea Sâmbăta de Sus, pentru prima dată», după cum arăta Părintele Boca în ancheta penală din 5 octombrie 1955.

Între Părintele Arsenie și principesa Ileana s-a stabilit o legătură de prietenie spirituală, care mai târziu va deveni un cap de acuzare la adresa lui Boca: «Ea venise cu scopul ca să cunoască mănăstirea, să mă cunoască pe mine și să-mi asculte predicile mele. După ce am făcut cunoștință personal cu ea, am condus-o la apartamentul mitropolitului și îmi amintesc că i-a plăcut aranjamentul de la mănăstire și peisajul. În discuțiile purtate, ea și-a exprimat dorința ca eu să merg în vizită la castelul Bran, unde avea locuința. I-am răspuns că nu pot să merg altfel, decât numai cu aprobarea Mitropolitului Bălan.»"

După obținerea binecuvântării de la Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, principesa Ileana l-a invitat la Bran în mai multe rânduri, după cum și aceasta l-a vizitat de mai multe ori la Mănăstirea Sâmbăta. La Bran, spune Părintele: „...țineam predici cu caracter religios în fața domniței Ileana și a unor doamne care compuneau anturajul domniței, însă numele [lor] nu le cunosc. La predicile ținute de mine mai veneau surorile din spital, medici și farmaciști [...].

Tot la castelul Bran a mai venit și regina Elena, [care] cred că era însoțită de doamnele de onoare. Am cunoscut și pe regina Elena personal, am avut discuții personal[e] cu ea, însă foarte puțin, discuții care s-au rezumat la starea sănătății ei. Alte discuții nu am avut cu ea [...].

Alte preocupări pe care le aveam la castelul Bran, în afară de predici, tălmăceam anumite părți din Scriptură și răspundeam la diferite întrebări care mi se puneau în legătură cu credința. Am făcut o slujbă împreună cu preotul din Bran, Lascu, la așezarea pietrei fundamentale a capelei din curtea spitalului de la Bran.

În afară de preocupările duhovnicești, vizitam pe domnița Ileana, în apartamentul ei, unde am avut și discuții cu ea."

Același părinte va merge cu principesa în diferite locuri din București, unde se aflau cunoscuți, bolnavi, printre care Maria Antonescu și mama Mareșalului. Aici, de reținut este următoarea secvență redată de Părintele Boca în timpul anchetei din 1955: „În discuțiile care s-au creat acolo, știu că Maria se plângea că o duce greu, că este părăsită de toți cunoscuții ei și nu are cu ce se întreține, iar mama lui Ion Antonescu spunea că nu se poate împăca în conștiința ei: «Cum Dumnezeu a dat posibilitatea acestora (se referea la conducerea actuală din R.P.R.) [sic!] să-i omoare fiul».

I-am recomandat să nu se răzvrătească împotriva lui D-zeu, pentru că El știe ce face și i-am indicat ca duhovnic pe preotul Gala Galaction, despre care nu știu dacă a fost sau nu. Întâlnirile cu principesa Ileana au durat până în noiembrie 1947."

Legături nemijlocite cu Petru Groza nu sunt clar atestate, însă sunt plauzibile, datorită relației dintre Groza și Nicolae Bălan. Probabil datorită lui Petru Groza, care s-a implicat puternic în viața Bisericii Ortodoxe Române după 1945, a circulat zvonul cu privire la o posibilă alegere a lui Arsenie Boca într-un scaun episcopal.

În ceea ce privește relațiile cu Nicolae și Elena Ceaușescu, ele sunt deocamdată la stadiul de folclor, la fel ca și presupusele legături între aceștia și amintitul Petrache Lupu.

Un alt capitol delicat este cel privitor la relația Pr. Arsenie Boca cu Julieta Constantinescu (maica Zamfira Constantinescu). Ce spun documentele, cum le putem interpreta inteligent, dincolo de bârfele ieftine ori de zvonistica lansată de poliția politică?

Despre relația cu maica Zamfira avem doi martori subiectivi (nu voi da numele lor) și o mulțime de zvonuri. Să fi fost Julieta Constantinescu marea slăbiciune a incoruptibilului monah? Mare tentație, mai ales că acest lucru ar putea fi un bun subiect de roman, în stilul lui Tolstoi. Să fi fost între cei doi o relație cum s-a stabilit între Francisc de Assisi și Sfânta Clara?

Securitatea s-a întrebat adesea ce face Arsenie Boca (auto)claustrat în mănăstirea de maici de la Prislop. Despre izolarea autoimpusă am vorbit în carte, ea fiind motivată de evitarea acțiunilor informative duse de Securitate. În imaginația lor,

ofiţerii Securităţii au trimis femei la mănăstire, pentru „compromitere", cu zero rezultate.

După scoaterea din monahism şi desfiinţarea Mănăstirii Prislop, Arsenie Boca s-a mutat la Bucureşti, unde, spune Securitatea, a cumpărat o casă, în care a locuit cu Julieta Constantinescu, fără ca aceştia să fie căsătoriţi cu acte. Iar povestea pe marginea subiectului se opreşte aici... Dacă Securitatea ar fi găsit detalii mai „picante", fără îndoială le-ar fi exploatat în vederea compromiterii Părintelui, care continua să fie urmat de credincioşi.

Cei interesaţi de aceste amănunte trebuie să ştie că Securitatea avea drept misiune să urmărească pe monahii care fuseseră scoşi din mănăstiri prin Decretul 410/1959, iar cei tineri trebuiau convinşi să-şi găsească un loc de muncă şi să se căsătorească, ofiţerii fiind convinşi astfel că aceştia vor încheia astfel definitiv cu viaţa monahală.

Arsenie Boca se conformează. Leapădă rasa monahală, se îmbracă elegant, îşi găseşte un loc de muncă, fiind responsabil la atelierul de pictură şi email de la Schitul Maicilor (ca mirean, şi nu ca faţă bisericească), trăieşte sub acelaşi acoperiş cu fosta stareţă de la Prislop, unii afirmând că s-a şi căsătorit cu aceasta. Toate acestea au fost un prilej de satisfacţie (trecătoare) pentru ofiţerii Securităţii şi posibil prilej de poticnire pentru cei care se împiedică în duhovnicie de aspecte exterioare.

În realitate, dincolo de aparenţe, Arsenie Boca a rămas acelaşi călugăr cu viaţă exemplară, dând o lecţie remarcabilă despre ce înseamnă să fii cu adevărat monah şi arătându-ne cum poţi trăi conform

propriilor convingeri ÎN POFIDA regimului politic, fapt care este, din nou, perfect coerent cu cele afirmate față de informatoare, în citatul invocat mai sus.

La senectute, după cum se știe, el se va retrage la Sinaia, împreună cu maici de la Prislop, unde vor vieţui cu toţii într-un regim cvasi-mănăstiresc.

Mai multe amănunte despre această perioadă din viața lui Arsenie Boca pot fi aflate în cartea publicată la Editura Partener, în capitolul intitulat sugestiv: *În lume precum în mănăstire.*

Este indiscutabil faptul că Pr. Arsenie Boca a avut un aport însemnat la traducerea și publicarea** Filocaliei. **Puţină lume știe că, la un moment dat, Pr. Arsenie chiar a tradus binecunoscutul volum al lui Ioan Scărarul. Ne puteţi spune ce se cunoaște până acum despre aceasta și despre relaţia cu Pr. Dumitru Stăniloae?

Într-un studiu al meu, dedicat mișcărilor spirituale din cuprinsul ortodoxiei românești în veacul al XX-lea, spuneam următoarele lucruri, care pot clarifica mai ușor pentru cititor relaţia, puţin percepută azi, dintre Arsenie Boca, Dumitru Stăniloae și Mitropolitul Nicolae Bălan: „Pe de altă parte, dincolo de Carpaţi, la Sibiu, Mitropolitul Nicolae Bălan începea un alt proiect misionar, inspirat de modelul central-european, aplicat cu atât de mult folos în cazul ortodox, prin Facultatea de Teologie de la Cernăuţi. La Cernăuţi se formau preoţi eruditi, cu solide cunoștinţe în domeniul teologiei. Bălan va prelua acest accent pus pe educaţia teologică,

pe care o va implementa la Academia Teologică din Sibiu. Spre deosebire însă de Cernăuţi, proiectul lui Nicolae Bălan va avea două componente, pe lângă academie fiind prezentă, ca un focar de spiritualitate ortodoxă ardeleană, Mănăstirea Sâmbăta. Două instituţii reprezentate de doi oameni absolut remarcabili: Părintele Dumitru Stăniloae şi monahul Arsenie Boca.

Boca a fost mai puţin preocupat de dimensiunea «culturală» şi «socială» a monahismului. El achiziţionează o cultură teologică şi ştiinţifică cu totul remarcabilă, pe care o pune însă în slujba «trăirii» duhovniceşti, considerată drept esenţă a vieţuirii monahale. El este cel care merge la Athos şi joacă un rol esenţial în determinarea Părintelui Stăniloae de a începe traducerea *Filocaliei* în limba română. Prin adâncirea în tălmăcirea părinţilor pustiei, Dumitru Stăniloae va fi tot mai mult interesat de isihasm, în general de problemele asceticii şi misticii ortodoxe."

În volumul dedicat Părintelui Boca, arătam următoarele: „La întoarcerea din Athos, Arsenie Boca aducea Părintelui profesor Dumitru Stăniloae, preocupat de tălmăcirea *Filocaliei* în limba română, câteva manuscrise conţinând izvoare duhovniceşti. Boca a devenit un apropiat al marelui teolog, colaborând de altfel la traducerea şi îngrijirea primelor patru volume din această serie, apărute în 1946-1948. Însuşi Dumitru Stăniloae spunea în prefaţa celui de-al doilea volum că «ajutorul hotărâtor la tipărirea acestui volum l-a dat însă iarăşi bunul meu fost student, Părintele Ieromonah Arsenie de la Mănăstirea Brâncoveanu. Datorită abonamentelor masive ce le-a procurat P.C. Sa am putut face faţă unor greutăţi ce se ridicau ca

munţii în calea tipăririi acestui volum. P.C. Sa poate fi numit pe drept cuvânt ctitor de frunte al *Filocaliei* româneşti. După imboldul ce mi l-a dat necontenit la traducerea acestei opere acum susţine cu putere neslăbită lucrarea de tipărire. Dacă Dumnezeu va ajuta să apară întreaga operă în româneşte, acest act va rămâne legat într-o mare măsură de numele P.C. Sale şi de mişcarea religioasă care a trezit-o în jurul mănăstirii de la Sâmbăta de Sus, pe cele mai autentice baze şi cu mijloacele celei mai curate duhovnicii, ale învăţăturii stăruitoare şi ale dragostei de suflete»."

De asemenea, în cadrul anchetelor din 11 şi 14 octombrie 1955, Nichifor Crainic a fost întrebat asupra legăturii sale cu Părintele Boca, poetul povestind despre ascunderea sa la mănăstire şi activităţile culturale pe care le-a desfăşurat acolo (verificarea traducerilor din primul volum din *Filocalia* sau traducerea lucrării lui Ignaţiu de Loyola, *Exerciţii spirituale*). Traducerea *Filocaliei* este, prin urmare, o operă duhovnicească în care efortul principal a căzut pe umerii Părintelui Stăniloae, însă el a fost sprijinit, pe multiple planuri, şi de alţi teologi şi cărturari, cel puţin la primele volume, iar Părintele Stăniloae a fost primul care a recunoscut acest lucru, scopul, repet, fiind duhovnicesc, iar nu generat de ambiţii academice deşarte.

Nu putem face abstracţie de atmosfera şi de emulaţia duhovnicească a epocii. Care au fost relaţiile Pr. Arsenie Boca cu membrii emblematici ai Rugului Aprins (în mod cert s-a intersectat cu Pr. Daniil Sandu Tudor,

cu Leonida Plămădeală, viitorul Mitropolit Antonie etc.)? Care a fost relaţia cu Pr. Ioan Iovan şi cu personalităţile de la Vladimireşti?

Întrebarea dumneavoastră cere un răspuns amplu, care nu poate fi dezvoltat în aceste puţine rânduri. Arsenie Boca se încadrează în fenomenul general al renaşterii monahismului din România în perioada interbelică şi în primul deceniu de după război, însă este în acelaşi timp un caz aparte, cu o pronunţată particularitate.

El se naşte într-o zonă (Ardealul) lipsită practic, atunci, de mănăstiri, se formează într-un mediu academic, nu dominat de mănăstiri, precum duhovnicii din Moldova, pleacă la Athos, dar nu stă acolo un timp prea îndelungat, pentru ca mai apoi Nicolae Bălan să-i încredinţeze proiectul misionar de la Sâmbăta de Sus, care se dorea mănăstire model şi far călăuzitor pentru ortodocşii din Ardeal.

Prin urmare, el are un traseu sensibil diferit de cel al Părintelui Cleopa, de exemplu, neputându-se revendica de la o linie de maeştri spirituali, cum se petrecea în Moldova. Manifestă în schimb capacitatea extraordinară de a asimila marea tradiţie, la modul viu, ca să devină el însuşi temei pentru o nouă linie duhovnicească. Viaţa a făcut ca Arsenie Boca să aibă relativ puţine contacte cu marile lavre şi marii duhovnici ai României de atunci, deşi erau pe acelaşi filon filocalic şi neo-patristic, însă el şi-a avut propria rânduială, concentrându-se la locuri cu mai puţină experienţă duhovnicească, dar cu mare forţă de creştere întru Hristos. El şi-a făcut misiunea proprie, aşa cum şi ceilalţi duhovnici au realizat-o pe a lor, unde

le fusese rânduită. Nu a existat vreodată un conclav al marilor înţelepţi, acesta fiind, în ultima instanţă, inutil, deoarece Hristos îi unea pe toţi, importantă era păstrarea credinţei, agresată de comunism.

În afară de Sâmbăta şi Prislop, Arsenie Boca a dat o mare atenţie Mănăstirii Vladimireşti (jud. Galaţi) şi Mănăstirii Bistriţa (jud. Vâlcea), unde se aflau un mare număr de monahii tinere, pe care le-a îndrumat pe calea Sfinţilor Părinţi. De asemenea, a ştiut să selecteze, din mulţimile de oameni care veneau către el, acei oameni potriviţi, cu reală vocaţie monahală. Mitropolitul Antonie Plămădeală relatează în amintirile sale cât de mult îi datorează lui Arsenie Boca, el fiind tuns în monahism la Prislop. Întâlnirile Părintelui Ioan Iovan şi ale Zoricăi Laţcu cu Părintele Arsenie au fost decisive pentru evoluţia lor spirituală, amândoi ajungând la Mănăstirea Vladimireşti. Astfel, Zorica Laţcu (devenită maica Teodosia) va trece, după întâlnirea cu Părintele Arsenie, de la o poezie inspirată de antichitatea clasică la una în care spiritualitatea creştină ocupă locul dominant. De altfel, volumul *Poemele iubirii* este dedicat lui Arsenie Boca.

În ceea ce priveşte Rugul Aprins, avem de-a face cu două fenomene duhovniceşti distincte, Arsenie Boca nefiind implicat în procesul de lămurire spirituală a membrilor marcanţi ai Rugului Aprins. În momentul în care Boca se întâlneşte cu Pr. Daniil Sandu Tudor, cu Pr. Benedict Ghiuş sau alţi exponenţi ai Rugului Aprins, aceştia erau personalităţi duhovniceşti deja formate, urmând propriile căi. S-au întâlnit la diverse evenimente (Pr. Daniil Sandu Tudor a fost naşul de călugărie al lui

Antonie Plămădeală la Prislop), dar fiecare și-a urmat propriul destin, uniți fiind, de Hristos și de marea tradiție a ortodoxiei.

Pr. Arsenie Boca avea încă din studenție varii curiozități intelectuale, era interesat de medicină, de artă, de filosofie etc. Din această perspectivă vorbind, putem considera că Pr. Arsenie Boca a fost realmente un duhovnic ortodox de o altă factură, adaptat secolului în care a trăit?

Din păcate, datorită unui context istoric nefericit, falsa idee a „sfintei ignoranțe" devenise regulă în mănăstirile românești. Una este să afirmi că știința nu este decisivă pentru mântuirea personală, altceva este să te menții cu încăpățânare în ignoranță. Totuși, să nu uităm de Sfinții Părinți și amintesc aici doar cunoscuta *Dogmatică* a Sfântului Ioan Damaschinul.

Arsenie Boca este un autentic duhovnic ortodox care pune mântuirea pe primul plan, dar asimilând cunoștințe vaste din diferite domenii, nu în numele unei erudiții vane, dar din nevoia unei plenitudini a cunoașterii, în primul rând a omului, obiect și subiect al mântuirii.

Într-un secol în care se pune accentul pe instinct și pe satisfacerea cu orice preț a acestuia, Arsenie Boca a fost preocupat să arate, inclusiv prin recursul la știință, că omul își poate domina instinctele primare și se poate ridica pe o treaptă superioară de existență. Cercetarea științifică se convertea în argument catehetic, Arsenie Boca rămânând în esență un misionar care dialoghează cu lumea, apărând adevărul creștin, iar nu un anahoret.

În același timp, interesul său pentru știință și cultură însoțește tendința generală a epocii, când tot mai mulți intelectuali intră în mănăstiri și tot mai mulți ucenici din mănăstiri, copiii fără educație, proveniți din familii sărace, doresc să urmeze studii superioare. Din această perspectivă, perioada interbelică reprezintă o întâlnire fastă dintre teologie, știință și cultură.

Într-o foarte interesantă autobiografie publicată în cartea dvs. sus-amintită se spun următoarele, cu privire la căutările de ordin spiritual din studenție ale Părintelui Arsenie Boca: „Aveam problema voinței în stăpânirea simțurilor. Mai mult chiar, mă preocupa, studiind mistica comparată a diferitelor religii superioare, ca să văz prin proprie experiență cât se întinde sfera voinței în domeniul vieții sufletești și biologice. Mă interesa să văz dacă e adevărat ce afirmă cărțile asupra actelor reflexe și asupra instinctelor, că anume sunt independente de voință și controlul conștiinței. Experiența mea personală însă mi-a dovedit că acțiunea voinței și a conștiinței se poate întinde și peste instincte și actele reflexe după o oarecare variabilă. Mă ajutau la aceste adânciri și studiile ce le făcea pe vremea aceea Mircea Eliade la Calcutta, trimis de Universitatea din București, pentru studii orientalistice. Iar parte de studii le tipărea în *Revista de filosofie* ***din București și îmi parveneau pe***

această cale" (vezi Enache și Petcu, p. 91). Cum comentați acest pasaj? Era Pr. Arsenie un ecumenic – în sensul profund, mistic – ținând cont că una din afirmațiile puse pe seama sa este aceasta: „nu există diferențe majore între ortodocși și catolici"?

„Autobiografia" Părintelui Arsenie cred că poate fi înțeleasă mai bine mai curând dacă ne raportăm la cunoscutul text al lui Mircea Eliade din 1927: *Itinerariul spiritual*. Una din mizele fundamentale ale discursului eliadesc o reprezintă legătura profundă dintre „viața lăuntrică" și geneza „spiritului": „De aceea, pentru noi, viața lăuntrică e atât de cruntă, de diversă, de proteică, de chinuitoare. În noi, izbândește Spiritul. Noi am înțeles că viața își merită suferințele – e pentru a concretiza, a vieții, a actualiza Spiritul".

Pentru Eliade, spiritul „e conștiința unei vieți care trebuie viețuită, absorbită, educată cu atenție. Obsesia valorilor spirituale care trebuie diferențiate, tăiate și răspândite". Astfel, în noțiunea de „spirit" se intersectează, potențându-se reciproc, personalitatea individului, cu tot ce presupune aceasta, și valorile care trebuie asumate, care sunt mult mai multe decât cele izvorâte din „economia politică, tehnică sau parlamentarism".

Trăirea întru „spirit" este posibilă dacă individul are puterea să accepte o nouă perspectivă asupra cunoașterii și adoptă o nouă atitudine față de lume. Această schimbare de atitudine presupune renunțarea la „diletantism". „Diletantul, spune Eliade, se apropie de realitate cu un ochi închis a ironie, cu zâmbete. Nu înțelege prețuirea pe care suntem datori s-o arătăm

funcţiunilor noastre de cunoaştere şi obiectelor cunoscute. Diletantul nu se angajează în afirmaţii sau negaţii. Inteligenţe care nu pot pătrunde până la scheletul tainelor, ci se mulţumesc să le descrie aşa cum le pipăie la suprafaţă."

Acestei atitudini de „neputincios", Eliade îi opune „noul diletantism", care reprezintă de fapt o negare a epistemologiei de secol XIX şi afirmarea „intuiţiei" ca mijloc valid de cunoaştere şi de extindere a orizontului ştiinţific. Pentru Eliade, „intuiţia" reprezintă „anticiparea faptelor, saltul făcut deasupra golurilor, închiderea circuitului unui complex de raporturi". „Intuiţia" nu poate fi gândită izolat, în absenţa „experienţei" de orice fel şi a tensiunii permanente a căutării. „Intuiţia" este acel vârf ce are în spate cunoaşterea noastră, voinţa noastră de a cunoaşte şi care forţează graniţa „de cunoscutului" pentru realizarea unei sinteze superioare, din care noi facem parte. În acelaşi timp, aceste „intuiţii" ne conduc spre experienţe care depăşesc raţiunea şi bunul-simţ comun, deschizându-ne spre „religie" şi „mistică".

Prin urmare, pentru Eliade este important să arate, în opoziţie cu scientismul uscat, că „religia" şi „mistica" sunt forme valide de cunoaştere, doar ele putând să-l facă pe om deplin. Cunoscuta sa teorie cu privire la *Homo religiosus* nu face altceva decât să arate universalitatea sentimentului religios şi, dintr-o anumită perspectivă, faptul că orice individ are posibilitatea mântuirii.

Însă, în *Itinerariul spiritual,* Eliade identifică precis vehiculul mântuirii: „Ortodoxia e, pentru noi, creştinismul autentic, care trebuie actualizat în proaspete şi calde fapte sufleteşti. Creştinismul ne

luminează o axă centrală în univers şi în noi înşine... Aşadar, spune Eliade, orice drum ar apuca, o conştiinţă contemporană ajunge la creştinismul ortodox".

Ştiu că mulţi se vor supăra pe mine, dar din discuţiile cu nu mai puţin de patru discipoli direcţi ai lui Mircea Eliade, de la Universitatea din Chicago, am aflat că, în timp, Eliade a evoluat spre ceea ce în Statele Unite se numeşte „transcendentalism", noţiune prin care se înţelege o religie care transcende religiile, fără a fi un sincretism (termen respins cu vehemenţă), idee la care aderă numeroşi intelectuali, mai ales cei proveniţi din mediul departamentelor de studii religioase.

Tind să cred că mai curând Arsenie Boca s-a păstrat în logica *Itinerariului spiritual*. Vom şti mai multe când vom avea o evidenţă clară a afirmaţiilor certe şi a apocrifelor atribuite lui Arsenie Boca. Cert este că nu era un habotnic gata să ridice ziduri şi să ameninţe pretutindeni cu apocalipsa războiului, foametei, emigraţiei, cipurilor, aşa cum încearcă să-l prezinte diverşi milenarişti contemporani, care se pretind gardieni şi martiri ai adevăratei credinţe.

Împreună cu nenumăraţi alţi creştini ortodocşi, nu am nicio îndoială asupra sfinţeniei Pr. Arsenie Boca. Cu toate acestea, canonizarea oficială nu s-a produs încă... Putem spune că există o anume „fereastră de timp" optimă pentru canonizarea cuiva? Nu cumva această întârziere atrage o tot mai dificilă gestionare a pelerinajului, neaşteptat, care se produce zilnic la Mănăstirea Prislop?

Care sunt aspectele negative şi pozitive ale „fenomenului Prislop" care se desfăşoară sub ochii noştri?

Nici eu nu am nicio îndoială cu privire la sfinţenia Părintelui Arsenie Boca, dar nu mă preocupă o dată anume a canonizării. Dumnezeu îşi cunoaşte sfinţii săi şi, dacă El va binevoi, se va petrece şi canonizarea. În ceea ce priveşte pelerinajul de la Prislop, văd că este „gestionat" foarte bine, autobuzele vin şi pleacă, se lărgeşte şoseaua, chiar dacă ea trece printr-o rezervaţie geologică, se construiesc noi parcări...

Aş insista pe a doua parte a întrebării dumneavoastră. Ca ortodox, evident cred în minuni, în sfintele moaşte şi în pelerinaj ca formă validă de exprimare a devoţiunii religioase. Cred însă că aceste forme de religiozitate au fost exagerate, cu bună ştiinţă, împingându-se de multe ori credinţa ortodoxă către forme de manifestare mai curând magice, păgâne, dominate de principiul *do ut des*.

Într-adevăr, minunea, pelerinajul, sfintele moaşte sunt forme de întărire a credinţei însă, în absenţa unei lucrări continue pe sufletul omului, pentru desăvârşirea lui, efectul este minim, chiar negativ. Ar fi interesant de făcut o statistică – câţi merg la mormântul Părintelui Arsenie şi câţi dintre ei citesc *Cărarea Împărăţiei*, câţi dintre ei se comportă ca autentici creştini după ce încheie pelerinajul şi câţi ajung să se certe, doar ce au ieşit din biserică.

În acest caz, păstorul de suflete este extrem de important. Cei care au murit şi au devenit sfinţi se roagă pentru noi în cer. Foarte importanţi sunt însă cei vii. Pe lângă organizarea de pelerinaje la

mormântul „sfântului", sau istorisirile despre acesta, păstorii de azi ar trebui să urmeze ei înșiși modelul Părintelui Arsenie. Până la urmă, sfinții ne indică modelul suprem, care este Hristos.

Un tânăr cercetător, Dragoș Cârcigă, a arătat într-un amplu studiu cum s-a combinat, în cazul Maglavit, religiozitatea adevărată cu escrocheria. Sunt foarte multe paralele care se pot face între ceea ce s-a petrecut atunci și cele ce se petrec azi la Prislop. Ele sunt inerente oricărui fenomen de asemenea amploare și complexitate. Atunci, Biserica a intervenit; acum, încă se mai așteaptă.

Pelerinajul la Arsenie Boca nu este un fenomen „neașteptat". El a fost pregătit de zecile de mii de pelerinaje organizate după 1989, în special la locuri sfinte din Grecia. Este foarte bun pelerinajul la Sfântul Nectarie, la Sfântul Ioan Rusul, la Sfântul Paisie Aghioritul și la alți sfinți care au devenit extrem de populari și în România. Sunt nenumărate cărți care vorbesc despre ce minuni au făcut aceștia față de români, moaștele lor au fost aduse spre închinare în diverse locuri din România, părticele din ele au fost aduse în catedrale. La un moment dat însă, totul se rezumă la aceste lucruri și este uneori greu de distins între evlavia autentică, lucrarea lui Dumnezeu, marketingul religios și dorința unor fețe bisericești de a se plimba gratuit în țări străine.

Pelerinajul intensiv la Arsenie Boca este și rezultatul acestui tip de manifestare (religioasă?) care s-a dezvoltat în ultimii ani. Ca să fiu cinic, este pelerinajul săracilor, al celor care nu-și permit o deplasare în Grecia, Israel, Turcia sau Egipt. Am

întâlnit numeroase autocare care merg la Prislop. În proporţie de 90% sunt oameni săraci, bătrâni, care se bucură de o excursie ieftină şi o întâlnire cu un mare sfânt. Preţul unei asemenea excursii este imbatabil (100-150 de lei), iar un şofer mi-a spus că treaba merge ca unsă. Preţul e mic, însă drumurile sunt aşa de multe, încât abia face faţă. Pentru a se deschide această nişă trebuia doar să apară personajul potrivit. Iar acesta, din nefericire pentru el, este Arsenie Boca.

Mai urmăresc uneori ce se petrece în jurul fenomenului şi constat procesul activ de mitificare care se produce. Ce se spune că ar fi învăţătura Părintelui Arsenie este la ani lumină de ceea ce spune el în textele „sigure". Am întâlnit adesea interpolări abuzive, menite să inducă în rândul credincioşilor idei care de care mai năstrușnice, emise de fapt de veritabili zeloţi. În acelaşi timp, marketingul agresiv a dus, din perspectiva unora, imaginea lui Arsenie Boca în derizoriu.

Repet, nimic nou sub soare. Asemenea „explozii" necontrolate s-au mai produs în istoria creştinismului, în particular, a ortodoxiei româneşti. Timpul şi grija lui Dumnezeu le reglează, le aduc pe făgaşul firesc. Biserica poate să înceapă însă acest demers de pe acum, în primul rând prin iniţierea unei restituiri a operei aparţinând cu adevărat Părintelui Arsenie şi prin unirea pelerinajului cu lupta pentru desăvârşirea lăuntrică a credincioşilor.

ADRIAN NICOLAE PETCU
(istoric):

Securitatea a blocat orice posibilitate de reîntoarcere a Părintelui la viaţa într-un aşezământ monahal

Domnule Adrian Nicolae Petcu, sunteţi, împreună cu istoricul George Enache, autorul unei foarte bune cărţi care vorbeşte despre activitatea mai puţin cunoscută a Pr. Arsenie Boca – cea ilustrată (mai mult sau mai puţin subiectiv) în arhive, în special, în dosarele de la CNSAS. Cum era în particular Pr. Arsenie Boca: avea umor, putem spune că avea şi preocupări intelectuale, dincolo de rugă, ori avea exclusiv o viaţă ascetică?

Volumul este rezultatul unei cercetări efectuate în arhiva Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii din anul 2004, finalizată într-un studiu publicat în revista instituţiei, – intitulată *Arhivele Securităţii* –, în care lucrez. După cinci ani, împreună cu dl George Enache, am mai făcut o serie de completări şi am publicat volumul la care faceţi referire, apărut la editura gălăţeană Partener. Demersul nostru s-a dorit unul ştiinţific, de a cunoaşte viaţa şi activitatea duhovnicului ardelean plecând

de la documentele care se păstrează în dosarele de urmărire informativă și cel penal, create evident de poliția politică comunistă. După demersul nostru am constatat o adevărată avalanșă în studierea dosarelor de la CNSAS pe numele lui Arsenie Boca. Sunt autori de volume, pe care nu vreau să-i nominalizez, care și-au descoperit vocația de mari cercetători ai trecutului biografic al Părintelui Arsenie, de multe ori preluând din ideile noastre sau pur și simplu punându-și numele pe volume de documente care și așa nu sunt editate după normele academice, fără un aparat critic corespunzător, fără o critică adecvată, mai ales că documentele Securității rezervă cercetătorului o sumă de capcane exegetice.

Astăzi sunt în măsură să vă spun că documente despre Arsenie Boca încă se mai găsesc și ajută la întregirea tabloului biografic. Evident că rezultatele noilor cercetări vor face obiectul unei alte ediții despre viața și activitatea Pr. Arsenie.

Cât despre omul Arsenie Boca, apoi duhovnicul cunoscut în epoca sa, putem spune că a fost slujitorul autentic, care și-a înțeles vocația și și-a urmat-o. Deși provenea dintr-o familie cu mari greutăți, chiar dezbinată, de pe băncile Academiei teologice sibiene a demonstrat aptitudini ascetice, dacă am putea spune așa, deoarece ne aflăm într-un spațiu teologic în care experiența monahală era străină. Sub influența ideilor iluminismului francez, dar și în contextul unei revanșe a catolicismului în perioada habsburgică, Ardealul și Banatul au fost văduvite de monahismul ortodox. Așa se face că interbelicul din Ardeal își căuta resursele locale ale unei reînvieri a monahismului ortodox, de altfel constituind unul dintre obiectivele Mitropolitului

Nicolae Bălan. De aceea, nu întâmplător este ajutorul dat de Mitropolitul Nicolae pentru formarea unor teologi, precum Zian Boca sau Serafim Popescu, care vor ajunge să reconstruiască duhovnicește mănăstirea brâncovenească de la Sâmbăta.

Revenind strict la Boca, conform declarațiilor date în ancheta de la Siguranță, reiese faptul că din timpul studiilor de la Academia sibiană el manifesta un comportament ascetic, prin rugăciune, prezență discretă și un regim alimentar drastic. Încă de atunci era remarcat de colegi de-ai săi de Academie și chiar profesori, care aveau să dea mărturie mai apoi în multe anchete desfășurate de Securitate împotriva Părintelui. De aceea, nu știu cât umor avea atâta timp cât își asuma un comportament ascetic, caracteristic monahului autentic. Și mai adaug că era o persoană responsabilă în ceea ce făcea. Cel puțin așa reiese din documente.

Ca istoric sunteți bruiat de zgomotul de fond, de notorietatea uriașă a „personajului" Arsenie Boca? V-ați simțit stingherit de fenomenologia miracolului care străbate viața și legenda Pr. Arsenie Boca atunci când v-ați apucat de acest studiu?

Cuvântul „bruiat" cred că este cel mai nimerit. Să vezi în fiecare duminică și nu numai la televizor cum fitecine își dă cu presupusul despre viața și activitatea unui monah fără să-l fi cunoscut măcar printr-o lectură elementară despre viața lui sau atunci când mergi undeva prin țară să constați că imaginea Părintelui este lipită chiar pe bucăți de

sare... este oribil. Nu mai vorbesc de ceea ce se întâmplă pe drumul ce duce de la Hunedoara spre Mănăstirea Prislop. Avem de-a face cu o industrie, pornită dintr-o evlavie, desigur, care alimentează o pioșenie exagerată, formalistă și care nu poate face decât rău bunei intenții de a-l cunoaște cât mai bine pe Pr. Arsenie Boca. Și cel mai bun exemplu este chiar tentativa de exhumare clandestină petrecută acum puțin timp (iunie 2015). Deunăzi am aflat că se fac și tatuaje cu figura Părintelui. Este oribil!

Apoi, aproape că a devenit o modă în a face o excursie (am ales cuvântul cu mare atenție!) la mormântul lui Arsenie Boca și a posta fotografiile pe o rețea de socializare. A merge la Arsenie Boca a devenit ceva aproape inconștient sau, după caz, interesat (pentru a câștiga la LOTO), care de multe ori, probabil, nu are de-a face cu acei pelerini care într-adevăr au fost ajutați în urma rugăciunilor de către „Sfântul Ardealului". Aici, consider că Biserica (vorbim de instituție) trebuie să-și facă treaba, să se exprime, deoarece vorbim despre oameni lipsiți de catehizare. E adevărat că originea fenomenului este mai veche. Mai întâi a fost la Sâmbăta, unde încă din 1940 se înfiripase un adevărat pelerinaj – din acest motiv, în căutarea liniștii, Părintele și-a săpat o chilie în munte. Apoi la Prislop, unde Părintele a fost trimis forțat de comuniști la o mănăstire fostă greco-catolică – și aici avea să fie mult căutat. De altfel, trimiterea lui la Canal, în 1950, s-a datorat tocmai unui denunț al unui membru de partid la Comitetul Central al PMR, în care se spunea că preotul Boca „atrage masele" la Biserică, rămânând astfel terenurile agricole

nelucrate!... Iar pentru a nu mai apărea astfel de probleme, la întoarcerea sa la Prislop, starețа Zamfira Constantinescu (aflată și ea în atenția permanentă a informatorilor dirijați de Securitate) a restricționat accesul pelerinilor în mănăstire în afara slujbelor, încercând chiar să-i îndrume pe aceștia spre o evlavie autentică, în duhul Bisericii.

Tot la Prislop, în căutarea isihiei, Părintele Arsenie, pentru că aici voiam să ajung, și-a ales un loc de rugăciune în preajma vechii biserici. Când ploua, din pereții chiliei izvora apă, și atunci pelerinii spuneau că este „izvorul sfântului", adică al Părintelui Arsenie. Deci, vedem cum încă de atunci a apărut acest tip de evlavie construit din naivitate și din lipsă de educație religioasă.

Este nevoie de o îndreptare a fenomenului numit „pelerinaj la Prislop". Spun acest lucru deoarece au mai fost situații de acest gen în perioada interbelică, la Maglavit, cu Petrache Lupu, unde interese obscure au controlat fenomenul, manipulând masele, ajungându-se astfel la ceva lipsit de importanță. Ce mai reprezintă astăzi Maglavitul?

Care sunt sursele certe pe care ne putem baza atunci când vizăm o abordare profesionistă față de acest fenomen? Care sunt documentele, înregistrările (scrise, audio, video etc.) demne de încredere cu privire la Pr. Arsenie Boca?

Evident că sursele primare privind viața și activitatea Părintelui Arsenie Boca sunt documentele din arhiva CNSAS, apoi cele din Biblioteca Mitropoliei de la Sibiu. Dacă primele reflectă cum era perceput

Arsenie Boca de către poliţia politică, inclusiv din vremea guvernării antonesciene, cele de la Sibiu aduc lumină în privinţa perioadei formării teologice a Părintelui. Mai sunt mărturiile celor care l-au cunoscut în mod direct, materiale de istorie orală, care trebuie luate în seamă prin coroborare cu documentele şi în contextul istoric. Au apărut multe materiale de istorie orală, dar nu toate sunt autentice, atât pentru faptul că nu sunt date de persoanele care au interacţionat cu Părintele, cât şi pentru faptul că sunt alterate de trecerea timpului, având multe erori uşor sesizabile. Bunăoară, importante consider că sunt cele două broşuri de mărturii apărute la editura făgărăşeană Agaton în anii 2004-2005, consistentul volum alcătuit de Ioan Gânscă, apărut la Cluj, în 2002, sau ineditul *Caiet* al Părintelui Arsenie editat de inimoşii jurnalişti de la Editura Lumea Credinţei, în 2009 (vezi volumul *Seminţe duhovniceşti. Un caiet al Părintelui Arsenie Boca*).

Apoi, mai sunt o serie de lucrări atribuite Părintelui Arsenie care, din punctul meu de vedere, nu cred că toate sunt scrise de el. Rămâne ca sigură cartea *Cărarea Împărăţiei*.

Şi ca să păstrăm o notă critică asupra izvoarelor, trebuie să avem în vedere şi o cheie adecvată lecturării documentelor de la Securitate. Acestea au o doză mare de subiectivism, numai dacă ne gândim în ce scop au fost create sau cum în anchete s-au consemnat spusele Părintelui în mod incomplet şi chiar într-un limbaj diferit. Deci, iată că istoricul are misiunea grea de a reconstitui viaţa Părintelui Arsenie Boca dintr-un puzzle de mărturii istorice şi dintr-o exegeză cât mai riguroasă.

Cercetând documentele de la CNSAS ați observat o dinamică în atitudinea poliției politice față de Pr. Arsenie Boca? Mă refer la felul în care fusese luat în cercetare de Siguranță, pe vremea regimului Antonescu, dar și la diversele vârste ale Securității anilor '50, '60, '70 și '80?

Problemele cu serviciile de informații au apărut spre sfârșitul guvernării antonesciene de la niște zvonuri, care, tot repetate, au devenit credibile în ochii celor de la Siguranță. În contextul schimbării situației de pe front, legionarii din țară și din străinătate cultivau tot mai mult ideea debarcării lui Antonescu și revenirii lor la putere, schimbare care trebuia pregătită de oamenii de încredere ai lui Horia Sima. Printre aceștia se afla Nicolae Petrașcu, originar din Sâmbăta de Sus, adică din apropierea Mănăstirii Sâmbăta – care abia se înființase și unde se afla deja starețul Arsenie Boca. S-a răspândit zvonul că, la revenirea în locurile natale, Petrașcu ar fi vizitat și Mănăstirea Sâmbăta. O legătură a lui Petrașcu cu un Arsenie Boca mult cercetat de pelerinii care veneau la Sâmbăta constituia pentru serviciile secrete un motiv de îngrijorare. Pentru că era șicanat din acest motiv de organele statului, Pr. Arsenie Boca a cerut chiar un post fix de jandarmi, care există și astăzi. Dar lucrurile nu s-au terminat aici.

Venirea comuniștilor la putere a redeschis acest caz, mai ales că Petrașcu revenise acum în locurile natale și chiar îl contactase pe Arsenie Boca. Starețul de la Sâmbăta era suspectat că are întâlniri cu liderul legionar chiar în chilia din munte. A urmat

arestarea Părintelui, din 1945, ordonată de ministrul cultelor, preotul Const. Burducea, mai mult pentru a-l obliga pe Mitropolitul Nicolae Bălan să colaboreze cu guvernul Petru Groza. A urmat arestarea din 1948, când Boca era suspectat de relații cu legionarii. În căutarea unui sprijin la o personalitate carismatică, Petrașcu l-a vizitat pe Boca. Acesta din urmă l-a primit ca duhovnic și atât. Nu așa a fost înțeleasă însă întâlnirea de către organele statului. Eliberarea Părintelui Boca în 1948 s-a datorat unei intervenții, probabil chiar a Mitropolitului Nicolae Bălan, la Petru Groza. În schimb, acesta a cerut înaltului prelat ca Boca să nu se mai întoarcă la Sâmbăta, atât pentru a rupe relațiile cu legionarii din zonă, cât și pentru a diminua pelerinajul. A primit să meargă la Prislop, la o mănăstire recent părăsită de greco-catolici. Aici a fost căutat de studenți la teologie, precum Julieta Constantinescu, sau chiar de condamnați pe nedrept pentru activitate legionară, ca Nicolae Bordașiu sau Leonida Plămădeală, toți aceștia foști pelerini de la Sâmbăta. A fost destul pentru ca Pr. Arsenie Boca să fie din nou suspectat de sprijinire a legionarilor și chiar a unora din rezistența armată anticomunistă. Totodată, era urmărit pentru pelerinajul care se înfiripa la Prislop, al acelor pelerini care îl cercetaseră la Sâmbăta. Denunțul unui activist de partid a generat reținerea lui și trimiterea într-o colonie de muncă la Canal. Chiar și după „ispășirea pedepsei", stigmatul de susținător al legionarilor a rămas asupra Părintelui Boca, fiind urmărit ca atare, după toate „standardele" Securității: dirijare de informatori (pădurarul, șeful postului de miliție, căruțașul, șeful de gară,

inspectorul de culte, falşi pelerini etc.), interceptarea corespondenţei, filaj. Pentru antecedentele de la dosar, în primăvara lui 1959, el şi starețа Zamfira Constantinescu au fost nevoiţi să plece din mănăstire, în lume. Mai precizăm că, în cursul anului 1955, Pr. Arsenie Boca a fost reţinut şi anchetat la Timişoara şi Oradea în urma arestării după o perioadă de clandestinitate a lui Nicolae Bordaşiu.

După expulzarea din monahism nu putem spune că a mai fost urmărit pentru vreo interacţiune cu legionari, ci mai degrabă s-a exercitat o urmărire informativă, ca mijloc de control şi presiune pentru a preveni o eventuală tentativă de a mai reveni în monahism sau a mai coagula pelerini în jurul său. Fără teama de a greşi, aş susţine că, după 1968, ofiţerii din Securitate ştiau că Boca nu avusese opţiuni politice în trecut, iar contactele sale cu legionarii fuseseră circumstanţiale şi de ordin spiritual.

Ce ne puteţi spune despre relaţia Pr. Arsenie Boca cu autorităţile BOR – cum a evoluat aceasta de-a lungul anilor? Erau şi ierarhi care-l cultivau şi-l preţuiau?

N-aş putea spune că Arsenie Boca a fost slujitorul care să fi ieşit vreodată din tiparul canonic al Bisericii. Ci chiar l-a respectat şi am senzaţia că a căutat chiar să epateze din acest punct de vedere. Asta probabil şi pentru faptul că provenea dintr-un spaţiu în care experienţa spirituală de tip monahicesc nu prea era la ea acasă, faţă de spaţiul moldav, unde monahismul avea o tradiţie neîntreruptă. Însă, aş puncta un episod, anume acela în care într-o audienţă

la patriarhul Justinian în anul 1967, întrebat dacă vrea să se întoarcă în monahism, el a răspuns că dorește, dar mai ales la Prislop. Patriarhul Justinian i-a spus că îl va trimite acolo unde are nevoie Biserica. El a răspuns că se va supune. După cum știm, el nu s-a mai întors în viețuirea monahicească. Episodul este semnificativ, deoarece modul în care a decurs viața Părintelui ne determină să avansăm ipoteza că Securitatea a blocat orice posibilitate de reîntoarcere a Părintelui la viața într-un așezământ monahal.

Cât despre cel mai apropiat ierarh al său, nominalizăm pe Mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului, cel care l-a trimis la studii la Belle Arte și la muntele Athos, care l-a susținut la Mănăstirea Sâmbăta și l-a protejat ca pe ucenicul său. Pentru eliberarea din închisoare, Mitropolitul Nicolae Bălan a acceptat să-l mute pe Pr. Arsenie Boca la Prislop, pentru ca mai apoi să-l piardă de tot, când Hunedoara a fost trecută în componența eparhiei Aradului. Din acest moment, Pr. Arsenie Boca a pierdut și ultimul sprijin pe care îl mai avea într-un ierarh. Se pare că și patriarhul Justinian a manifestat un sprijin pentru el, atunci când l-a numit șef al atelierului de pictură al Patriarhiei Române.

Vă cer permisiunea unei întrebări delicate: se tot vorbește despre relația Pr. Arsenie Boca cu Julieta Constantinescu (maica Zamfira Constantinescu). Să ne înțelegem, chiar dacă ar fi fost căsătoriți – așa cum au fost numeroși călugări după decretul din 1959, când au fost alungați din mănăstiri –, sfințenia de astăzi a Pr. Arsenie

Boca nu este cu nimic diminuată! Care a fost în realitate relaţia cu Julieta Constantinescu? Care a fost rolul Securităţii în zvonistica legată de Pr. Arsenie Boca?

Nu sunt în măsură să discut sfinţenia lui Arsenie Boca. Eu vreau să-l privesc pe duhovnicul de la Sâmbăta, apoi de la Prislop, doar din perspectivă istorică, într-o notă critică, riguroasă, ştiinţifică şi, evident, în lumina documentelor. De aceea afirm că, după plecarea Părintelui din mănăstire, alături de stareţa Zamfira Constantinescu, el s-a aşezat în casa părintească a acesteia. Evident că, pentru orice creştin, un astfel de gest dă de gândit. Dar este uşor să arunci cu piatra, iar meseria nu mă lasă să avansez ipoteze, care ar putea fi contrazise de documente în viitor. Cert este că Securitatea a verificat la starea civilă acest zvon, pentru că era un zvon care circula. Se punea întrebarea dacă cei doi sunt căsătoriţi. Răspunsul a fost negativ, dar ei trăiau în aceeaşi casă. Evident este o întrebare la un eventual dosar de canonizare, o problemă care necesită lămuriri. Cât despre zvonul care circula, nu ştim dacă a fost neapărat lansat şi alimentat de Securitate. Dar ce puteau să spună cei care îl cunoşteau, mai ales din mediul religios bucureştean, atunci când era văzut cu fosta maică Zamfira?

De ce credeţi că şi astăzi, în anumite medii clericale, se manifestă reţineri faţă de sfinţenia Părintelui Arsenie Boca? De ce nu-l regăsim nici măcar în ultima ediţie a *Patericului românesc*?

Mă tem că reţinerile la care faceţi referire se datorează în primul rând „neştiinţei", ca să folosesc

un termen des utilizat în mediul religios. Este o „neştiinţă" şi poate chiar un dezinteres faţă de trecutul recent al Bisericii, controversat pentru necunoscători, dar elocvent, o Biserică persecutată care şi-a continuat misiunea în vremuri de prigoană comunistă. Cred că a venit vremea ca mai-marii Bisericii să se aplece puţin asupra acestui trecut, să încerce să-l cunoască, să-l valorifice, să-i evidenţieze pe purtătorii credinţei prigoniţi de un sistem politic care pare să reînvie în spaţiul românesc, în forme dintre cele mai perverse la adresa sufletului poporului român.

Cât despre prezenţa Pr. Arsenie Boca în *Patericul românesc*, aici lucrurile sunt mai complicate. Deşi, la începutul anilor '50, se purta o corespondenţă între Pr. Cleopa Ilie şi Pr. Arsenie Boca, legătură care a fost întreruptă chiar de Securitate. *Patericul românesc* a fost scris de Părintele Ioanichie Bălan, iniţial într-o formă mai mare, faţă de ce a apărut, în mediul mănăstirilor moldave. Mai trebuie spus că, din mediul acestor mănăstiri, au fost voci în perioada comunistă care au criticat modul de vieţuire în lume al Părintelui Arsenie Boca. Şi nu că ar fi avut informaţii, fapte, lucruri concrete, ci pentru că aşa era perceput Boca în mediul religios. Iar o astfel de percepţie trecută printr-un filtru canonic riguros, prin care se înţelege că locul monahului este exclusiv în mănăstire, a dat naştere la o imagine total negativă despre Arsenie Boca. Iar în alte cazuri ştim că Securitatea a alimentat astfel de percepţii.

Aici mai intervine ceva. La data apariţiei *Patericului românesc*, începutul anilor '80, conţinutul trecuse prin filtrul cenzurii. Din acest motiv multe

figuri de trăitori ortodocşi români lipsesc, deşi fuseseră prinse de autor. Iar aici mă gândesc, de exemplu, la Pr. Gherasim Iscu, ultimul stareţ al Tismanei, condamnat la ani grei de puşcărie de regimul comunist şi decedat la 26 decembrie 1951 în temniţa de la Tg. Ocna. Deci, prin analogie, putem găsi o explicaţie şi în cazul Pr. Arsenie Boca.

Prin urmare, astăzi, când ne sunt la îndemână atâtea posibilităţi de a privi cu o rigoare ştiinţifică, proprie metodei cercetării istorice, şi într-o perspectivă teologică, avem datoria de a-l cunoaşte pe Părintele Arsenie Boca aşa cum a slujit Bisericii lui Hristos, cum a vieţuit ca monah în mănăstire şi în lume, în vremuri de prigoană, fără ură şi părtinire. Şi nu neapărat în dorinţa de a-l vedea canonizat, ci aşa cum a trecut prin istorie şi a slujit turmei lui Hristos.

DRAGOŞ URSU
(istoric, teolog):

Personalitatea sa harismatică nu trebuie „susţinută" prin legende care amplifică viziunea „magică", de fachir, pe care Securitatea a încercat să i-o construiască

Sunteţi un cercetător foarte tânăr, aţi căutat şi aţi cunoscut personal mulţi deţinuţi politici. Aţi cunoscut deţinuţi care să-l fi întâlnit pe Pr. Arsenie Boca în închisoare, aveţi cunoştinţă de asemenea mărturii în imensa literatură memorialistică a închisorilor publicată după 1989?

Personal, nu am cunoscut foşti deţinuţi politici care au fost închişi alături de Părintele Arsenie Boca, poate şi pentru că Părintele a fost închis o perioadă relativ scurtă de timp, aproximativ 2 ani, 1951-1952 la Canal şi 1955-1956 prin închisorile Timişoara, Jilava, Oradea. Dar am avut ocazia să stau de vorbă (în cadrul unor interviuri de istorie orală) cu Nicolae Itul, fost deţinut politic, pe care întâlnirea cu Părintele Arsenie Boca l-a făcut să conştientizeze dimensiunea spirituală

a „confruntării" cu regimul comunist şi să-şi asume suferinţa detenţiei.

Nicolae Itul, care a fost subiectul lucrărilor mele de licenţă şi disertaţie, este condamnat pentru activitate legionară de către regimul Antonescu, fiind închis între 1942 şi 1944 în închisorile Aiud, Ploieşti, Jilava, Vaslui sau Alba Iulia. În această perioadă îi cunoaşte pe Valeriu Gafencu şi Anghel Papacioc, viitorul Părinte Arsenie. După eliberare îşi continuă studiile în Bucureşti, dar instaurarea deplină a comunismului în 1948 îl obligă să se retragă în zona Haţegului, el fiind născut în Silivaşu de Sus. Împreună cu doi colegi, Horia Drăghici şi Nicolae Pavel, ajunge la Părintele Arsenie în primăvara lui 1949, cu gândul de a se pregăti sufleteşte pentru moartea care putea veni oricând.

Aş dori să redau *in extenso* fragmentul de interviu care aminteşte întâlnirea, pentru a surprinde cu fidelitate poziţia Părintelui, având în vedere dubla identitate a acestora, de legionari şi greco-catolici:

„Am plecat toţi trei la mănăstire la Prislop. Am ajuns în Vinerea Mare, dimineaţa. Am depus orice armă. Am mers sus la mănăstire. A ieşit Părintele Arsenie, s-a dus la biserică, a ţinut utrenia, am participat la ea. După utrenie ne-a întrebat: – Ce-i cu voi? – Părinte, sunt cutare, m-am prezentat, vă rog să ne primiţi, vrem să ne confesăm, să ne pregătim de Sfintele Sărbători. Suntem fugari. – Aveţi preoţi [greco-catolici] acolo, duceţi-vă şi vă mărturisiţi la ei, de ce veniţi la mine? Ce-am eu cu voi? – Părinte, n-aveţi nimic cu noi, doar că sunteţi preot şi aveţi puterea dată de Dumnezeu de a lega şi dezlega. Eu am venit să mă dezlegaţi, poate mâine-mi găureşte pielea

careva și n-aș vrea să mor în situația asta. – Du-te la preoții tăi și te spovedește. – Părinte, nu vă supărați, eu sunt greco-catolic și popii noștri sunt arestați și n-am unde mă duce. Zice: – Bă, de ce alergați, v-ați bătut, viața și moartea, legămintele voastre, jurămintele voastre, muriți acum! – Păi, vom muri, dar eu am venit să mor cel puțin creștinește. – Du-te la tufa aia și te roagă.

M-am dus acolo la tufă, nu am mai zis nimic. Am stat acolo, am meditat. El și-a văzut de treaba dânsului până după masă. Am asistat la vecernie, după aceea mi-a făcut mărturisirea. Mi-a dat dezlegarea, apoi ne-a chemat pe toți la sfârșit: – Nu plecați de aici până duminică dimineața să vă împărtășesc, aveți grijă pe unde stați, mi-ați creat destule greutăți și-mi creați. Eu am suferit foarte mult pentru voi, legionarii. Eu nu-s legionar, eu sunt creștin. Și voi trebuie să credeți în Dumnezeu. Și să nu vă lăudați că «moartea, numai moartea legionară e cea mai scumpă dintre nunți», nici să nu credeți că sunteți suverani pe suferința voastră. Trebuie să vă rugați cu modestie: «Doamne, dă-mi putere să duc suferința și jugul». Pădurea cu fiare sălbatice, mlaștina, le știți voi. Jurămintele voastre, voi ați jurat. Mergeți acum.

În ziua de Paști am participat cu toții la Sfânta Liturghie, ne-am împărtășit și la sfârșit a venit cu o tavă cu ouă roșii. – Acum luați, să ciocnim câte un ou roșu. Ori vreți, ori nu vreți, cu tunurile, cu armele voastre nu o să reușiți să vă bateți, să faceți războiul. Războiul se face cu armele Duhului. Ori vreți, ori nu vreți, o să vă întâlniți cu ei și suferință o să fie. S-o duceți până la capăt. Aveți grijă! Să intrați în ordine! – Să mă predau, Părinte? – Nu ți-am cerut asta.

Ordinea am înţeles-o că eu trebuie să intru în ordinea firească a lucrurilor, să mă duc acasă ca şi când n-aş fi fugit, că nu trebuia să părăsesc locul ăla".

„Intrând în ordine", Nicolae Itul este arestat două luni mai târziu, în iulie 1949, fără ca nimeni altcineva să fie arestat din cauza sa. Pentru el au urmat 15 ani detenţie, în închisorile Jilava, Piteşti, Târgu Ocna, Caransebeş, Codlea, Braşov, Aiud, Poarta Alba şi Periprava.

Întâlnirea lui Nicolae Itul cu Părintele Arsenie Boca ne dezvăluie poziţia Părintelui în trei mari teme, controversate, ale biografiei sale. În primul rând, relaţia sa cu mişcarea legionară, pentru care a avut atâta de suferit. Nu pentru că ar fi aderat la ideile sau organizaţia respectivă, ci pentru că Siguranţa antonesciană sau, ulterior, Securitatea comunistă l-au suspectat permanent pentru legături cu legionarii. Părintele Arsenie şi-a exprimat faţă de Nicolae Itul criticile la adresa folosirii violenţei, a jurămintelor, dar mai ales a superiorităţii pe care legionarii şi-o arogau în poziţia lor anticomunistă. „Eu nu-s legionar, eu sunt creştin" rezumă poziţia Părintelui Arsenie, regăsită şi în declaraţiile date Securităţii, faţă de acuza de a fi legionar.

În al doilea rând, întâlnirea reprezintă un capitol al legăturilor Părintelui Arsenie cu rezistenţa armată anticomunistă, un alt capăt de acuzare pe care Securitatea i l-a adus, Părintele fiind anchetat despre contactele cu Nicolae Itul, Nicolae Pavel şi Horia Drăghici. Părintele nu se împiedică de apartenenţa legionară a celor trei, pentru care îi mustră, şi îi îndrumă duhovniceşte, sfătuindu-i să ducă o luptă spirituală împotriva comunismului. Astfel, se relevă

adevărata natură a relațiilor Părintelui cu rezistența armată, pe care încearcă să o „convertească" într-una spirituală, pentru că „bătălia nu se dă cu arme, cu tunuri, cu mitraliere, ci cu armele Duhului".

Nu în ultimul rând, întâlnirea ne arată atitudinea plină de discernământ a Părintelui Arsenie Boca față de situația credincioșilor greco-catolici. Adus la Prislop tocmai pentru a prelua și reface mănăstirea după plecarea ultimilor trei călugări greco-catolici, se arată deschis, nu fără precauții, față de Nicolae Itul, de confesiune greco-catolic. Nu un ecumenism prost înțeles l-a determinat pe Părintele să-i spovedească și împărtășească pe cei trei, ci tocmai înțelegerea contextului dramatic în care fugarii și-au îndreptat sufletele către mănăstire, respectiv amenințarea permanentă a morții. De altfel, sfatul Părintelui de a „intra în ordine" și de asumare a suferinței l-a caracterizat pe Nicolae Itul în cei 15 ani de închisoare. La Pitești, Târgu Ocna, Aiud sau Periprava, Nicolae Itul a fost un catalizator al vieții spirituale și al solidarității dintre deținuți, slujind permanent aproapelui aflat în suferință, acesta fiind alături de Valeriu Gafencu în ceasul morții acestuia în temnița de la Târgu Ocna.

Aveți o bună expertiză cu privire la universul concentraționar comunist din România. Indubitabil, în lipsa documentelor credibile, primează o multitudine de legende, alimentate de angoasele vechi sau recente. Cum vi se par istorisirile cu privire la Pr. Arsenie Boca aflat în închisoare? Câtă legendă și cât adevăr străbate din acestea?

În general, personalitatea Părintelui Arsenie Boca, fiind una harismatică, e însoţită de relatări ale multor fapte supranaturale, unde, aşa cum spuneţi, legenda se întrepătrunde cu adevărul. Dar evidenţa minunilor săvârşite de Părintele Arsenie nu poate fi creditată doar prin documentarea arhivistică a acestora, deşi rapoartele Securităţii menţionează această calitate a Părintelui. În acest caz, suntem tributari mărturiei personale, cu atât mai mult, cu cât miracolul, deşi se petrece uneori public, are un caracter personal. Spre exemplu, o întâmplare minunată este istorisită chiar de Nicolae Itul, martor la o vindecare a unei femei gârbove de către Părintele: „Am uitat să vă spun că în Vinerea Patimilor veniseră nişte ţărani de la Făgăraş şi erau vreo 4-5 femei cu una care stătea pe covor. Şi trecând părintele pe lângă ea, i-a zis: – Părinte, fie-ţi milă de mine, ajută-mă, nu pot merge. Părintele s-a aplecat asupra ei, fapt pe care l-am văzut eu, a prins-o de mână: – Hai, scoală-te! Asta am auzit eu. – Hai, scoală-te! S-a ridicat într-un picior şi-apoi în amândouă. – Şi-acum mergi, ţine-o de braţ, condu-o. Să nu stea! Asta am văzut cu ochii mei”.

Am relatat această minune, una din multele atribuite Părintelui Arsenie, pentru că ne oferă o perspectivă de înţelegere a istorisirilor despre detenţia Părintelui. Este vorba de poziţia martorului, a celui care depune mărturie. Primul criteriu de validare trebuie să fie prezenţa directă a celui care relatează evenimentul povestit. În al doilea rând, corelarea informaţiilor şi a contextului în care se petrece evenimentul ne ajută să discernem realitatea de legende.

În ceea ce privește detenția Părintelui, sursele sunt foarte precare, aspect explicabil și prin perioada scurtă petrecută în închisoare, ceva mai mult de doi ani. Dosarele Securității documentează superficial activitatea din detenție a Părintelui, iar martori – colegi de celulă ai Părintelui – sunt de asemenea foarte puțini.

Fără a avea pretenția de a cunoaște în detaliu fiecare lucrare memorialistică, din câte știu, există câteva mărturii ale unor deținuți care susțin că au stat în celulă cu Părintele Arsenie la închisoarea Brașov, respectiv Victor Roșca și Luca Călvărășan. Cei doi amintesc figura puternică a Părintelui și sprijinul moral acordat celor închiși, întâlnirea petrecându-se în 1948. Din dosarele Siguranței cunoaștem că Părintele a fost anchetat în iunie 1948, dar cercetările s-au desfășurat la Făgăraș. Deși inadvertența este dificil de rezolvat, poate doar dacă Părintele a fost transferat pentru scurt timp și la Brașov, putem reține poziția spirituală a Părintelui, care s-a manifestat cu siguranță prin închisorile pe unde a trecut.

În ceea ce privește legendele puse pe seama Părintelui, sesizăm că autenticitatea relatărilor este îndoielnică. Spre exemplu, în cazul „ruperii lacătelor", martorul, Dumitru Băglăzan, susține că unchiul său, ofițer la Securitatea din Brașov, îi povestea cele întâmplate în închisoare cu Părintele Arsenie Boca, sau, mai mult, îl lua cu el la Securitate pentru a vedea ce se petrece. Detaliul este neverosimil. Activitatea oricărei poliții politice, cu atât mai mult a Securității, are un caracter secret. Divulgarea acestui secret de către personalul Securității era pedepsită penal, iar

invitarea rudelor să asiste la acțiunile represive ale Securității este de-a dreptul fantasmagorică.

Putem înțelege aceste istorisiri ca fiind expresia prețuirii și a evlaviei pe care oamenii o aveau față de Părintele Arsenie. Dar personalitatea sa harismatică nu trebuie „susținută" prin legende care nu „argumentează" sfințenia Părintelui, ci amplifică viziunea „magică", de fachir, pe care Securitatea a încercat să i-o construiască Părintelui Arsenie Boca.

Desigur, Pr. Arsenie nu este nicidecum un caz singular – nenumărați clerici ori simpli credincioși aflați în detenție aveau parte de miracole. Circulă totuși o seamă de relatări cu totul excepționale – ale căror surse sunt incerte astăzi – cu privire la „puterile" puse pe seama Pr. Arsenie Boca: ar fi rupt lacătele din închisori prin puterea rugăciunii, ar fi fost capabil de ubicuitate cu prilejul morții mamei sale etc. Au fost acestea documentate în vreun fel? Mai pot fi astăzi cercetate cu obiectivitate riguros științifică? Aveți cunoștință de fapte asemănătoare puse pe seama altor mistici creștini aflați în închisorile comuniste?

Cred că principalul miracol de care au avut parte deținuții din închisorile comuniste a fost prezența lui Hristos în mijlocul lor, care le-a transfigurat existența și le-a susținut suferința. Acesta este, cred, și mesajul fundamental al închisorilor comuniste: foamea, frigul, torturile, izolarea, abuzurile regimului nu i-au dezumanizat pe cei închiși, ci i-au determinat,

pe unii dintre ei, să-L (re)descopere pe Hristos și să transforme celula în chilie.

În al doilea rând, supraviețuirea multor deținuți în condițiile exterminatorii din închisori consider că este, de asemenea, un fapt minunat. Mai mult, pe unii dintre ei, Dumnezeu i-a păstrat în viață peste 90 de ani pentru a ne depune mărturie nouă, celor de azi, despre suferințele și trăirea lui Hristos în temnițele comuniste.

Aici, cred, trebuie să vedem lucrarea lui Hristos în Gulagul românesc. *Nevoia de miracol*, cum inspirat spunea Mirel Bănică, nu trebuie să caracterizeze apropierea de trecutul recent. Nu existența unor fapte minunate, excepționale, supranaturale certifică viața spirituală din închisori, ci asumarea suferinței, solidaritatea celor închiși, slujirea liturgică, mărturisirea gândurilor, războiul cu patimile sau mărturisirea credinței.

Prezența lui Hristos în viața celor închiși nu s-a manifestat prin vindecări miraculoase, ci prin asumarea jertfei supreme față de aproapele, cazul lui Valeriu Gafencu, ce-și sacrifică viața dăruind streptomicina salvatoare lui Richard Wurmbrand, sau cel al Părintelui Calciu-Dumitreasa, ce își taie venele pentru a obține limfa necesară pentru Costache Oprișan, fiind printre cele mai cunoscute.

Întrucât sunteți angrenat în proiectul Memorialului de la Aiud, vă întreb în ce măsură pot fi luate în serios multitudinea de legende recente cu privire la sfinții închisorilor? Fiind teolog, știți bine diferența dintre sfânt

şi martir, dintre martiri şi simpli credincioşi care şi-au mărturisit firesc credinţa în condiţii, este adevărat, neverosimil de vitrege. Ce poate fi făcut astfel încât să ieşim din iluziile, din evaluările ori din etichetările pauşale?

Abordarea subiectului *sfinţii închisorilor* suferă de aceleaşi probleme pe care le are viziunea pietistă, simplificatoare asupra sfinţeniei, în special, şi a vieţii duhovniceşti, în general. În mod curent, ne raportăm la un sfânt ca la un personaj fabulos, care de la naştere până la moarte a avut o existenţă imaculată, care l-a dus direct în rai. În consecinţă, credem că tot ce a făcut sau scris de-a lungul vieţii acel sfânt este perfect, normativ şi absolut. Dar sfântul nu este o înlănţuire de fapte pioase şi minuni cotidiene care conduc la întâlnirea cu Dumnezeu, ci un creştin care-şi asumă povara vieţii duhovniceşti, care se luptă cu patimile şi care, cu ajutorul harului divin, se desăvârşeşte întru Hristos.

În cazul martirilor, lucrurile sunt doar aparent mai simple. Nu viaţa virtuoasă, ci mărturisirea lui Hristos, ortodoxia credinţei şi moartea pentru Acesta sunt definitorii pentru poziţia martirului. Sinaxarul Bisericii prezintă, de altfel, nenumărate cazuri de tâlhari sau desfrânate care-şi asumă identitatea creştină în faţa prigonitorilor şi mor pentru Hristos.

Revenind la subiectul închisorilor comuniste, se manifestă aceeaşi viziune simplificatoare care generează mistificări. Astfel, sfinţenia dobândită la sfârşitul vieţii, uneori martirice, de către unii dintre cei închişi, se generalizează asupra întregii biografii. Cu alte cuvinte, dacă părinţi precum Arsenie Papacioc, Daniil Sandu Tudor sau deţinuţi ca Valeriu Gafencu,

Ioan Ianolide, Mircea Vulcănescu se sfinţesc prin suferinţa detenţiei şi trăirea lui Hristos, nu înseamnă că întreaga lor viaţă şi chiar operă devine sfântă sau normativă.

În sens invers, criticile la adresa acestor personalităţi vin tocmai din neînţelegerea sau negarea acestui „proces" al sfinţeniei, al întâlnirii cu Hristos. Astfel, fapte sau afilieri politice din biografia pre-carceală sunt considerate incompatibile cu sfinţenia. Mă refer, în primul rând, la apartenenţa legionară a unora dintre aceşti deţinuţi. Într-adevăr, nu ideologia legionară are capacitatea să mântuiască un om, cum greşit şi exagerat susţin unii partizani ai acesteia, ci asumarea identităţii creştine şi trăirea în conformitate cu mesajul hristic. De altfel, în cazul unora, precum misticii (Traian Trifan, Traian Marian, Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Arsenie Papacioc, Nicu Mazăre, Marin Naidim, Iulian Bălan şi alţii), identitatea politică se diminuează, devenind marginală, iar lupta cu patimile este asumată cu tărie. Pentru aceşti deţinuţi şi mulţi alţii asemenea lor, mărturisirea lui Hristos şi desăvârşirea spirituală au reprezentat coordonatele activităţii din detenţie, dincolo de partizanate ideologice şi fantasme politice.

O altă mistificare este reprezentată de ceea ce sesizaţi în întrebare, anume pauşalizarea sfinţeniei. Fără a cădea în pericolul „contabilizării sfinţeniei", trebuie să ne asumăm că sfinţenia care a caracterizat destinul carceral al unor deţinuţi nu canonizează în mod colectiv închisorile comuniste.

Sfinţenia, mântuirea, ca şi „pierderea sufletului" sunt acţiuni individuale. De altfel, suferinţa detenţiei

(foame, frig, izolare, bătăi) se manifestă la nivel individual, uman, deşi rezistenţa împotriva acţiunilor represive are o dimensiune colectivă. Deţinuţii suferă împreună, dar fiecare îşi transfigurează sau nu suferinţa în funcţie de disponibilitatea sa sufletească, de capacitatea de a-l trăi pe Hristos şi de a se jertfi pentru ceilalţi.

Cred că trebuie să ne apropiem cu onestitate şi smerenie faţă de subiectul „sfinţilor din închisori", dincolo de orice partizanate politice, bine ancoraţi în contextul istoric şi cu un bagaj teologic pe măsură, care să ne permită să înţelegem mesajul pe care temniţele comuniste ni-l transmit nouă, celor de azi.

Cu siguranţă, indiferent de rolul şi locul în care au suferit, deţinuţii politici din România trebuie prezentaţi viitoarelor generaţii aşa cum au fost, fără retuşuri, fără prejudecăţi. În această panoramare – care, fără îndoială, niciodată nu va putea fi epuizată – unde este locul Pr. Arsenie B. ca parte a rezistenţei Bisericii împotriva comunismului?

Întrebarea readuce în discuţie o problemă pe care, cu siguranţă, nu reuşim să o rezolvăm în cadrul acestui interviu, respectiv ce înseamnă „rezistenţa Bisericii împotriva comunismului". Întâi de toate trebuie să vedem ce înţelegem prin Biserică. Dacă ne rezumăm la viziunea simplistă, comună, în care ierarhia şi instituţia ecleziastică, legală reprezintă Biserica, atunci intrăm pe nisipuri mişcătoare, deoarece ierarhia Bisericii, fiind supusă cel mai puternic influenţelor politice, a avut poziţii care, deseori, sunt incriminabile. Dar dacă înţelegem

prin Biserică întreaga comunitate creștină, cler și credincioși, aflată în „conflict" cu ideologia atee a comunismului, atunci ni se relevă pagini de aur din rezistența acesteia, scrise deopotrivă de monahi, preoți sau mireni care și-au asumat identitatea creștină în fața noilor prigonitori ai lui Hristos.

În ceea ce privește rolul Părintelui Arsenie Boca în cadrul acestei rezistențe, trebuie să amintesc, în primul rând, activitatea duhovnicească de la Mănăstirea Sâmbăta, prin care Părintele era precum „un glas care strigă în pustie", încercând să-i facă să conștientizeze pe pelerinii care-l ascultau de asumarea unei vieți trăite în Hristos. Îi pregătea astfel pentru provocările comunismului.

Tot aici, la Sâmbăta, Părintele Arsenie intră în legătură cu Zorica Lațcu, viitoarea monahie Teodosia, și cu Părintele Ioan Iovan, duhovnicul Vladimireștilor, un alt focar al luptei spirituale împotriva „fiarei apocaliptice a comunismului".

Aș vrea să amintesc un episod, mai puțin cunoscut, al relațiilor Părintelui Arsenie cu grupul misticilor de la Aiud. După 23 august 1944, în contextul încă tulbure al acelor ani, în închisoarea Aiud era un regim mai puțin restrictiv, fiind permisă munca deținuților în coloniile din apropierea penitenciarului. Într-o astfel de colonie, la Galda de Jos, desfășurau un program intens duhovnicesc, între anii 1946 și 1948, Valeriu Gafencu, Ioan Ianolide, Virgil Maxim sau Marin Naidim. Cu ajutorul surorilor lui Valeriu Gafencu, care-l vizitează pe Părintele Arsenie la Sâmbăta, acesta le transmite „misticilor" primele trei volume ale *Filocaliei*, apărute în 1947 la editura Arhidiecezană din Sibiu.

Filocalia a avut un impact puternic în viaţa spirituală a deţinuţilor, sprijinind căutările isihaste ale acestora, începute cu lectura *Pelerinului Rus*, care urmăreau dobândirea rugăciunii inimii *Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluieşte-mă pe mine păcătosul.*

Dincolo de aceste momente punctuale, personalitatea harismatică a Părintelui a însufleţit rezistenţa spirituală a mii de credincioşi, în anii '40, în timpul detenţiei, cât şi după scoaterea din monahism, în faţa tăvălugului comunist. Experienţa sa ascetică, cuvântul pătrunzător, misiunea neobosită şi mărturia demnă l-au aşezat pe Părintele Arsenie Boca în galeria marilor mărturisitori ai lui Hristos din secolul XX.

„Ordin, să [se] strângă material compromiţător împotriva lui. Mutarea lui în altă parte nu rezolvă problema." (Arhiva Ministerului Justiţiei, Direcţia Instanţelor Militare, fond Penal, dosar 21.342, f. 29) – aşa sună o rezoluţie din anul 1949, notată pe dosarul Pr. Arsenie Boca. De ce credeţi că Securitatea a lansat o întreagă zvonistică împotriva Pr. Arsenie Boca? Făcea aceasta parte dintr-o procedură uzuală în cazul marilor personalităţi arestate?

Într-adevăr, compromiterea celor consideraţi periculoşi sau care refuzau să colaboreze era una dintre practicile curente ale Securităţii. În funcţie de persoana vizată se adaptau şi planurile Securităţii. Dacă cel în cauză refuza colaborarea, Securitatea crea, cu ajutorul agenţilor de influenţă, impresia în

rândul apropiaţilor că acesta este agent şi astfel era compromis.

În cazul personalităţilor duhovniceşti, precum Părintele Arsenie Boca, regimul încerca să distrugă tocmai poziţia morală a acestuia în rândul credincioşilor, dosarele Securităţii conţinând astfel de planuri, care încercau să documenteze, fără succes, viaţa imorală a Părintelui.

Mă gândesc la un caz similar, cel al Părintelui Arsenie Papacioc, pe care Securitatea l-a şicanat permanent după eliberarea din închisoare. Trebuie să spun că Părintele Papacioc făcea obiectul urmăririi informative încă din perioada detenţiei, fiind considerat unul dintre liderii misticilor în timpul reeducării de la Aiud. Transferat permanent dintr-o mănăstire în alta, Securitatea încerca să-l compromită pe Părintele, acuzându-l că are legături cu fiicele duhovniceşti.

Toate aceste legende ale Securităţii s-au risipit şi, în mod paradoxal, au susţinut moralitatea şi demnitatea acestor personalităţi duhovniceşti, tocmai prin caracterul absurd şi neverosimil al acuzaţiilor.

Aveţi colegi de generaţie foarte reticenţi faţă de amploarea pelerinajului actual care are drept destinaţie mormântul Pr. Arsenie Boca. Credeţi că sunt şi exagerări, oare Biserica gestionează suficient de inteligent acest fenomen care a crescut exponenţial în ultimii ani?

Atitudinea ironică şi superficială a generaţiei mele faţă de fenomenul religios este un fapt ce se

manifestă cotidian, indiferent de subiectul vizat, finanţarea Bisericii, imaginea preoţilor, Catedrala Mântuirii Neamului, sau Părintele Arsenie Boca. Pentru că Părintele Arsenie Boca face parte din patrimoniul ortodoxiei româneşti, cred că răspunsurile la acest fenomen trebuie să le ofere Biserica. De-a lungul istoriei sale, Biserica a organizat şi temperat evlavia populară, tocmai pentru a o feri de exagerări, erezii sau schisme.

În cazul Părintelui Arsenie Boca, Biserica, ca instituţie, gestionează memoria acestuia la fel de deficitar cum s-a raportat şi la memoria comunismului. Lipsa asumării şi evitarea confruntării cu experienţa comunistă au plasat Biserica în ipostaza de a-şi ascunde propriile slăbiciuni, dar şi de a-şi acoperi mărturisitorii şi figurile martirice, printre care se numără şi Părintele Arsenie Boca.

Memoria acestuia, ca de altfel şi a celorlalţi mărturisitori, a fost cultivată de credincioşi, aflaţi uneori în contrast cu poziţia oficială a Bisericii. De aici derivă şi caracterul improvizat şi uneori pietist al evlaviei populare.

Aceste derapaje, pe care le întâlnim în cadrul pelerinajelor la Prislop, sunt create nu atât de apropierea sinceră a oamenilor de mormântul taumaturgic al Părintelui, cât de parazitarea cu scopuri comerciale a credinţei. Aici se impune o intervenţie, în măsura posibilităţilor, din partea Bisericii şi chiar a autorităţilor din zona Haţegului.

În ultimul timp am sesizat o implicare mai activă a ierarhiei, deopotrivă P.S. Gurie, episcopul locului, şi P.S. Daniil de la Vârşeţ, ucenic al Părintelui

Arsenie, care încearcă să canalizeze și să nuanțeze evlavia populară.

Aș menționa două imperative-oportunități în cultivarea memoriei Părintelui Arsenie. Pe de o parte, realizarea unor ediții critice ale operelor sale, care să lămurească problema autenticității, deoarece Părintelui îi sunt atribuite o serie de scrieri și cuvântări îndoielnice. Pe de altă parte, timpul lung de așteptare al pelerinilor la mormântul Părintelui reprezintă un prilej catehetic extraordinar pentru Biserică. Preoți și teologi pot fi angrenați în acest efort misionar, care poate transforma orele de așteptare în timp al descoperirii lui Hristos și al asumării conștiente a credinței.

Tinerețea dvs. este un avantaj dacă ne referim la distanța și obiectivitatea pe care ar trebui să ni le luăm față de traumatismele istoriei recente. Cum ați explica unor colegi de generație ori unor adolescenți de astăzi fenomenul Arsenie Boca? Fiind și teolog, și istoric, care credeți că este procentul de subiectivism pe care ni-l putem permite ținând cont că „generația Facebook" este semnificativ mai indiferentă față de ororile comunismului?

Într-adevăr, vârsta reprezintă un avantaj. Un alt avantaj – de fapt, mai mult decât un avantaj, o șansă extraordinară – a fost contactul cu foștii deținuți politici, care lărgește fabulos (nu numai uman, ci și ca perspectivă istorică și memorială) înțelegerea și reflecția asupra trecutului.

În ceea ce priveşte distanţa şi „obiectivitatea”, trebuie spus că subiectivismul nu poate fi eludat. El aparţine oricărui demers, mai ales istoriografic, şi e inerent contextului şi circumstanţelor autorului: experienţa sa de cercetare, viziunile politice şi religioase, orientările ideologice mai mult sau mai puţin pregnante – toate acestea sunt integrate experienţei de redactare a unui text (fie el de rigoare academică, „ştiinţific”); odată înţelese, aceste elemente de subiectivitate dau culoare unui text şi ne plasează în cheia corectă de citire. *Falsa pretenţie de obiectivitate* poate ascunde, sub o mască a corectitudinii, o atitudine mai degrabă lipsită de *onestitate*. De altfel, *onestitatea în raportarea la surse* e, de fapt, singura „obiectivitate” pe care o putem cere istoricului, celui care lucrează cu documentele de arhivă. Nesinceritatea istoricilor dată de metode precum: citarea fragmentară pentru susţinerea propriilor idei (în fond, o formă de deturnare şi falsificare a mesajului), interpretarea istorică pe baza unor surse (voit) fragmentare, tributul ideologic care primează asupra sincerităţii cercetării – iată provocările reale care pot face ca mesajul documentului să nu ajungă la cititor.

În altă ordine de idei, căutările personale au cea mai mare valoare. Cred că nimic nu se poate opune unei căutări sincere şi oneste, indiferent care e premisa de la care se porneşte. Condiţia esenţială, pe lângă dorinţa de a căuta, e capacitatea de a fi în permanenţă onest faţă de lucrurile pe care le descoperi. Chiar dacă uneori descoperiri sau revelaţii din „atelierul de lucru” pot provoca incertitudine,

dezamăgiri sau chiar drame și deziluzii, niciun efort de cercetare nu rămâne nerăsplătit. De cele mai multe ori, din păcate, căutăm ca prin dosarele Securității să ne *confirmăm* sau *infirmăm* propriile perspective, fără a fi în întregime oneşti şi a accepta cu deschidere şi smerenie realitatea celor petrecute în închisoare.

Trebuie accentuat, de asemenea, că studiile de istorie şi teologie nu se contrazic (conform unei percepţii subzistente, care susţine incredulitatea istoricului faţă de supranaturalul teologiei); în special în ce priveşte înţelegerea ororilor comunismului, istoria şi teologia se află mereu într-o fericită completare. Ca discipline academice, ele sunt complementare în mod fericit, de vreme ce aparatul critic al istoricului lămureşte foarte multe probleme valoroase de metodă în abordarea teologiei istorice şi nu numai, în timp ce latura teologică oferă istoricului perspectiva unei deschideri mult mai largi – nu doar în evaluarea umană a personajelor implicate în istorie, ci şi a diferitelor semnificaţii ale acţiunilor lor pe termen lung, deopotrivă în orizontalitatea istoriei (de pildă, felul în care o atitudine demnă din închisoare a constituit un exemplu pentru cei din jur/ înscrierea unui gest exemplar în memoria colectivă) şi în verticalitatea veşniciei (moartea unui martir creştin deschide cerurile).

„Generaţia Facebook", suspectată, pe bună dreptate, de indiferenţă şi superficialitate, nu trebuie incriminată pentru dezinteresul faţă de trecutul apropiat. De altfel, problemele memoriale nu au fost rezolvate de contemporanii comunismului. Lipsa dezbaterilor şi neasumarea experienţei traumatice în integralitatea ei au îngreunat raportarea onestă la trecutul comunist.

Accesul în arhivele Securităţii a generat în istoriografie, dar mai ales în dezbaterea publică, un apetit spre o abordare superficială şi tabloidizantă. Deschiderea dosarelor fostei poliţii politice, ce trebuia să se constituie într-un demers de argumentare a represivităţii regimului comunist, s-a transformat într-o vânătoare de vrăjitoare, în care responsabilitatea genocidului comunist a fost pusă în seama turnătorilor, întreaga nenorocire produsă de comunism fiind simbolizată prin câteva note informative. Dosarele Securităţii, în loc să „lumineze" înţelegerea perioadei comuniste, au întunecat dezbaterea societăţii de azi, care înţelege comunismul românesc ca pe o lume a turnătoriei, a călăului fără victimă, a unui fratricid naţional.

Eroizarea din anii '90, când întreg poporul era considerat victimă şi supravieţuitor al comunismului, s-a transformat într-un proces demitizator, în care comunismul nu a generat decât turnători şi note informative.

Cum poate fi transmis Părintele Arsenie şi moştenirea sa „generaţiei Facebook"? Cred că mesajul esenţial seamănă cu cel reflectat de închisorile comuniste: eroismul nu este un gest de moment, ci o atitudine de durată. Darurile ieşite din comun ale Părintelui Arsenie nu sunt daruri gratuite sau magice, ci sunt harisme primite în urma unei asceze îndelungate, a unui eroism în durata lungă – viaţa monahală, lupta cu patimile, cu gândurile. E, de fapt, acelaşi mesaj transmis de toţi sfinţii Bisericii şi pe care închisorile comuniste îl confirmă: despătimirea, asumarea deplină a învăţăturii creştine prin propria

viață, cunoașterea lui Dumnezeu prin rugăciune – toate acestea transpun omul într-o altă realitate, în care experiența harului transformă minunea într-o realitate firească.

Nu trebuie uitat că viața Părintelui Arsenie, în ciuda miraculosului în care e învăluită, strălucește prin discreție: ascultarea de ierarhie, modestia personală, smerenia mărturisirii.

TEODOR BACONSCHI
(teolog, diplomat, scriitor):

Multora nu le-a convenit eroismul său duhovnicesc, e limpede că el s-a manifestat din plin, continuu și fără urmă de spectacol fals: a fost o vocație înaltă, autentică și radioasă

Stimate domnule Teodor Baconschi, ați fost, între alte importante funcții publice, ambasadorul României la Vatican. Fără îndoială, fenomenologia miracolului creștin are particularitățile sale, pentru fiecare caz în parte, nu numai raportându-ne la confesiunea care-l revendică. Prin amploarea sa, dar – parțial – și prin manifestări, poate fi făcută o comparație între fenomenul Padre Pio (Italia) și fenomenul Arsenie Boca?

Știind eu că Dumnezeu produce numai unicate, mă feresc să fac paralele între diferitele personalități religioase. Fiecare om desăvârșit atinge o formă irepetabilă a desăvârșirii. Există însă nevoia de modele, așa încât modelarea unei posterități implică oricum o anumită reducție tipologică. Da, ceva din

cultul spontan pe care poporul italian i l-a dedicat lui Padre Pio are ceva din fervoarea populară care însoțește, la noi, imaginea tot mai „iconică" a Părintelui Arsenie Boca. Padre Pio a fost multă vreme „gelozit" de ierarhia catolică: nu oricui îi e dat să facă minuni sau să poarte stigmatele sângerânde ale Mântuitorului. Așa și în cazul Părintelui Arsenie: unii, mai lumești, deși sunt poate sfințiți slujitori ai Domnului, privesc faptele minunate ale altora ca pe niște succese supărătoare.

Pentru a rămâne în același registru, se constată – inclusiv în cazul lui Padre Pio, recent sanctificat – că recunoașterea oficială a sfinteniei atrage un plus de evlavie internațională. Mormântul lui Padre Pio a devenit astăzi unul dintre cele mai vizitate din Italia. Ce preconizați că se va întâmpla din această perspectivă, la o eventuală canonizare a Pr. Arsenie Boca?

Cum spuneam, Padre Pio n-o dusese prea bine cu episcopii vremii sale. Poporul credincios din peninsulă a fost însă nemilos: l-a proclamat sfânt imediat după moarte și a presat continuu Vaticanul, până ce i s-a deschis, „oficial", dosarul de canonizare. Chiar și în cursul minuțioasei anchete pornite de Congregația pentru Cauza Sfinților, cultul postum al lui Padre Pio – vindecătorul popular, noul Sf. Francisc de Assisi – a continuat să crească. Adevărul este că, în creștinism, vechea formulă *vox populi, vox Dei* a devenit de mult normativă. Bazileii bizantini erau adesea militari prestigioși, puși pe tron prin aclamațiile mulțimii, la

Hipodromul din Constantinopol. Așa și aici, ierarhia catolică nu a putut sfida voința mirenilor de a-l vedea pe Pio proclamat sfânt. Pentru „credincioșii simpli", sfințenia lui Padre Pio, ca și cea a Părintelui Arsenie Boca, este de domeniul purei evidențe. Biserica e chemată doar să „ia act" de acest adevăr frapant.

Sunteți teolog și diplomat, scriitor și rafinat intelectual al spațiului public și al Bisericii. Putem vorbi oare, chiar encomiastic, și ALTFEL despre sfințenie, într-un alt limbaj decât cel „pentru babe" – obișnuitul limbaj de lemn al Bisericii? Avem vocabularul necesar unui discurs de secol XXI ori trebuie, constant, (re) inventat? Dincolo de faptul miraculos brut, inexplicabil în cuvinte omenești, cum putem vorbi despre miracol într-un limbaj adecvat unui intelectual sedus deja de discursul lui Andrei Pleșu ori de limpezimea gândirii unui geniu al fizicii precum Stephen W. Hawking, atras deopotrivă și de *Jocul cu mărgele de sticlă* ***al lui Hermann Hesse, și de*** *Patericul egiptean*, ***dedulcit și la creația lui Dali, și de arta grădinilor japoneze, și de ceramica de Marginea (Bucovina), iubitor și de Pink Floyd și de cântările Athosului?...***

Sfințenia este pretutindeni aceeași: și pentru babe, cum ziceți, și pentru intelectualii rafinați, care umblă prin biblioteci selecte. Vechiul *qaddosh* ebraic: sacrul, ce-i pus deoparte, „cu totul altfel" – ca să reluăm termenii pe nedrept uitatului Rudolf

Otto. Creștinul, cu cât e mai sofisticat, cu atât e mai familiar cu paradoxul religiei sale: Dumnezeu – absolutul, eternul, incomensurabilul – se face om și moare de bună voie în mod infam, crucificat între doi tâlhari. Cei de pe urmă vor fi cei dintâi tocmai pentru că Absolutul se golește de slavă, de strălucirea sa orbitoare, inefabilă, și asumă umanitatea, cu toate ale sale: sete, foame, frig, ură din partea ticăloșilor, agonie și moarte. Și sfinții, oricât ar fi de feluriți în darurile lor naturale sau supranaturale, au nota comună a unui spirit atotcuprinzător, care unește contrariile, împacă extremele, găsește mereu ceva bun în firea răului și ceva modest în fulgerarea triumfală a binelui. E nevoie de sfințenie și cred sincer că există sfinți, printre noi. Sunt umili, anonimi sau nu avem noi lentila bine șlefuită pentru a-i descoperi. Dumnezeu nu-și uită însă urmașii cei mai demni: îi scoate finalmente la lumină, cum s-a întâmplat, bunăoară, cu Siluan Athonitul.

Miracolul care plutește îndeobște în mărturiile despre Pr. Arsenie Boca pornește mai degrabă de la neputințele omenești – pentru care lumea merge și astăzi către mormântul său. Cu toate acestea, am reținut o spusă a Pr. Arsenie Boca, pe care cei mai mulți o ignoră: „Mă doare sufletul când văd răutate și încăpățânare în om. Când îi văd că vin cu probleme de trup, că au certuri în familie, că au judecăți sau multe de felul acesta și nu vin pentru mântuirea sufletului, pentru îmbunătățire sufletească, pentru

credință, pentru dragostea de Dumnezeu, că acestea sunt cele care le dau putere". Să fi scăpat oare Biserica hățurile din mână în privința Pr. Arsenie Boca, tocmai prin faptul că nu a fost canonizat încă? O eventuală canonizare rapidă ar aduce un plus de rigoare în raportarea la acest fenomen?

Personal, cred în sfințenia lui Arsenie Boca. Știm însă că mecanismul tehnic al canonizărilor are adesea un cod nescris de corectitudine politică. Fiind cumva „neoficial", cultul popular al Părintelui Arsenie admite deversări, derapaje pietiste, forme uneori excesive. O canonizare asumată de Biserică ar duce și la „defrișarea" acestui buruieniș care nu-i neapărat nociv, dar generează confuzii. Un sfânt are puterea de a ajuta toată umanitatea, nu există sfinți pe categorii socio-culturale. De acord, un intelectual va fi mai atras și apropiat de Sfântul Ioan Damaschin decât de Sfântul Gheorghe. Intelectualii în pustie au fost adesea mai catolici decât papa, să ne amintim de marele Evagrie Ponticul...

Apropo de citatul de mai sus (pe care, mărturisesc, l-am găsit într-o sursă apocrifă), abia astăzi este în curs editarea integrală a scrierilor Pr. Stăniloae. Este prea devreme pentru a pretinde o ediție** opera omnia **din Pr. Arsenie Boca, profesionist îngrijită?

Canonizarea, care implică icoană și acatist validate sinodal, ar trebui acompaniată și de ediția critică a operelor Părintelui Arsenie. Cât, cum a scris, trebuie cernut printr-o sită filologică și biografică

riguroasă. Deocamdată, ediţiile din scrierile sale (sau despre el) sunt cam neglijente, improvizate: nu le contest buna intenţie şi curăţie, dar le notez neplăcut impresionat aerul încropit. Receptarea mesajului arsenian are mai mult ca oricând nevoie de ordine şi tact pastoral.

S-a tot vorbit despre rezistenţa prin cultură, din perioada comunismului românesc. De ce, oare, niciun intelectual nu a trecut peste frica de Securitate şi nu a făcut măcar o convorbire de suflet cu Pr. Arsenie Boca, iar acesta a trăit – totuşi! – până în noiembrie 1989...? De ce nici ierarhii Bisericii nu l-au cultivat, măcar în particular, nici în perioada destinderii aparente din anii '70?

Părintele Arsenie Boca e un martir al lui Hristos în modernitatea diabolică a comunismului ateu. Chiar dacă multora nu le-a convenit eroismul său duhovnicesc, e limpede că el s-a manifestat din plin, continuu şi fără urmă de spectacol fals: a fost o vocaţie înaltă, perpetuă, autentică şi radioasă, pe care avem datoria morală de a o fixa în memoria colectivă a generaţiilor următoare.

Chiar dacă limbajul folosit în scrierile sale nu se ridică la un nivel cultural foarte înalt – poate nici nu a urmărit aceasta –, adresându-se mulţimilor, poate fi socotit Pr. Arsenie Boca şi intelectual (era licenţiat şi în teologie, şi în arte plastice)?

Pe mine unul nu m-a convins cu adevărat „intelectualul" Arsenie Boca. Da, era om deştept

și sârguincios, a învățat bine, dar ca pictor rămâne oarecare, fără o pătrundere ultimă a erminiei bizantine. Fusese contemporan cu Mircea Eliade, pe care-l citise. N-aș vedea însă „dispariția" sa din pușcărie prin prisma unor texte precum *Secretul doctorului Honigberger*. Nu asta contează însă. Era fiu de cizmar, venea dintr-o familie modestă. Chemarea lui n-a fost cartea înaltă, *sacris erudiri,* ci transmiterea lui Dumnezeu într-o lume răvășită de război, revoluții sociale criminale și materialism mai mult sau mai puțin dialectic. Am văzut că mulți îl fac, în urma stagiului său de la Athos, un soi de inspirator al muncii Părintelui Stăniloae la traducerea *Filocaliei*. N-aș încuraja acest soi de protocronism arsenian.

Există o ruptură între sfințenie și condiția intelectualului? Sunt intelectualii prea bântuiți de orgolii, prea lipsiți de smerenie pentru a ajunge la sfințenie? Este cultura (și) o ispită – așa cum socotesc adepții „trăirii" ortodoxe?

Cred că demonizarea culturii ca sursă de vanitate nu e făcută decât de către inculți. Educația, cultura înaltă, creația intelectuală sunt specii ale ascezei și fructe ale smereniei, dat fiind că orice creator adevărat se simte mic în fața misterului divin și exaltă, cu toată umilitatea, misterul însuși al capacității creatoare. Există firește o groază de dușmani ai credinței creștine: jumătate dintre geniile modernității – de la Rousseau, până la Schopenhauer, Nietzsche sau Wittgenstein – au fost, dacă nu atei militanți, cel puțin agnostici. Dar există și latura cealaltă: de la Pascal, până la Simone Weil, trecând

prin Kierkegaard, Chateaubriand, de Maistre sau Papini – lista e nesfârşită, v-am dat pilde aleatorii.... În inerţia mea, hrănită de experienţă în spaţiu şi timp, dar şi de frecventarea oarecum obstinată a culturii euro-americane, cred şi voi crede mereu că sensul creaţiei e rugăciunea, că adevărata capodoperă are o fibră orfic-sacrificială şi imnologică sau profetică... Nu facem decât să maimuţărim sau să copiem docil marele elan creator al Celui ce Este.

Aţi lucrat în presa creştină la mijlocul anilor '90. Cum era receptat pe-atunci Pr. Arsenie, comparativ cu vizibilitatea mediatică de astăzi? Era – poate – zugrăvit mai „realist"? Putem vorbi despre o anume dinamică a cultului unui sfânt?

Părintele Boca a trecut la Domnul în 1989. La începutul anilor '90, „absenţa" sa era proaspătă, iar „prezenţa" sa miraculoasă, de dincolo de mormânt, nu primise încă rezonanţa populară binecunoscută astăzi: era nevoie, se pare, de o dezvoltare organică, graduală, firească, a unui cult popular bazat, în mare măsură, pe difuzarea unor mărturii „de la om la om". Pe de altă parte, da, amintirea lui recentă era mai umană, mai profană, legată de relatările fruste ale unor apropiaţi. Ucenicii săi informali, prietenii de familie, colegii de călugărie sau de închisoare erau unicii „pictori" ai „portretului" arsenian. Între timp, memoria acestui cerc restrâns a devenit un bun obştesc al comunităţii ecleziale naţionale.

De ce credeţi că Pr. Arsenie Boca nu se regăseşte în ediţiile** Patericului românesc, **nici măcar în cele publicate după 1989?

Prima ediţie a *Patericului românesc* realizat de Pr. Ioanichie Bălan a apărut în comunismul terminal: a fost un best-seller, dar şi o lucrare cenzurată: nu apăreau chiar toţi marii duhovnici. Era o ediţie *ad usum delphini*. Cred că acest decupaj oficial s-a menţinut, din inerţie, şi la ediţiile ulterioare. Din raţiuni evidente: o parte a ierarhiei s-a pocăit, recunoscându-şi, asemenea Mitropolitului Nicolae Corneanu, păcatele colaborării cu regimul comunist ateu, represiv şi demolator de biserici. O altă parte nu s-a pretat la asemenea renaşteri dureroase. Fixaţi în secretele obscure ale epocii abolite în '89, acei ierarhi au contribuit – conştient sau inerent – la tabuizarea suferinţelor preoţeşti şi creştineşti din puşcăriile politice comuniste. E o explicaţie psihologic raţională. Poate există însă şi alte cauze, care-mi scapă.

Cei care l-au cunoscut şi mărturisesc despre Pr. Arsenie Boca evocă un duhovnic mai degrabă aspru. Aţi scris o splendidă carte intitulată** Râsul patriarhilor **care este totodată şi teza dvs. de doctorat în antropologia religiilor susţinută la Universitatea Paris IV Sorbonne. Putem spune oare că pe măsură ce un duhovnic dobândeşte darul clarviziunii este mai reţinut, zâmbetul îi dispare în faţa imensităţii păcatelor omeneşti?

Din cercetările mele – şi ale atâtor altora – reiese că Biserica a găzduit toate soiurile de sfinţi:

unii „axaţi" pe *penthos*, adică pe metanoia, pocăinţă, *donum lacrimarum*, şi alţii care, dimpotrivă, au mizat pe paradoxurile libertăţii în Hristos: voioşie, speranţă, nonconformism, selecţia morală pe contrasens... În Casa Tatălui sunt multe lăcaşuri, cum se spune. E posibil ca Părintele Arsenie Boca, mai ardelean, să fi fost un exponent al rigorismului, nu al saltului translogic în imperiul aparenţelor denunţate. Deşi îmi sunt mai dragi „nebunii pentru Hristos" decât stâlpnicii şi alţi campioni ai mortificării, admit că de fiecare e nevoie pentru a răspândi în lume mesajul evanghelic. Nu uit, bunăoară, că Blaise Pascal – care nu-i sfânt, dar e unul dintre cei mai subtili apologeţi ai creştinismului – fusese tristul adept al maximalismului jansenist.

Întrucât aţi avut o prezenţă constantă în media românească, prin rubrici de factură religioasă în special, vă întreb frontal: sunteţi mulţumit de felul în care este mediatizată astăzi „imaginea" Pr. Arsenie Boca?

Am anumite nemulţumiri legate de stilistica şi estetica acestei mediatizări, dar mi le reprim. În concepţia mea, frumosul şi binele sunt inseparabile la nivel epifanic. Un defect estetic într-o icoană e şi un defect spiritual. Ştiu însă că acest maximalism e inaplicabil în realitatea vastă a societăţii creştine. Şi-mi mai spun că purismul intelectual riscă să funcţioneze ca o sminteală solemnă. Cu alte cuvinte, în gama infinită de abordări divine paradoxale trebuie să includem şi dreptul lui Dumnezeu de a legitima kitsch-ul: virtutea ultimă e legată de adevăr, nu de

frumusețea formală. Cultul popular, ușor anarhic, al Părintelui Boca are multe asemenea conotații. Nu e un cult pur sătesc, dar nici unul strict urban. Și fiind la mijloc, are toate ambiguitățile acestui interval socio-cultural neclar. Cum spuneam deja, canonizarea oficială, asumată de Biserică, ar putea pune ceva ordine în efervescența aceasta uneori zăpăcitoare.

AUGUSTIN IOAN
(arhitect, filosof):

Un arhitect, un constructor de biserici, are de învăţat de la Părintele o anumită dezinvoltură în raport cu tradiţia, care nu înseamnă abandonarea ei, ci o împlinire superioară

Cercetările şi scrierile dvs. legate de spaţiul sacru au devenit deja manuale de studiu pentru arhitecţii care realizează biserici ori alte construcţii sacre (troiţe, monumente funerare, memoriale etc.). Putem considera un spaţiu sacru cu totul aparte cel „ţesut" în jurul activităţii unui sfânt, ori al unui duhovnic dăruit cu excepţionale harisme? Cum calificaţi din această perspectivă fenomenele miraculoase petrecute în jurul Pr. Arsenie Boca?

Mă flataţi: din nefericire, nici instituţii şi nici împrejurări în care arhitecţii să studieze cum se fac bisericile nu mai sunt, nici biserici nu se mai fac precum acum douăzeci de ani, sau măcar zece... Dar să trecem la răspunsuri. Evident că aveţi dreptate, putem observa că, pentru oamenii care fac acele

pelerinaje, locurile consacrate de prezența Pr. Boca sunt considerate deja sfinte; mai precis, sfințite de asocierea cu Pr. Boca, însuși considerat sfânt.

Când spunem despre un loc sau spațiu naturale că sunt sacre, spunem de fapt că acestea sunt considerate ca fiind sacre; cu alte cuvinte, ceea ce putem observa și studia este efectul celor nevăzute asupra unui loc fizic, sau asupra celor care, socialmente, se comportă întocmai ca și când acele locuri sau spații chiar sunt sfințite, augmentate de prezența divină sau a cuiva îndumnezeit. Spuneți chiar dumneavoastră, în acest set de întrebări, că omul sfințește locul; cu atât mai mult omul considerat sfânt va fi sfințind locurile vieții sale în această lume, le va... contamina cu atributele sfințeniei sale.

Mai lămuritor, poate: rigorile cercetării și discursului academic ne obligă să spunem că putem cerceta doar efectele sacrului asupra altora – *topoi*, obiecte, ființe umane –, nu sacrul însuși, care este de nesurprins în cadrele lui *id*, de vreme ce el este, prin definiție, *alter*itate radicală. Nu este însă un spațiu aparte, în repertoriul locurilor și spațiilor sacre pe care le cunoaștem și care, dacă e să ne uităm pe de o parte în textul biblic și, pe de altă parte, în propunerea eliadescă de coprezență/camuflaj a sacrului în profan, vom observa că loc/spațiu sacru poate fi, la rigoare, orice fel de loc/spațiu fizic, nu doar cele „mândre" (Alberti), cu trăsături fizice aparte, excepționale: luminișul pe orizontul pădurii (și recomand aici studiul lui L. Amoroso despre conceptul de *locus a non lucendo,* foarte heideggerian, în descendența

amplificatoare a cărării din pădure, în studiul său din *Gândirea slabă* editată de Gianni Vattimo), ori oaza pe orizontul pustiei. *Poarta cerurilor*, deschisă pentru Iacov în somnul său cu capul pe o piatră indistinctă, nu este un loc mândru. Potențialul său sacru nu se discernea anterior visului revelator.

Și, pe acest canavas al creației sanctificate în integritatea sa, avem de-a face cu locurile sfințite pur și simplu, așa cum este cazul descris de dumneavoastră, de viața și activitatea consacratoare a câte unui om îmbunătățit sau sfințit; și să nu uităm că ierarhii au dreptul de a sfinți, de a decupa din cotidianitatea sa câte un loc și de a-l ridica la demnitatea amplasamentului pentru un lăcaș de cult, așa cum prea des s-a petrecut cu bisericile și catedralele ridicate după 1989: nu pe locuri mândre, ci pe locuri cu dezlegare urbanistică...

Cât privește fenomenele miraculoase, cum le numiți, nu sunt calificat să le comentez în vreun fel. Dar pot spune că, pe sau în proximitatea locurilor (considerate) sacre, este de domeniul evidenței că se vor fi petrecând, potrivit celor ce le-au fost trăitori sau martori, fenomene neasemenea, din panoplia celor descrise de Rudolf Otto ca acompaniind irumperea sacrului în profan; mai de mirare ar fi ca ele să lipsească, precum în activitatea Sfântului Baudolino, al lui Umberto Eco. Discernământul cu privire la caracterul lor neasemenea, miraculos, excepțional etc. – adică sacru – trebuie să fie de competența Bisericii, care este nu doar teritoriul predilect (dar deloc exclusiv, cum știm tot de la Eliade) al manifestării sacrului în lume, ci și un fel de manager în măsură să califice, sancționând, cu experiența sa

aproape bimilenară, ceea ce nu este, în chip genuin, de pe lumea aceasta, dar care se manifestă, iarăși în chip genuin, în lumea aceasta.

Pelerinajele imense, zilnice, care se petrec în ultimii ani la mormântul Pr. Arsenie Boca pot fi și fenomene sociale care se autoalimentează? Care sunt din punctul dvs. de vedere aspectele pozitive, care sunt cele negative?

Firește că da, pot fi și este chiar aproape sigur că sunt, de vreme ce auto-alimentarea psiho-socială a pelerinajului se constată fără abatere la toate aceste fenomene, de la lungul drum care leagă Paris de Santiago de Compostella până la pelerinajele de la Prislop, pe care le investigați dumneavoastră, fără ca această evidență să aibă însă vreo umbră de conotație negativă. Dacă totuși mă întrebați explicit, ca limită negativă nu văd decât, poate, isteria – individuală sau colectivă. Aspectele pozitive sunt nenumărate pentru pelerin, de la mângâiere la întărirea credinței și, prin auto-convingere, la rezolvarea, uneori miraculoasă, a unor probleme care să fi generat plecarea în pelerinaj.

Excesul de mediatizare poate duce la diminuarea ori alterarea sacrului? Faptul că tarabele sunt pline de o mulțime de producții (discutabile) avându-l ca subiect pe Pr. Arsenie Boca poate avea și consecințe negative?

Excesul de mediatizare, cum îl numiți, pare că nu atinge pelerinii, care sunt ocupați cu pelerinajul lor, interior și exterior. Nu mi se pare că excesul,

mizerabilist uneori, de filmare a cutărui mers în genunchi și în coate, sau a pelerinajului la Sf. Parascheva, de la Iași, care, în restul anului, rămâne aproape singură în Catedrala Mitropolitană, a făcut altceva decât să amplifice fluxul de pelerini, în anii de după 1989. Pelerinajele și mediatizarea lor se hrănesc reciproc și se amplifică reciproc.

Faptul că tarabele sunt pline cu obiecte ale unei hagiografii discutabile, de la text encomiastic sărman scris și până la imagine kitsch, spune, în primul rând, că lipseau – cel puțin până la apariția cărții acesteia – discuția de bună calitate, expertiza, cercetarea serioasă. Dar acestea nu se vând la pangare, presupunând că ar fi fost scrise undeva, și nu fac ele obiectul excesului de mediatizare; mă tem că, uneori, pe bună dreptate: pelerinul nu găsește confort în discursul critic, oricât de doct, ci în cel care îi confirmă tinderea către venerarea fără discernământ a sfântului aflat, cumva, la capătul pelerinajului sau al credinței evlavioase. O asemenea literatură minoră în substanță, dar suficientă, utilă, în scopul ei circulă pe sub ochiul intelectual critic – al cui? – în toată țara. O vezi dimineața, citită în tramvai de femei între două vârste, între două stări sociale (nu neapărat modeste) și, poate, între două crize existențiale. Unele citesc în gând; altele pronunță în tăcere rugăciunile din minicărțile respective: li se citește efortul pe buze; altele, de bună seamă, recită, ba chiar scandează în gând, dincolo de o înțelegere semantică a textului îngânat: litania aceasta pare să le facă bine. A diminuat această producție de literatură de colportaj – nu sacrul, că aici sunt lucruri gingașe

de cumpănit, cât credinţa, sau măcar frecventarea bisericii? Sunt tentat să spun, iarăşi: dimpotrivă.

Mănăstirea Sâmbăta, Mănăstirea Prislop, biserica din localitatea Drăgănescu, ba chiar şi peştera din munţii Făgăraşului în care intenţiona să se retragă Pr. Arsenie Boca au devenit spaţii în care mulţimi de credincioşi caută prezenţa acestuia... Sunt aceste locuri o specie aparte a spaţiului sacru, conţin ele un plus de sacralitate, pentru că „omul sfinţeşte locul"?

Acestea sunt, oricum, *topoi* consacraţi în hagiografia ortodoxă de pe teritoriul actual al României. La acestea se adaugă din ce în ce mai multe mărturii individuale despre locuri unde Pr. Boca ar fi poposit (la cei în cauză), încât un pericol este şi acela de a-l vedea pe Părintele ca fiind ubicuu. Dar încă un nivel de semnificaţie este adăugat mănăstirilor de prezenţa unui candidat (fie şi neoficial, deocamdată, dar nu pentru mult timp, sper) la sfinţenie, evident că locurile şi cel care le-a sfinţit se activează, se potenţează reciproc.

Nu, nici acestea – mănăstirea şi peştera – nu sunt specii aparte ale spaţiului sacru, ci verifică minuţios toate lucrurile deja spuse la prima întrebare, pentru că sunt modele arhetipale şi, ca orice model, se reîntrupează, cu aceeaşi funcţie şi cu aceleaşi efecte, de fiecare dată, în circumstanţe aparent noi. Nu este nicio diferenţă, decât cea de timp, între peştera zisă a Sf. Andrei, de lângă Dervent, peşterile de pustnici de la Colţul Chiliilor, de la Zărneşti, cele de pe Valea Buzăului sau aceasta, de care pomeniţi dumneavoastră.

Retragerea în peșteră, cel puțin de la Profetul Mahomed încoace, este retragerea în indistincție, o extragere din lume într-o formă mai degrabă neformată a ei și, deci, precedentă unei revelații.

Mă simt obligat să precizez: există o carte excelentă despre pelerinaje, scrisă de Mirel Bănică, antropolog și sociolog al religiilor, unde, între altele, este studiat și acest comerț cu kitsch-ul existent permanent acolo unde se petrece un pelerinaj (vezi *Nevoia de miracol. Fenomenul pelerinajelor în România contemporană,* ***Ed. Polirom, 2014). Sigur că un om cu educație estetică va păstra o distanță sanitară față de kitsch. Ce are de pierdut – totuși – intelectualul care ține morțiș să rămână „imparțial", să aibă o distanță obiectivă, științifică față de exprimările totdeauna nonconformiste ale sacralității autentice, uitând de binefacerile mirării?***

Păi, exact asta: caracterul mirabil al sacrului. Care, transcendent fiind, nu este neapărat legat de suportul material, ci doar poposește pe acesta, se folosește de el (pentru a se camufla în, sau îndărătul lui, ar adăuga Eliade). Cât despre autenticitate, să îmi dați voie să am rezerve serioase față de termen, când îl folosim în relația dintre sacru și artele care îi sunt asociate. Îi putem descrie alte atribute, dacă ne referim la experierea sacrului: nemediată de cultură sau de estetică, poate; dar autenticitatea nu este opozabilă culturii, sau educației artistice.

După postmodernism, evident că se află în criză și termenul de *kitsch,* care nu mai explică integral ce

se petrece în arta sau în fenomenele para-artistice care au cedat tentației popularității. Ceasurile de mână *Citizen*, expandate la scară și aurite, atârnate la vedere de către vreun iconostas, sau reproducerile paupere ale câte vreunei *Cine de taină*, pe care le vindeau nomazii înainte de 1989 prin satele românești, pe lângă cherestea, smoală sau mere, sunt, de bună seamă, kitsch. Dar nu kitsch-ul estetic deranjează în primă instanță, cât prezența unui instrument de măsurare a timpului într-un spațiu al atemporalității, respectiv înlocuirea icoanei sfințite cu o hârtie imprimată aproximativ. Inflația de obiecte lipsite de orice atribut estetic este tolerată, dacă nu patronată direct de Biserică și, deopotrivă cu slaba educație artistică, în istoria și, mai ales, actualitatea artelor asociate cu religia, contribuie la o urâțire peste măsură de prolifică a ambianței în care ne rugăm. Dar, mă grăbesc să adaug, mi se pare mult mai gravă amplasarea unei biserici cu altarul spre vest, acum câțiva ani, la Tulcea, pe care am semnalat-o la vremea cuvenită în *Dilema Veche*, decât uitarea frumuseții celei dumnezeiești. Pentru că, la urma urmelor, când Vitruvius spunea că arhitectura cată să fie *venustas*, asta spunea: arhitectura trebuie să fie zeiesc de frumoasă; mai mult: ca zeița frumuseții de frumoasă.

Prin urmare, ca să revin la întrebare, intelectualul, când se roagă, nu în calitate de intelectual se roagă, ci de credincios, în profundă umilitate, la fel ca și seamănul său lipsit, poate, de simț critic sau estetic. Primul este, în ceasul rugăciunii, netrebuincios; al doilea ajută doar pe cei care au nevoie de ajutorul frumuseții spre a fi răpiți; pe cei care sunt deja, în credința lor, nu neapărat.

În cazul anumitor sfinți, care au avut, pare-se, intuiția ori viziunea a ceea ce se va petrece după moartea lor, au existat și rugăminți testamentare cu privire la corpul lor. Spre exemplu, Pr. Nectarie (Grecia) nu și-a dorit ca moaștele sale să fie răspândite, a vrut ca trupul său să rămână intact, ceea ce nu s-a întâmplat. Se spune că aceasta a fost și dorința Pr. Arsenie Boca. Dincolo de alte explicații – terestre – considerați că spațiul sacru din jurul mormântului Pr. Arsenie Boca ar putea fi diminuat/alterat prin scoaterea sa din mormânt ori prin răspândirea moaștelor prin mai multe biserici?

Iată că întrebarea dumneavoastră precede cu puține zile scandalul tentativei de profanare a mormântului Pr. Arsenie Boca, de la Prislop, așa că, acum, când scriu răspunsurile, suntem amândoi martori la... mediatizarea excesivă a cazului, ca să vă citez. Profanatorul pare să fi citit din Arghezi versul: „Vreau să te pipăi și să urlu: Este!" Dar problema moaștelor este una mult mai complicată și mai generală decât dorința de integritate *post-mortem* a vreunuia dintre candidații la sfințenie.

Creația sa artistică poate fi considerată o extensie a sfinteniei Pr. Arsenie Boca? Acele pietre pe care le-a „sădit" în curtea Mănăstirii Sâmbăta – care ne aduc aminte de o adevărată artă a grădinilor existentă în Japonia –, desenele și pictura Părintelui au parte astăzi de o notorietate la fel de mare.

Cum le consideraţi dvs., chiar dacă pictura de la biserica Drăgănescu iese din tiparele canonice...?

„De aia multă vreme noi n-am ştiut ce avem aici, în sat. Noi am crezut că avem un preot pictor, dar el a fost sfânt" spune o femeie din Drăgănescu în *Jurnalul Naţional* din 25 aprilie 2012 (http://jurnalul.ro/special-jurnalul/reportaje/codul-lui-da-vinci-varianta-romaneasca-uluitoarele-mesaje-de-pe-peretii-bisericii-draganescu-610901.html). Articolul este senzaţionalist, dar citatul parcă parafrazează vorbele lui Iacov, care se scoală înfricoşat, spunând: *Aici este poarta cerurilor şi eu n-am ştiut!* În realitate, dacă se va confirma, Pr. Boca era şi zugrav de subţire, şi sfânt, într-o singură fiinţă, sfântul fiind camuflat în preot şi pictor. Sorin Preda, pe care l-am cunoscut şi preţuit mult, a scris mai aplicat decât aş putea-o eu face despre pictura Părintelui Boca de la Drăgănescu (http://www.fundatiaarsenieboca.ro/Articole-preluate-din-pres%C4%83-%C5%9Fi-internet/profetia-pictata-a-parintelui-arsenie-boca.html), deci n-am să comentez anticipările acestuia, dacă vor fi fost (în definitiv, în 1984, anul până la care va fi lucrat acolo, se ştia deja cum arată şi cum zboară navetele spaţiale americane). Nu că nu ar fi respectat erminia pictând biserica, doar că i-a adăugat câteva scene mai... prozaice; or, tocmai acestea par să reţină atenţia, după treizeci de ani, iar nu pictura delicat-modern(ist)ă. Ce remarcăm? Scena cu adormirea Maicii Domnului ne surprinde prin aceea că Iisus se ţine pe sine însuşi, copil, pe braţul drept, după cum, rar, găsim câte o scenă cu Sf.

Ioan Botezătorul ţinând tipsia cu propriul cap, tăiat; în scena judecăţii, un călugăr e răstignit pe cruce cu trupul în rai, dar cu picioarele în iad. În plus, scena cu bărbatul şezând pe scaun, cu femeia sa în planul secund, aduce cu unele dintre scenele frivole ale lui Theodor Pallady; în fine, referinţele de text atribuite diavolului sunt o altă inserţie modernistă în pictura bizantină, hieratică. Imaginile pe care le-am avut eu la dispoziţie nu şochează nici prin rigoare canonică, dar nici prin avangardism plastic. Nu cred că Iisus, în braţele Maicii Sale, este pictat în zeghe, ci că drapajul îmbrăcăminţii este reprezentat mai degrabă inabil, sau schematic. Nu văd scena cu turnurile WTC explodând şi mi se pare că, în general, lucrările sale plastice suferă prin proiecţia *à rebours* a sfinţeniei cu care este învestit de către credincioşi, în sensul că un om suprafiresc, îmbunătăţit, nu poate fi un pictor doar decent, trebuie să fie câte ceva special şi în pictura sa, nu se poate! Prin urmare, (re)sursele sfinţeniei sale prezumate trebuie căutate altundeva.

Sunteţi câştigătorul unui concurs naţional, cel din 2002, cu un splendid proiect arhitectonic de realizare a Catedralei Patriarhale – din păcate, nerealizat. Aţi proiectat şi alte biserici, unele construite deja – v-ar fi plăcut să aveţi în lăuntrul acestora o frescă/pictură realizată de Pr. Arsenie Boca? Ce are de învăţat un arhitect, un constructor de biserici, din fenomenul Arsenie Boca?

Vă mulţumesc pentru apreciere; venind de la dumneavoastră, mă onorează. Se construieşte, în loc,

o megastructură care arată veche de nouă, dar care nu e tradiţională, în sensul arhitecturii (post)bizantine. Atât despre acest subiect închis.

Nu am avut niciodată privilegiul de a alege pictorii bisericilor pe care le-am proiectat şi care s-au edificat, din 1995 şi până azi, dar am avut marele noroc de a beneficia de aportul unor pictori foarte tineri şi foarte buni. Îmi cer smerit scuze că nu le ştiu numele, dar biserica Sf. Constantin şi Elena din Urziceni şi o biserică de la Slobozia îmi plac în chip deosebit; chiar acum se pictează şi Sf. Treime din Urziceni, de asemenea frumos şi canonic. Şi, fără legătură cu mine, admir extatic repictarea de la Sf. Gheorghe Nou, din centrul Bucureştilor.

Fireşte că mi-ar fi plăcut să fi făcut o biserică-suport pentru o pictură celebră, aş fi (fost) onorat. Dar, la urma urmei, arhitectura şi arta sacre (adică icoanele tri- şi bi-dimensionale) nu sunt decât, ca să continuu referinţa la navetele spaţiale pictate de Pr. Boca, rampe de lansare pentru rugăciune. În ultimă instanţă, arta sacră este un intercesor, fiind secundă în raport cu scopul ei revelator. Abia ei i se potriveşte rolul atribuit operei de artă, *aletheic* (Heidegger), de dezvăluire, de scoatere din ascundere a adevărului. Nu mi se pare că biserica pictată de Grigorescu, pe lângă care trec în drum spre Ploieşti, este mai sacră, strict din acest motiv, decât una pictată de un pictor mai modest.

Ce are de învăţat un arhitect, un constructor de biserici, din fenomenul Arsenie Boca? În primul rând, coprezenţa, în cultura Părintelui, a fizicii cuantice şi a teologiei, de pildă. O anumită dezinvoltură în raport cu tradiţia, care nu înseamnă abandonarea ei, ci o

împlinire superioară: uneori, ca și în cazul arhitecturii și al artei din tradiția brâncovenească, toate cele știute se sudează într-un turbion care ridică pe un alt plan ingredientele, pe care cu toții le știau dinainte; cu toate acestea, privind unele lucrări din orizontul tradiției, vedem un altceva-același: continuitatea e acolo, dar la fel este și ruptura de nivel, aurorală – peste toate convențiile și repetițiile.

De ce i se „iartă" lui Gheorghe Tattarescu pictura de biserică („cel mai tipic academist", conform lui Vasile Drăguț), ori lui Nicolae Grigorescu și, desigur, păstrând proporțiile, dimpotrivă, Părintelui Arsenie B., care nu a devenit nicidecum celebru grație picturii sale, i se cere neapărat să respecte întocmai erminia?...

Pentru că erminia ne spune ce să conțină fiecare scenă; mai precis: ce nu cumva să lipsească din ea și tâlcuiește relațiile dintre personaje și semnificații, pentru că pictura sau mozaicurile Bisericii Ortodoxe explică Biblia credincioșilor, funcționează ca intercesori între credincios și sfântul de pictat, sau Iisus însuși. Cum să pictezi – nu. Mai puțin, probabil, condiția ca pictura să fie figurativă totuși, întrucât icoanele ortodoxe nu sunt nici islamice și nici modernist-abstracte. Prin urmare, este irelevant dacă Tattarescu sau Grigorescu sau Pr. Arsenie Boca au pictat în cutare manieră sau în alta, dacă au respectat poziția în biserică, în raport cu axa vest-est, cu registrul pe verticală al scenei în cauză. De altfel, scenele care sunt chestionabile, dintre cele ale Pr. Boca, nu sunt scenele prinse în

erminie, ci sunt secundare, ba chiar ascunse privirii și, la fel ca și comentariile ghidușe ale copiștilor de manuscrise medievale, reprezintă spațiul de libertate al zugravului de subțire. De altfel, cred că scenele în cauză mirau mai mult înainte de 1989 decât acum, când se pictează mai peste tot, în bisericile cele noi, farfurii zburătoare, ctitori dubitabili sau personaje istorice la zi, bune sau rele.

Să nu uităm că locul de la Drăgănescu devenise deja spațiu dedicat unui pelerinaj mai puțin obișnuit cât încă Părintele picta acolo, întrucât lumea mergea pur și simplu pentru a primi – discret, întrucât totul se petrecea sub supravegherea poliției politice – o binecuvântare și o povață duhovnicească. Amplasamentul bisericii de la Drăgănescu are oare ceva special? Să fi fost doar „întâmplare" în alegerea exact a acestei biserici pentru a fi pictată de Arsenie Boca? Sunteți specialist în arhitectura bisericească, cum vi se pare această biserică de la Drăgănescu, al cărei arhitect nu a ieșit din anonimat?

Exceptând aparatul de intrare, cu o prispă supradimensionată în raport cu corpul bisericii și un timpan semicircular, ce anunța, poate, o viitoare expandare dimensională a lăcașului de cult, biserica nu pare să aibă nimic extraordinar. Dar construirea ei în perioada comunistă însă, da, este miraculoasă. Prezența mai degrabă stranie a turlelor din acoperiș (și mă refer la schița de turlă așezată cam peste iconostas) și neîndemânarea proporționării lor

ne sugerează o echipă de meşteri dintre cele ce se articulau mai degrabă spontan prin satele româneşti în timpul comunismului şi cărora le datorăm nu numai biserici neautorizate, ci şi o întreagă arhitectură pseudo-vernaculară de locuinţe, complet nestudiată până astăzi. Dar pridvorul este frumos, elegant, în manieră brâncovenească, însă în felul în care se interpreta în perioada interbelică această moştenire.

Putem vorbi, chiar dacă intrăm pe terenul misterului, despre o interacţiune nevăzută între arhitect şi patronul spiritual deja ales al bisericii – ştiţi bine studiile lui Sorin Dumitrescu care, la limita luminoasă, presupun acest fapt suprafiresc?

Dacă intrăm pe tărâmul misterului, cum bine spuneţi, îl părăsim pe acela al limbajului academic, centrat pe argumentare şi experiment repetabil. Dar nu trebuie să o facem pentru a cerceta fenomenul empatiei dintre un artist sau un cercetător şi obiectul investigaţiei sale – aici, estetice. Se produce de fiecare dată când investigaţia este serioasă şi îndelungată un fenomen de – folosesc iar termenul acesta, dar cu distanţa necesară – contaminare, de parcă cele dimprejur se şterg şi se înmulţesc, sau devin vizibile doar cele care sunt căutate; un soi de nu M-ai fi căutat dacă nu M-ai fi găsit deja aplicat, de data asta, obiectului investigaţiei. Pe de altă parte, însă, preabunul şi Sfântul Ierarh Nicolae, ocrotitorul bisericii acesteia atât de ascunse din traseele circulate ale ţării (http://www.crestinortodox.ro/biserici-manastiri/biserica-draganescu-95957.html),

nu este cunoscut pentru efecte estetice ale sfinţeniei sale, ci pentru cele mai degrabă etice. Nu i-aş putea face Pr. Boca nici vreo imputare, nici vreo laudă în plus pentru pictura sa din pricina, sau mulţumită Sfântului Nicolae.

Vă propun un exerciţiu de imaginaţie: dacă aţi putea sta astăzi de vorbă cu Pr. Arsenie Boca, ce l-aţi întreba despre construcţia de biserici, despre sacralitatea spaţiului?

De bună seamă, i-aş pune aceleaşi întrebări pe care le-am pus şi ÎPS Mitropolitului Chrysostomos de Etna, CA, împreună cu care am dialogat pe aceste teme, după cum ştiţi, căci aţi fost editorul volumului respectiv (*Arhitectură în Biblie şi la Sfinţii Părinţi*, Bucureşti, Ed. Pro Universitaria, 2013). Ar fi, de bună seamă, excepţională pledoaria unui teolog care era versat şi în arta religioasă a frescei şi a icoanei. Aş întreba, spre pildă, dacă este biserica, în spaţialitatea sa arhitecturală, o icoană tridimensională sau doar o simeză sofisticată pentru icoanele bidimensionale?

Aş întreba despre teologia luminii, de la cele increate până la lumina cea de candelă, care ar trebui să scoată din ascundere (*aletheia*), dar nu mai mult de-atât, câte un chip de sfânt, ocultând restul. Aş întreba, apropo, de ce nu mai folosim *choros*-uri spre a lumina dimprejur adunarea credincioşilor în naos şi punem, în schimb, înfricoşătoare candelabre cu ou de struţ în centrul de greutate?

Aş întreba dacă – şi cum anume? – trebuie înnoită arhitectura lăcaşului de cult ortodox, de vreme ce dânsul a încercat să augmenteze şi să aducă la zi pictura religioasă a acestuia?

Dar, de bună seamă, îmi imaginez că Pr. Boca ar avea mai multe răspunsuri decât aş avea eu întrebări... Aşa a fost cazul cu părintele meu spiritual, ÎPS Chrysostomos, unul dintre cei mai rafinaţi ierarhi şi gânditori ortodocşi pe care i-am întâlnit vreodată, când am avut schimbul epistolar, prin urmare nu am niciun motiv să mă aştept la mai puţin de la un potenţial sfânt.

FLORIN CARAGIU
(matematician, teolog, poet):

Există în picturile Părintelui o căutare a unei transparenţe iconice care exprimă năzuinţa sa îndreptată spre universul eshatologic, ceea ce este o sursă nesfârşită de inspiraţie poetică

Stimate domnule Florin Caragiu, aţi avut şansa de a fi fost aproape de Pr. Ghelasie Gheorghe de la Mănăstirea Frăsinei, iar datorită eforturilor dvs. opera acestuia a început să fie tipărită – ajungând astăzi la volumul al 13-lea – într-o ediţie de foarte bună calitate. Vă întreb din start: ce părere aveţi de editarea scrierilor Pr. Arsenie Boca? Şi ce-ar fi de făcut cu imensa literatură apocrifă care orbitează în jurul fenomenului Arsenie Boca?

Fenomenul de care amintiţi este, pe undeva, atras de o personalitate care, am putea spune, exercită o fascinaţie publică, având ca ingrediente miraculosul, enigma, misterul, pătimirea, învierea lăuntrică, capacitatea sa elevată de a uni în sine simplul cu complexul pentru a găsi o cale până la

inima zbuciumatului om contemporan, de orice condiție, și vocația de călăuză spre o anume stare de pregustare a eshatologicului. Cred că în timp norul de cuvinte se va condensa, după o decelare firească, într-o planetă afectivă. Pentru aceasta, este vital totuși să se ferească chipul și cuvintele Părintelui de o popularizare mergând până la vulgarizare prin folosirea lor cu iz magic, spectacular, sau comercial, după o logică a prestigiosului, și nu a smereniei. Aici intervine riscul deformării mesajului, până la a deveni contrar spiritului în care el a fost transmis oamenilor de către însuși Părintele Arsenie.

Există o foarte interesantă circulație a ideilor marilor mistici isihaști, inclusiv dacă ne referim la cei care s-au nevoit în secolul XX în România. Uneori, aceștia se întâlnesc și în realitatea fizică, alteori, nu. Aveți cunoștință despre vreo întâlnire dintre Pr. Arsenie Boca și Pr. Ghelasie Gheorghe? Care era părerea celui din urmă despre Pr. Arsenie Boca? Puteți face o paralelă între cele două personalități?

Știu că Părintele Ghelasie a fost o dată împreună cu Părintele Ioanichie (de la Frăsinei) la Părintele Arsenie pentru sfat. Părintele Arsenie, cum l-a văzut pe Părintele Ghelasie, i-ar fi spus să aibă grijă, că scrisul lui va întărâta multe spirite, dar nu l-a descurajat să scrie, dimpotrivă. Pe atunci, Părintele Ghelasie nu publicase încă nimic, așa că acesta poate fi socotit încă un exemplu al înaintevederii Părintelui Arsenie. Părintele Ghelasie îl aprecia pe

Părintele Arsenie ca pe un mare duhovnic, capabil să mişte mulţimile, să stârnească un fenomen de masă. Părintele Ghelasie şi Părintele Arsenie au multe în comun. În primul rând, grija părintească pentru omul deznădăjduit, ieşirea în întâmpinarea fiului risipitor, vederea cu duhul care accede la ascunsul inimii omului, fecundând-o spre o adevărată naştere din nou prin cuvântul viu şi lucrător, luminat de sus, care „pătrunde până la despărţitura sufletului şi duhului, dintre încheieturi şi măduvă, şi este destoinic să judece simţirile şi cugetările inimii" (Evr. 4, 12).

Apoi, pe cei doi îi caracterizează deopotrivă fiorul mistic, nedespărţit de cel liturgic şi de cel moral. Aşadar, o preocupare continuă pentru a pune hotar păcatului şi a da imbold oamenilor spre rugăciune, viaţa liturgică şi practica duhovnicească în general, spre unirea înălţimii contemplaţiei cu adâncimea smereniei şi lărgimea dragostei. În mod specific, Părintele Ghelasie se adâncea neîncetat în trăirea mistică isihastă, din adâncul căreia a iradiat în inimi căldura duhovnicească dătătoare de viaţă şi ne-a lăsat moştenire, într-o formă originală, o comoară de scrieri mistice şi teologice, de o incontestabilă puritate a ortodoxiei credinţei, care într-adevăr a stârnit multe nedumeriri din partea „formaliştilor". Părintele Arsenie, fără a fi lipsit câtuşi de puţin de fiorul elevaţiei mistice, s-a axat mai mult, în scrierile sale, pe latura înţelepciunii practice, pentru a veni în întâmpinarea nevoilor spirituale stringente ale mulţimilor ce-l căutau.

Prin scris, în cazul Pr. Ghelasie Gheorghe, prin scris şi desen ori pictură, în cazul Pr. Arsenie Boca, aceştia au lăsat o operă. Dincolo de valoarea duhovnicească, estetică, documentară etc. a acestor moşteniri, observăm un proces, destul de elaborat, uneori, de camuflare prin simbol în cazul amândurora – date fiind condiţiile istorice vitrege în care au trăit. Există hermeneuţi care să-i fi decriptat mulţumitor, care să-i fi studiat aşa cum merită?

Dacă e să ne referim la Părintele Arsenie Boca, de pildă la icoana cu Iisus Hristos în zeghe la care ne-a atras atenţia într-un articol al său filosoful şi teologul Alexandru-Valentin Crăciun, putem într-adevăr să considerăm că Părintele Arsenie Boca a dorit să transmită un mesaj vizavi de împreună-pătimirea lui Hristos cu noi până la sfârşitul veacurilor. În orice caz, nici Părintele Arsenie, nici Părintele Ghelasie nu erau înclinaţi spre o implicare în politic, spre a da conotaţii politice scrierilor lor, tocmai pentru că ei socoteau că reglarea vieţii duhovniceşti, explozia socială în lanţ pe care o viaţă personală îmbunătăţită ar putea-o genera, întrece cu mult efectele oricărei lupte exterioare cu efectele neorânduielilor lumii, tocmai pentru că se ocupă de cauzele profunde ale lor. Vorba Părintelui Arsenie, „despre nevoinţa care dovedeşte răbdarea şi credinţa sfinţilor, putem spune că e singura cale îngăduită şi în stare să mistuie puterea răului şi să o facă fără rost şi fără vlagă în lume". Oricum, cred că singura cale de deslușire este cea de a le survola viața și operele acestor părinți până în profunzimea lor, și

a le pătrunde astfel miezul. Este singura șansă de a obține un profil duhovnicesc realist, judecata din afară riscând întotdeauna să deformeze o înțelegere justă a unui fenomen. În orice caz, figurile lor nu trebuie scoase din contextul și orizontul lor intențional, din cadrul modului de viață în care, urmând lui Hristos, îmbrățișau cu deplină dăruire de sine iubirea de Dumnezeu și de oameni. Poate că decriptare nu e cel mai nimerit cuvânt în cazul lor, pentru că ar semăna cu un fel de raționalizare a tainei, ceea ce, sunt sigur, cei doi părinți nu-și doreau. Mai degrabă e nevoie de o împletire dintre studiu și viața duhovnicească, singurul mod prin care poate surveni o înțelegere autentică, și anume din locul în care ei înșiși au experiat viața cu și în Dumnezeu.

Este nonconformismul misticului un avantaj ori, dimpotrivă, un scut care devine uneori stânjenitor pentru ceilalți creștini? Și Pr. Ghelasie Gheorghe, și Pr. Arsenie Boca au fost nonconformiști grație proniei divine, dar și prin comportament, și prin harisme. Care este punctul de la care nonconformismul misticului devine greu de digerat pentru confrații aflați pe aceeași cale întru Hristos?

Nonconformismul misticului poate reprezenta o piatră de poticnire pentru unii, dar în același timp este o șansă de trezire a multor conștiințe. Pentru că, trebuie să spunem, conformismul constituie la rândul lui o piatră de poticnire pentru mulți, adeseori chiar o barieră pusă în calea rodirii credinței în faptele dragostei, și un risc de adormire a conștiințelor, de

îngheţare a lor în formalism. De aceea, e nevoie de aceste forme nestandard de duhovnicie pentru a realiza că Duhul suflă unde voieşte, lucrarea Lui în lume neputând fi cuprinsă în formule. Vedem în *Vieţile Sfinţilor* cât de variată şi neuniformă este mulţimea celor ce se mişcă sub insuflarea unuia şi aceluiaşi Duh. Încercarea de uniformizare a vieţii duhovniceşti este sortită eşecului.

Sunteţi matematician – care a fost poziţionarea Pr. Ghelasie în raport cu pregătirea dvs.? Cum se poate apropia un om care vine cu reflexele ştiinţelor exacte de un mistic precum Pr. Ghelasie Gh., precum Pr. Arsenie B.? Care sunt etapele – lăuntrice – pregătitoare pentru ca o astfel de întâlnire să devină rodnică din punct de vedere spiritual?

Părintele Ghelasie era foarte deschis faţă de orice câmp al cunoaşterii şi vieţii umane, nu numai căutând să trezească în cei care veneau la el dorirea dumnezeiască, cu alte cuvinte să le dea acel inefabil vector al aspiraţiei către cele duhovniceşti, ci şi dialogând cu ei, dăruind şi primind, adică aşezând relaţia sub semnul reciprocităţii, chiar şi în contextul raportului asimetric duhovnic-ucenic. Căci taina iubirii, spunea Părintele Ghelasie, este asemenea unei întrupări în celălalt şi, prin urmare, presupune o concomitentă dăruire şi primire. Acesta este, de altfel, şi sensul împărtăşirii euharistice, în care nu numai primim Trupul lui Hristos spre împărtăşire, ci şi noi înşine ne dăruim, cu toată fiinţa noastră, spre a fi alipiţi

Lui, spre plinirea Lui. Orice act duhovnicesc implică o dublă mișcare: cea de pogorâre a lui Dumnezeu la noi și cea de ascendere a noastră spre cele dumnezeiești. La fel, orice întâlnire semnificativă, rodnică din punct de vedere spiritual, implică o respirație a comunicării, o transfuzie de viață (după cuvântul „dă sânge și ia duh"), o gestație reciprocă pusă în mișcare de suflarea dragostei dumnezeiești. Deschiderea inimii, împreună cu disponibilitatea de a pune în practică cuvintele primite și a răspunde creativ, în chipul dragostei filiale, creează cel mai potrivit orizont de întâmpinare a unei asemenea întâlniri cu părinți îmbunătățiți.

Fiind și teolog, cum receptați condiția misticului în secolul XX? Este aceasta primejduită, este mai grea comparativ cu alte secole creștine? Pe de altă parte, putem vorbi despre un anume specific al isihasmului românesc de secol XX?

În secolul XX, mistica creștină autentică a trecut printre Scylla și Charybda, vreau să spun, printre gurile măcinătoare de sens ale raționalismului exacerbat și ale multitudinii de false misticisme. Exemple ca Părintele Ghelasie și Părintele Arsenie ne dovedesc că mistica ne descoperă un chip al vieții duhovnicești ce nu poate fi atins nici de raționalizare, nici de ocultare. Falia dintre rațiune și credință este acoperită cu prisosință de adâncul trăirii mistice, în care ele își comunică, paradoxal, însușirile. Cred că în isihasmul românesc de secol XX se evidențiază mai multe specificuri mistice, amprentate de influențele diverse venite din diferite spații ale creștinismului.

Specificul reprezentativ al misticii isihaste autohtone rămâne însă cel zugrăvit de Părintele Ghelasie în scrierile sale, și anume cel iconic, în care păcatul este depășit prin recursul la taina chipului, orientat spre taina euharistică a întâlnirii cu Dumnezeu și a împărtășirii dumnezeiești. Accentul în această mistică are în vedere faptul că străduințele proprii de elevare au drept condiție de posibilitate și rodire primirea în sine a pogorârii dumnezeiești. Având în vedere taina chipului lui Dumnezeu pecetluită în om, mistica iconică depășește logica structuralistă, dialectica antagonistă dintre spirit și materie, dintre suflet și corp, generând o logică dialogală, holistă, neantagonistă, lucru care se reflectă atât în discursul teologic, cât și în deschiderile de practică isihastă.

Poetul și profetul sunt în anume cazuri două fețe ale aceleiași personalități. Sunteți unul din poeții din România a căror creație este asumat creștină. Vi se par exagerate profețiile puse pe seama Pr. Arsenie Boca? Dar celelalte, nenumărate, miracole puse pe seama sfinției sale?

Sigur că în jurul oricăror minuni gravitează un nor de fabulații, pentru că mintea omului, dacă nu poate cuprinde un lucru, încearcă să și-l imagineze în fel și chip. Mai ales speculațiile referitoare la profeții pot cădea în exagerări crase. Profeția, în fapt, chiar autentică fiind, are o valoare orientativă, nu determinativă. Are rolul de trezire a conștiinței, și nu de turnare a cursului evenimentelor în forme fixe, așa cum minunea nu are rolul de modelare a realității după tiparele unui formalism magic.

Numită și „Athosul românesc", Mănăstirea Frăsinei are un specific binecunoscut, fiind inaccesibilă femeilor. A fost acesta un avantaj pentru Pr. Ghelasie? Vă propun un exercițiu de imaginație: ar fi fost oare un avantaj dacă Pr. Arsenie Boca s-ar fi retras tot la Frăsinei? Care sunt întrebările pe care i le-ați fi pus Pr. Arsenie Boca dacă l-ați fi întâlnit?

Desigur că liniștea aparte a Mănăstirii Frăsinei l-a ajutat pe Părintele Ghelasie să „mâne în adânc", să adâncească moștenirea isihastă pe care a primit-o de la duhovnicul său, Părintele Arsenie Praja, însă la înălțimea spirituală la care ajunsese, bărbatul și femeia erau una în Hristos (a se vedea pasajul de la Gal. 3, 28). Pe de altă parte, nu cred însă că ar fi fost neapărat un avantaj dacă Părintele Arsenie Boca s-ar fi retras la Frăsinei, pentru că și-a urmat cu dedicare deplină menirea sa acolo unde i-a rânduit Dumnezeu și a dat rodul cel însutit. Insuflați de iubirea dumnezeiască, cei doi mari părinți au trecut, în fapt, de porțile morții și învierii, dincolo de care, spune Arsenie Boca, „cunoștința noastră e numai frântură". Biruind în sine contradicțiile „prin câștigarea deprinderilor neclintite în săvârșirea binelui", au ajuns la vederea cu duhul, care, asemeni „filmării vieții de ani de zile într-o clipă", „nu ține de firea trupului, ci de firea sufletului". Părintele Ghelasie și Părintele Arsenie au fost cu adevărat două călăuze încercate spre Împărăția lui Dumnezeu. Reușind să-i aducă pe oameni la limanul întâlnirii cu Cel care întoarce necazul încercărilor în bucurie, au dat sens zbaterilor lor pământești printr-o vedere a

lumii din locul lui Dumnezeu, din perspectiva vieții veșnice. De aceea au fost și atât de iubiți de cei care i-au cunoscut, pentru că ei înșiși au învăluit în iubire tot ce au atins. Dacă l-aș fi întâlnit, l-aș fi întrebat pe Părintele Arsenie cum să pun început bun.

Chiar dacă așteptăm încă o biografie mai aproape de adevăr a Părintelui Arsenie, considerați că putem numi câteva astfel de elemente iconice, specifice isihasmului carpatin, existente în viața acestuia? Există un specific românesc în spiritualitatea Pr. Arsenie Boca?

Aș identifica un prim element de specific românesc în însăși „calea senină" despre care vorbea Părintele Arsenie, „care constă în *trăirea învățăturii creștine, în toată adâncimea ei și în toată sinceritatea noastră*". Apoi, în echilibrul cumpănit dintre spiritual și corporal, sau dintre interior și exterior, pe care îl presupune învățătura sa, odată cu grija față de integrarea ambelor în complexul trăirii liturgice. De asemenea, o anumită notă de înrădăcinare în eshatologic a discursului, ca și cum ar vedea lumea „prin ochii icoanei", ai „trupului înviat". O atenție în vederea conjugării aspectelor vieții duhovnicești cu înțelegerea științifică, medicală și psihologică a ansamblului trăirii umane. Cu alte cuvinte, un accent pe recuperarea, reorientarea și întrebuințarea în sens duhovnicesc a cunoașterii așa-zise din afară. Nu în ultimul rând, gestul iconic, așezarea în acea stare lăuntrică dintru care propovăduia „iubirea lui Dumnezeu și sfințirea oamenilor prin iubire", ceea

ce constituia gândul și rostul său în lume, după cum însuși mărturisea.

Cum vi se pare pictura realizată de Pr. Arsenie Boca? Găsiți o poezie a acestei picturi?

Există în picturile Părintelui Arsenie o căutare specială, într-un stil personal, a unei transparențe iconice care să exprime năzuința sa îndreptată spre universul eshatologic. Iar eshatologia e, după cum știm, o sursă nesfârșită de inspirație poetică. De altfel, și în textele sale scrise Părintele Arsenie are sclipiri poetice remarcabile. Să ne amintim numai de locul în care vorbește de mila lui Dumnezeu ce strălucește în lacrimi, „ca soarele în picurii de rouă". Personal, consider că, din punct de vedere artistic și al densității de reliefare a tainei Întrupării, pictura sa nu se ridică la nivelul de culme al iconografiei bizantine. În acest sens, cred că o supraevaluare a artei sale picturale prin prisma duhovniciei nu e de dorit. Cu toate acestea, modul său original de exprimare în pictură are valențele sale specifice ce merită cunoscute și apreciate.

În general, viața unui om al Bisericii care este recunoscut ca sfânt devine un model pentru urmașii săi. Dar există, în mod evident, și vieți de excepție, excepția aducând și imposibilitatea de a fi asimilată drept model. Mă întreb dacă nu cumva distanța pe care și-au luat-o o parte dintre monahii noștri față de Pr. Arsenie Boca – fapt pentru care nici nu a fost inclus în *Patericul românesc,*

spre exemplu – nu provine tocmai din neînțelegerea acestui fenomen...?

Cred că există o multitudine de modele autentice, și toate au valoarea lor. Ortodoxia nu mizează pe monovalență și uniformizare, ci pe acord plural simfonic și armonizare eclezială în credință, în fapte, în dragostea duhovnicească. Și chiar dacă o notă în melodia generală pare a nedumeri prin cromatismul ei, dacă este la locul ei, ea se integrează în trupul cântării ca un efect special și ca o surpriză odihnitoare, ce sparge monotonia și menține trează atenția, nelăsându-ne să adormim. De asemenea, mi se pare că nu e nevoie ca eventualele neînțelegeri să fie scormonite prea mult, pentru a nu hrăni discordia, ci trebuie să vedem intenția tuturor părinților și râvna lor, a tuturor, de a păstra făclia nădejdii, credinței și dragostei aprinsă. Eventualele neînțelegeri între oamenii duhovnicești se sting odată ce se mută de pe tărâmul cunoașterii în frânturi, ca prin ghicitură, în lăcașurile Împărăției, ale vederii nefragmentate, față către față.

Vă propun să vorbim și despre ceea ce face parte din miracolul cotidian, adesea ignorat: marele duhovnic, Pr. Arsenie Boca, știa să se joace cu copii, de pildă. Astfel încât, mai mult în glumă, unul dintre cei care realmente i-au fost aproape, Pr. Simion Todoran, spune că i-a și propus să le fie „doică" copiilor săi (este vorba despre anii din urmă în care Părintele era retras la Sinaia). Vi-l puteți imagina și astfel pe Pr. Arsenie Boca?...

Sigur că da, mi se pare firesc ca un părinte duhovnicesc să îndrăgească acești muguri de conștiință și personalitate care sunt copiii, chiar să se joace cu ei, în limitele bunei cuviințe. Duhovnicia autentică nu e neapărat încruntată, ci firească, destinsă în trezia ei. Ține de grija părintească de a transmite mai departe duhul și de a semăna credința pe un ogor încă nesufocat de buruienile patimilor, dar și de bucuria spiritului în fața neprihănirii a cărei icoană o închipuie copiii. Paradoxal, deși adulții sunt cei care îi educă pe copii, ei primesc chiar mai mult decât dăruiesc, întrucât copiii constituie o sursă generatoare a nostalgiei paradisului, după care inima omului tânjește. Mai mult decât atât, purtarea de grijă părintească față de cei mici se constituie ca un mobil al înnoirii lăuntrice pentru cei mari, al unei adânciri a lor în smerenie și al unei deprinderi a chenozei (micșorării de sine) ce îi asemuie lui Dumnezeu Însuși.

MARINA DUMITRESCU
(jurnalist, poet):

L-aş întreba pe Părintele Arsenie cum suferă sfântul atunci când clarviziunea îl poartă în tainiţele vieţii omeneşti, ce forme ia durerea lui când oamenii refuză calea cea dreaptă?

Din experienţa dvs., ca om de presă, ce se poate spune despre mediatizarea făcută în ultimii ani Părintelui Arsenie Boca? Poate fi aceasta gestionată cu mai multă înţelepciune?

Depinde ce înţelegem exact prin mediatizare. Dacă ne referim strict la felul în care presa scrisă sau audiovizualul reflectă creşterea constantă a evlaviei populare faţă de puterea spirituală a lui Arsenie Boca, putem spune că el lasă mult de dorit. Dacă includem în mediatizare bogata producţie editorială (din librării sau chioşcuri) *mărturisind şi documentând* calităţile excepţionale ale acestui mare duhovnic, ea nu reprezintă, cred, altceva decât una din formele de manifestare a *credinţei* tot mai larg răspândite că avem de a face cu *un sfânt*.

Reflectat în mass-media, „fenomenul religios" Arsenie Boca este în cea mai mare parte a cazurilor senzaţionalist, trunchiat şi tratat superficial. Majoritatea articolelor sau a reportajelor despre interacţiunea tot mai pronunţată între acest sfânt *în devenire* şi existenţa oamenilor e aliniată sumar aşa-numitei *nevoi de miracol* – care, vezi Doamne, ne-ar predispune la autoamăgire, făcându-ne vulnerabili şi gregari. (Nu întâmplător, predomină în media termenul „miracol", propriu teologiei/lumii catolice, dar care în română are un sens mult mai difuz şi chiar ironic. În ortodoxie, dacă luăm în serios această coordonată a iconomiei divine, cuvântul potrivit ar fi „minune"). Dincolo de imperativul ideologiei corecte-politic, care ordonă scepticism pe toată linia, mai grav în ceea ce priveşte dezbaterea media, nu doar a cazului Arsenie Boca, dar şi a tematicii religioase în general, este plafonarea. Stagnarea în clişee. Lipsa dorinţei de a ajunge cât mai aproape de adevăr şi, implicit, de a (re)da, bunăoară, imaginea justă a unui fenomen pe cât de uimitor în fiecare caz particular, pe atât de familiar universului creştin dintotdeauna: sfinţenia. Comuniunea trans-mundană.

Două exemple recente privind „apariţiile" lui Arsenie Boca în presa centrală (mai-iunie 2015) ilustrează predilecţia pentru ştirea-bombă, desprinsă de ansamblu şi generalizată tendenţios. Este vorba de „profilarea" chipului Părintelui pe pardoseala casei unei credincioase, după pelerinajul acesteia la Prislop şi de tentativa unui exaltat de a-i dezgropa osemintele. Ambele, tratate factual, catalogate practic drept cazuri „patologice", în subordinea *nevoii de miracol,* şi... cam atât. Scoaterea din context este probabil una

din cele mai insidioase metehne jurnalistice în presa românească actuală.

Mediatizarea echilibrată a unor asemenea lucruri *tainice* presupune, cred, înainte de orice, tocmai *punerea în context*. Pentru aceasta, omului de presă îi sunt indispensabile atât conștiința propriilor limite, cât și profesionalismul de a reuni, fără prejudecăți, o gamă cât mai largă de puncte de vedere, ale unor interlocutori avizați din Biserică și din afara ei, cu acces la domenii interconectate precum teologie, antropologie religioasă, istorie a religiilor, sociologie și psihologie. Nu în ultimul rând, ar fi deosebit de utile *recenzii profesioniste,* în presă, ale unora din cărțile *de* sau *despre* Arsenie Boca, pentru a-i orienta pe cititori și a-i ajuta să străbată cu discernământ această stufoasă bibliografie duhovnicească la ordinea zilei. Asemenea standarde îi sunt însă familiare numai jurnalistului independent.

Calibrarea BOR la (post-)modernitate presupune și buna gestionare a ceea ce azi se numește „imagine publică"? Poate fi gestionată prost „imaginea" unui potențial sfânt? Dar „imaginea" celor deja canonizați?

Cred că Biserica este prin excelență Instituția care nu are de gestionat *o imagine*. Principala ei grijă ține de armonizarea cât mai convingătoare a celor văzute și a celor nevăzute. Biserica trebuie să facă ceea ce spune. Iar când predică Evanghelia, să se grăbească a o pune în practică. Ori de câte ori se creează o discrepanță între planuri, apar distorsiuni în comunicarea și comuniunea cu cei păstoriți sau, mai rău, se instalează neîncrederea. *Imaginea* BOR depinde exclusiv de acțiunile, atitudinile,

deciziile sale, iar efortul de a ţine pasul cu provocările post-modernităţii constă în răspunsuri oportune şi credibile.

La început de nou mileniu tehnologic, Biserica are sarcina delicată de a gestiona *sfinţenia* (ca argument şi patrimoniu al credinţei), astfel încât să-i confirme... actualitatea. În fond, *sfinţenia* îi dovedeşte omului căzut că Mântuirea este o realitate. Sfinţii din toate vremurile şi din toate locurile (ştiuţi şi neştiuţi) sunt cureaua de transmisie între Dumnezeu şi om, mijlocitorii Mântuitorului în lucrarea Sa, cei prin care ni se adaugă nădejdea. Biserica „instituţională", nu poate însă adjudeca sinaxarele, cu atât mai puţin a le îngheţa într-un trecut mitizat. Ar fi o contradicţie logică. Nefiind atributul predestinării, în accepţiunea ortodoxă sfinţenia e oricând posibilă, iar în acest context rolul esenţial al Bisericii este de *a-i recepta consecvent manifestările*, luând în acelaşi timp pulsul *evlaviei populare*. Nici un criteriu de natură extra-duhovnicească, nici un calcul pragmatic sau *de imagine* nu îşi au locul în acest demers „artizanal", pe care mai-marii ortodocşi îl au în răspundere. Căci este vorba aici de răspundere!

O nedumerire îi apasă pe mulţi credincioşi români. După reparaţia majoră din 1992, realizată prin canonizarea Sfinţilor Martiri Brâncoveni, s-ar fi putut crede că BOR va lansa o strategie mai amplă de recuperare a timpului sacrificat sub constrângerile sistemului totalitar. Ne-am fi aşteptat (şi ne aşteptăm încă!) la o aplecare particulară asupra *actelor de mucenicie* din închisorile comuniste. Numeroase. Documentate. Mărturisite şi, deseori, venerate spontan

de tot mai mulţi credincioşi. Cu uimire constatăm însă că, la peste un sfert de veac de la Revoluţie, BOR nu a făcut *nicio* canonizare în rândul celor care l-au mărturisit pe Hristos până la moarte (inclusiv preoţi!), în chinuri trupeşti şi sufleteşti neverosimile, „în lagăre şi-n închisori" – mulţumindu-se (deocamdată) cu această pomenire fugitivă la... Ectenia Sfintelor Daruri. (În Biserica Ortodoxă Rusă, canonizarea a peste 1.000 de martiri ai represiunii comuniste reprezintă un contraexemplu semnificativ, deşi la scara URSS, cifra se relativizează.) De fapt, problema nu o reprezintă doar lipsa de elan a BOR în ceea ce priveşte *îmbogăţirea* Sfinţilor români cu martiri ai închisorilor comuniste, ci şi o anume insensibilitate faţă de *evlavia* crescândă la adresa lor, faţă de minunile care le sunt atribuite unora. Nimeni nu poate pleda pentru o inflaţie de sfinţi. În niciun caz! Biserica are tot dreptul să studieze, să analizeze, să cântărească fiecare caz în parte. Totodată însă, procedura canonizărilor în rândul celor care au suferit pentru Hristos în plină agresiune ateistă, sau care şi-au dat viaţa pentru a nu-L renega, trebuie măcar să dea semnalul de începere...

Un loc aparte în acest orizont de aşteptare al canonizărilor „râvnite" de credincioşi îl ocupă Părintele Arsenie Boca – complexă figură a teologiei şi vieţii duhovniceşti, hărăzit cu o putere spirituală care s-a propagat neîncetat, încă din anii '40, desfiinţând orice oprelişti, inclusiv pe aceea a sfârşitului său lumesc, în 1989. După căderea zidului de ateism, *sfinţenia* Părintelui Arsenie a luat forma unui *tsunami în duh*, de nezăgăzuit. Mormântul său a devenit loc de pelerinaj non-stop, iar mărturiile, monografiile,

sau reeditările scrierilor sale curg fluviu, *convertind sau readucând la credință, anual, probabil zeci, sute de persoane.* De ce pare să ignore BOR o asemenea realitate, o asemenea personalitate din sânul ei? De ce nu o comentează suficient, favorizând implicit ideea că *sfințenia* e mai mult o... poveste, de domeniul trecutului? În ambele cazuri amintite aici, lipsa de transparență nu e de bun augur, fiindcă lasă loc suspiciunii că „oglinda" unor astfel de modele spirituale ale istoriei recente nu i-ar fi prielnică... Din păcate, ierarhia ortodoxă ratează, până la proba contrarie, două bune ocazii de a dialoga în mod fertil cu poporul dreptcredincios, punându-și în valoare autoritatea morală, dar și rolul de formator de opinie. Dar timpul nu e pierdut...

Cum sunt reflectate în presă, în opinia dvs., marile pelerinaje anuale la Sf. Parascheva, la Mănăstirea Nicula etc.?

Anecdotic. Simplist. Mizerabilist. Tendențios. Schematic.

Presa noastră nu e capabilă de o abordare echidistantă, senină, care în primă instanță să informeze (corect, coerent), iar într-o a doua instanță, eventual să aprofundeze ceea ce nu apare clar la prima vedere. În abordarea acestor impresionante manifestări de religiozitate populară, decupajul eminamente „șocant-sociologic" prezintă România jalnică a nevoiașilor disperați, care *se refugiază* în brațele... sfintelor moaște și se aruncă apoi pe oala cu sarmale. Răbdarea, pregătirea, *voința* lor de a participa la pelerinajele respective, *credința* care animă majoritatea acelor oameni, *jertfa* lor de nesomn, frig

sau foame, primită cel mai adesea cu bucurie (și de care mulți dintre noi nu ar fi în stare!) – toate aceste „sacrificii" sunt prea ușor trecute cu vederea. Când, de fapt, dacă ne gândim bine, în cazul unui pelerinaj cu zeci de mii de participanți, primul lucru care uimește și ar trebui să atragă atenția este exact acea *voință comună,* pusă în comuniune, care ține atâta mulțime alături, monolitic. O perspectivă nuanțată, din unghiul antropologiei religioase, ar insista și asupra unor astfel de aspecte, dar ea e abordată mult prea rar, doar în anumite publicații și la foarte puține televiziuni. Numai atunci autenticitatea evlaviei va fi observată și comentată relevant.

Vă propun un exercițiu de imaginație: presupunând că ați fi avut posibilitatea sau permisiunea să faceți presă liberă, creștină, înainte de 1989. Care ar fi fost cele câteva întrebări pe care i le-ați fi pus Părintelui Arsenie Boca?

O! Ce întrebare frumoasă! Nu știu însă dacă, într-un asemenea exercițiu de imaginație, aș putea realmente despărți postura de credincios aflat în fața unui imens duhovnic, de cea a jurnalistului (fie el liber) aflat în fața unui interlocutor (fie el monumental)... Mă tem că acest lucru este imposibil, ca și folosirea verbelor la trecut. Voi folosi deci condiționalul *prezent.* Întrebările virtuale care îmi apar în minte exprimă acea curiozitate profundă, devoratoare, de a ști cum își trăiește un sfânt sfințenia. Dacă se consideră sfânt. Cum simte relația cu Hristos – ca apostol, ca frate, ca vlăstar? Aș vrea

apoi să aflu cum privește și înțelege lumea cel care s-a apropiat atât de mult de Adevăr. L-aș întreba, de asemenea, pe Părintele Arsenie cum *suferă sfântul,* atunci când clarviziunea îl poartă atât de departe în tainițele vieții omenești. Ce forme ia *durerea lui,* când oamenii îndărătnici refuză calea cea dreaptă și sfaturile înțelepte. L-aș ruga să-mi vorbească detaliat despre importanța *păcatului cu gândul* – căruia îi acordă o atenție deosebită. Și i-aș cere să-mi stea mereu aproape, scuturând propriile mele ascunzișuri de răutate. Cum este, Părinte Arsenie, ca, din iubire, să nu obosești a călători prin labirintul sufletesc al semenilor?

Poezia dvs. de inspirație creștină este binecunoscută. Putem vorbi de poezie atunci când ne referim la faptul brut, necontrolabil, întotdeauna surprinzător al miracolului/minunii, precum sunt cele datorate rugăciunii Pr. Arsenie Boca?

Categoric, da. Nu cred că exagerez spunând că orice act de credință, orice moment al vieții liturgice, orice unghi de raportare la Dumnezeu are la rădăcină, undeva, *poezia.* E o veritabilă *taină* faptul acesta. Practic, toată *Sfânta Scriptură* e plină de poezie – și nu doar în Cărțile omologate ca atare. Apoi, literatura liturgică, slujbele, ierurgiile, acatistele, troparele, rugăciunile din toate timpurile, dar și *Filocalia* sau *Patericul* – toate se hrănesc (și) din *poezie* – nu doar ca „formă primordială a limbajului", cum o socotește Rousseau, ci și ca formă deplină, privilegiată, de exprimare a comuniunii cu Dumnezeu. A năzuinței

către El. Între *Psalmii* lui David și *Rugăciunile Sfântului Efrem Sirul* există o filiație indisolubilă a celei mai înalte forme de poezie (cea religioasă), care pur și simplu zidește și orientează lăuntric. Revenind la noi înșine – azi. Când rostim propriile rugăciuni, în fața icoanei, vom constata că formularea poetică *se cere de la sine*, ca punte ideală către Domnul sau către Sfinții Lui. Un fel de *lingua franca* a sufletului.

Minunile sunt frumoasele unelte ale lui Dumnezeu, prin care ne ajută să-L înțelegem și să credem în El. Uimindu-ne, de fiecare dată, ca pe niște copii. Apelând la puritatea camuflată în sufletele noastre orbite de patimi. Minunile fac parte, și ele, din acest univers al *trăirii și mărturisirii*, unde sacrul irumpe în realitate, dezbrăcând-o de veșmintele-i prozaice, generând o stare de grație asemănătoare cu „inspirația creatoare" și scăldându-ne în dulceața harului. Iată un bun prilej pentru a cita un fragment din minunata ***Rugăciune a Părintelui Arsenie Boca*** – iar aceasta ilustrează perfect forța latentă a prozodiei duhovnicești:

„Doamne, Cela ce vii în taină între oameni, ai milă de noi,/ că umblăm împiedicându-ne prin întuneric,/ patimile ne-au pus tină pe ochiul minții,/ uitarea s-a întărit în noi ca un zid, împietrind inimile noastre/ și toate împreună au făcut temnița în care Te ținem: bolnav, flămând și fără haină./ Și așa risipim în deșertăciune zilele noastre, umiliți și dosădiți până la pământ./ Doamne, Cela ce vii în taină între oameni, ai milă de noi. / Pune foc temniței în care Te ținem, / aprinde dragostea Ta în inimile noastre,/ arde spinii patimilor și fă lumină sufletelor noastre."

Ați reținut un astfel de miracol, care v-a marcat, având-l ca intermediar – între Dumnezeu și lume – pe Părintele Arsenie Boca?

Așa cum sfinții sunt de mai multe feluri – mucenici, cuvioși, știuți, neștiuți – scala minunilor lor este foarte fin divizată. Vindecarea trupească este cea mai vizibilă și copleșitoare dintre toate, urmată, să zicem, de realizarea unei dorințe pe plan familial, rezolvarea unei crize. Parcurgând cu atenție numeroasele volume cuprinzând mărturii despre *minuni* săvârșite nu doar de Arsenie Boca, ci și de alți sfinți recunoscuți de evlavia populară (Pr. Ilie Lăcătușu, martirii de la Aiud etc.), observăm un lucru extraordinar – ignorat în general (așa cum spuneam înainte) în abordările frugale care ne sunt propuse în mass-media. Este vorba de... *revelația propriilor păcate*, resimțită ca o binefacere și manifestată prin plânsul duhovnicesc, „plânsul străpungerii inimii", pe care îl descrie într-o carte celebră Irénée Hausherr. Este uimitor și emoționant să constați numărul impresionant de mărturii ale celor care au făcut pelerinajul la mormântul de la Prislop, referitoare la izbucnirea, *din senin*, a acestui plâns integrator, al bucuriei credinței. Citez, la întâmplare, mărturia lui I.P., din volumul *„De dincolo am să vă ajut mai mult!" Mărturii despre Părintele Arsenie Boca* (Ed. Agaton, 2014): „Pot spune că Părintele Arsenie Boca a intrat în casa mea. Sunt la vârsta la care am proprietatea vorbelor și nu încerc să impresionez sau să influențez prin ceea ce spun (...). Încetul cu încetul am urcat panta spre mormânt, am ajuns la crucea Părintelui, am îmbrățișat-o pur și simplu și am început să plâng.

De ce?!? Nu ştiu! În minte nu mai era nimic. Tot ce planificasem pe drum dispăruse. Nici nu ştiam ce să zic, cum să mă rog, pur şi simplu stăteam în faţa crucii şi plângeam. Am stat o oră fără să apară alte persoane. Starea de rău dispăruse ca prin minune (...). M-am trezit a doua zi fericit. Dintr-odată totul se schimbase în sufletul şi în viaţa mea. Nu mai eram singur! Totul s-a transformat atunci." (pp. 76-77).

Astfel de mărturii abundă şi dau măsura filigranului pe care îl reprezintă *taina* lucrării dumnezeieşti, prin sfinţi. Revenind la întrebare, sunt în măsură, cu mâna pe inimă, să mărturisesc eu însămi o recentă situaţie care, pentru mine, a avut semnificaţia unei minuni. După ce, de luni de zile, mă frământa faptul că nu fac destul pentru ajutorarea unui om semi-paralizat, în cărucior, care dormea de peste un an în stradă, în dimineaţa zilei de 21 iunie 2015, duminică, o enoriaşă a bisericii unde el aşteaptă de obicei milostenie m-a alertat pe un ton grav, printr-un mesaj, că dacă nu facem ceva pentru D., îl vom găsi într-o bună zi mort în drum etc. Momentul m-a cutremurat şi m-a ruşinat. Cum e posibil să nu fim în stare să ajutăm minimal un om suferind de multe boli, infirm şi fără adăpost?! Deşi nu aveam în cap nicio soluţie şi deşi în duminica respectivă aveam de gând să mă duc la Liturghie în altă parte, ceva m-a împins, m-a obligat aproape să-mi schimb planul. În acel moment l-am rugat, scurt, dar intens, în gând, pe Părintele Arsenie Boca să-mi arate o cale pentru a-l ajuta, în sfârşit, pe D. ... şi a mă elibera de apăsarea propriei mele ipocrizii în raport cu suferinţa aproapelui. (Înainte de orice, *sfinţenia* înseamnă o *prezenţă* pe cât de intensă, pe

atât de inefabilă – care te convinge încontinuu că există!) Nu speram însă mare lucru, căci de prea multe ori întorseserăm subiectul pe toate feţele, fără rezultat... De cum ajung în poarta bisericii, vorbesc cu D., care îmi spune că o femeie din vecini ar avea o cameră să-l găzduiască, contra unei chirii de 200 lei pe lună – sumă pe care însă el o socotea imposibil de asigurat. Sub imperiul unei bucurii greu de descris, m-am angajat pe loc să-i achit lunar chiria, ca să aibă un acoperiş şi să nu mai tremure la căderea nopţii. Lacrimile lui de recunoştinţă s-au împletit cu mulţumirea mea către Cel care ştie întotdeauna să intervină *milimetric,* pentru a ne întări nădejdea – şi unora, şi altora. Voi rămâne cu convingerea că această mică facere de bine a fost o minune mijlocită de Părintele Arsenie. Aş încheia acest răspuns cu o apoftegmă a unui alt „canonizabil", drag multor suflete – Părintele Arsenie Papacioc: „Milostenia nu este numai să dai din traistă. Milostenia este că accepţi un om să stea lângă tine, fără să îl alungi în gând"

Aţi locuit câţiva ani în Italia. Puteţi face o comparaţie între Padre Pio şi Pr. Arsenie Boca?

Între cei doi asemănările sunt multiple şi extrem de semnificative, cu atât mai mult cu cât unul e catolic, celălalt ortodox. Născuţi la 23 de ani distanţă (Padre Pio în 1887, iar Arsenie Boca în 1910), ambii şi-au manifestat foarte timpuriu şi intens calităţile spirituale excepţionale, generând încă din tinereţe în jurul lor o *puternică evlavie populară* care i-a menţinut în centrul vieţii religioase. Clarviziunea, bilocaţia, facerea de minuni, dar mai ales harul

duhovniciei și al slujirii Altarului, vocația jertfei și a suferinței extreme sunt câteva din trăsăturile comune, manifestate în spații diferite. Dacă România nu ar fi intrat sub tăvălugul regimului comunist în 1945 (când Arsenie Boca avea doar 35 de ani!) și ar fi rămas o țară liberă, putem fi siguri că Mănăstirea Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus ar fi devenit un loc major de pelerinaj al ortodoxiei, înfloritor și azi, exact așa cum se întâmplă în Italia cu San Giovanni Rotondo – locul unde Padre Pio a trăit, s-a nevoit, iar din 1968 își are locul de veci.

Hiatusul celor 45 de ani de comunism și hărțuire politică a lui Arsenie Boca a pus, inevitabil, căluș activității sale pământești, dar nu și lucrării ascunse – ceea ce explică renașterea sa, de dincolo de mormânt, după 1990. Interesantă este și o altă similitudine între Padre Pio și Părintele Arsenie: drumul anevoios către canonizare, în pofida evlaviei evidente și crescânde! Vaticanului i-au trebuit nu mai puțin de 34 de ani după trecerea la Domnul a lui Padre Pio (*purtătorul de stigmate*) pentru a-l declara sfânt, în 2002. Indiferent de motivele acestor tergiversări, „deblocarea" situației a fost opera Papei Ioan Paul al II-lea, autorul unei veritabile schimbări de mentalitate în ceea ce privește *sfințenia* – eliberată din carcasa clericalismului și privită fundamental ca sinergie cu Hristos. Intrat el însuși în rândul sfinților în 2014 (la doar 9 ani după plecarea din lumea aceasta), Ioan Paul al II-lea a readus în conștiința publică ideea că *urmarea lui Hristos* nu este un privilegiu al unora, ci o șansă a fiecăruia.

Întâmplarea face că mă aflam în Italia în perioada premergătoare canonizării lui Padre Pio.

Îmi doream foarte mult să ajung la San Giovanni Rotondo și am făcut pelerinajul acolo, cu sentimentul clar că sfințenia nu are granițe... confesionale. Același lucru îl pot spune despre pelerinajul la Lourdes, în Franța. Dincolo de ritualul specific și de estetica religioasă nefamiliară sensibilității ortodoxe, locurile sacre creștine și sfinții lor se află în strânsă împletire.

Din punctul dvs. de vedere, care sunt cerințele minimale pentru ca un intelectual să se lase „marcat" de miracol/minune?

Să asume că ceea ce este nepătruns nu este inexistent.

Să nu confunde, din ignoranță, credința cu superstiția.

Să înțeleagă că minunea are o *iconomie* foarte adâncă, bazată pe iubire.

Să dea o atenție sporită vorbelor Domnului, din *Cartea lui Isaia (7, 9)*: *„dacă nu credeți, nici că veți fi în stare să înțelegeți"* (trad. Bartolomeu Anania).

PR. RĂZVAN PETCU
(fizician, teolog):

Mi-a rămas întipărită în minte „statura" tainică a Părintelui, acea privire albastră pe care nu puteam să o „înfrunt" pentru că tot timpul privirea îmi aluneca în jos

Părinte Răzvan Petcu, vă rog să ne povestiți în ce împrejurări l-ați cunoscut pe Părintele Arsenie Boca și cum ați ajuns să slujiți astăzi chiar la biserica pe care acesta a pictat-o, în localitatea Drăgănescu (jud. Giurgiu)?

Prima informație despre Părintele Arsenie o am de la mama mea care, pe timpul când eram copil acasă la Sinaia, mi-a spus că în așezământul monahal din cartierul *Tirul cu porumbei*, unde știam că locuiesc anumite maici care se bucurau de respect din partea orășenilor noștri, viețuiește și un părinte deosebit. Însă de cunoașterea reală a Părintelui Arsenie m-am bucurat doar atunci când l-am întâlnit – de două ori – în mod nemijlocit la Drăgănescu, meritul acesta aparținându-i colegei mele de atunci (eram studenți la Fizică) și preotesei mele de acum, care a insistat, s-a

rugat și l-a rugat pe Părintele să ajung și eu să vorbesc cu Sfinția Sa.

Prima întrevedere cu Părintele Arsenie a avut loc la biserica Drăgănescu, în anul 1986, când starea mea duhovnicească era una precară, căci deși în copilărie eram mai credincios și rugător, odată cu adolescența m-am răcit întru credință, fiind preocupat mai mult de „înțelegerea" științifică a lumii crezând, precum ilustrează și ispita diavolească reprezentată în pictura bisericii noastre, că „știința are ultimul cuvânt". Această îndepărtare de Dumnezeu m-a făcut să nu mă mai rog (deși atunci când mă rugam cerând ajutor în studiul meu, Domnul m-a ajutat mult în direcția aceasta) și de aceea am ajuns să nu mai știu „Tatăl nostru" în întregime. Astfel, nu au fost deloc întâmplătoare primele cuvinte pe care Părintele mi le-a adresat: „Mă, tu mai știi «Tatăl nostru»?" Aceste cuvinte mi le-a spus pe când „încreștina" un candelabru de salon montat spre intrarea în biserică adăugându-i dedesubt o cruce ce părea a fi din același material cu candelabrul respectiv. „Încreștina" un candelabru al bisericii și în același timp începea să „încreștineze" duhovnicește și un tânăr, adică pe mine, punându-i în spate crucea de viitor preot al aceleiași biserici...

Venirea la Părintele n-a fost lipsită de peripeții și nici de miracole căci, deși de mai multe ori promiteam colegei de atunci și preotesei de acum că voi veni la Părintele, totuși nu mă țineam de cuvânt. Seara promiteam și dimineața când trebuia să plecăm mă răzgândeam. S-a întâmplat așa de mai multe ori, până când Părintele, într-o bună zi, i-a „poruncit" preotesei mele, spunându-i: „Mâine să vii cu el aici!"

Și atunci, frângându-mi-se reaua încăpățânare, am venit. De la poarta curții bisericii până la ușa lăcașului de cult am mers cu ceva teamă, poate anticipând că-mi va spune ceva tainic din viața mea sau că mă va certa pentru păcatele mele. De aceea m-am deplasat „în vârful picioarelor", iar când am ajuns în fața ușii deschise a bisericii s-a întors brusc spre mine și m-a întrebat despre *Tatăl nostru* așa cum am spus mai înainte. Și acum mă întreb cum de a știut momentul în care am ajuns în fața ușii, căci sunt convins că pașii mei nu se auzeau, cum de altfel nici eu nu îi auzeam.

După episodul cu *Tatăl nostru*, Părintele Arsenie m-a adus în partea de miazăzi a bisericii, spre actualul lac, și, așezându-mă pe un scaun cu spatele la peretele bisericii, mi-a vorbit mai mult timp. Mi-a dezvăluit un adevăr referitor la bunicii mei, pe care numai eu îl știam, mi-a atras atenția să nu mai fac anumite păcate printre care se număra și cel al fumatului (pe care-l făceam rar și despre care preoteasa nu știa nimic), apoi mi-a vorbit despre preoție și despre efectele păcatelor – cum ar fi boala cancerului – și alte învățături care îmi sunt de mare folos în pastorația de astăzi, deși la acea vreme nu le acordam mare atenție deoarece nu aveam nici cea mai vagă dorință sau preocupare de a deveni preot, fiind ferm convins că voi profesa într-un fel sau altul ca fizician. Tot atunci, Părintele ne-a spus să ne căsătorim, dându-ne în acest fel și binecuvântarea Sfinției Sale. După ce Părintele Arsenie și-a încheiat mesajul pe care a dorit să mi-l împărtășească, ne-a condus până la colțul de sud-vest al bisericii, unde și-a luat rămas-bun întinzându-mi mâna și

strângându-mă cu putere, această forță a strânsorii mâinii sale resimțind-o până în ziua de astăzi.

Cea de a doua întâlnire cu Părintele a avut loc în holul din față al casei parohiale. Atunci am venit pentru probleme familiale (mama trebuia să se opereze), răspunsul Părintelui constituindu-se în același timp și într-o profeție care de altfel s-a și împlinit. Atunci am fost iarăși impresionat de o carte pe care Părintele o avea pe colțul mesei. Cartea se referea la ***quasari*** – acele entități galactice ce emit cantități masive de energie – și avea pe copertă simboluri ale funcțiilor matematicii superioare și grafice, cartea nefiind una de popularizare a științei, ci chiar una de știință, subiectul ***quasarilor*** ca temă de astrofizică, după câte îmi mai amintesc, studiindu-se doar la cursurile de master ale Facultății de Fizică.

Deși am fost întrebat de multe ori cum era Părintele Arsenie sau cum arăta Părintele Arsenie, îmi este greu să fac o rememorare amănunțită din punct de vedere descriptiv, rațional, logic. Ce mi-a rămas întipărit în minte este „statura" tainică, suprapământească a Părintelui, acea privire albastră pe care nu puteam să o susțin, să o „înfrunt" pentru că tot timpul privirea îmi aluneca în jos. Este foarte greu să răspunzi unei priviri curate, spirituale, pătrunzătoare, interogative și parcă atotștiutoare. Întâlnirile cu Părintele au rămas ca niște momente de excepție, de discontinuitate cotidiană, momente de împărtășire cu lumea de dincolo, ce ar putea fi comparate cu niște ferestre spre Împărăția Cerurilor la care Părintele a fost conectat.

În ce privește șirul evenimentelor care au condus la ajungerea mea, nevrednicul, la starea de preot

paroh al bisericii din Drăgănescu, aceasta a debutat cu cuvintele pe care Părintele le-a adresat de această dată preotesei mele, preocupată de repartiţia pe care urma să o primească după terminarea facultăţii: „Mă, nu vrei să rămâi aici?" Dacă ea a cerut sfat în privinţa repartiţiei profesionale, Părintele i-a fixat o repartiţie duhovnicească proorocindu-i că va ajunge preoteasă la Drăgănescu, fapt ce s-a concretizat 11 ani mai târziu. Mie, în afara acelor sfaturi şi învăţături specifice preoţiei, Părintele altceva nu mi-a spus şi sunt convins că nu mi-a descoperit mai multe, în această direcţie, pentru că nu avea cui.

Mai târziu, în 1992, după plecarea Părintelui la cele veşnice în anul 1989, ne-am căsătorit la Făgăraş, unde am şi locuit în următorii 7 ani. În acelaşi an, 1992, Preasfinţitul Daniil Stoenescu, episcopul Daciei Felix (pe atunci, duhovnic al Mănăstirii Prislop), m-a sfătuit să urmez cursurile Facultăţii de Teologie din Sibiu, ceea ce s-a şi întâmplat, călăuzindu-mi în continuare paşii pe calea duhovniciei şi teologiei. Am terminat cursurile de teologie în 1996, urmându-le apoi şi pe cele de master, timp de încă un an.

În 1999, Părintele Savian Bunescu – după ce ne-a propus cu câţiva ani înainte să venim la Drăgănescu –, fiind încă în putere şi putând să slujească în continuare, a decis totuşi să se pensioneze, deşi nu era obligat să o facă. M-a recomandat cu multă căldură şi dragoste la forurile superioare bisericeşti ale Arhiepiscopiei Bucureştilor în vederea alegerii mele ca preot paroh la biserica Sf. Nicolae din Drăgănescu. Prestigiul deosebit de care Părintele Savian s-a bucurat înaintea celor din conducerea Arhiepiscopiei, care au apreciat

în mod deosebit pastoraţia Părintelui în această mică parohie de ţară desfăşurată timp de 62 de ani – unul dintre părinţii consilieri asemuindu-l cu „un stâlp al Ortodoxiei" în această zonă –, precum şi implicarea deosebită a maicii Zamfira au condus la alegerea şi hirotonia mea ca preot paroh pentru această parohie.

Astfel, slujesc la această parohie de 16 ani, activitatea de aici fiind una marcată de bucurii şi împliniri duhovniceşti, de realizări ctitoriceşti, dar şi de importanta răspundere pe care Părintele ne-o cere în textul pisaniei de la intrarea în biserică: „celor ce ne urmează le lăsăm rugăminte să păstreze cu sfinţenie ceea ce le dăruim realizat cu atâta dragoste şi trudă"...

Cu siguranţă, este o atmosferă spirituală cu totul aparte în acest lăcaş de cult. Care sunt simţămintele preotului care slujeşte într-o biserică zugrăvită de Pr. Arsenie Boca? Cum faceţi faţă mulţimilor din ce în ce mai mari de credincioşi care vin să vadă pictura şi să participe la liturghie?

Mai întâi aş vrea să spun că Părintele Arsenie îndemna pe preoţi şi pe credincioşi să aibă o purtare cu totul aparte în biserică şi la sfânta liturghie. Părintele îndemna la participare duminicală la slujbă, dar şi la pregătirea sufletească deosebită a preoţilor şi credincioşilor în vederea participării la sfânta liturghie. Desigur că sentimentele sunt deosebite atunci când trăieşti sfânta liturghie cu emoţie şi dragoste şi această stare se poate regăsi în orice biserică şi la orice slujbă.

În particular vorbind, slujirea la Drăgănescu este deosebită şi pentru că este „asistată" de mesajul

teologic și duhovnicesc al picturii Părintelui, care în acest fel este prezent parcă în continuare în biserica pe care a înfrumusețat-o cu atâta har. Așadar, în afara ajutorului catehetic pe care pictura îl oferă, slujirea în biserica de la Drăgănescu este „amprentată" și de o harismă specială ce ține de prezența nevăzută a celui care a pictat biserica. Și căruia Dumnezeu îi ascultă rugăciunile pentru că și Pr. Arsenie L-a ascultat pe Dumnezeu slujindu-L cu mult devotament și jertfă. De aceea se face și mai bine simțit adevărul că sfintele slujbe sunt purtate pe aripile Duhului și pătrund cu mai multă putere în sufletele celor prezenți în sfântul locaș.

Referitor la mulțimea celor care intră în biserică în timpul sfintei liturghii și care are o componență eterogenă din punct de vedere duhovnicesc și al trăirii credinței, putem face mai multe remarci. Majoritatea credincioșilor rămân la slujbă și participă la rugăciune, printre aceștia fiind și aceia care urmăresc în mod special să prindă descrierea și comentariul picturii de după liturghie. Cealaltă parte este constituită din cei care intră în biserică, stau pentru scurt timp, iar apoi părăsesc sfântul locaș din diverse motive. Dintre aceștia, unii dau un pomelnic în care cer ajutor în diverse necazuri și nevoi, alții își aruncă un pic privirea asupra picturii, alții aprind lumânări și apoi se plimbă prin parcul bisericii admirând și frumusețea lacului, iar alții părăsesc biserica fie din lipsă de interes, fie poate fiind mustrați de conștiința propriilor păcate.

Totuși, în general vorbind, credem că cei care vin la Drăgănescu pleacă la casele lor cu un câștig duhovnicesc mai mare sau mai mic, funcție și de receptivitatea lor duhovnicească. Cei care asistă la

momentul de prezentare a picturii, după terminarea descrierii și comentariului, mulțumesc cu toții într-un singur glas. Este adevărat că în ultimul deceniu numărul credincioșilor a crescut în mod constant, deși în ultimul timp s-au mai constatat și momente de stagnare sau recul. Acest fenomen ar fi cauzat de două aspecte. Primul este fără îndoială cel ce ține de faima duhovnicească a Părintelui, care impresionează prin credința puternică, prin jertfa deosebită, prin curăția vieții, prin harismele pe care Dumnezeu i le-a dăruit – și cei care vin la biserica Drăgănescu din acest motiv sunt cei credincioși și duhovnicești. Cel de al doilea aspect este unul mai împovărător și ține de prezentarea Părintelui ca o persoană cu puteri senzaționale asociată deseori cu latura sincretistă, paranormală etc. La amplificarea senzaționalului contribuie și mediatizarea necumpătată ce urmărește doar un câștig mediatic, deseori observând în cadrul acestei mediatizări doar o prezentare a minunilor, fără cea mai mică referire la învățăturile Părintelui specifice tânărului creștin, familiei creștine (mai ales la cele cu referire la sarcinile mamei sau vieții intra-familiale), pregătirii pentru sfânta spovedanie, problematicii sfintei împărtășanii etc. Dacă Părintele ne-ar vorbi acum, cu siguranță că ar fi supărat și ar certa pentru acest fel de prezentare. A și spus „feriți-mă de oameni". Din cauza exploatării senzaționalului vin și persoane foarte curioase care nu doresc o schimbare a vieții lor, ci doar satisfacerea curiozității, poate și o împăunare de genul: „Am fost și eu la Drăgănescu!"

Între ce ani a fost pictată biserica de la Drăgănescu? În această perioadă veneau numeroşi oameni acolo pentru a cere sfat duhovnicesc Părintelui Arsenie. A lucrat acesta singur la biserică sau a avut şi ucenici? În general, Pr. Arsenie Boca a avut ucenici într-ale picturii bisericeşti?

Părintele a venit la Drăgănescu în toamna anului 1967 şi a pictat biserica între 1968 şi 1983 (când a fost sfinţită, la 2 octombrie), continuând totuşi şi după această dată să mai picteze ici-colo şi să mai meşterească la biserică, la clopotniţă şi la casa parohială. În această perioadă a fost foarte căutat de către credincioşii din părţile Ardealului de sud (Braşov, Făgăraş, Sibiu) şi într-o mai mică măsură de către credincioşi din Bucureşti şi din alte părţi. Lucrarea de pictare a bisericii a fost făcută de către Părintele Arsenie singur, neavând alt ajutor din partea oamenilor, ci numai inspiraţie din partea Bunului Dumnezeu, Care i-a revelat ce să picteze, însuşi Părintele mărturisind că pictează „ceea ce vede".

Care este specificul picturii pe care Pr. Arsenie Boca a făcut-o la Drăgănescu? Iese cumva această pictură din canoane – aşa cum se spune în anumite medii excesiv de riguroase? Cât cântăreşte în această ecuaţie dimensiunea profetică a picturii realizate de Pr. Arsenie Boca?

Pictura de la Drăgănescu are mai multe specificităţi care totuşi nu o scot din cadrul canoanelor bisericeşti, acestea de altfel îngăduind o anumită

libertate pictorului bisericesc. O primă specificitate o constituie stilul picturii, care este aparte și care nu poate fi încadrat integral într-un anumit gen de pictură bisericească deja consacrat (poate, de factură „neobizantină"). Stilul de pictură bisericească al Părintelui se împacă foarte bine cu mesajul profund ortodox al acestei lucrări de excepție. Și să nu uităm că în tradiția Bisericii noastre există deja mai multe stiluri de pictură bisericească, toate cu un real folos în promovarea credinței ortodoxe.

Tot în legătură cu stilul de pictură al Părintelui, o altă specificitate a lucrării Sfinției Sale o constituie caracterul penetrant al mesajului teologic, care ajunge mai ușor la inima credinciosului, impresionându-l și determinându-l într-o mai mare măsură să aplice în viața lui învățăturile dumnezeiești cuprinse în „predica" fierbinte a Părintelui ce împodobește pereții lăcașului de cult.

O altă caracteristică a picturii este bogăția mesajului teologic transmis de către aceasta. O dimensiune a bogatului spectru teologic al mesajului picturii este cea dogmatică, concretizată în icoanele Învierii, Preasfintei Treimi, Judecății particulare a sufletului, Liturghiei Arhierești din sfântul altar ș.a.m.d. Tot în cadrul teologic mesajul picturii este important și prin strânsa legătură cu Sfânta Scriptură și Sfânta Tradiție, mesajul evanghelic fiind puternic evidențiat în icoane cum ar fi Schimbarea la Față, Botezul Domnului, Răstignirea Domnului, iar cel al Tradiției, în scene cum ar fi Adormirea Maicii Domnului, Înălțarea Sfintei Cruci, Sinodul III Ecumenic și altele.

Pictura de la Drăgănescu mai are și o latură catehetică (impresionând prin pedagogia ei creștină),

una parenetică (îndemnând pe credincioşi să ducă o viaţă creştină), una moralizatoare (învăţându-i pe oameni să aibă o vieţuire curată şi morală), una mistagogică (arătând importanţa Sfintelor Taine cum ar fi Botezul, Cununia, Spovedania, Împărtăşania, Preoţia), precum şi una soteriologică (chemarea omului modern la mântuire, de unde şi prezenţa dominantă a culorii aurii).

În fine, o ultimă specificitate a picturii, la care doresc să mai fac referire, este şi caracterul profetic al acesteia manifestat în unele icoane sau scene pictate în sfânta biserică, cum ar fi menţionarea datei de 28 noiembrie în pictura din sfântul altar (data prăznuirii Sf. Ştefan cel Nou şi data la care Părintele a trecut la cele veşnice), pictarea sfinţilor Daniil Sihastrul şi Paisie de la Neamţ (cu aproape 10 ani înainte de canonizarea acestora), prezenţa zgârie-norilor în flăcări în spatele Învierii Domnului (poate prevestind într-un fel evenimentele de la 11 septembrie 2001, în contextul indiferenţei lumii faţă de credinţa în Înviere şi al nepregătirii duhovniceşti pentru întâmpinarea Sfintelor Paşti) şi altele. Desigur că acest caracter al picturii ţine de harisma profetică pe care Părintele a avut-o de la Dumnezeu şi apropie uneori pictura de graniţele obligatorii ale canoanelor în ce priveşte pictura bisericească, ici-colo manifestând „ţâşniri" de natură revelată ce transcend limitele unei picturi obişnuite.

Ne puteţi spune, vă rog, care au mai fost locurile în care a pictat Pr. Arsenie Boca? Ce se mai păstrează astăzi şi este – poate – mai puţin cunoscut din opera artistică a Părintelui? Există un inventar al acestor lucrări?

Din ceea ce știu, Părintele Arsenie a mai pictat biserica de la Bogata din județul Brașov (pictură ce ulterior a fost acoperită de o alta), icoana Maicii Domnului din altarul bisericii Sf. Elefterie cel Nou (București), o scenă de la Ateneul Român și icoane ce se află la unele biserici – cea cu hramul Sf. Anton (Piața Unirii, București), cea cu hramul Sf. Treime (Ghica Tei, București) și cea din localitatea Chichiș (jud. Covasna) – și pe la unii credincioși din Țara Făgărașului.

Sunt convins că de-a lungul anilor ați întâlnit numeroși credincioși care fuseseră pe la Drăgănescu pentru a-l întâlni pe Pr. Arsenie, pentru a-i cere sfat duhovnicesc și ajutor. Cum era omul Arsenie Boca – în viziunea credincioșilor? Era aspru, avea duritați prin ceea ce le spunea oamenilor (cu fereală, căci știa foarte bine că este urmărit)? Care erau relațiile pictorului Arsenie Boca cu localnicii din Drăgănescu, cu preoții din preajmă?

Credincioșii care l-au întâlnit pe Părintele au fost profund impresionați de Sfinția Sa și l-au căutat pentru că aveau nevoie de sfat și ajutor. Este adevărat că nu toți l-au ascultat întru toate. Multora le-a proorocit, deși aceștia n-au realizat sensul cuvintelor Părintelui decât mult mai târziu. Părintele le-a vorbit la nivelul lor de înțelegere referindu-se chiar la problemele lor de zi cu zi, le-a descoperit că știa situația lor și a dat cele mai bune sfaturi. De aceea l-au căutat așa de mult. Era căutat chiar și atunci când Părintele îi certa pe cei care păcătuiau, căci știau că îi certa din grijă părintească, din dorința de a-i schimba,

înțelegându-le neputințele până la un anumit punct, în nădejdea apropierii lor de Hristos.

Era aspru față de păcat și iubitor față de om, folosind des apelativul părintesc „mă", urmărind mobilizarea celui căruia îi vorbea în lupta cu lipsurile și neajunsurile lui spirituale. Se ferea desigur de ispitirile celor care-l urmăreau, dar nu a abdicat niciodată de la misiunea sa de a sluji Domnului și omului.

Cei din Drăgănescu l-au cunoscut într-o mică măsură, descoperindu-i importanța spirituală de excepție mai târziu. Această situație s-a datorat indiferenței parohienilor din vremea aceea, dar și grijii deosebite a Pr. Savian ca Părintele Arsenie să fie cât mai acoperit și cât mai puțin cunoscut, dată fiind situația de urmărit de către autoritățile vremii. Cu toate acestea, sunt cunoscute câteva întâmplări când unii săteni au beneficiat și ei de acțiunile și de cuvintele harismatice ale Părintelui Arsenie.

Din aceleași motive, și relațiile cu preoții din împrejurimi au fost firave, unul dintre confrații mai în etate mărturisindu-mi că mai mulți preoți din zona noastră au fost avertizați că Părintele Arsenie era urmărit de către Securitate și că era considerat ca un „dușman al poporului". Totuși, Părintele a fost căutat și de câteva preotese și de câțiva preoți, mai ales din București, care i-au cerut sfat și ajutor în rugăciune, bucurându-se de folosul haric al Sfinției Sale.

Întrucât sunteți și fizician, vă întreb: care a fost relația Pr. Arsenie Boca cu știința? Se știe, avea multiple curiozități intelectuale, legate de medicină, filosofie, mistica altor

tradiţii etc. încă din studenţie, iar aceasta nu intra nicidecum în coliziune cu vocaţia sa dublă: aceea de duhovnic şi de pictor...

Aşa cum am menţionat mai sus, Părintele lectura şi cărţi de ştiinţă. Analizând şi pictura bisericii, unde apar elemente de tehnologie modernă inexistente pe vremea când Părintele a pictat, dar funcţionale în zilele noastre (cum ar fi naveta spaţială), cred că Părintele avea importante cunoştinţe de ştiinţă şi tehnologie, însă tot acest bagaj de informaţii a fost utilizat în folosul teologiei din dorinţa ca să se vadă lucrarea lui Dumnezeu şi prin intermediul cunoaşterii ştiinţifice. În acelaşi sens, Părintele s-a preocupat şi de studiul altor domenii ale cunoaşterii şi activităţii umane: a vrut să-L descopere pe Dumnezeu în toate şi prin toate. De aceea, Părintele nu vedea o contradicţie între teologie şi orice altă cale a cunoaşterii, având convingerea că Cel Care a creat toate Se vădeşte în toate. Astfel, Părintele nu a fost un teolog cu dublă vocaţie, ci cu multiplă vocaţie şi mai cred că, dacă Părintele ar conferenţia astăzi în faţa teologilor, i-ar îndemna să studieze în mod temeinic teologia, dar, în măsura posibilităţilor, şi celelalte domenii de studiu.

Ce credeţi că se poate face pentru o mai bună gestionare a „imaginii" Pr. Arsenie Boca? În mod evident, mediatizarea excesivă aduce şi efecte secundare, fie din necunoaştere, fie din lipsă de profesionalism, fie chiar din rea-voinţă. Ce se va întâmpla la o eventuală viitoare canonizare, din această perspectivă vorbind?

O prezentare corectă a imaginii Părintelui ţine de o autentică cunoaştere a personalităţii şi lucrării Părintelui Arsenie, dar şi de o bună credinţă şi bună cuviinţă din partea celor ce se înhamă la o asemenea treabă importantă şi responsabilă. La aceste condiţii cred că ar fi bine să se adauge şi cea a unei vieţuiri creştine şi duhovniceşti, precum şi dorinţa fierbinte de a prezenta credincioşilor români viaţa unui om duhovnicesc ales care mijloceşte înainte lui Dumnezeu pentru poporul din sânul căruia a răsărit. Toată această propovăduire trebuie să fie străină de orice interes omenesc obscur sau material, urmărindu-se doar slăvirea lui Dumnezeu, precum în cuvintele din pictura de la Drăgănescu: „orice lucraţi, lucraţi din toată inima ca pentru Dumnezeu, şi nu ca pentru oameni".

În ce priveşte mediatizarea Părintelui, Sfinţia Sa, parcă ştiind dinainte ceea ce se întâmplă astăzi, şi-a exprimat dorinţa încă din timpul vieţii de a fi „ferit de oameni". Cuvintele nu fac referire la o izolare faţă de credincioşii cu care a comunicat cu atâta dragoste, ci la o îndepărtare de lumescul acela pe care tot Părintele l-a categorisit în pictură ca fiind o „cale a morţii". Această „lume" răstălmăcind învăţăturile Bisericii, inventând tot felul de surogate ale credinţei celei adevărate şi duhovniceşti, urmărind interesul propriu, neurmărind o schimbare a omului prin pocăinţă. Este lumea superficialului care ridică superstiţia la rang de învăţătură de credinţă, a senzaţionalului, este lumea turismului religios şi a mersului la biserică doar pentru o lumânare aprinsă, este lumea diluării duhovniceşti. Această atitudine

umană – de care Părintele era străin – poate fi mai bine înțeleasă analizând câteva ispite diavoleşti ce acționează la nivelul credinței și pe care Părintele Arsenie le-a evidențiat în pictură. Astfel, diavolul îndepărtează pe oameni de izvorul credinței prin ispite cum ar fi: „de fricoşi ce sunteți vă rugați și lui Dumnezeu", „bine faceți că credeți (în Dumnezeu n.n.), însă nu vă grăbiți cu pocăința", „aici pe pământ este raiul și iadul".

Referitor la masiva mediatizare a Părintelui vreau să-mi exprim doar câteva puncte de vedere personale. Dacă aceasta ascunde și scopuri rău-voitoare, atunci se ținteşte o „umflare" ca să apară mai apoi o „dezumflare" în ce priveşte numărul de persoane prezente la mormântul de la Prislop și în celelalte locuri unde Părintele a trudit. Cei care ar gândi aşa compară acest fenomen – unic în istoria poporului român – cu cel de la Maglavit, deşi nu există nicio legătură între ele, credincioşii mărturisind ajutorul real pe care Părintele îl trimite asupra lor de dincolo de veac. Dacă există și o mediatizare interesată (și există), atunci aspectul negativ, deseori observat, este cel al prezentării numai a minunilor pe care Părintele le-a făcut, omițându-se, poate în mod intenționat, învățătura Părintelui, atât de minunată și de binefăcătoare pentru viața oamenilor. Poate de aceea ne este necesară canonizarea Părintelui, căci numai aşa vom avea parte de prezentarea imaginii curate și integrale a personalității Părintelui și vom fi feriți de derapaje și de tot felul de capcane.

Aş încheia răspunsul la această întrebare cu următoarele cuvinte: cred că poporul român va dovedi cu adevărat că îl iubeşte pe Părintele Arsenie și că îl

cinstește ca pe un mare sfânt al său – meritându-i pe deplin canonizarea – doar atunci când va crește natalitatea, prin micșorarea numărului avorturilor și diminuarea păcatului feririi de a avea copii, când va crește numărul de cununii religioase, prin evitarea într-o mai mare măsură a concubinajului și scăderea numărului de divorțuri, printr-o mai mare prezență la sfânta liturghie duminicală și prin creșterea numărului de credincioși care se spovedesc în mod sistematic.

Și să nu uităm că Părintele Arsenie ne-a descoperit că, dacă omul se roagă Lui Dumnezeu să-l scape de necazuri, și Dumnezeu se roagă de om să scape de păcate.

ANDREI DOROBANȚU
(fizician, publicist):

Minunile Părintelui nu sunt doar niște „simple” minuni, sunt semne de la Dumnezeu, ca și încercările la care suntem supuși

Sunteți un foarte cunoscut fizician, ați pledat adesea în spațiul public pentru depășirea contradicției religie-știință. Indubitabil, în viața Pr. Arsenie Boca există o multitudine de fapte miraculoase, inexplicabile. Considerând că măcar o parte dintre acestea sunt reale, și nu exagerări, vă întreb frontal: în cazul lui Petrache Lupu este știut faptul că Dr. Gh. Marinescu l-a studiat pentru a se lămuri cu instrumentele științei asupra fenomenelor miraculoase de la Maglavit; aveți cunoștință de asemenea abordări ale unor cercetători cu referire la Pr. Arsenie Boca înainte sau după plecarea sa la ceruri (noiembrie 1989)?

Un prim răspuns, foarte direct: în tot ce am căutat, nu am găsit referințe la vreo încercare sistematică sau chiar ocazională de a investiga cu

metode științifice fie minunile săvârșite de Pr. Arsenie Boca, fie faptele cu totul extra-ordinare ale vieții sale. Tot ce știu sunt mărturii ale medicilor care au putut constata vindecări miraculoase datorate Părintelui, ale pacienților pe care îi tratau (cu devotament și competență, dar de cele mai multe ori cu speranțe practic nule). Tot ce pot spune din experiență directă cu câțiva oameni de știință și cu mai mulți medici – fără să provoc discuții sau să pun întrebări – este că nu am văzut nici la unii, nici la ceilalți vreo reticență (chiar și politicos mascată) privind, cum să spun, mai general, efectul pe care îl avea Părintele asupra celor care s-au aflat în prezența lui, dar și a celor care se gândesc la el acum și/sau îl caută la Prislop, la Drăgănescu, la Sâmbăta de Sus, în scrierile lui sau, pur și simplu, în ei înșiși.

În ceea ce privește cazul Petrache Lupu, aș spune în primul rând că nici aici nu cred că se poate vorbi despre o adevărată investigație „cu instrumentele științei asupra fenomenelor miraculoase de la Maglavit". Este adevărat că o comisie condusă de marele neurolog și profesor Dr. Gh. Marinescu (1863-1938), membru al Academiei Române, l-a evaluat, dar tot ce a declarat a fost că nu suferă de patologii psihice: „e mult mai normal decât mulți dintre noi... Nu e un debil, ci un apostol. Cu banii adunați, vrea să construiască un spital și o mănăstire". O concluzie care a fost întărită mai târziu de psihologul clujean Nicolae Mărgineanu care, după ce l-a întâlnit la închisoare, după 1944, reconfirmă diagnosticul. Dar, din nou, nu se poate vorbi de o analiză și o poziție a oamenilor de știință despre autenticitatea, cum să spun, „fenomenelor" care îi erau atribuite.

Este de asemenea adevărat că există cele trei întâlniri – epifanii? – ale sale din trei zile de vineri (31 mai, 7 și 14 iunie 1935, aceasta din urmă cu două zile înainte de Rusalii) cu „Moșul", cum i-a spus Petrache Lupu, și pe care îl descria ca având „barba albă și ochi albaștri și cu plete atât de lungi, încât îl înveleau ca o haină care ajungea la pământ" și care „strălucea ca argintul și răspândea un miros puternic de smirnă". Aceste întâlniri au declanșat o întreagă nebunie de articole în presă și declarații, ca să nu mai vorbim de mișcarea pe care au generat-o la nivelul populației.

Dar să nu uităm că și Pr. Arsenie Boca a avut o epifanie, asemănătoare în esența ei cu cele descrise mai sus. O dau în relatarea dlui Gheorghe Vâlcea din Comarnic, un mare apropiat al Părintelui: „În jurul vârstei de 12 ani, în timp ce mergea la școala primară, era preocupat de viitorul spre care ar fi trebuit să se îndrepte. Și în stilul obișnuit al inocenței specifice vârstei de copil, i se adresează providenței: «Doamne, spune ce drum să aleg...». Și la scurt timp, mergând pe aceeași ulicioară spre școală, îi apare în față un bătrân care îi spune: «Te-ai rugat la Dumnezeu să-ți arate calea de urmat. Eu sunt Dumnezeu. Vei merge la școală să înveți carte pentru a mă ajuta. Lumea este rea și nu se mai poate ține în mână»". Cel puțin forma pe care o ia viziunea este practic aceeași.

Revenind însă la Petrache Lupu, am selectat câteva persoane (extrem de) importante, acoperind tot spectrul, de la oameni ai Bisericii la oameni de litere, și de la politicieni la oameni de știință, care și-au spus atunci părerea, evitând totuși genul de presă tabloidă care, ca nume, nu exista încă, dar se

practica și atunci. Iată mai întâi cele spuse de ei. Le-am adunat într-un singur text – impactul lor cred că este în așa fel și mai mare. De aceea, în text nici nu am mai pus ghilimele de fiecare dată, ci doar am dat, cu inițiale, numele autorilor. Numele lor complete le notez la urmă. De altfel, cine, ce a spus este mai puțin important. Numele lor – sunt.

„Petrache Lupu nu face rău nimănui, ci dimpotrivă, mult bine (C.A.). România se află în fața unei mari transformări (...) (E.C.). Ceea ce s-a întâmplat la Maglavit aruncă lumină asupra dorinței irezistibile pentru ideal, pentru abnegație, pentru renunțarea la sine, credința în valoarea sufletului uman, infinita teamă de a-l pierde în vicisitudinile cu care tot poporul român se confruntă în acest moment (D.B.). Acest cioban, blând ca un copil... soluțiile lui erau simple și practice... Bunul său simț este fără cusur (N.C.). Pocăiți-vă; îndreptați-vă, feriți-vă de rele; mergeți la Sfânta Biserică și vă rugați și împliniți poruncile învățate de ea. (M.C.) A pogorât Dumnezeu între oi și ciobani? Dar asta e predilecția Lui, de când cu Avraam, Isaac, Iacov. A binevoit Stăpânul Ceresc să se apropie milostiv, familiar, la potriva experienței umile și bucolice a unui biet cioban și să dea în câteva cuvinte esența poruncilor Lui de totdeauna? Dar aceasta este procedura Lui milenară și necontenită. (G.G.) În toiul discuțiilor iscate în jurul arătărilor ce declară Petrache Lupu că le-a avut, s-a auzit din partea multora afirmația că Dumnezeu nu Se poate arăta, deoarece în Evanghelie se spune că pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut niciodată (Ioan 1, 18). Mi se pare, de aceea, foarte oportun să vădesc eroarea unei

asemenea păreri, încercând că schiţez şi o explicaţie a modului în care Se arată Dumnezeu oamenilor... Dumnezeu, străbătând cu lucrarea sa sufletul lui Petrache Lupu, Şi-a constituit din materialul găsit în el o imagine cât mai potrivită, în cadrul acelui material, cu atitudinea în care a voit să Se descopere oamenilor... nu există niciun motiv serios care să ne împiedice de-a crede că Petrache Lupu a văzut pe Dumnezeu. **Dimpotrivă, vedenia lui întruneşte toate criteriile teofaniei** (subl. mea) (D.S.)".

[C.A. – **Constantin Argetoianu**, 1935, Prim-Ministru; E.C. – **Emil Cioran**, 1935; D.B. – **Dan Botta**, 1936; N.C. – **Nichifor Crainic**, 1936; M.C. – **Patriarhul Miron Cristea**, 1935; G.G. – **Gala Galaction**; D.S. – **Pr. Dumitru Stăniloae**, 1935]

Pentru comparaţie am lăsat la urmă... poziţia stângii comuniste: **Prof. dr. C.I. Parhon, dr. Dem. Paulian, dr. Şt. Irimescu, Ilie Cristea** – 1935: „Ciobanul Petrache Lupu, gângav, peltic şi surd, încovoiat de nevoi, maglavitean ce se strecura stingher prin viaţă printre cei din urmă ai satului. Avea atunci 29 de ani. Fişele sale medicale atestau o anumită incapacitate mintală, fapt pentru care, la timpul său, fusese considerat inapt pentru serviciul militar şi lăsat la vatră... Toată tărăşenia ar fi fost pusă la cale de preotul din Maglavit, Bobin, care a publicat o broşură (cu fotografia autorului), el fiind apoi amplificat de goana unei părţi a presei burgheze după senzaţional". Comentariile vă aparţin.

Recunoaştem desigur în toate acestea momente care seamănă cu ceea ce trăim astăzi. **Dar în continuare nu cred, personal, că se poate face comparaţie**

între Pr. Arsenie Boca și Petrache Lupu. Din două motive.

Primul: fenomenul Petrache Lupu a durat câțiva ani doar (trei); Părintele Arsenie este (din ce în ce mai) prezent între noi de 25 de ani, aceasta dacă numărăm doar anii de mediatizare crescândă. Și totuși, Petrache Lupu a trecut în lumea cealaltă... în 1994 (avea deci 87 de ani!!!), supraviețuind cu cinci ani Părintelui Arsenie!

În al doilea rând și, pentru mine, mult mai important: **Petrache Lupu venea spre oameni *din exteriorul Bisericii*, Părintele Arsenie, din interior!**

Aș vrea, înainte de a continua, să vă spun ce voi încerca să fac legat de întrebările care urmează și de ce.

Este întru totul adevărat că tot ce a făcut Pr. Arsenie Boca ține, cum ați și spus, de ***fenomen***. Poate că sunt oameni – și sunt convins că sunt – printre cei necredincioși, dar și printre cei credincioși, care cer sau au nevoie, cum să spun, de dovezi sau cel puțin de comentarii. Poate pentru că, pur și simplu, nu cred. Sau poate credința lor este slabă. Cine suntem noi să-i judecăm? În ceea ce mă privește însă, pentru mine există lucruri pe care consider că trebui să mă mulțumesc doar să le primesc. Socotindu-mă privilegiat că mi se face un asemenea dar. Pentru mine, Părintele Arsenie Boca este un mare dar, pe care, tot ce îmi doresc este să-l pot prețui așa cum se cuvine.

Care vi se par cele mai stranii fenomene puse pe seama Pr. Arsenie Boca? Puteți evoca unele dintre acestea care v-au pus pe gânduri și asupra cărora fizica nu are (încă) o explicație?

Încep cu o rugăminte: ca tot ce veţi găsi în răspunsurile la următoarele trei întrebări să le primiţi ***nu*** ca pe nişte explicaţii, ci ca pe o dublă încercare din partea mea. Pe de o parte, de a privi lumea Părintelui altfel, cu... „ceilalţi ochi", cei pe care ştiinţa îi (poate) deschide la om. Pe de altă parte, ceea ce vă propun este să privim la câteva descoperiri şi la câteva înţelesuri noi ale unor lucruri care, fiind oricum provocatoare în sine, se şi aseamănă, tulburător, cu ceea ce ştim despre Părinte.

Vorbim cu toţii despre minunile Părintelui, dar de fapt nu sunt doar nişte „simple" minuni, sunt semne de la Dumnezeu, ca şi încercările la care suntem supuşi. Mă voi opri la câteva dintre fenomenele în centrul căror s-a aflat Pr. Arsenie Boca. Le voi reaminti, dar **pornind nu de la ele, ci de la ceea ce se întâmplă în două domenii ştiinţifice la ora actuală**. Aceste două domenii care marchează extrem de puternic acest început de secol sunt fizica şi neuroştiinţele.

Amândouă ne-au oferit deja o serie de rezultate, confirmate experimental, care ne deschid direcţii noi spre înţelegere sau „activează" ipoteze/direcţii vechi, ambele în aceeaşi măsură surprinzătoare. Vă semnalez, la locul pe care l-am găsit eu potrivit, câteva dintre ele. Nu înainte însă de a spune că mi s-a întâmplat uneori să fiu aproape somat „să recunosc" că acestea ne-ar „obliga" să rescriem toată fizica, sau biologia, genetica, ştiinţa creierului. Nu poate fi vorba de aşa ceva. Doar că am ajuns să ne situăm la niveluri de performanţă tehnică fără precedent – energii de ordinul celor din Univers în prima sa

secundă de existenţă, puteri care egalează (este drept, pentru milionimi de miliardimi de secundă) energia furnizată de toate centralele din lume, viteze de calcul de ordinul Petaflopilor (milioane de miliarde de operaţii pe secundă), tehnici de imagistică aproape de dimensiunile (sub)atomice. În aceste condiţii speciale, în care „se produc" lucruri, situaţii care diferă enorm şi uneori brutal de tot ce ştiam. Sau credeam că ştim. Vorbim însă de condiţii şi situaţii greu şi nebanal de realizat. Nu vorbim, cum să spun, de „viaţa noastră de fiecare clipă". De aceea sunt foarte rare. Dar semnificaţia şi influenţa lor sunt sau pot deveni covârşitoare. Pentru că sunt/pot deveni... „game changers".

De aceea spun că ceea ce încerc să fac este ***nu*** să explic fenomenele legate de Pr. Arsenie, ci doar să înţeleg cât pot şi să vă propun puncte de plecare pentru a duce dvs. propria dvs. înţelegere mai departe. De fapt, ceea ce veţi găsi în cele ce urmează sunt **imagini pe care încerc să le împrumut din cele două domenii ştiinţifice pentru ceea ce pare sau poate chiar este inexplicabil şi de neînţeles, în primul rând, la Părintele Arsenie Boca**. Am voie? De ce nu? Aduceţi-vă aminte cum spune *Psalmul 50*: „Cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie". Iar „mie" înseamnă oricăruia dintre noi...

Revenind la Părinte, există, în viaţa colectivă a unui loc, a unei ţări, a unei lumi, momente ***singulare***. ***Trăiri***. Părintele Arsenie Boca este o asemenea ***trăire***, care dăinuie în continuare. Eu nu l-am cunoscut – cum n-am cunoscut pe foarte mulţi alţii ca Dumnealui.

Dar este lângă mine cu o putere fără seamăn, așa îl simt. Cum se întâmplă în Univers, unde, fizica ne învață, există câmpuri pe care le creează particulele elementare și a căror forță „o simt", interacționează cu și prin ele. Aceste particule elementare sunt cele din care, la niveluri din ce în ce mai profunde, suntem toți alcătuiți. Unele, cum se spune, sunt *short range* – au rază mică de acțiune. Alte forțe sunt *long range* și câmpurile lor se extind în tot Universul. Doar că se fac simțite mai puternic sau mai slab. Așa este și cu ființele. Pe unele dintre ele, de aproape sau de departe, de aici sau de dincolo, le simți. Ca pe o adiere.

Ca să răspund la întrebare, fenomenul care pe mine mă tulbură cel mai tare este fără îndoială **bilocația**. Capacitatea de a se afla simultan în două locuri diferite. (Cu observația că, deși uneori este folosit pentru acest fenomen termenul de „teleportare", prefer să rămân la „bilocație". Teleportarea nu descrie corect ceea ce s-a întâmplat, deoarece în cazul celei din urmă – amintiți-vă scenele de teleportare din filmul *Star Trek*! – „originalul" corpului implicat în teleportare dispare din locul unde se află, pentru a fi găsit „la destinația" prestabilită). Dar aceasta nu înseamnă că putem să trecem cu vederea și celelalte fenomene în care Părintele a avut o implicare și participare formidabilă: **vindecările, clarviziunea, cititul gândurilor și altele**.

Încep cu un lucru extraordinar pe care l-am găsit spus de unul dintre cu adevărat marii oameni de știință ai României de azi, Prof. Dr. Aurel Romilă (Spitalul Clinic de Neurologie „Alexandru Obregia"), într-un interviu din *Formula As* (Nr. 1119 / 2014):

„Ce l-a ţinut pe Brâncoveanu să nu cedeze, dacă nu credinţa? Dar nu mă puneţi să vorbesc despre asta. Lucrurile mari nu trebuie rostite toată ziua bună ziua, că-şi pierd înţelesul. La fel cum nu spui toată ziua «bună ziua», «te iubesc!», că se banalizează, şi despre Dumnezeu e mai bine să taci."

Pe de altă parte, într-un articol recent publicat în *Psychiatry & Clinical Psychology*, o altă mare personalitate a ştiinţei şi gândirii româneşti, Prof. Dumitru Constantin-Dulcan, spune, sub titlul *Un Mare Mister: Părintele Arsenie Boca*, despre Părintele: „Avea clarvedere, claraudiţie, citea gândurile, avea de asemenea capacitatea extrem de rară de teleportare. Cea mai solicitată capacitate a sa era însă cea de vindecător", adăugând – ceea ce ştim toţi foarte bine astăzi! – că: „Nu există niciun martor care să nu relateze ceva de ordinul miracolului".

Acel „e mai bine să taci" al Profesorului Romilă a făcut să-mi fie şi mai greu decât oricum îmi era să-mi găsesc cuvintele cu care să vorbesc şi să scriu despre Părintele Arsenie. Apoi însă, am găsit o vorbă a Părintelui Arsenie în cartea sa despre „Lupta Duhovnicească cu lumea, trupul şi diavolul": „***Cuvintele, aş vrea să fie grele de scris, nu greu de înţeles***"...

Încerc să fac aşa cum a spus Părintele. Am ales câteva minuni – „fenomene", cum le spuneţi în întrebare – la care mă voi opri. Dar nu voi intra în descrieri amănunţite – sunt prea binecunoscute de multă lume şi există surse multiple pentru a avea informaţii despre ele. Vă propun pentru a începe patru, cum să le spun, consideraţii despre acest „fenomen", al minunilor, cum le numim noi: un om

al Bisericii, filosof, un fizician, un filosof și teolog și... un dicționar. Am dat și sursele (și așa voi face și în continuare), pentru a fi asigurați că este vorba de oameni și lucrări de indiscutabilă valoare și seriozitate.

1981, Constantine Cavarnos: „Minunile nu sunt imposibile dintr-un punct de vedere logic, și judecata dreaptă nu le neagă. Legile naturale nu au pretins niciodată că sunt singurele (care acționează, *n. mea*), nici nu sunt amenințate să fie răsturnate prin apariția altor legi, supranaturale, care și ele conduc la dezvoltarea și ducerea mai departe a creației... Minunile sunt consecințe ale dragostei Creatorului pentru creaturile sale." (În *Modern Orthodox Saints, St. Nectarios of Aegina*, Institute for Byzantine and Modern Greek Studies, Belmont, Massachusetts)

2000, John Polkinghorne, profesor de fizică matematică la Cambridge: (minunile nu sunt) „un tur de forță divină în care Dumnezeu își arată (*shows off* – își exhibă) puterea divină, ci ferestre spre o vedere mai profundă a realității, diferită de ceea ce altminteri am putea vedea". (În *Faith, Science and Understanding*, Yale University Press)

2008, Keith Ward: „Baza credinței biblice nu este o deducție a rațiunii. Este o întâlnire personală... Credința în acțiunea lui Dumnezeu, ca și credința în actualitatea a orice este real și vital, își are rădăcinile în întâlnirea cu o putere și o prezență personală, morală, liberatoare și transformatoare". (În *The Big Questions in Science and Religion*, Templeton Press)

1884, *Dicționarul Biblic William Smith* (cea mai veche și accesibilă sursă): „Un miracol nu

este o încălcare a legilor naturii. Este acțiunea lui Dumnezeu asupra naturii, la un nivel cu mult dincolo de puterile noastre, dar este același tip de acțiune ca cea pe care voința noastră o exercită continuu asupra naturii".

În fiecare dintre aceste citate îl putem recunoaște pe Părinte. Dar nu doar aici. Încerc să vă duc puțin mai departe și să traduc pentru dumneavoastră, în cuvinte cât mai „normale", câteva lucruri din fizică și neuroștiințe care, pentru mine cel puțin, ne permit să pătrundem „altfel" în uriașa dimensiune pe care a adăugat-o Părintele spiritualității românești. **Și cred, de fapt sunt sigur, că îl veți regăsi de fiecare dată pe Părinte în aceste lucruri**. De aceea nu voi aglomera textul și mai mult cu comentariile mele.

1. Încep cu fizica. De destulă vreme nu se prea mai îndoiește nimeni că Universul nostru are mai multe dimensiuni decât cele 3+1 (timpul) în care trăim. Mai mult, la LHC, marele accelerator de protoni de la CERN își propune să le pună în evidență. Iar într-un spațiu multidimensional, „barierele spațiale" tridimensionale nu mai reprezintă obstacole. De asemenea, la scala noastră „terestră", mult mai puțin impresionantă, se discută despre **posibila creare de către conștiență a unui echivalent de gaură neagră, care să faciliteze teleportarea**. Poate părea încă straniu, dar atunci când se va concepe o „fizică a conștienței", ne putem aștepta la lucruri la care încă nici nu știm cum să ne gândim.

Dezvoltarea Teoriei Superstringurilor, de exemplu, se bazează pe existența unui mare număr de extra-dimensiuni, toate „îngrămădite", ascunse,

în dimensiuni subatomice (o lume în care toate cele patru forţe fundamentale sunt unite, au contribuţii comparabile). Hiperspaţiul este o lume în care Conştienţa are acces şi se consideră ca nefiind imposibil ca materia, sub orice formă, creată în Big Bang sau „produsă" într-un proces ulterior sau de către cineva, să-şi aibă originea în acest hiperspaţiu. Universul, cel pe care îl trăim noi, nu s-a născut **ÎN** spaţiu-timp şi conform unui set de legi, ci **ÎMPREUNĂ** cu spaţiul, timpul, legile şi, nu în ultimul rând, conştienţa.

Acum, cu adevărat marea problemă în „jocul" cu invocarea Mecanicii Cuantice în explicarea unor manifestări/fenomene din lumea obişnuită, macroscopic, este că „aici" avem de-a face cu o lume la care regulile cuantice nu pot fi extinse. Dar, consecvent celor spuse mai înainte, nu explicaţii caut, ci paralele, în vederea găsirii unor imagini care să mă ajute să înţeleg. Aceste imagini, împrumutând concepte din Mecanică Cuantică, le căutăm în neuroştiinţe, în particular în ceea ce se întâmplă cu conştienţa noastră.

În particular, există un fenomen în fizică din ce în ce mai des invocat atât în interpretarea unor lucruri insuficient înţelese până acum, cât şi în legătură cu dezvoltări mult aşteptate care ne vor marca profund, cum este Calculatorul Cuantic. Se numeşte ***entanglement***. Este unul dintre cele mai stranii şi mai dificil de imaginat şi explicat din întreaga istorie a Mecanicii Cuantice. În româneşte ar trebui să-i spunem „încâlceală". Sensul său este însă mai curând de „împerechere" – două particule, două entităţi care, odată ce într-un fel sau altul au ajuns în contact, nu mai pot fi despărţite. Indiferent la ce distanţă se află,

ele comunică – o „înfricoşătoare (*spooky*) acţiune la distanţă”, a spus Einstein.

Cum funcţionează? Simplificând brutal lucrurile, să considerăm cazul a două particule (A şi B, de ex.) generate de aceeaşi sursă şi pornind pe două direcţii care le separă la distanţe **oricât de mari** – exemplul folosit de Einstein, Podolski şi Rosen în anul 1935. Teoria prezice că pot răspunde la anumite măsurători ca şi cum ar fi o singură particulă. Ca să fie mai simplu, să presupunem, de pildă, că fiecare particulă are ataşat de ea un steag. Când „pleacă”, legile fizicii cer ca o particulă să ţină steagul în sus, iar cealaltă, în jos. Dacă măsurătoarea de care vorbeam urmăreşte să stabilească orientarea steagului la una dintre particule şi constată că steagul este îndreptat în sus, atunci se va găsi că steagul celeilalte particule este orientat în jos. Cum „află” cealaltă particulă ce se întâmplă cu prima, având în vedere distanţa enormă dintre ele? Cu ce viteză se transmite informaţia? Instantaneu? Încălcând legea care spune că viteza luminii în vid este cea mai mare din Univers şi nu poate fi atinsă? Ne aflăm deci în faţa unui paradox (devenit cunoscut ca Paradoxul EPR, după numele autorilor) şi ca atare, a spus Einstein, aceasta demonstrează că Mecanica Cuantică, lucrând cu probabilităţi, nu poate oferi o descriere completă a realităţii – sunt obligat să recurg la nişte „variabile ascunse”, inaccesibile, pentru a explica aceste caracteristici probabilistice. Cu 50 de ani mai târziu (1985) însă, irlandezul John Bell publică un articol devenit istoric în care oferă o soluţie a Paradoxului EPR, trasând linia de demarcaţie între Mecanica Cuantică şi cea Clasică (Newtoniană). Şi

reușește chiar să explice această soluție în termeni accesibili oricui într-o emisiune la Radio BBC, cu o frază finală decisivă: „Nu este nevoie de un semnal mai rapid decât lumina pentru a-i spune particulei A ce măsurătoare s-a efectuat asupra particulei B, pentru că Universul, inclusiv particula A, deja «știe» care va fi măsurătoarea și rezultatul ei"...

2. Neuroștiințe, iunie 2015. Aici regăsim, fără nicio îndoială, capacitatea pe care o numim „Cititul gândurilor", pe care știm că o avea Părintele, ca și alți mari credincioși și mărturisitori. Poate aceasta să fie reală?

Dacă facem apel la rezultate recente ale Neuroștiințelor, vedem că, **din nou, nu este imposibil.** Un exemplu este găsit în lucrările făcute publice recent (începutul lunii iunie 2015): Roger Johansson, psiholog, Universitatea Lund: „Când privim scene pe care le-am mai întâlnit, ochii sunt atrași de informații deja existente, chiar dacă nu ni le mai amintim conștient". În plus, așa cum s-a descoperit, urmărirea mișcării ochilor poate fi utilizată pentru a influența funcții mentale superioare sau deciziile noastre morale. Cum spune Daniel Richardson, neurocercetător, University College London: „**Ochii sunt o fereastră spre procesele gândirii noastre... Prin ei se poate scurge în exterior informație... (Prin ei) se pot accesa gânduri pe care le-am dori să rămână ascunse... Ceea ce oferă posibilități de «sharing» ale gândurilor noastre cu alții.**" (Puteți căuta articolul *How your eyes betray your thoughts*).

Și acum să rememorăm câteva dintre fenomenele extraordinare în care a fost implicat Părintele.

BILOCAȚIE. Fiind închis la Canal și aflând că mama sa murise, a dispărut din celulă, fiind regăsit după două ore, culcat, lângă gardul de sârmă al închisorii, părând că doarme. Trezit, spune că a fost la înmormântare, prezența sa acolo fiind confirmată de autoritățile din Brad (distanța fiind de peste 600 km).

Dar și alte fenomene de bilocație există și sunt relatate. În primul rând, cel legat de Sfânta Maria a Stâlpului. La 12 octombrie, anul 40, Sf. Iacob cel Mare (Iacob, fiul lui Zevedei, fratele Sf. Apostol și Evanghelist Ioan, unul dintre primii Apostoli și primul dintre ei care a suferit martiriul, fiind decapitat de Irod Agrippa), aflându-se în Spania pentru a o creștina, în actuala Saragossa, se ruga, copleșit de dificultatea sarcinii sale și de responsabilitatea care îi revenea. Atunci îi apare Sfânta Fecioară înconjurată de îngeri așezată pe un stâlp – simbol al puterii credinței oamenilor cărora el le predica. Numai că, în acele momente, Sfânta Fecioară se consideră că era încă în viață, fie la Efes, fie la Ierusalim.

Alte exemple celebre de bilocație sunt legate de Sf. Anton de Padova și de binecunoscutul Padre Pio, sanctificat de Papa Ioan Paul II. Privindu-l pe Padre Pio, mărturia aparține unui pilot de război britanic: avionul său fusese lovit deasupra Italiei și se prăbușea. Atunci a văzut un călugăr zburând spre el, apucând avionul de fuselaj și ghidându-l în siguranță pe sol. Mergând cu colegii săi (cărora nu le venea să creadă ce auziseră) la o mănăstire capucină din apropiere, vede un călugăr pe care îl recunoaște ca fiind cel care îl salvase – era Padre Pio. Dar, mărturia celorlalți călugări a fost clară: Padre Pio nu părăsise nicio clipă incinta mănăstirii.

Sigur, asemenea cazuri sunt extrem de rare. Şi, mai mult, este greu de evitat şi o altă întrebare: este posibil un asemenea fenomen în lumea reală? Nu este imposibil. Dar, spun de la început, **nu despre asta este vorba**!

CLARVIZIUNE ŞI ÎNAINTE-VEDERE. Cerându-i-se de gardienii uneia dintre închisori (relatare a Pr. Viorel Trifa) să le spună „ceva" care să-i facă să creadă în Dumnezeu, le-a spus că la al doilea rând de porţi ale închisorii se află două femei, descriind, cu lux de amănunte, ce avea fiecare în desagă. La verificare s-a dovedit că informaţia era corectă.

Şi aş mai adăuga şi un alt fenomen, despre care se vorbeşte mult mai puţin. Este cunoscut, în general, ca LIMBA PĂSĂRILOR – capacitatea de a intra în comunicare cu păsări şi diverse animale. Ca şi la alte mari figuri ale istoriei Bisericii, Sf. Francisc din Assisi şi Sf. Serafim de Sarov, asemenea situaţii se întâlnesc şi la Părintele Arsenie Boca. De exemplu, trecând printr-o pădure, se duce la un lup care dormea lângă drum, îi spune să plece ca să nu sperie lumea şi acesta pleacă, întoarce în pădure un urs şi, după ce le ascultă cântându-i deasupra carului cu care mergea, spune unui stol de păsări să plece, ceea ce ele fac.

Despre *Limba Păsărilor* se vorbeşte (mitologie, literatura medievală, ocultism) ca limba divină perfectă, limba Adamică, limba Enochiană, limba îngerilor, peste tot ea fiind limba magică folosită de păsări pentru a comunica cu cei iniţiaţi. Puterea/capacitatea de a o înţelege era considerată ca semn de înaltă înţelepciune. **La greci se considera că printre cei care cunoşteau această limbă se aflau Democrit, Anaximandru,**

Apollonius din Tyana, Esop și Tiresias, ultimul „primind-o" de la însăși zeița Atena. Celebra înțelepciune a lui Solomon se consideră ca fiind datorată faptului că Dumnezeu îi dăduse înțelegerea *Limbii Păsărilor*, care putea dezvălui lucruri din viitor, cuvintele sale fiind considerate ca „receptacole" pentru sufletele morților sau epifanii ale zeilor.

Ființă excepțională, Pr. Arsenie Boca te face să te întrebi dacă este și o ființă **unică**. I-a pus această întrebare Gh. Vâlcea: „Mai sunt oameni așa ca dvs. în viață?" La care răspunsul consemnat al Pr. Arsenie a fost: „**Da. Suntem mai mulți, că nu se poate menține altfel echilibrul acestei lumi**".

Nu aș vrea să închei acest răspuns fără două precizări. Prima i-o datorez bunului meu prieten, teologul Mihai Brânzea, vecin cu dl Gheorghe Vâlcea. El îl descrie în felul următor: „(Gh. Vâlcea) este un om nesofisticat, cu o minte luminată. Ar fi putut face orice în viață, dar de mic a lucrat ca tâmplar (ca și Mântuitorul! – *n. mea*), a iubit total acest lucru și aceasta a făcut toată viața. Are o logică foarte bună, nu numai cu privire la înțelegerea socialului, dar și a relațiilor interpersonale...".

De ce am ținut să fac această precizare: pentru că este foarte important să subliniem totala bună credință a martorilor celor mai importanți, oameni care au relatat întâmplările extraordinare (fenomenele) care l-au avut personaj principal pe Părinte, oameni de o seriozitate și cu o capacitate de discernământ dincolo de orice bănuială. În fond, discutăm, încercăm să înțelegem, lucruri extrem de grave și cu implicații de o profundă semnificație.

Altfel, cum să încercăm măcar să ne gândim, chiar dacă înțelegerea noastră este doar una parțială, la ceea ce reușea să facă Părintele. Iată și de data aceasta ce spune Mihai Brânzea: „În logica binară, lucrurile acestea nu sunt posibile. Dar probabil că Părintele nu funcționa după o logică binară, el funcționa în logica evanghelică. Și aici știm, și se spune, că lucruri care sunt imposibile oamenilor nu sunt imposibile lui Dumnezeu".

Cea de a doua precizare ține de exemplele și comentariile pe care le-am făcut legate de fizică. Ele nu au intenția de a se transforma în explicații ale unor fapte, fenomene, extraordinare precum cele atribuite Pr. Arsenie Boca. Ele doar arată că există corespondențe între acestea și lucruri care se studiază de destul de multă vreme în știință. Nu există un consens nici asupra lor ca fapte științifice și nu ne putem (încă) aștepta la o „extindere" a tratării lor pentru a explica genul de fenomene legate de Pr. Arsenie Boca pe care, tocmai pentru caracterul lor singular printre fenomenele naturale, le considerăm miracole, sau minuni. Dar: are vreo semnificație o asemenea observație? Eu cred că da. Pentru că și dacă, din orice fel de motive, suntem incapabili (încă) de a demonstra **direct** un lucru ca fiind posibil, identificarea unor astfel de corespondențe (care permit analogii ulterioare) ne arată că cel puțin ele nu sunt imposibile.

Presupunând că aceste fenomene sunt reale – care este lecția pe care o poate învăța un om de știință?

Întâi și-ntâi, prin definiție, un om de știință (autentic) poate (trebuie!) să învețe din orice. Pentru

că el și-a asumat o obligație în momentul în care a ales acest mod de viață – cercetător (căutător!) care își respectă toți cei trei factori definitorii și determinanți în tot ce face: ceea ce a învățat; profesorii (maeștrii) lui și, mai ales, menirea pe care a decis să o slujească. Toate acestea ÎI CER să judece tot ce i se oferă sau doar „i se prezintă", cu metodele gândirii raționale, dezvoltate, perfecționate, adaptate (în sensul de *upgraded*) și mai ales TESTATE de câteva mii de ani. Atitudinea față de un asemenea om? A-i contesta înțelegerile, a-l respinge invocând tocmai metoda folosită de el, a-l ridiculiza chiar – sunt la fel de inacceptabile ca același tip de atitudini la care recurg (de multe ori ca o reacție cu rădăcini istorice) unii oameni de știință confruntându-se cu perspectiva teologică, în contacte individuale sau instituționale. În fond, fundamentalismul este distructiv ori de unde ar porni și ori încotro ar fi îndreptat: religie sau știință.

Unde se pot întâlni confruntările cele mai dure? În primul rând, în discuțiile despre miracole (minuni) atribuite Sfinților sau unor persoane care ...„*nu au primit (încă) acest statut*", din vremuri mai îndepărtate sau mai apropiate sau chiar strict contemporane cu noi. În al doilea rând, sunt, cum să le spun mai bine, „manifestări", „capacități" demonstrate sau atribuite unor ființe care în mod evident apar ca fiind extra-ordinare: de exemplu, levitație, pre-cunoaștere, ceea ce se numește OBE, bilocație, NDE...

Discutarea lor, comentariile, argumentele elaborate și prezentate de ambele părți pot intra în conflicte explozive. Fie dintr-o parte, fie din cealaltă, fie din amândouă. Aici aproape că se impun două întrebări.

Prima întrebare: *ne putem lua curajul de a discuta asemenea fenomene*? Nu o să răspund eu direct – vă dau însă două „ziceri" ale unor autori celebri, pe care vă rog să le interpretaţi dumneavoastră şi, implicit, să vă hotărâţi dacă are rost sau nu să citiţi în continuare:

William Shakespeare (*Hamlet* (1.5.167-8), Hamlet către Horatio): „**Sunt mai multe lucruri în cer şi pe pământ, Horatio, decât se visează în filosofia ta".**

Malesherbes (1721-1794): „**Am face mult mai multe lucruri dacă nu ne-am gândi că sunt imposibile".**

Eu cred că ele vorbesc cel mai simplu şi mai clar şi de semnificaţia în sine a fenomenelor legate de Pr. Arsenie, şi de semnificaţia modului în care el le-a înfăptuit.

Cea de-a doua întrebare este: „*Cum sunt/ pot fi generate ele (fenomenele)?*" şi la aceasta mă voi opri în continuare.

Se cunosc două mari tipuri de abordări în teologie. Teologia **apofatică**, negativă, este încercarea de a câştiga cunoaştere privind experienţa religioasă şi pe Dumnezeu prin ceea ce EL **NU** ESTE, în loc de a încerca să descrie ce ESTE Dumnezeu, cum face teologia pozitivă, **catafatică**. În abordarea apofatică, omul nu poate descrie în cuvinte esenţa divinităţii perfecte şi nici nu-L poate defini pe Dumnezeu în întregimea Sa complexă şi integrându-L în realitate. Orice asemenea încercare ar duce automat la rezultate false – experienţa divină se trăieşte, nu poate fi definită. Cum spune Eminescu în „Scrisoarea I": „La-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă/ pe când totul era

lipsă de viață și voință..." (subl. mea). Dumnezeu se află dincolo de existență și de non-existență, El nefiind o creație, ci Creatorul. Care nu poate fi definit nici în spațiu, nici în timp – nu poate fi asociat cu acestea, care definesc lumea noastră fizică.

Newton spunea la un moment dat: „Și dacă am văzut mai mult ca alții este pentru că am stat pe umerii unor uriași". Confruntat într-un fel cu Paradoxul, omul care chiar își dorește să se apropie de Dumnezeu încearcă să-l cunoască, urcă din uriaș în uriaș, desfăcând mereu mai larg orizontul și, chiar dacă vederea îi este încețoșată, ajunge să experimenteze infinitul, apropiindu-se, cât îi este dat, de înțelegerea tainei de neînțeles a lui Dumnezeu.

Cred însă și altceva, că mai există o lecție, una pe care ar trebui să o acceptăm și care privește mai curând ce să NU facem, decât ce să facem. Și anume, trebuie să evităm cu toată puterea așa-numita soluție „God of the gaps" – Dumnezeul golurilor, recurgerea la Dumnezeu ori de câte ori ne lovim de „ceva", o descoperire, un fenomen, o idee, pentru care nu găsim explicația convenabilă...

Asemenea cazuri sunt privite ca niște goluri în cunoaștere și, cum spune omul de știință și teologul scoțian Henry Drummond, acum peste 120 de ani (1894), în cartea sa *The Ascent of Man* (*Ridicarea omului*), „Există minți respectuoase care tot caută fără încetare prin Natură și prin cărțile de știință să găsească goluri – goluri pe care ei le vor umple cu Dumnezeu". Dar, adaugă el: „Ce imagine a Naturii sau a Adevărului poate fi cea a celor al căror interes în știință este nu pentru ceea ce aceasta poate explica, ci

în ce nu poate explica, a căror căutare este ignoranţa, nu cunoaşterea, a căror groază zilnică este că norul s-ar putea ridica şi care, pe măsură ce întunericul se risipeşte deasupra unui domeniu sau al altuia, încep să tremure cu gândul la locul unde se află El?" Cu 64 de ani mai târziu, fizicianul şi chimistul Charles Coulson (primul conducător de doctorat al celui care avea să devină celebrul fizician Peter Higgs) îl continuă pe Drummond vorbind foarte direct despre „pasul fatal" pe care l-ar reprezenta acceptarea dihotomiei Dumnezeu – ştiinţele Naturii. Căci, spune el, ar fi ca şi cum cineva „ar putea planta un fel de gard viu în ţinuturile minţii pentru a marca graniţa la care are loc un transfer de autoritate. Eroarea ar fi dublă. Mai întâi pentru că presupune o dihotomie de existenţă, ceea ce ar fi tolerabil dacă niciodată nici un om de ştiinţă n-ar fi fost creştin şi nici un creştin n-ar fi fost om de ştiinţă, dar care devine intolerabil atunci când ambele apartenenţe se regăsesc într-o aceeaşi persoană. În al doilea rând, pentru că în felul acesta «ştiinţa» ar fi invitată să descopere lucruri noi şi după aceea să-şi însuşească progresiv ceea ce «religia» deţinuse odată".

Şi să revin la întrebare: ce lecţie poate – dacă poate! – învăţa ştiinţa din toate acestea? Aici sunt câteva lucruri de care trebuie să ţinem seama şi care, şi de o parte şi de alta, uneori se uită sau peste ele se trece cu o anumită uşurinţă.

Mai întâi să ne întoarcem la definiţii: conform DEX, ştiinţa este un „ansamblu de cunoştinţe dintr-un anumit domeniu al cunoaşterii", în timp ce în accepţiunea Academiei Naţionale de Ştiinţe a

Statelor Unite, ea se caracterizează prin „folosirea evidenței **pentru a construi explicații și predicții verificabile** ale fenomenelor naturale și cunoașterea generată de acest proces."

Și cum ar putea atunci să existe un conflict știință-religie când știința nu are cum să verifice, să explice în vreun fel, fie existența, fie natura unei ființe supreme, fie ambele?! A nu ține seama de acest lucru împinge la intoleranța cercetătorului științific sau a teologului față de oricine susține alt punct de vedere. Aceasta se cheamă bigotism. Iar bigotismul există peste tot, atât în religie, cât și în știință! Și de fiecare dată, prezența sa, oriunde se întâlnește, este una nefastă! Inclusiv pentru motivul că este **neproductiv**. Indiferent din care zonă venim, riscăm să pierdem un lucru esențial: cunoașterea.

Legile Naturii nu au fost date, „dictate" omului cum au fost legile de bază ale moralei, pe care le-am primit sub forma Celor Zece Porunci. Impunându-ni-se ca o mare taină, legile Naturii au fost lăsate, date în dar omului pentru ca el să le DESCOPERE. DAR, nefiindu-ne REVELATE, ci ***descoperite*** de om, ele ne oferă doar EXACTITATE (cum spunea marele nostru Constantin Noica), nu ADEVĂR. Cu fiecare nou „upgrading" al tehnicilor experimentale și observaționale, cu fiecare nouă perfecționare conceptuală, înțelegerea acestor legi, inclusiv a modului lor de acțiune, este mai cuprinzătoare și forma lor mai aproape de adevăr. Dar ADEVĂRUL ne este inaccesibil. Pentru că el se află în Transcendent și nu avem nici „tehnicile" cu care să-l sondăm, nici cuvintele în care să relatăm, să transmitem cunoașterile noastre. Fiecare dintre noi

a fost Creat cu un anumit scop, toţi fiind în acelaşi timp Creaţi pentru a ne alege fiecare căutarea noastră. Oamenii care aleg să caute prin ştiinţă ajung acolo de unde oamenii Bisericii pornesc. De aceea, legătura dintre ei este suficient de puternică pentru ca nimeni să nu o poată desface. Aşa a fost făcută. Cu un scop pe care unora le este dat să-l intuiască.

Şi mai este un lucru care mie mi se pare că are o semnificaţie specială: ce câştig îmi poate aduce o tratare/evaluare „ştiinţifică" a unor fenomene cum sunt cele în care este implicat sau pe care le declanşează un om ca Pr. Arsenie Boca?

Abordarea ştiinţifică a celor patru mari fenomene amintite – bilocaţia, înainte-vederea, vindecările, cititul gândurilor – de fapt nu se poate face. Pentru că... **nu ştiu CUM**. Atenţie, spun că nu ştiu cum, nu că **nu pot fi** abordate ştiinţific, de vreme ce am de-a face cu... manifestări naturale, care, adică, sunt înscrise în Natura din care facem şi noi parte. Ceea ce îmi pot propune să fac poate fi doar să „cercetez" OMUL de care sunt legate aceste fenomene. Dar şi aceasta o pot face doar până la limita permisă de instrumentarul conceptual şi experimental de care dispun şi, evident, de starea cunoaşterii mele în acel moment. Bun, o fac aşa, dar **CA SĂ CE**? Ce să constat? Că este sănătos, întreg din toate punctele de vedere (cum s-a întâmplat cu investigarea lui Petrache Lupu de către profesorul Marinescu). Şi atunci revin: care este câştigul meu?

Apoi, să nu uităm că în primul rând trebuie să ne reamintim ce înseamnă într-o asemenea întreprindere (şi în oricare alta, de fapt) abordarea **ştiinţifică**. Abordarea ştiinţifică înseamnă, cum o gândim noi

la ora actuală, două lucruri esențiale: folosirea a ceea ce numim metoda științifică (investigarea pe care o fac trebuie condusă în așa fel încât oricine altcineva dispune de mijloacele necesare și i se pune la dispoziție protocolul pe care l-am urmat să poată obține rezultate cel puțin foarte asemănătoare) și ceea ce se numește criteriul falsificabilității (Karl Popper). Adică (cerând scuze pentru simplificarea brutală la care recurg), dacă nu pot găsi sau imagina observații, fapte sau nu pot concepe un experiment care să infirme teoria/modelul și până la urmă explicația mea, aceasta înseamnă că explicația mea este neștiințifică și concluzia discuției este că subiectul investigației nu este unul care să poată fi înțeles rațional. Sentința: acesta trebuie eliminat din orice discuții și sfere ulterioare de interes. Cu un cuvânt prost și urât, este categorisit ca fiind o „făcătură". Aceasta este de altfel modalitatea cea mai simplă și mai des folosită prin care (aproape) tot ce ține de credință și de spiritualitate, în general, este eliminat din orice discuții ulterioare „serioase".

Însă: știința poate explica foarte multe lucruri, dar nu orice. În primul rând, ea trebuie să-și delimiteze domeniul ei de valabilitate, cel în care folosirea ei are sens. „Dincolo", metodele ei nu se pot aplica. Obiectul general al științei este ***lucrarea lui Dumnezeu*** și aplicarea metodei științifice aici a dus și duce la rezultate formidabile. Dumnezeu însuși se află însă dincolo și deasupra a tot și a orice.

De aceea, complementaritatea cunoaștere prin știință – cunoaștere prin religie le este de folos amândurora, fiecare putând furniza celeilalte

înțelesuri și întrebări noi și astfel, prin desăvârșirea ***lucrării***, „împingându-ne" pe noi spre frontiera Transcendentului, adică atât de aproape cât ne este permis ca ființe omenești create, de Creatorul nostru.

Cunoașteți în istoria recentă (sec. XX) cazuri internaționale comparabile cu fenomenul Arsenie Boca, au fost acestea evaluate ori monitorizate de oameni de știință?

Nu cunosc, printre oamenii Bisericii cel puțin, alt caz decât cel al lui Padre Pio, despre care am vorbit mai înainte. În ceea ce privește însă, cum mă întrebați, evaluarea și monitorizarea de către oameni de știință a unor asemenea personalități și a „lucrurilor" cu totul ieșite din comun pe care le făceau, altceva aș vrea să spun: cred că trebuie să avem mare grijă cum abordăm asemenea „cazuri", cum le spuneți.

Pentru că, vedeți, levitația, de exemplu, sau ieșirile din corp (OBE – *Out of Body Experience*) sau atât de discutatele „experiențe la pragul morții" (NDE – *Near Death Experience*) nu sunt totuși lucruri „inventate". Numai eu știu destule asemenea cazuri de levitație și OBE (și nu mi-am propus niciodată explicit să le caut, să le cataloghez) care mi-au fost relatate. În ce privește NDE-urile, am primit mărturii de la (neuro)chirurgi care s-au întâlnit cu ele în timpul operațiilor, inclusiv o mărturie de primă mână de la un medic cu adevărat mare, care a avut personal o asemenea experiență, în prezența întregii echipe care îl opera de un cancer de colon. Și vorbesc de aceste exemple despre care am cunoștință personal, pentru a evita trimiteri sau citări de situații pe care le găsim

descrise cu lux de amănunte pe Internet, relatări care, în cel mai bun caz, ridică suspiciuni. Întorcându-mă la levitație, probabil că cele mai celebre cazuri sunt cele ale lui Giuseppe da Copertino (1603-1663), cunoscut și ca „Sfântul zborurilor" (care, irezistibil, levita în momentele de extaz în timp ce se ruga), și, mult mai aproape de noi, cum spuneam, Padre Pio (1887-1968). Pe amândoi îi găsiți prezentați cu o mare bogăție de detalii pe Internet și chiar și simpla lectură este copleșitoare!

Amândoi au fost sanctificați – primul de către Papa Clement XIII, în 1753, cel de-al doilea de Papa Ioan Paul II, în 2002.

Vă dau un singur exemplu de **levitație** cu Padre Pio, cu un număr foarte mare de martori (relatat de un preot, Padre Ascanio). O mulțime imensă în așteptare pentru spovedanie. Atât de mulți, încât nu-ți puteai face loc printre ei să înaintezi. Toți priveau spre ușa prin care trebuia să intre Părintele. Dintr-odată, fără ca ușa să se fi deschis, toți îl văd pe Padre Pio pășind deasupra capetelor lor, intrând în confesional și imediat invitând credincioșii să vină pentru a se spovedi.

Încă și mai impresionante sunt însă alte două cazuri, unul de precogniție și unul de bilocație. Veți recunoaște aici experiențe trăite la noi cu și alături de Pr. Arsenie Boca.

Precogniție: venind cineva la el pentru a-i cere binecuvântare, Padre Pio îi cere direct ca mai întâi să scoată și să arunce din portofel și legitimația de membru al Partidului Comunist (cunoscut deja la acel moment pentru persecuțiile din Rusia asupra

Bisericii), și... niște poze „licențioase" cu fete. După ce îl admonestează, adaugă și că, dacă vrea într-adevăr să se curățească, atunci să arunce și... conținutul unei mici casete din sertarul de la masa lui de lucru, despre care evident că doar tânărul respectiv știa!

Bilocație: ultimul caz cunoscut a avut loc în preziua morții sale. La Genova, un prieten drag al Părintelui, Padre Umile, suferind de pe urma unui accident, îi spune măicuței care venise să-i aducă o ceașcă cu ceai că tocmai fusese la el Padre Pio „pentru a-l saluta pentru ultima oară". A doua zi, Padre Pio se stingea la San Giovanni Rotondo. Distanța între cele două localități – peste 800 km!

Și revin la evaluare și monitorizare. Prima observație pe care o va face orice om de știință despre aceste cazuri de levitație, ca și în cazul bilocației sau al precogniției, va fi că ele... nu sunt reproductibile. Și fără această proprietate ele sunt... expulzate din categoria fenomenelor care pot fi investigate cu mijloace științifice. Ceea ce mă duce la o a doua observație – o întrebare, de fapt: și cu aceste fenomene ce fac? Le dau pur și simplu „delete" chiar dacă „subiecții" sunt persoane perfect respectabile? Să zicem că nu. Și atunci rămâne cealaltă problemă, cea ***reală***: cum le abordez?

Întrucât sunteți și un cunoscut om de media, prin nenumăratele emisiuni (radio, TV) și scrieri în care ați adus tainele fizicii mai aproape de înțelesul omului de rând, cum considerați că poate fi calificată uriașa mediatizare a fenomenului Arsenie Boca și a mulțimilor de oameni care caută și astăzi

o alinare la mormântul său? Care sunt consecinţele negative ale acestei mediatizări?

Foarte direct spus, o „mediatizare uriaşă", în orice domeniu, ajunge inevitabil să depăşească limitele excesului. Iar de aici încolo, tot inevitabil aproape, are două direcţii pe care este împinsă: să aibă efectul exact opus celui care a determinat iniţierea ei şi, cea de a doua, să se transforme în act comercial. Nimeni nu ar trebui să aibă voie să exploateze suferinţa mergând până la disperare şi speranţele oamenilor.

Oamenii aceştia merg în pelerinaj la Pr. Arsenie Boca. Vin din toată ţara la Prislop. Vin de peste tot la Drăgănescu, la biserica pictată, tulburător, de Părinte. Merg şi la alte locuri. De ce fac ei aceste drumuri? De ce faci un drum? De cele mai multe ori, pentru că ai nevoie. Îţi trebuie ceva. Aceşti oameni au nevoie de... lucruri „mărunte", omeneşti, cum ar fi sănătatea, liniştea sufletelor lor, „pacea care covârşeşte toată mintea". Cine are dreptul să-i judece? Şi dacă îi judecă, pentru ce anume ar face-o? Pentru că suferă? A nu suferi, a nu avea capacitatea de a o face, pentru ceva sau pentru cineva, eu cred că este un semn de infirmitate. Suferinţa este o încercare pe care suntem chemaţi să o trecem. Cum spune Părintele Arsenie: „*Totuşi un rost au şi încercările acestea. În încercările acestea veţi vedea prezenţa Mea*" – a lui Dumnezeu. Şi nu aceasta caută până la urmă toţi cei care pornesc într-un pelerinaj? Nu prezenţa lui Dumnezeu este cea care le poate da puterea de a birui încercarea? Toţi suntem slabi şi ori renunţăm la luptă, ori ne căutăm putere. Şi de această putere au nevoie, în primul şi în primul rând, cred eu, cei care

merg în pelerinaj la Părintele Arsenie Boca. Alinare... Să nu uităm că în *Paraclisul Maicii Domnului* îi spunem Sfintei Fecioare că „altă mângâiere nu avem afară de tine". Cum și-ar contrazice spusa aceasta un credincios adevărat? Cum i-ar putea cere altcineva să o facă? Și mai este ceva: unde mergem noi de fapt? Acolo unde putem merge și chiar ajunge? Cred mai curând că mergem acolo unde suntem chemați. Aceasta este esența unui pelerinaj: pornim cu nevoile, durerile și speranțele noastre pentru a ne lua putere. Pornim cu convingerea că drumul pe care îl facem se va deschide în locul unde ajungem pentru a lăsa să vină spre noi, să ne pătrundă, forța vindecătoare a credinței noastre.

Este, desigur, o mare taină aici, care se dezvăluie fiecăruia în parte dintre cei care s-au alăturat cinstit pelerinajului.

În însemnările sale despre **taina răbdării**, Părintele ne spune: „*Păziți-vă de oameni*". Și, vedeți, a comercializa credința și durerea și speranța pelerinilor este degradant pentru cei care o fac. A vorbi despre ele, despre ceea ce se întâmplă, este normal, pentru că ascultătorii primesc învățătură. A le mediatiza agresiv este indecent.

O mare notorietate în timpul vieții au avut și Padre Pio (Italia), și Părintele Nectarie (Grecia) etc. – ceea ce a atras anumite rezerve din partea ierarhilor Bisericilor de care aparțineau aceștia. Uriașa notorietate a Pr. Arsenie Boca putea să contribuie în sens negativ la accentuarea presiunii și rezervelor

anumitor autorități (politice, ale Bisericii) din timpul vieții acestuia?

Revenind la întrebare, în timpul vieții lor pe Pământ, toți trei au avut parte de o notorietate imensă, care le-a adus multe necazuri: Padre Pio a fost acuzat, investigat și chiar ridiculizat; Sf. Nectarie a incomodat autoritățile eclesiastice și a suferit consecințele; *Pr. Arsenie Boca a indus teamă autorităților politice* ale momentului.

Există nu puține asemănări tulburătoare în viețile celor trei.

Încep cu Padre Pio. Lucrurile total neobișnuite pe care le făcea au determinat autoritățile eclesiastice să ceară investigarea lui. Capucinii sunt acuzați de episcopul locului, Gagliardi, că „montează" miracolele pentru... avantaje financiare! Lucrurile se înrăutățesc și verificările se înmulțesc odată cu alegerea ca Papă a lui Pius XI (1922). Se aplică pedepse severe în scopul reducerii publicității enorme de care se bucura. Este mutat la altă mănăstire și pentru doi ani i se interzice să slujească. Paralela cu Pr. Arsenie Boca este evidentă! Călugărul, medicul și psihologul Agostino Gemelli (care fondase la Milano Universitatea Catolică), neputându-i examina stigmatele, îl declară *„psihopat, dispus la automutilare și la exploatarea credulității oamenilor"*. Același Papă însă revine în 1933, declară că „fusese prost informat" și îi permite din nou să slujească în biserică. Pius XII urcă pe tronul papal în 1939 și îndeamnă credincioșii să vină la Padre Pio, pentru ca succesorul său, Paul VI, să îl absolve de toate acuzațiile.

Și la Pr. Nectarie, astăzi Sf. Nectarie, întâlnim suferințe și nedreptăți (gratuite) pe care le știm prea

bine de la Pr. Arsenie. Este hirotonit diacon cu numele de Nectarie în 1879, zece ani mai târziu este uns Episcop mitropolitan la Pentapolis (Libia de astăzi) de Patriarhul Sofronie al Greciei. În 1891, după ce slujise un an la Cairo ca Mitropolit, este expulzat în Egipt fără nicio explicaţie şi se întoarce în Grecia. În 1908 se retrage la Mănăstirea Sfintei Treimi din Eghina. Scrie, predică şi este duhovnic, dar munceşte cot la cot cu muncitorii şi construieşte mănăstirea, plătind din banii săi. La 9 noiembrie 1920 se stinge din viaţă după ce fusese spitalizat şi tratat de cancer de prostată timp de două luni. *După 41 de ani*, la 20 aprilie 1961, este recunoscut ca sfânt de Patriarhul Ecumenic al Constantinopolului.

Părintele Arsenie Boca. După opt ani de la tunderea sa în monahism, în 1948, este arestat şi torturat de Securitate, fiind acuzat că e legionar (lucru nedovedit), apoi este mutat la Prislop şi numit stareţ. După doi ani, Prislop devine mănăstire de maici, iar Pr. Arsenie rămâne ca duhovnic. În 1951 este arestat din nou de Securitate şi condamnat 9 luni (la Ocnele Mari şi la Canal). Revine la Prislop, dar mănăstirea este închisă în 1959. Ca şi celorlalţi doi, i se interzice să mai slujească. Pleacă la Bucureşti ca pictor muncitor la Atelierele Patriarhiei de la Schitul Maicilor. În 1968 este pensionat şi începe pictura bisericii de la Drăgănescu. O încheie în 1983. În altar, pe fresca dedicată Sf. Ştefan cel Nou, îşi înscrie data morţii: 1989, 28 noiembrie. Pleacă din viaţa lumească la Sinaia şi este înmormântat la Prislop la 4 decembrie 1989.

Deci, viața celor trei a fost un lung șir de încercări. Primii doi au fost sanctificați. Părintele Arsenie... Sanctificarea sa este, după cum se vede, o problemă care, la nivelul nostru, al oamenilor obișnuiți, se discută din ce în ce mai des și de multe ori cu patimă. Dar eu cred că nu trebuie să uităm niciodată că Biserica nu este totuși o democrație. Și dacă cineva, pentru orice motive, vrea să caute situații, cazuri, în care credincioșii să fie chemați la vot pentru „alegerea" unui sfânt, nu vor găsi. Sanctificarea se înfăptuiește în Duh, nu se instalează urne la care să fim noi toți chemați să o votăm. Căci, procesul sanctificării se consumă în lumea aceasta, este adevărat, dar nu face parte din ea – o transcende.

Părintele Arsenie Boca nu doar că a știut că va pleca, a știut și când. Și ne-a încredințat pe noi, cei care încă am rămas, că de acolo unde se duce va putea lucra pentru noi și mai mult decât tot timpul cât a fost cu noi aici. Și nu știu să fi spus cuiva și nici nu cred că măcar s-ar fi putut gândi vreo clipă să lege aceasta de o viitoare posibilă sanctificare a sa. Sigur, a i se face acest dar, al sanctificării, ca semn de adâncă recunoștință, i-ar aduce un spor de bucurie acolo unde se află Dumnealui și i-ar mulțumi pe cei care, tot mai mulți, și neîncetat, pornesc în noi și noi pelerinaje spre locurile pe care Părintele le-a binecuvântat cu trecerea sa. Și se întorc apoi la casele lor cu mare încărcătură de speranță, de ajutor, de mulțumire, de liniște.

Așa că, pentru noi, Părintele este de multă vreme un sfânt al nostru. Și ce dar de recunoștință mai frumos și care ne stă tot timpul la îndemână, nouă, oamenilor obișnuiți, i-am putea face?

Aveţi o relaţie caldă cu numeroşi oameni ai Bisericii. Care este astăzi relaţia Bisericii cu fizica, cu cercetarea ştiinţifică?

Biserica noastră Ortodoxă nu a avut niciodată probleme cu ştiinţa – este un lucru pe care primul care mi l-a spus a fost Părintele Galeriu. Am avut neasemănatul privilegiu de a fi de faţă la o întâlnire istorică la Iaşi, în 1991, când Preafericitul nostru Părinte Patriarh Daniel, pe atunci Mitropolit al Moldovei şi Bucovinei, a primit în vizită patru directori ai CERN – Organizaţia Europeană de Cercetări Nucleare de la Geneva, unul dintre cele mai mari şi mai respectate institute de cercetări în fizică din lume, şi trei fizicieni români. Spun că a fost un moment istoric, pentru că atunci a început drumul nostru efectiv spre integrarea în CERN ca ţară membru. Ceea ce s-a întâmplat de abia anul acesta, după 14 ani – de fapt după mult mai mulţi ani de când fizicienii români începuseră să devină cunoscuţi la CERN, fără să existe însă relaţii instituţionale cu această primă organizaţie cu adevărat europeană de după război (1954).

A fost o discuţie de câteva ore şi aşa am aflat că Preafericirea Sa vizitase de multe ori CERN-ul împreună cu un prieten fizician. Şi, în continuare, ne-a spus o vorbă care ne-a impresionat pe toţi şi care, într-un fel, este cel mai bun răspuns la întrebare: *„Mănăstirea este laboratorul de cercetări al Bisericii"*...

Ce să mai spun mai mult? Ceea ce ştiinţa lucrează şi obţine în laborator este, mai devreme sau mai târziu, „transferat" celorlalţi oameni – Cunoaştere. Dar şi în mănăstire se săvârşeşte o lucrare, de o putere

copleșitoare: prin lucrarea LOR, rugăciunea, călugării plămădesc un dar fără egal oamenilor, celor obișnuiți și, nu mai puțin, oamenilor de știință. Pentru că, așa cum spune Sf. Isaac Sirul, „*Există o cunoaștere ce premerge credinței* ***și o cunoaștere ce se naște din credință***".

Vorbind despre aceștia, despre oamenii de știință, Preafericitul nostru Părinte Patriarh, în Cuvântul înainte la cartea *Lumina Celui Nevăzut* a Diaconului Dr. Sorin Mihalache, ne amintește că, în efortul lor de cuprindere a realității, ei conștientizează limitele înțelegerii noastre și ale întregului lor „echipament" experimental și conceptual. Și, în felul acesta, „***aduc știința în apropierea experienței religioase a smereniei***". Cu o consecință formidabilă: „***Constatarea limitelor ne pregătește pentru ceea ce ne depășește***". Prin smerenia sa desăvârșită, prin Iubirea sa nesfârșită pentru Dumnezeu și prin marea sa dăruire pentru noi, oamenii simpli, Pr. Arsenie Boca a reușit ceea ce la puțini le este dat să reușească: a trecut prin și dincolo de ceea ce ne depășește. Urcând sus. Foarte sus.

Cum credeți că poate fi abordat de aici înainte fenomenul Arsenie Boca? Fenomene miraculoase se petrec în continuare la mormântul acestuia... Ce ar putea face o eventuală comisie de cercetători compusă din medici, fizicieni, psihologi, antropologi, teologi etc.?

La a doua întrebare răspund fără nicio ezitare, doar cerând iertare dacă supăr pe cineva: **nimic**. Dumnealui, Părintele Arsenie, se află undeva

deasupra noastră, oricând gata să ne asculte și chiar să ne vorbească – dacă vreți, cu o expresie de care se cam abuzează în zilele noastre, să ne trimită mesaje. Că noi le identificăm, le primim, le înțelegem, aceasta depinde de fiecare dintre noi și mai ales de modul în care alegem să-l invocăm. Dar, ca să folosesc cuvintele dumneavoastră, *„ce ar putea face o eventuală comisie de cercetători"*... Cel mult, atâta vreme cât „membrii" săi (nepotrivit cuvânt!) sunt într-adevăr dincolo de orice bănuială de competență profesională, de onestitate și de deschidere de minte și de suflet, tot ce ar putea face ar fi, încercând să înțeleagă, să formuleze întrebările corecte. Pentru că, nu cred că avem în vreo altă parte altă șansă de a ne apropia de Părintele Arsenie decât prin întrebări la care să căutăm răspunsuri – adică înțelegeri. Așa ceva se poate dovedi cumplit de consumant pentru mintea și pentru sufletul nostru, pentru că reprezintă o forțare a frontierelor noastre mentale, spirituale și chiar a celor fizice.

Astfel că, ducându-mă la prima întrebare, adică la *„cum poate fi abordat... fenomenul Arsenie Boca"*, răspunsul meu va fi, din nou, fără ezitare: **pur și simplu, așa**! Adică, privindu-l pe Părinte exact așa, **ca un fenomen**. Dar nu ca un fenomen media, ci ca unul al Naturii, **ca o manifestare**. Adică așa cum a fost dumnealui în tot ce a făcut și în interacția lui cu cei care ajungeau să se apropie de el.

Minuni, fenomene miraculoase... Vă aduceți aminte că toți cei care au venit la El cerând vindecare au plecat vindecați, căci Mântuitorul le spunea fiecăruia *„Credința ta te-a vindecat"* și le cerea să

nu dezvăluie – din nou cu un termen actual folosit și răsfolosit – cum se „activase" în ei această putere tămăduitoare a credinței.

Părintele Arsenie este unul dintre cei puțini, foarte puțini, **din ce în ce mai puțini**, care din puterea credinței sale în Dumnezeu și a dragostei sale de El, și-a luat mereu putere pentru a deschide căi care să ducă dinspre noi spre Dumnezeu.

Acestea, cred eu, sunt cu adevărat minunile care se petrec în preajma ultimei case a Părintelui.

Pentru științele pe care le-ați menționat... Aș spune că de folos ne pot fi în primul rând fizica și neuroștiințele, care în acest moment sunt cele mai aproape de transcendent. Tot ce a trăit, a făcut și a însemnat Părintele Arsenie reprezintă o imensă șansă, nu de a se mai apropia cu un pas, ci de a vedea cum se ridică puțin un colț al cortinei care ne desparte de ceea ce se află ***Dincolo***, unde câtă vreme încă mai suntem pe lumea aceasta nu avem nici cum să vedem pe de-a-ntregul și nici măcar cum să ne găsim cuvintele potrivite pentru a povesti ceea ce, uneori, în cel mai bun caz, încercăm să ghicim.

Cum spune Lucian Blaga: *„ca printr-un vis întrezărim, ca printr-o pulbere-argintie, păduri, care puteau să fie și niciodată nu vor fi"*...

DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN
(medic psihiatru, neurolog):

Dacă sfaturile Părintelui preveneau o boală viitoare, ce n-aş da eu ca medic să ştiu să previn boli pe care nu le văd încă!

Domnule doctor Dumitru Constantin-Dulcan, în România sunteţi printre puţinii cercetători de anvergură ai fenomenelor de natură psihică şi spirituală, chiar şi ale celor de graniţă, inexplicabile. În activitatea dvs. de cercetare aţi găsit cazuri, pe care să le consideraţi, în continuare, în afara unei explicaţii ştiinţifice, provenite de la Părintele Arsenie Boca? Cum le trataţi ca om de ştiinţă şi cercetător?

Aş vrea să spun că, venind din unghiul ştiinţei, eu îl privesc pe Părintele Arsenie Boca ca pe un fenomen care se situează la interferenţa dintre realitate şi suprarealitate. În clipa de faţă trebuie să spunem că Părintele Arsenie Boca este un fenomen de o extraordinară anvergură, care se extinde, se tot extinde. Este firesc ca în situaţia asta să ne întrebăm cât adevăr este, câtă realitate şi câtă mitologie.

M-a interesat Părintele Arsenie Boca în primul rând ca fenomen de excepţie. Daţi-vă seama, noi suntem contemporani cu Arsenie Boca! Arsenie Boca s-a născut lângă noi, a trăit lângă noi, sigur, cu suferinţele pe care le ştim. Dar în acelaşi timp, toată lumea vorbeşte despre nişte acţiuni, de fenomene pe care noi, oameni ai secolului XXI – când ştiinţa putem spune clar că are un statut destul de bine închegat din punct de vedere al posibilităţilor de cunoaştere –, iată că ne confruntăm cu ceva care se situează în mare parte la nivelul supranaturalului. Cu alte cuvinte, al legilor care transcend realitatea noastră concretă, unde şi din punctul de vedere al ştiinţelor, mai ales al ştiinţelor clasice, este foarte greu de explicat.

Deci, Pr. Arsenie Boca este un fenomen de excepţie, indiscutabil, şi ca oameni de cunoaştere eu cred că avem datoria, obligaţia să facem efortul să ne explicăm de ce şi cum. Se poate explica? Şi dacă se poate explica, atunci care este adevărul despre noi? Vorbim de realitatea asta descrisă de ştiinţele academice, ştiinţele clasice, redusă strict la materie, la substanţă – de aceea şi vorbim despre o concepţie materialistă.

Dacă Arsenie Boca a săvârşit toate aceste vindecări, aceste întâmplări, evenimente despre care se vorbeşte, atunci eu sunt obligat să înţeleg că există o altă realitate... Şi dacă există cu adevărat o altă realitate, să o explic. Atâta vreme cât ştiinţele noastre neagă orice altă realitate dincolo de materie, de substanţă şi ceea ce se întâmplă sau s-a întâmplat în viaţa Părintelui Arsenie Boca sunt evenimente absolut reale, atunci este de datoria noastră, a tuturora, a ştiinţei, să ne punem întrebarea: de ce? Care este misterul?

Așadar, acesta era Părintele Arsenie Boca, cel puțin din informațiile pe care le am, intrigat și eu (îmi pare rău că nu am știu de el înainte, că m-aș fi dus să-l caut), punându-mi aceste întrebări pe care le-am amintit, am încercat să găsesc niște oameni care l-au cunoscut, care au trăit cel puțin o parte din timp lângă el.

Așadar, ați încercat să ieșiți din sfera mitologiei și să verificați concretețea anumitor miracole, veridicitatea...

Exact ce spuneți dumneavoastră: voiam să știu cât e adevăr, cât e legendă. L-am cunoscut pe acest cetățean, Gheorghe Vâlcea din Comarnic, am stat de vorbă, am fost la Domnia Sa acasă. Am stat de vorbă cu el, era și soția lui de față, confruntam opiniile, o întrebam adeseori pe soție: doamnă, e adevărat?

Gheorghe Vâlcea a fost un tâmplar de lux, nu de ăsta comun, și a ajuns, prin nu știu ce întâmplare, să lucreze la casa maicilor din Sinaia după ce ele au fost scoase din Biserici și și-au făcut acolo o casă. Acolo a cunoscut un domn pe care, spune el, îl vedea făcând niște desene de altă factură decât astea comune. Și atunci, fiind el însuși un tâmplar de lux, și-a zis: domnule, schițele astea nu sunt ale unui om necunoscător. Omul ăsta știe ceva. Ei, s-au cunoscut, a lucrat cu dânsul, cu Părintele Arsenie, care l-a rugat inițial doar atâta: să-i spună „Bătrânul", nu și-a dat numele...

După cum știm, era retras acolo în anonimat. Și s-au văzut periodic, timp de câțiva ani. Ei, mi-a povestit foarte multe întâmplări. De pildă, una dintre întâmplări zice: era un vecin de-al lui bolnav, tânăr,

parcă la 26 de ani, care avea un cancer gastric, într-o fază finală; omul fusese trimis acasă, nemaifiind posibilități de reabilitare medicală. Și auzind despre minunile, să zicem așa, vindecările pe care reușise să le facă Părintele, l-a rugat să-l vadă și pe el. L-a văzut pe tânărul ăsta, interesant ce-mi povestea. Zice, domnule, privea mai întâi în sus ca și cum ar fi consultat pe cineva... L-am întrebat ulterior și pe Nicolae Mărgineanu, regizorul care a făcut filmul cu Arsenie Boca, și el spune la fel. Și după aceea, zice Gh. Vâlcea, Părintele Arsenie a trecut cu degetul de deasupra pieptului în jos și a zis: bine, gata, ești vindecat. Și a continuat Părintele, către tânăr: am auzit că ești și tu tâmplar, am o rugăminte, vino și tu și ajută-ne aici la fetele astea să le facem o casă. Și el, fostul bolnav, a lucrat acolo. Am zis, domnule, e adevărat? Zice Gh. Vâlcea: domnule, mi-e vecin, hai cu mine să-l vezi!...

Mi-a povestit și episodul cu înmormântarea mamei sale. Uneori, Părintele era rugat de către gardienii de la închisoare să le facă contabilitatea, pe când era închis la Canal. Și într-o zi i-a rugat pe ăia să-l lase două ore liber, în celulă. Ei, după două ore l-au căutat: nu mai era în celulă! Și atunci au crezut că Părintele a evadat, or evadarea era un eveniment neobișnuit, deosebit de grav. În sfârșit, în cele din urmă, spune că l-au găsit lângă gardul închisorii, dar în interior, culcat, așa ca și cum ar fi stat într-o stare de meditație, cu ochii închiși. Și mi-a zis lucruri care în alte surse nu sunt scrise. Ce faci, ce faci aici? l-au întrebat gardienii. Cică și-a deschis ochii și a zis: o! tocmai acuma, ce să fac? Bine, uite... dacă mă mai

lăsaţi puţin, da, bine gata, acum o înmormântează. Ce înmormântare?! Gardienii erau, evident, foarte surescitaţi. Pe mama, pe mama, mă! Păi, ce-i asta? Păi uite-aşa, am participat la înmormântarea mamei... Cum lipsise două ore şi mama murise tocmai în localitatea Hălmagiu, lângă Brad (Munţii Apuseni), n-avea cum. Şi într-adevăr s-a dat telefon acolo, la miliţianul din sat, care a confirmat că îl văzuse la înmormântare...

Ei, asta înseamnă că Părintele Arsenie Boca avea această capacitate de teleportare, sau de ubicuitate, de a fi în acelaşi timp în mai multe locuri deodată.

Un fenomen întâlnit şi la alţi sfinţi creştini, dar foarte rar...

Da... De ce mă interesează aceste fenomene? Pentru că dintr-un eveniment, dintr-o acţiune de genul ăsta, o întâmplare, eu deduc cum funcţionează universul. Pe mine asta mă interesează. Gh. Vâlcea spune aşa: Când Zian Boca, viitorul Părinte Arsenie, avea doisprezece ani, în timp ce se ducea la şcoală, s-a rugat la Dumnezeu să-i spună ce să facă el în viaţă? Şi peste alte câteva zile întâlneşte, pe acelaşi drum, pe o potecă, un bătrân care-i spune: Uite, te-ai rugat la Dumnezeu să-ţi spună ce să faci. Eu sunt Dumnezeu. Tu vei veni să mă ajuţi pe mine, pentru că lumea s-a înrăit tare şi este greu de ţinut în frâu...

Foarte interesant. Adică, deduc din asta că în planul de Sus, de fapt, noi suntem în permanenţă supravegheaţi, se încearcă să se menţină un echilibru al lumii, lumea fiind astăzi foarte înrăită. Şi, iată, în dimensiunea din planul spiritual, de dincolo, au

nevoie ca unii oameni să fie alături, prin rugăciunile lor, tocmai ca lumea să poată să se păstreze într-un anumit echilibru.

Povestește Dan Lucinescu o chestie teribilă. Aude și el despre minunile Pr. Arsenie Boca, dar se întreba: o fi un impostor, o fi adevăr ce se spune – că vine omul la el și știe totul despre el, îi știe numele, știe de unde a venit, știe ce boli are, știe ce viitor ar putea avea? Și cum i se părea nenatural ca să se întâmple așa ceva în universul ăsta în care suntem obișnuiți cu mentalitatea comună, s-a dus să vadă. Dar n-ajunge până la Arsenie B., care era călugăr atunci, la Sâmbăta, cred. Arsenie Boca vine la el și-i zice: Dane, ia spune-mi, ce crezi, sunt impostor? Dar înainte de-a ajunge la el, s-a rugat la Dumnezeu, să-l ajute să înțeleagă fenomenul.

Am mai văzut în film două lucruri extraordinare, cu o vindecare a unei fete. Un țăran s-a dus cu o fată de șaisprezece ani în roabă, în căruță...

Vă referiți la filmul intitulat** Părintele Arsenie Boca, omul lui Dumnezeu..., **făcut de regizorul Nicolae Mărgineanu.

Da. Mă interesează, pentru că una dintre suferințe ține de domeniul profesiei mele. Deci, o fată de șaisprezece ani, a unui țăran, pe care o aduce cu căruța acolo, nu putea să meargă – sechele de paralizie infantilă se cheamă asta. Copilul la vârsta mică, înainte de a învăța să meargă, suferă la nivelul creierului o encefalită, sau o gripă care se soldează cu encefalită, și rămâne cu sechele. Centrii din creier nu mai comandă mișcarea, copilul nu mai poate merge.

Ei, și Pr. Arsenie Boca a zis: bine, lasă-ne-o nouă câteva zile și du-te acasă. Și-o plimbau câteva zile, ba afară, ba la mănăstire, în interiorul bisericii, cu roaba, că n-aveau altceva. Așa. Ca după vreo câteva zile, povestesc martorii, oamenii încep s-o vadă mergând alături de Părintele Arsenie Boca. Deci, probabil, în timpul ăsta el s-a rugat, că de aia a ținut-o acolo, și pur și simplu a făcut-o validă. Ceea ce mi se pare un lucru extraordinar!...

O astfel de performanță nu este posibilă medicinii, clar. Afirmația aceasta o fac cu toată responsabilitatea mea de neurolog. Ei bine, atunci, întreb: ce resorturi sunt dincolo de noi? Eu, ca om de cunoaștere științifică, trebuie să-mi explic!

Asta înseamnă că există și momente când se poate transcende condiția naturală a existenței noastre într-o altă dimensiune, într-o dimensiune transcendentală, într-o dimensiune evident spirituală. Pentru că marea mea întrebare este: cum îi este posibil unui om să săvârșească vindecări pe care medicina nu le cunoaște încă? Nu este singurul exemplu, privitor la Pr. Arsenie Boca, sunt foarte multe!

Altă întrebare: cum știa numele omului din fața lui? Întrebarea logică este: e „scris" cumva numele nostru undeva, în universul ăsta, e scris undeva „deasupra" noastră? Te vede pentru prima oară în viață, se uită la tine și-ți spune pe nume, exact cum te cheamă?! Asta o mărturisesc imens de mulți oameni care l-au căutat. Și normal că eu pun întrebarea: cum, în momentul când, la botez, ți se dă numele, scrie cumva pe frunte? Citea Arsenie Boca pe fruntea ta?

Vin şi eu atunci cu o altă întrebare care, sigur, poate părea nesuferită. Ea circulă însă în anumite medii, inclusiv cele clericale... apropo de posibilitatea ca, uneori, s-avem de-a face şi cu impostori. În ceea ce mă priveşte, sunt absolut convins că nu e cazul Părintelui Arsenie Boca. Iată o întrebare care s-a pus: există această supoziţie, o bârfă mai degrabă, că Părintele Arsenie Boca ar fi cunoscut în tinereţe pe cineva care avea capacităţi hipnotice, de la care ar fi învăţat diverse chestiuni. Vă întreb tocmai pe dvs. pentru că ştiu că vă pricepeţi şi la acest subiect...

Domnule profesor, trebuie să distingem nişte fenomene care ţin de sugestie, hipnoza, care este tot o sugestie, în ultima instanţă indusă, ori de placebo. Dar aceste lucruri sunt la un nivel de acţiune fiziologică, extrem de simplu de redus. N-are nimic de-a face cu faptul că acest om ştia numele oamenilor, ştia toată istoria lor, mai ales istoria viitoare, care nu este scrisă... Nu, Părintele nu te acuza zicând: vei face boala cutare, ci spunea aşa: uite, ca să nu faci boala respectivă, trebuie să faci asta. Doi: nu este singura vindecare de această factură petrecută în cadrul Bisericii. Iată, ca neurolog, am descris în cartea mea *În căutarea sensului pierdut* (Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2008), în volumul doi, acest miracol al vindecării aviatorului Stavros Kalkandis. Acesta, după două răniri în al Doilea Război Mondial, ca aviator, pur şi simplu rămăsese tetraplegic (avea paralizate mâinile şi picioarele). Prin leziunea coloanei s-a întrerupt legătura între creier şi corp. N-a mai putut să-şi mişte

membrele timp de 24 de ani. A stat într-un azil de răniţi, invalizi militari, îngrijit de un soldat. Şi l-au dus pe targă de câteva ori la Eghina, la mormântul Sfântului Nectarie, şi a doua sau a treia oară, el se roagă şi spune: Sfinte Nectarie, n-am venit să-ţi cer nimic, ci să-ţi dărui viaţa mea. Fă tu ce vrei cu ea! Se întoarce şi, dintr-odată, simte că pur şi simplu se dezgheaţă corpul şi spune tuturor: mâine dimineaţă la ora 8 să invitaţi medicii. Şi iată că, după 24 de ani, la ora respectivă, se ridică din pat şi începe să meargă!...

Domnule profesor, cred orice, însă toate sugestiile ori hipnozele din lume nu puteau să refacă o coloană distrusă! Ştiţi cât înseamnă coloana cervicală? Înseamnă cam 2 cm, cât un deget de groasă. Prin asta trec toţi nervii către corp. Nervii ăştia fiind retezaţi, n-aveau cum să dea comandă mâinilor şi picioarelor. Era exclus. Deci el fusese văzut în America de medicul personal al preşedintelui Roosevelt! L-a ţinut de milă vreo câţiva ani acolo, în sanatoriu, şi pe urmă l-a trimis înapoi. Şi-i spune la plecare un lucru extraordinar: dragul meu, ţi-am adus cei mai mari medici. N-au putut face mai mult. A mai rămas unul singur la care te-aş ruga să faci apel. Şi el zice: cum, dacă toţi savanţii dumneavoastră n-au fost capabili, cine poate să mă facă bine? Şi medicul îi răspunde: Dumnezeu.

Şi iată că după 24 de ani de paralizie, Dumnezeu face ceva prin Sfântul Nectarie. Domnule, asta nu mai are nicio explicaţie! Hai să nu facem interpretări naive, numai de dragul de a nu recunoaşte că poate există şi dincolo de ştiinţă o altă posibilitate, o altă forţă...

Ați găsit în viața și miracolele produse în jurul Părintelui Arsenie Boca chestiuni similare celor generate de rugăciunile Sfântului Nectarie?

Absolut! La Eghina am fost de două ori. Vreau să vă spun că am făcut, dacă vreți, o prospectare științifică. M-am dus la Lourdes, m-am dus la Eghina, m-am dus până în Brazilia, am fost peste tot ca să văd dacă aceste lucruri sunt reale.

Și am luat de acolo literatură științifică, descrierea faptelor. De pildă, la Lourdes sunt comisii ultramedicale, care verifică din timp în timp. Nu declară dintr-odată miracolul vindecării, ci fac nenumărate verificări. Sunt inclusiv medici americani care au făcut parte din comisiile astea, adică totul este verificat foarte riguros științific. Mult mai riguros este în Biserica Catolică decât în Biserica Ortodoxă, înainte de a declara un miracol, adică nu vor să fie ulterior dezmințiți...

De ce în interbelic Petrache Lupu a fost cercetat de doctorul Gh. Marinescu și de ce astăzi nu avem o comisie de medici, psihologi etc. care să cerceteze măcar ceea ce se întâmplă în aceste zile la Prislop, la mormântul Părintelui Arsenie Boca?

Deci, Gheorghe Marinescu era considerat unul dintre cei mai mari savanți ai timpului, ca neurolog. De ce nu avem așa o comisie? Păi sunt multe aspecte aici. Suntem într-o perioadă de scepticism, de secularizare. Foarte multe din teritoriile în care Biserica se pronunța odinioară au fost preluate de știință. Numai că, în materie de gândire, eu cred

că suntem în urmă cu 150 de ani. Adică exact la momentul Darwin, când toate ştiinţele îşi atinseseră apogeul pentru acea etapă...

De ce nu facem noi o comisie medicală? Păi Arsenie Boca nu a fost singurul care a reuşit să săvârşească miracole. Sfântul Augustin a zis că miracol este doar ceea ce nu ştim încă, deci aceasta înseamnă că, mai devreme sau mai târziu, noi vom avea o explicaţie!

Eu m-am ocupat de acest lucru, tocmai pentru că voiam şi văzusem o serie întreagă de alte situaţii de genul ăsta, nu toate în cadrul Bisericii. Am fost şi în India, am văzut acolo un copil de şase ani – nu vorbea, nu auzea, nu mergea. Şi eram într-o clinică în care se aplicau terapiile lor tradiţionale din India. Şi după câteva zile, copilul ăla a început să privească, era în spatele lui profesorul, şi-i spunea: ce faci acolo? Vă daţi seama? Un copil care, dus acolo, nu vorbeşte, nu aude, dintr-odată te întreabă: ce faci acolo, căci era în spatele lui?! A fost un reveriment fantastic. Deci, lucrurile acestea se întâmplă nu numai în religia noastră creştin ortodoxă.

Dacă admitem că există dincolo de noi o dimensiune în care se exercită o forţă care are nişte legi şi prin care oamenii, dacă respectă acele legi şi învaţă să le folosească, obţin miracole... descoperim natura noastră reală. Atunci avem obligaţia s-o ştim, s-o înţelegem. Asta am făcut eu, nimic altceva. Pe mine nu mă interesează mistica uneia sau a altei religii, pe mine mă interesează fenomenul. Dacă e real, atunci înseamnă că trebuie să-l cunosc! De ce m-am născut, nu ca să ştiu? De ce fac ştiinţă? De ce nu face toată lumea?

Să ne înțelegem, o spun cu toată responsabilitatea, ca om de cunoaștere științifică, există două moduri de a studia natura. Toate științele se bazează pe firea naturii, nu? Pleci de la natură, cum e natura? Fizica o explică. Ori noi avem fizica clasică așa-zis newtoniană, care își atinge apogeul până în 1895, reducând întreg discursul științific la substanță. Dincolo de atomi nu mai era nimic. Și astăzi, foarte mulți o afirmă la fel. Adică, întregul existent se reduce doar până la sistemul atomic, ai cărui atomi prin însumare formează molecule, moleculele – substanță. Deci, ăsta este suportul științei clasice, prin prisma fizicii clasice.

În 1895, prima ieșire dincolo de atomi o face Röntgen, cu descrierea razelor X, care au creat marele capitol al explorării din medicină, căreia îi suntem și astăzi tributari. După aceea se descoperă radioactivitatea, pentru care soții Curie vor lua Nobelul. În 1900 deja Max Planck, primul mentor al fizicii cuantice, descrie cuanta, de unde și termenul de fizică cuantică. În 27 de ani, toți cercetătorii care au studiat, au dezvoltat știința fizicii cuantice, sunt laureați Nobel. Fizica cuantică duce universul științific dincolo de atomi. Asta înseamnă că fizica modernă, sau cuantică, duce discursul științific la nivel de câmp. Și așa aflăm că materia de fapt nu este solidă, nu este cum o susținem de sute de ani – tot cu asta batem câmpii, că totul e solid –, ci pur și simplu materia este un câmp. Numai că alta este densitatea particulelor care vin din profunzimea materiei în realitatea noastră vizibilă. Sunt de o asemenea densitate, încât ceea ce noi palpăm este dens. Și atunci deducția noastră este că totul e materie, că

materia este accesibilă simţurilor noastre. Dar iată că fizica modernă ne duce într-un domeniu al câmpului cuantic, care nu mai este accesibil simţurilor noastre...

Păi, dacă nu o văd, nu percep, nu simt, atunci mă rezum la nivelul percepţiei comune, al raţiunii comune: atunci o neg! Păi, dacă există un întreg domeniu dezvoltat numai de laureaţii premiului Nobel, putem noi să negăm această altă realitate numai pentru că nu o vedem? Ori asta explică foarte bine şi aduce, aşa vorbind, apă la moara credinţelor religioase. În sensul că, iată, la nivel de câmp, acolo unde simţurile mele nu au acces, există o anume realitate. Nu numai realitate, ci există Sursa tuturor lucrurilor!

Hai să-l cităm pe acest român, să nu mergem mai departe, pe Mihai Drăgănescu, care în 1979 publică *Profunzimile lumii materiale* (Ed. Politică, Bucureşti) şi care spune textual: în câmpul cuantic este o substanţă care este premisa şi a materiei conştiente a minţii noastre, şi a întregii lumi... Acolo există o informaţie care precede informaţia genetică, despre care noi vorbim – vezi volumul *Inteligenţa materiei* (Dumitru Constantin-Dulcan, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2009). Ştiinţa actuală nu vorbeşte decât despre informaţia genetică, nu vorbeşte despre informaţia din câmpul cuantic care precede informaţia genetică. Pentru că în această accepţiune trebuie să admitem că genomul nostru, informaţia genetică, nu este decât instrumentul de care se foloseşte câmpul cuantic, mintea, conştiinţa din câmpul cuantic, pentru a da formă lucrurilor. În alte cuvinte, există o dimensiune, numită cuantică, experienţa morţii clinice o numeşte dimensiune spirituală.

După opinia mea, acestea sunt coincidente, sunt unul și același lucru, pentru că după experiența morții clinice, noi avem argumente în clipa de față să susținem că noi suntem structuri fizice, creație a unei entități spirituale. Și suntem aici cu scopul de a experimenta condiția fizică, după care ceea ce noi numim moarte nu este decât o transcendere a conștiinței din planul fizic, al realității concrete, în planul câmpului cuantic. Deci acolo unde este invizibilul. Acolo știm în clipa de față că ceea ce numim noi minte, sau inteligență sau conștiință din câmpul cuantic, este cea care dă formă lucrurilor. Cu alte cuvinte, sursa întregului univers, după experiențele fizicii cuantice și ale experienței morții clinice, pur și simplu este una de ordin spiritual.

O să vă pun o întrebare care pornește de la un citat dintr-o autobiografie a Părintelui Arsenie. Sigur că aceste autobiografii date sub ancheta poliției politice au doza lor de subiectivism, de conjunctural, trebuie să le luăm cu o anumită rezervă. Oricum, Părintele vorbește despre ceea ce dumneavoastră ați amintit mai devreme, despre posibilitatea ca această stăpânire a simțurilor să te ducă dincolo, să-ți confere o mai mare priză la realitatea de ordin spiritual, duhovnicesc. Citez: „Aveam problema voinței în stăpânirea simțurilor. Mai mult chiar, mă preocupa, studiind mistica comparată a diferitelor religii superioare, ca să văz prin proprie experiență cât se întinde sfera voinței în

domeniul vieții sufletești și biologice. Mă interesa să văz dacă e adevărat ce afirmă cărțile asupra actelor reflexe și asupra instinctelor, că anume sunt independente de voință și controlul conștiinței. Experiența mea personală însă mi-a dovedit că acțiunea voinței și a conștiinței se poate întinde și peste instincte și actele reflexe după o oarecare variabilă. Mă ajutau la aceste adânciri și studiile ce le făcea pe vremea aceea Mircea Eliade la Calcutta, trimis de Universitatea din București, pentru studii orientalistice. Iar parte de studii le tipărea în *Revista de filosofie* ***din București și îmi parveneau pe această cale". Fără îndoială că Părintele se racorda la tradiția ortodoxă, cu atât mai mult cu cât a avut șansa să locuiască timp de trei luni la Sfântul Munte Athos. Însă iată o perspectivă nouă și foarte vie, asupra a ceea ce discutăm...!***

Tot ce ați citat dumneavoastră, notat de Părintele Arsenie Boca, este perfect adevărat. Poate este exprimat prin termeni mai puțin adecvați timpului nostru. Deci, noi distingem două sfere esențiale în comportamentul uman: una rațională sau cognitivă și una afectivă, instinctuală. A stăpâni, cum spune Arsenie Boca, instinctele, afectele prin rațiune, întrebându-se dacă este posibil, asta însemnă realmente să creezi o armonie între instincte și rațiune, de o asemenea manieră, încât funcționalitatea ta să fie optimă. E binecunoscut că, dacă sfera instinctiv-afectivă domină rațiunea, comportamentul

uman este unul apropiat de al animalelor. Ori ființa umană trăiește într-o societate în care întreaga sferă socială se bazează pe raționamentul uman, și pe o anumită logică și etică. Cum reușește?

Hai să mergem la „performanțele" unora precum Arsenie Boca, Padre Pio, Nectarie și atâția alții. De ce acești oameni au reușit să facă lucrurile acestea? Cum explic eu? Poate să fie o explicație subiectivă, dar eu cred foarte tare în asta, pentru că mă bazez pe multe alte lucruri, precum și pe ultimele achiziții științifice începând din '75 încoace, când se publică studii științifice despre experiența morții clinice, când principiile fizicii cuantice încep din '92 să pătrundă la nivelul cunoașterii de masă, când avem psihologia transpersonală, când avem științele neurocognitive.

Eu cred, și am argumente, că există o lege fundamentală pe care se sprijină universul, legea etică. Această lege etică sau morală este și modalitatea de funcționare a creierul uman. Dacă noi suntem rezultatul Universului, înseamnă că întotdeauna atributele efectului trebuie să le atribuim și cauzei, nu? Dacă iei gheața și-o topești, rezultă apă, cu aceeași structură ca și gheața. Deci găsești aceleași lucruri, numai că sunt stări diferite. Într-o lucrare dedicată creierului uman, *Codul etic de funcționalitate a creierului uman* (2008), am dedus că Universul vorbește prin creierul nostru și că legea fundamentală este cea etică, pe care o respectă toți oamenii: fie indieni, fie români, fie occidentali, fie orientali, fie ortodocși, fie catolici, orice. Această lege etică te pune în acord cu Universul, care, încă o dată, trebuie să recunoaștem, conține o forță de dimensiuni universale. Dacă tu ai un comportament etic armonios,

nu faci rău, nu urăşti etc. etc., ştiind toate lucrurile astea, atunci intri în armonie cu Universul. Şi pur şi simplu îţi este posibil să faci orice pentru că ai accesibilitate la forţa Universului, care poate totul... Şi tu poţi pur şi simplu să te transformi. Asta au făcut marii sfinţi, asta a făcut Pr. Arsenie Boca.

Să vorbesc puţin despre creier, ca să înţelegem de ce este necesară o lege etică în funcţionalitatea sa. În primul rând, împărţim în două gândurile şi sentimentele. Nu le-am împărţit eu. Deja vorbim despre emoţia distructivă descrisă de Daniel Goleman, care este psiholog, scriitor şi jurnalist de ştiinţă, absolvent Harvard. Este şi la noi tradusă cartea lui Daniel Goleman, *Emoţiile distructive* (Ed. Curtea Veche, 2011), în care iubirea, compasiunea, aprecierea, sensibilitatea, generozitatea, tot ceea ce este constructiv, negentropic, discutând în termeni de termodinamică, are o finalitate pozitivă.

Atunci când omul gândeşte astfel, corpul tinde spre sănătate, forţă, intervine o funcţionalitate optimă a organismului nostru. Asta înseamnă pace, înseamnă armonie cu tine însuţi, cu semenii şi cu Universul. Dimpotrivă, ura, invidia, gelozia, răzbunarea, violenţa – sunt emoţii distructive. Goleman ne spune: emoţiile distructive sunt acelea care-ţi fac rău ţie însuţi şi celorlalţi.

Ştim astăzi din fizică, un lucru extraordinar, că în virtutea ideii de câmp – ce este gândul: e o emisie de câmp energetic, în care este conţinută finalitatea –, în momentul în care emiţi un gând, acesta are proprietăţi fizice de propagare în spaţiu. Or, iată, Werner Heisenberg spune aşa: cel mai mic gând

pătrunde până în ultimul colţ de Univers. Deci asta înseamnă că, în momentul în care eu gândesc, am un efect de ordin biochimic asupra mea, am un efect de undă de propagare asupra tuturor celor cu care eu mă interferez pe acea lungime de undă. Şi, lucru extrem de important, efectul este la nivel de Univers! Deci, în fiecare clipă în care gândesc, eu pledez pentru viaţă, sănătate, prosperitate ori pentru moarte, crimă, derivă. Gândesc pozitiv, atunci totul în jurul meu are o finalitate pozitivă. Gândesc rău, negativ, eu perturb şi propria mea sănătate şi a semenilor mei, dar distorsionez şi funcţionalitatea Universului...!

Ce se întâmplă cu gândurile acestea? Pur şi simplu formează un fel de „nor" deasupra noastră. Ce se întâmplă cu „norul" acesta? Păi, îl preluăm şi ne trezim că avem o serie întreagă de comportamente, de idei, care nu ştim de unde vin. Păi, ştim în clipa de faţă că noi percepem milioane de biţi, sau chiar miliarde, spun unii, la nivel subconştient, din care numai unsprezece biţi sau unităţi le prelucrăm conştient. Asta înseamnă că, din subconştientul nostru, noi preluăm toată zgura sentimentelor şi gândurilor rele din Universul ăsta. Şi vedeţi şi dumneavoastră, priviţi televizorul, deschideţi şi vedeţi numai ce se aude, vedeţi cât circ, câtă ordinărie este în politică – nu numai la noi, peste tot. Tot globul este inflamat de aceste stupidităţi pe care le auzi zi de zi. Toate astea sunt stres, or noi ştim că stresul îţi afectează cromozomii, îţi afectează ADN-ul, îţi afectează sistemul nervos, sistemul imunitar, şi toate acestea înseamnă boală, înseamnă reducerea vieţii, înseamnă moarte.

Iată ce fac marii sfinţi: elimină, digeră balastul cu care suntem zilnic bombardaţi, intră în armonie cu această lege a Universului, şi atunci ei beneficiază de forţa Universului. Atunci să mă mai mir eu că Părintele Arsenie Boca reuşea să vindece ceea ce eu nu reuşesc cu ştiinţa mea clasică? Pentru că eu am rămas închistat cu 150 de ani în urmă şi nu accept gândirea modernă?! Să mă mai mir eu de Padre Pio, de Sf. Nectarie, de Sf. Serafim de Sarov, care făceau aceleaşi lucruri?

Aţi spus că aveţi informaţia că cineva l-ar fi învăţat hipnoză pe Părintele Arsenie Boca. Nu, nu, nu! Nu era nicio hipnoză! Când a fost trimis la Muntele Athos avea 29 de ani. Şi eu am fost la Athos... am întâlnit călugări, care se rugau aproape zi şi noapte, cu o viaţă destul de aspră, destul de limitată, rudimentară. Am văzut, oamenii ăia stau şi la trei noaptea cu rugăciune, cu alimentaţie extrem de frustă...

Iar în 1939, când Părintele Arsenie a ajuns la Sf. Munte Athos, viaţa era şi mai aspră...

Dar oameni ăia se roagă pentru noi şi noi ar trebui să fim recunoscători. Dacă gândim în termenii existenţei lui Dumnezeu, ar trebui să ne preocupe oamenii de acolo. Pentru faptul că ei stau acolo omenirea încă există. O spun asta conştient de faptul că este nevoie, o spun marii învăţaţi, măcar de 12 oameni care să se roage pentru pacea lumii, cei care au forţă, ca să menţină încă viaţa pe Pământ...

În toate tradiţiile spirituale şi religioase, inclusiv în cea creştină, există asemenea oameni curaţi, anonimi, care se roagă pentru pacea lumii. Unii sunt localizaţi – dar stăruie nevăzuţi – chiar la Sf. Munte Athos...

Or, oamenii ăia de acolo se roagă, se roagă pentru noi toţi. Noi ar trebui să le fim datori. O spune un om care nu stă toată ziua la uşile bisericilor, eu nu fac pledoarie pentru Biserică, fac pledoarie pentru o ***cunoaştere ştiinţifică***. Tot ce spun eu este ştiinţă. Nu-mi exprim aici resentimente faţă de Biserică, vreo ostilitate, ci dimpotrivă. Ca om de cunoaştere ştiinţifică, vreau să înţeleg de ce unii credincioşi obţin vindecări, obţin nişte lucruri, pe care eu prin ştiinţa mea nu pot să le obţin. Nu cumva trebuie să recurg la altă explicaţie, nu cumva ar trebui să înţeleg altceva? Or, dacă aceste lucruri le înţeleg, atunci asta înseamnă şi să le aplicăm în viaţa noastă, să le aducem în realitatea noastră. Şi mai înseamnă că viaţa noastră ar avea cu totul altă formă de expresie, cu totul altă finalitate...

Vreau să mai spun o chestiune concretă, pe care mi-a relatat-o acest domn Gh. Vâlcea din Comarnic. Eram internat în spital – povesteşte Gheorghe Vâlcea – pentru nişte dureri de genunchi. Şi Părintele a venit la mine cu un carton de prăjituri în salon, mi-a dat mie şi celorlalţi cu care eram în salon. Şi mi-a spus: măi Gicule, uite, eu o să plec într-o altă misiune. Unde plecaţi? Ei, acolo, mă! Şi arată în sus. Zice: acum te pot ajuta şi nu te pot ajuta prea mult, cu articulaţiile, cu durerile, dar vino la mine la mormânt şi te asigur că te voi ajuta mult mai mult. Ceea ce s-a şi întâmplat. L-am întrebat: aţi fost? Da, de două ori. Şi

Părintele îi mai zice: vino acolo, la Prislop, și m-ajută cu tâmplăria, că mai sunt multe lucruri de făcut. Eu voi fi mereu în spatele tău, dar tu n-ai să mă vezi...

Înțelegeți? El spunea același lucru ca și Serafim de Sarov: Vino la mormântul meu și am să te pot ajuta mai mult decât am făcut-o în viață. Domnule, sunt niște similitudini pe care nu poți să le ignori! Oamenii ăștia realmente știau ceva din timpul vieții, comunicau cu dimensiunea spirituală a Universului. Hai să nu mai punem la îndoială!

Iată, se spune despre Părintele Arsenie Boca, sunt foarte mulți martori, că vorbea cu animalele ca Sf. Francisc de Assisi. Am fost și la Assisi. Apoi m-am dus în toate locurile în care au fost așa-zisele „apariții mariale" ori s-au manifestat niște sfinți, fiindcă voiam să știu adevărul. Când m-am dus la Lourdes, am zis că nu mă interesează ziarele, mă interesează revistele de medicină care vorbesc despre asta. Pe mine mă interesa care e adevărul...

Știți că Părintele Arsenie Boca a început, a silabisit câteva studii de medicină, a participat, de exemplu, la cursurile de anatomie ale lui Francisc Rainer. Într-una dintre lucrările sfinției sale, *Cărarea Împărăției,* ***există notații care folosesc termeni medicali. Cum vi se par dumneavoastră, ca specialist, aceste aserțiuni, hai să le spunem medicale, uneori chiar indicații ale Părintelui Arsenie Boca?***

Hai să ne înțelegem. Părintele Arsenie Boca știa cu totul altceva decât știm noi. Noi știm doar ceea ce avem cu referință la o existență strict materială,

substanţială, perceptibilă, în timp ce Arsenie Boca ştia adevărul de dincolo de substanţă. Adevărul care venea din altă lume. Tot ce a spus Arsenie Boca are cu totul altă relevanţă decât ceea ce facem noi şi încercăm să descoperim pe calea studiului ştiinţific, a experienţei şi a cumulării continue până ajungem la un adevăr. Deci, nu este de pus la îndoială ce spunea Părintele Arsenie Boca.

El făcea următorul lucru: uite, fii atent, ai putea să faci boala cutare. Să te învăţ ce să faci. Păi dacă sfaturile lui preveneau o boală viitoare, ce n-aş da eu ca medic să ştiu să previn boli pe care nu le văd încă! Este de ignorat aşa ceva? Nu, dimpotrivă. El însă putea să vindece şi în acelaşi timp putea să prevină. Păi, asta e baza medicinii, să previi. Că după ce s-a declanşat o boală, greu mai poţi s-o dai înapoi...

Şi întâi de toate, diagnostica, să spun aşa: şi trecutul, şi viitorul, şi prezentul omului din faţa sa...

Eu sunt ferm convins că Părintele Arsenie Boca vedea câmpul, aura. Deci toate bolile noastre se înscriu mai întâi în acest câmp. Am spus, repet, ştim acum că noi nu suntem doar o entitate fizică, doar corpul fizic. Limita mea nu se opreşte aici, la nivelul tegumentului. Ci este şi un câmp. Şi toate bolile le vezi mai întâi ca nişte pete în câmp. El le vedea, le citea. Le vedea ca şi alţi mari sfinţi, pentru că, repet, el, comportamentul lui, gândirea lui erau în acord cu legile Universului. Intrând în rezonanţă cu Universul, beneficia de forţa Universului.

Noi, care trăim încă în lumea materialismului și a stupidităților ideologice până la aceste ambiții: egoisme, agresivități, dorințe de a fi cât mai mari, de a lua, a apuca cât mai mult. La asta se reduce acum întregul nostru comportament: la câștiguri de bani, bani, bani cu care să obținem niște bunuri, pe care nu le luăm cu noi, ci rămân dincolo de noi.

Hai să vedem și așa, mie mi se pare un lucru uimitor, dați-vă seama: Arsenie Boca reeditează miracolele de acum 2000 de ani ale lui Iisus. Noi suntem contemporani cu acest om. Probabil că multă vreme va mai trece să mai avem un sfânt de talia lui Arsenie Boca. Dacă generațiile următoare, când vor auzi despre ce se întâmplă, n-o să creadă? Știți de ce i-am citat pe Sfântul Nectarie și pe Arsenie Boca? Pentru că dacă despre Iisus, după 2000 de ani, putem considera că s-au construit și eventuale legende... domnule, acești oameni sfinți au trăit sub ochii noștri! Atunci, să le explicăm! Păi, dacă ne pretindem oameni de știință, nu trebuie să le explicăm?

O ultimă întrebare v-aș pune, domnule doctor, ce putem face de aici înainte? Nu sunt totuși necesare niște comisii interdisciplinare, care să fie alcătuite și din medici, și din psihologi, antropologi, teologi, fizicieni, care să cerceteze profesionist astfel de fenomene?

Domnule profesor, nu întâmplător m-am ocupat de lucrurile astea. Nu din naivitate. Deci, dimpotrivă, dacă astfel de fenomene există, atunci ce-am învățat eu e real sau este ireal? Și atunci pot să spun doar un singur lucru: că există o realitate,

asta, a fizicii concrete pe care o trăim și n-o putem nega, că am fi nebuni dacă am nega-o, nu? Nu pot să neg că dumneavoastră sunteți acolo și eu aici. Și există o realitate de dincolo de noi, care este la fel de reală ca și asta. Asta ne spun ultimele date despre cei care au avut experiența morții clinice. Există o altă realitate care e la fel de reală ca și asta. E la nivel de undă, de câmp. Noi doar știm că realitatea este o dublă ipostază. Asta ne spune fizica modernă. De undă și particulă. Că mintea mea transformă unda în particule și așa eu văd lumea concretă.

Așadar, dacă astfel de fenomene exprimă o altă realitate a existenței Universului și a lumii, înseamnă că noi trebuie să luăm aminte de aceste lucruri. Să extragem învățătura, concluzia pe care ne-o impune obligatoriu, că un anumit comportament poate să ducă la niște performanțe care sunt dincolo de realitatea noastră concretă. Aceasta, coroborată cu alte date ale științelor, ne obligă pe noi să refundamentăm, să revedem toate reperele existenței umane.

Deci, noi suntem aici într-un mare impas, în existența omenirii, cu riscul de a ne autodistruge... Să evităm toate aceste stupidități, care ne fac atâta rău în viața noastră. Tot acest circ pe care îl fac politicienii, toate aceste nefericiri cu crime, cu terorisme, cu limbajul ăsta vulgar. Știți ce înseamnă limbajul vulgar? Înseamnă o frecvență joasă. Frecvența joasă înseamnă pur și simplu un efect nociv asupra noastră. Și uite că în filmele noastre există peste tot! Or, înțelegând, revizuind întreaga noastră existență, dacă refundamentăm totul în virtutea noilor cunoștințe de care dispune omenirea, atunci avem o șansă să mergem mai departe. Dacă nu, nu. Și viața noastră va fi tot mai grea.

Biserica nu trebuie să-şi refundamenteze nimic, ci mai degrabă să se racordeze, fiindcă ea deţine deja toate aceste adevăruri... Şi să şi le traducă în limbajul propriu, fiindcă uneori limbajul folosit este impropriu.

Sunt total de acord. Asta e tot. Asta e părerea mea. Cu alte cuvinte, preocupările mele au o finalitate, au un scop, nu sunt o simplă curiozitate.

Pot să vă întreb o chestiune delicată? Aţi avut vreo experienţă personală legată de Părintele Arsenie Boca?

Nu. Cu dânsul, nu. Dar am avut foarte multe experienţe... Ieşiri din timp, de pildă, uite stau de vorbă cu dumneavoastră şi, brusc, am revelaţia că mâine la ora H se întâmplă următorul lucru. Aidoma s-a-ntâmplat. Sau momente de impas. Ştiţi bine că, scriind ce am scris, am fost la un moment dat trecut sub tăcere, înainte de '89. Momente destul de grele. Am avut întotdeauna vise premonitorii, care mi-au spus ce se-ntâmplă a doua zi. Riguros, însă simbolic. În timp ce se petreceau fenomenele din vis, înţelegeam şi traducerea în realitate. Foarte ciudat. Am avut şi alte situaţii, fenomene de mare dificultate. Am rămas odată în Germania, în zăpadă... într-o situaţie jenantă, în care n-aveam bani, eram cu încă doi colegi. Unde să ne mişcăm, pe un câmp? S-a făcut întuneric, ningea şi am gândit ceva. Brusc, am avut răspuns. Nu o dată.

Adică am sentimentul că pur şi simplu în ceea ce fac aici sunt condus din planul spiritual... Parcă cineva anticipează ceea ce trebuie să faci. Am să vă spun ceva, poate că n-aş fi avut acest discurs cu

dumneavoastră și n-aș fi scris ce am scris, dacă n-aș fi avut nicio experiență. Dar în clipa când ai trăirea respectivă și vezi că Universul răspunde imediat când tu ai avut un gând, atunci, domnule profesor, o spun cu toată responsabilitatea și onestitatea, dacă ți se taie capul, dacă ești ucis, să negi o asemenea experiență, n-o mai poți nega! Și știți foarte bine că o experiență face cât tone de cărți. Deci, eu nu sunt numai la stadiul de teorie, am citit foarte mult, și știu multe. Însă eu m-am ocupat și am făcut toate aceste lucruri pentru că am avut experiențe care mi-au spus clar: există și o altă dimensiune decât cea în care ești aici.

Din câte știu, ați avut întâlniri cu clerici, chiar ierarhi creștini ortodocși, care au o atitudine foarte pozitivă față de scrierile și cercetările dvs...

Absolut, am foarte mulți preoți cu care am avut și am o relație foarte amicală. Eu nu sunt împotriva religiei mamei mele, categoric! Am fost odată întrebat cum mă împac eu, om de știință, cu religia, cu Biserica. Și am răspuns la fel de simplu: știința are un discurs rațional, cognitiv, în timp ce Biserica are un discurs afectiv, este trăirea. Biserica este trăirea în dimensiunea spirituală, cea de dincolo, cu care tu comunici, și știința este rațiunea cu care tu îți ordonezi viața. Simplu. Nu sunt în contradicție! Au fost în contradicție, în mod stupid, sute de ani. Dar în clipa de față s-au împăcat. Păi, gândiți-vă, la experiența morții clinice, prima concluzie este asta: ***Dumnezeu există!...***

SEVER VOINESCU
(jurist, publicist):

Fenomenul Arsenie Boca
Santo subito!

– postfaţă –

Un monah de la Athos mi-a spus că, dacă vrei să înţelegi bine starea actuală a Bisericii lui Iisus Hristos, cel mai indicat este să urmăreşti fenomenul sfinţilor contemporani.

Ce se întâmplă cu ei, cum de apar, ce spun, ce fac şi, nu în ultimul rând, cum se întâmplă că oamenii îi recunosc, îi urmează şi Biserica îi canonizează. De la un timp, încerc să înţeleg câte ceva despre Biserica mea fiind atent la ceea ce se poate numi, deja, „fenomenul Arsenie Boca". Când avem, în mod constant, de 25 de ani, sute de mii de credincioşi care i se roagă, îl simt aproape, îl cinstesc, îi caută îndrumarea şi adevărul, fără ca undeva, cineva să organizeze vreo propagandă anume pentru aşa ceva, nu poţi să nu priveşti spre Cer, oricât de „analist" deştept ai fi.

Părintele Arsenie Boca (1910-1989) a fost un om al lui Dumnezeu. Mase de credincioşi au simţit asta şi l-au cinstit ca atare încă de la începuturile

sale monahale. În 1945, de pildă, anul în care istoria României s-a frânt, Părintele, care abia avea 35 de ani, fusese tuns în monahism de 5 ani și preoțit de 2 ani, deja era denumit de credincioși „Sfântul Ardealului", iar în jurul său, la Sâmbăta de Sus, se constituise o amplă mișcare duhovnicească ce atrăsese admirația lui Dumitru Stăniloae, fostul său profesor de la Institutul Teologic din Sibiu. Mai departe, Părintele a trecut prin timpul pământesc ce i s-a dat într-un chip desăvârșit. Pe măsură ce-i aprofundezi biografia și îi afli faptele, pe măsură ce te gândești la vorbele lui, îți dai seama că trecerea sa prin lume se conformează perfect paradoxului miraculos pe care îl are viața oricărui sfânt: pe de o parte, conține plumbul suferinței pe care carnea, istoria și ceilalți îl toarnă fără oprire în inima fiecărui om, pe de altă parte, este înaripat, este evident capabil să evadeze de sub puterea durerii cu o grație de balerin. E clar că ei au puterea să se sustragă suferinței, să o transgreseze fără să capete nici măcar cea mai neînsemnată cicatrice. Și acum apare întrebarea adresabilă oricărui sfânt: dacă așa putere îți dă credința în Iisus Hristos, încât poți să transcenzi durerea condiției omenești, de ce preferi să te întorci și să suferi alături de cei care nu au puterea asta? Iar răspunsurile sfinților sunt, în fond, minunate variațiuni pe aceeași temă: credința în Dumnezeu este profund și indestructibil legată de solidaritatea cu creatura sa.

Dragostea lui Dumnezeu pentru cel mai cumplit păcătos din lume este infinit mai mare decât dragostea celui mai ardent credincios pentru Dumnezeu – zicea Arsenie Boca. Dacă El își iubește creatura într-atât

încât să-și trimită Fiul să ia asupra Lui păcatul originar, dar și toată cohorta de păcate care atârnă de noi de la Cădere încoace, cine ești tu să i-o urăști? Cu cât crezi mai mult, cu atât iubești mai mult și cu cât iubești mai mult, cu atât crezi mai mult.

Sfinții sunt oameni aflați cu câțiva pași înaintea noastră pe drumul mântuirii (vezi, în acest sens, primele pagini din *Minima moralia* de Andrei Pleșu), care au misiunea să se întoarcă din drumul lor ca să ia de mână și să călăuzească gloata noastră bramburită, arogantă, gălăgioasă și făloasă în ignoranța ei. Grea treabă! Dar ei, sfinții, mergând înaintea noastră, mai fac ceva: încearcă să înlăture obstacolele. Sfinții știu mult mai multe decât noi, dar nici ei nu știu tot. În viețile sfinților, admirabilă este lupta lor cu final necunoscut. Ei tatonează orizonturile înalte, ca și cum ar fi antemergători pentru noi. Pe ei îi atacă, în primul rând, Diavolul pentru că ei sunt atât de îndrăzneți să creadă puternic în Dumnezeu. Cu unii ca noi, lupta Necuratului n-are niciun rost, că ne cucerește cu minim efort, mai curând de doi timpi și cu mai puțin de trei mișcări. Dar cu ei, cu sfinții, are de luptat din greu. De-aia se și concentrează cu toată puterea sa malefică asupra lor. Sfinții sunt cei care ies singuri, cu pieptul înainte, și strigă Diavolului să se lupte cu ei, nu cu bieții de noi, slabi și fricoși ce suntem. Arătându-ne cum se luptă cu Răul, sfinții sunt, toți, eroi.

Părintele Arsenie Boca a trecut prin vexațiunile istoriei, prin pușcărie, prin interdicția de a mai fi monah, prin bârfele murdare ale „colegilor", prin diversiunile și anchetele Securității fără ca acestea să-l vatăme în vreun

fel. A rezistat cu eleganță desăvârșită oricărei lovituri, a afirmat tot timpul credința, a arătat fără o secundă de ezitare Calea și a încercat să ocrotească oamenii cu toată puterea sa spirituală. Vreau să transform lacrimile voastre în bucurie, zicea unora, iar altora le spunea că e bine că va muri, pentru că de dincolo va putea fi de mult mai mare folos oamenilor decât le putea fi de aici. În plus, extraordinara sa carismă duhovnicească, harul său pregnant nu au pălit niciodată. Și totuși, chiar și așa, fenomenul național al adorației lui Arsenie Boca nu se poate explica altfel decât în termenii lucrării lui Dumnezeu.

Să ne gândim puțin – de unde știu oamenii acestei țări cine este și ce poate face pentru ei Arsenie Boca? Toată presa e plină doar de politică și fotbal. Biserica este, în general, pusă la zid în discursul public. Credința e batjocorită în spațiul civic. Se acceptă, cel mult, unele superstiții și stârnește un oarecare interes magia. Dar credința în Iisus Hristos nu prea are loc pe agenda publică. Ei bine, se pare că agenda publică nu are mare legătură cu inima oamenilor pentru că, în acest context, milioane de români se îndreaptă spre Părintele Boca. În toate pangarele din țară, chipul său în fotografii mai mult sau mai puțin naive se vinde exploziv. Cărțile care îl pomenesc pe copertă se cumpără masiv. Din ce în ce mai mulți români merg la Prislop, la mormântul Părintelui, să se roage.

În timpul funeraliilor Papei Ioan Paul al II-lea, deodată, zecile de mii de oameni strânși în Piața Sfântului Petru au început să scandeze „Santo subito!” („Sfânt, acum!”), ceea ce l-a determinat pe noul Papă, Benedict al XVI-lea, să ceară structurilor abilitate ale

Bisericii Catolice să purceadă neîntârziat, în ciuda termenelor tradiţionale, pe drumul sanctificării predecesorului său. De ani de zile, ortodocşii români strigă, în felul lor, „Sfânt, acum!" despre Părintele Arsenie Boca. Biserica lor ar trebui nu doar să-i audă, ci să-i şi asculte. În fond, prima condiţie ca un mare creştin să fie sfânt este aceea ca marea masă de credincioşi să-l considere aşa. Sfinţenia nu se acordă – ea nu este nici un fel de înălţare în grad, nici o decoraţie post-mortem. Biserica nu face decât să ia act că, în conştiinţa credincioşilor ei, există consolidată convingerea că e vorba despre un sfânt, că oamenii se referă la el şi se închină în memoria lui cu credinţa că e sfânt. În cazul lui Arsenie Boca, această condiţie esenţială este îndeplinită cu asupra de măsură. Şi, dacă mi se va spune că ritmul de lucru al BOR e mai molcom, măcar oarecare urgenţă în curăţirea pieţei de prostii şi mistificări legate de numele Părintelui ar putea să manifeste. Arsenie Boca a făcut enorm pentru BOR şi vibraţia vie a credincioşilor la auzul numelui său este dovada supremă. Preţuindu-i memoria, ar trebui ca BOR să plivească grădina amintirii sale de buruieni, să se arate deranjată de tabloidizarea figurii Părintelui şi, de ce nu, să se exprime când numele său este confiscat în politică. În plus, proliferarea cărţilor cu citate complet neverificate şi neverificabile din Arsenie Boca trebuie imediat denunţată. Aud că, profetic, Părintele Boca a spus unui ucenic de-al său că va veni vremea să-l apere de oameni. Vremea a venit şi ucenic de conştiinţă ar trebui să-i fie întreaga Biserică.

Îmi place să cred că lentoarea cu care BOR se mişcă în privinţa canonizării lui Arsenie Boca nu are

de-a face cu vreun sentiment de vinovăţie pentru că, din 1959 până la moartea lui, aceeaşi BOR l-a exclus din cinul monahal. Chiar dacă decizia ar putea fi explicată în contextul anilor '50 prin factori extra-bisericeşti, cu greu ar mai putea fi explicată în acelaşi mod persistenţa în ea în anii '70 şi mai apoi. Abia în 1998, BOR a retractat actele administrative prin care îi interziceau, practic, lui Arsenie Boca să fie ceea ce fusese hărăzit să fie. Dar destinul credinţei în Iisus Hristos pe lumea asta are doar în parte legătură cu Biserica Lui. Oamenii aud mai degrabă vocea Cerului decât vocea Bisericii, ca să nu mai vorbim de vocea Guvernului, căci inima este cu mult mai receptivă decât urechea. Pe tot parcursul anilor de interdicţie, mii de credincioşi continuau să vină la Boca – dovada o găsim nu doar în mărturiile lor, ci chiar în arhivele Securităţii, care era exasperată de magnetismul Părintelui.

Concluzia este că harul duhovniciei nu se dă şi nu se ia cu ucaz patriarhal. La fel şi sfinţenia. De-aia zic, ***Santo subito***!

PREZENTAREA INTERLOCUTORILOR

Teodor Baconschi este diplomat, teolog și scriitor. Studii: Facultatea de Teologie Ortodoxă (București, 1985). Masterat și doctorat în antropologie religioasă și istorie comparată a religiilor la Universitatea din Paris-Sorbonne (Paris IV, 1995) cu teza intitulată *Râsul Patriarhilor* (Ed. Anastasia, 1996). Studii post-doctorale la New Europe College (București, 1996). Director al Editurii Anastasia (1995-1996). Redactor-șef TVR (Viața spirituală, 1997). Carieră diplomatică: ambasador al României la Sfântul Scaun, Ordinul Suveran de Malta și Republica San Marino (1997-2000). Director general MAE (2001-2002). Ambasador al României în Republica Portugheză (2002-2004). Secretar de stat pentru Afaceri Globale (MAE 2004-2006). Consilier prezidențial (2006-2007). Ambasador al României în Republica Franceză și Principatul de Monaco (2007-2009). Ministru al Afacerilor Externe (24 decembrie 2009-24 ianuarie 2012). Președinte al Fundației Creștin Democrate. Membru în Asociația Internațională de Studii Patristice (Paris). Ultima carte publicată: *Facebook. Fabrica de narcisism* (Humanitas, 2015).

Florin Caragiu este absolvent al Facultății de Matematică și al Facultății de Teologie Ortodoxă din cadrul Universității București. Master în Teologie Ortodoxă, secția Doctrină și Cultură. A fost preparator și apoi asistent universitar la Departamentul de Matematică din cadrul Facultății de Automatică și Calculatoare a Universității Politehnica București (1995-2005). În 2003 înființează Editura Platytera, al cărei director este până astăzi. Editor al revistei interdisciplinare *Sinapsa*. Autor al mai multor volume de poezie și eseuri cu conținut teologic. A publicat numeroase

grupaje de poeme și articole în revistele literare importante. Participant în calitate de invitat special la diverse emisiuni de radio și televiziune. Organizator al *Serilor Sinapsa* și al *Festivalului Sinapsa*.

Dumitru Constantin-Dulcan este medic neurolog și psihiatru, profesor universitar și autorul a numeroase monografii, tratate și cărți de valoare științifică, dar și eseistică, cu ample deschideri spre filosofia științei. Volumul său *Inteligența materiei* a fost distins cu premiul „Vasile Conta" al Academiei Române (1992). Cercetătorul Dumitru Constantin-Dulcan este membru al unor prestigioase societăți științifice naționale și internaționale, este autor de brevete de invenții înregistrate la OSIM, titular al unor cursuri universitare. A studiat, lucrat și călătorit în spațiul occidental (Europa, SUA, Canada, Australia), dar și în cel oriental (China, Japonia, India). Ultima carte publicată: *Mintea de dincolo* (Ed. Școala Ardeleană, 2015).

Andrei Dorobanțu este fizician teoretician la Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară „Horia Hulubei" și responsabilul pentru Outreach și Comunicare al Clusterului ATLAS România. Este realizator de emisiuni Radio și TV și scriitor. Este cunoscut de asemenea pentru încercările sale de a aduce împreună fizica și teologia, ca două căi complementare, cele mai importante poate pentru cunoașterea lumii în care trăim.

Marina Dumitrescu este absolventă a Facultății de Filologie, Universitatea București (1983). Începând din 1988 se specializează în jurnalismul de radio. Activează în secțiile românești ale BBC, RFI, Europa Liberă. Din 2001, este realizator la Radio România Cultural. În 2011 și 2012 a fost colaborator la TVR 3. Publică sistematic eseuri și interviuri în reviste culturale. Este autoarea a patru volume de versuri. Ultima carte publicată: *Platoșa nevăzută* (Ed. Vinea, 2015).

George Enache este conferenţiar în cadrul Facultăţii de Istorie, Filosofie şi Teologie, Universitatea „Dunărea de Jos" din Galaţi. Titular al cursului de Istorie Contemporană Universală. La acesta se adaugă cursuri speciale sau opţionale, la seriile de licenţă şi master, dedicate raporturilor dintre cultele religioase şi regimurile politice din Europa de Est în epocile modernă şi contemporană, istoriei culturii române moderne, geopoliticii religiei, istoriografiei contemporane sau istoriei comunismului românesc. Doctor în istorie al Universităţii „Al.I. Cuza" din Iaşi cu o lucrare dedicată raporturilor dintre cultele religioase şi regimul „democrat-popular" din România. A fost cercetător ştiinţific în cadrul Consiliului Naţional pentru Studierea Arhivelor Securităţii. Redactor-şef, membru de redacţie, publicist la diferite reviste cu caracter ştiinţific sau cultural. Ultima carte publicată: *Biserica în comunism. Modele şi mărturii* (EMIGL, Eikon, 2014).

Petre Guran este cercetător la Institutul de Studii Sud-Est Europene al Academiei Române, doctor în istorie şi civilizaţii (2003) cu o teză intitulată *Sfinţenie regală şi putere universală în lumea ortodoxă*, susţinută la Ecole des Hautes Etudes en Sciences Sociales, Paris; autor a peste 30 de studii în limbile engleză şi franceză dedicate antropologiei faptului religios şi istoriei intelectuale a formelor de putere în lumea bizantină, antică şi medievală, co-autor la *Oxford History of Historical Writing* şi *Oxford History of Late Antiquity*; numeroase studii, articole şi recenzii în română, pe teme de istorie, religie şi arhitectură; coordonator al volumelor colective *L'empereur hagiographe. Culte des saints et monarchie byzantine et post-byzantine* (New Europe College, 2001); *Héritages de Byzance en Europe du Sud-Est aux époques moderne et contemporaine*, ouvrage édité par Olivier Delouis, Anne Couderc et Petre Guran (École française d'Athènes, Mondes Méditerranéens et Balkaniques, 2013); co-autor şi co-organizator împreună cu arh. Ana-Maria Goilav al *Şcolii de la Bunesti* (www.bunesti.ro), universitate de vară

de ştiinţe umaniste şi arhitectură. Ultima carte publicată: *Biserica în Cetate. Studii de ecleziologie ortodoxă.* (Ed. Pro Universitaria, 2014).

Augustin Ioan este arhitect, profesor universitar, doctor în arhitectură şi în filosofie. A predat cursuri despre spaţiul sacru şi arhitectura religioasă masteranzilor de la Universitatea de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti. A scris câteva volume dedicate lăcaşurilor de cult – cel mai recent, împreună cu Arhiepiscopul Chrysostomos de Etna, CA: *Arhitectură în Biblie şi la Sfinţii Părinţi* (Ed. Pro Universitaria, 2013) – şi arhitecturii memoriei: *Arhitectura memoriei – noua frontieră a spaţiului sacru* (Ed. Igloo Media, 2012). A proiectat şi edificat lăcaşuri de cult ortodox, precum şi memoriale. A câştigat singurul concurs naţional pentru Catedrala Patriarhală, din 2002, cu o echipă de asistenţi şi masteranzi de la UAUIM Bucureşti. Ridică acum Catedrala Sf. Filofteia cu Necropolă Regală, de la Curtea de Argeş, şi o capelă cu hramul Sf. Gheorghe, pe domeniul regal de la Săvârşin.

Adrian Nicolae Petcu, consilier principal CNSAS, este licenţiat al Facultăţii de Istorie a Universităţii Bucureşti (2000). Domeniu de interes: istoria recentă a vieţii religioase din România. Participant la conferinţe interne şi internaţionale şi autor a numeroase articole şi studii ştiinţifice; coordonator al volumului *Martiri pentru Hristos, din România, în perioada regimului comunist*, Bucureşti, 2007; editor al volumului *Mihai Plămădeală, Refugiul – deznădejde şi speranţă* (Muzeul Brăilei, 2012). Este coautor al proiectului on-line „Fototeca Ortodoxiei Româneşti": www.fototecaortodoxiei.ro şi autor al rubricii „Memoria Bisericii" din *Ziarul Lumina* al Patriarhiei Române. Ultima carte publicată (în colaborare cu Mihai Plămădeală): *Mitropolitul Antonie Plămădeală – detalii biografice* (Ed. Andreiană, 2011).

Pr. Răzvan Lucian Petcu este licenţiat al Facultăţii de Fizică a Universităţii Bucureşti (1989) şi al Facultăţii de Teologie Ortodoxă „Andrei Şaguna" din Sibiu (1996). Teza de licenţă în teologie are titlul: *„Cosmologia creştină şi teoriile fizicii moderne"*. A obţinut un master în teologie (1997). Doctor în teologie ortodoxă (Facultatea de Teologie din Alba Iulia), susţinând teza cu tema „Sensul teologic al ştiinţei". Între anii 1997 şi 2000 a predat la Seminarul Teologic din Făgăraş. La 17 octombrie 1999 a fost hirotonit diacon, iar la 31 octombrie acelaşi an, preot la Parohia Drăgănescu (a cărei biserică a fost pictată de părintele Arsenie Boca), Protoieria Mihăileşti. Este profesor la Seminarul Teologic din Giurgiu.

Dragoş Ursu (n. 1989). Absolvent al Facultăţii de Istorie şi Filosofie (Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca), cu studii de licenţă (2010) şi master (2012) în istoria orală: gulagul comunist, experienţe carcerale, poveşti de viaţă ale foştilor deţinuţi politici. Absolvent al Facultăţii de Teologie Ortodoxă din Alba Iulia (2014) cu o teză de licenţă despre dimensiunea spirituală a rezistenţei în temniţele comuniste cu titlul *Temniţele comuniste între jertfa martirică şi represiunea politică. Grupul Misticilor din închisoarea Aiud.* Din 2012 este doctorand al Facultăţii de Istorie (Universitatea Babeş-Bolyai, Cluj-Napoca) cu o temă de cercetare legată de istoria penitenciarului Aiud în perioada comunistă. Bursier al IICCMER cu proiectul *Grupul Operativ Aiud: mecanism represiv şi organizator al reeducării din penitenciarul Aiud.* Articole publicate în reviste de specialitate precum: Anuarul Institutului de Istorie Orală Cluj, Anuarul IICCMER, Anuarul Şcolii Doctorale *Istorie, Civilizaţie Cultură* (Cluj-Napoca), Caietele CNSAS. Domenii de interes: istoria orală, represiunea comunistă, arhivele comunismului, martirologie contemporană. Împreună cu Ioana Ursu, a publicat volumul *Aiudule, Aiudule: crâmpeie de memorie încarcerată* (Ed. Renaşterea, Cluj-Napoca, 2011).

Marius Vasileanu este licenţiat în filosofie la Universitatea Bucureşti şi a absolvit un master în antropologia spaţiului sacru la Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu". Şi-a susţinut doctoratul la Universitatea Bucureşti, Facultatea de Litere (2012), cu o temă interdisciplinară, *Relaţia maestru-discipol în cultura română veche*, în care continuă studiile de antropologie a religiei. A fost profesor de istoria religiilor în învăţământul preuniversitar, a ţinut cursuri şi seminarii de introducere în istoria şi antropologia religiilor la Universitatea Bucureşti şi la Universitatea de Arhitectură „Ion Mincu". Are o bogată activitate în presa scrisă, producător şi realizator de emisiuni radio, numeroase colaborări la principalele televiziuni centrale. A fost director al Editurii Muzicale (UCMR) şi redactor-şef al revistei *Adevărul literar şi artistic*. În ultimii ani are ca temă principală de cercetare fenomenul Rugului Aprins pornit la Mănăstirea Antim (Bucureşti) în anii '40. Din 2013 coordonează colecţia *Arhiva Rugului Aprins* (Editura Eikon). Ultima carte publicată: *Recurs la generozitate. Întrebări despre limitele antropologiei creştine* (Ed. Eikon, 2011).

Sever Voinescu este redactor-şef al revistei *Dilema Veche*. Absolvent al Facultăţii de Drept din Bucureşti. Membru al Baroului Bucureşti. Doctorand în drept. În ultimii 20 de ani a publicat sute de articole pe teme culturale şi politice în multe publicaţii, printre care *Dilema Veche, Revista 22, Evenimentul Zilei, Cotidianul.*

CUPRINS

Argument 5

MARIUS VASILEANU (prof. istoria religiilor, publicist):
Pr. Arsenie Boca şi limitele antropologiei creştine
(Introducere) 13

PETRE GURAN (istoric, bizantinolog):
Cazul Părintelui Arsenie Boca este un exemplu de Biserică vie, este un sfânt după reţetele antice 21

GEORGE ENACHE (istoric):
Putem afla cine a fost cu adevărat Pr. Arsenie Boca dacă citim Cărarea Împărăţiei, *nu dosarul de Securitate* 53

ADRIAN NICOLAE PETCU (istoric):
Securitatea a blocat orice posibilitate de reîntoarcere a Părintelui la viaţa într-un aşezământ monahal 77

DRAGOŞ URSU (istoric, teolog):
Personalitatea sa harismatică nu trebuie „susţinută" prin legende care amplifică viziunea „magică", de fachir, pe care Securitatea a încercat să i-o construiască 91

TEODOR BACONSCHI (teolog, diplomat, scriitor):
Multora nu le-a convenit eroismul său duhovnicesc, e limpede că el s-a manifestat din plin, continuu şi fără urmă de spectacol fals: a fost o vocaţie înaltă, autentică şi radioasă 113

AUGUSTIN IOAN (arhitect, filosof):
Un arhitect, un constructor de biserici, are de învățat de la Părintele o anumită dezinvoltură în raport cu tradiția, care nu înseamnă abandonarea ei, ci o împlinire superioară 125

FLORIN CARAGIU (matematician, teolog, poet):
Există în picturile Părintelui o căutare a unei transparențe iconice care exprimă năzuința sa îndreptată spre universul eshatologic, ceea ce este o sursă nesfârșită de inspirație poetică 143

MARINA DUMITRESCU (jurnalist, poet):
L-aș întreba pe Părintele Arsenie cum suferă sfântul atunci când clarviziunea îl poartă în tainițele vieții omenești, ce forme ia durerea lui când oamenii refuză calea cea dreaptă? 157

PR. RĂZVAN PETCU (fizician, teolog):
Mi-a rămas întipărită în minte „statura" tainică a Părintelui, acea privire albastră pe care nu puteam să o „înfrunt" pentru că tot timpul privirea îmi aluneca în jos 171

ANDREI DOROBANȚU (fizician, publicist):
Minunile Părintelui nu sunt doar niște „simple" minuni, sunt semne de la Dumnezeu, ca și încercările la care suntem supuși 189

DUMITRU CONSTANTIN-DULCAN
(medic psihiatru, neurolog):
Dacă sfaturile Părintelui preveneau o boală viitoare, ce n-aș da eu ca medic să știu să previn boli pe care nu le văd încă! 227

SEVER VOINESCU (jurist, publicist):
Fenomenul Arsenie Boca.
Santo subito! (Postfață) 253

Prezentarea interlocutorilor 259

Volumul de față pune laolaltă o sumă de analize, expertize, idei, opțiuni, frământări, nelămuriri ale unor intelectuali creștini incitați să abordeze o *altfel* de perspectivă asupra Părintelui Arsenie Boca – de a cărui sfințenie nu se îndoiește niciunul. Am recurs astfel la experiența câtorva oameni punându-le o serie de întrebări, cât mai aspre, frontale, reluând totodată și acele întrebări incomode care persistă de ani buni în spațiul public, referitoare la personalitatea Pr. Arsenie Boca.

Este interesant și tonic să rezum aici specializările participanților la această carte: teologie ortodoxă, filosofie, istoria religiilor, antropologia religiilor, istoria Bisericii, bizantinologie, istorie recentă, fizică (fizică cuantică, fizica laserelor), matematică, medicină (psihiatrie și neurologie), arhitectură, arhitectura spațiului sacru, filologie, literatură, presă, drept, diplomație. Majoritatea dintre aceștia au dobândit cele mai înalte calificări în domeniile lor de specialitate, sunt cercetători, unii sunt profesori în mediul universitar etc.

Aleatoriu vor fi (re)amintite aici și câteva mărturii mai puțin cunoscute referitoare la viața și faptele Părintelui. De pildă, un tânăr fizician l-a surprins pe Pr. Arsenie Boca, în anii '80, că avea pe masa de lectură un volum despre corpurile cerești, rămase și astăzi enigmatice, numite *quasari*. Era o carte de astrofizică doctă, pentru specialiști, iar nu una de popularizare...

Pornind de la această mărturie mă gândesc că, poate, dincolo de pojghița atât de sclipitoare a miracolului al cărui intermediar este Părintele Arsenie, altceva se întrevede, și mai important: o nouă vârstă a antropologiei creștine anunțată nu numai de faptele sale miraculoase, ci și de vectorii căutărilor sale. Iată de ce viața și faptele Părintelui Arsenie Boca trebuie abordate din perspectivă interdisciplinară.

Marius Vasileanu

www.scoalaardeleanacluj.ro
ISBN 978-606-8770-88-8